

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1949:39
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
ANGÅENDE
STATENS KONSTSAMLINGARS
ORGANISATION OCH
LOKALBEHOV

AVGIVET AV

Nationalmuseiutredningen

S T O C K H O L M

1 9 4 9

Statens offentliga utredningar 1949

Kronologisk förteckning

1. Norrlandskommitténs principbetänkande. Första delen. Norrändska utvecklingslinjer. Idun. 303 s. Jo.
2. Norrlandskommitténs principbetänkande. Andra delen. Särskilda utredningar. Idun. 194 s. Jo.
3. Norrlandskommitténs principbetänkande. Tredje delen. Utlåtanden och förslag i vissa frågor. Idun. 163 s. Jo.
4. Utredning med förslag om lösdrivarlagens upphävande m. n. Marcus. 213 s., bil. 1 73 s., bil. 2 106 s. I.
5. Principer och metoder för kostnadsberäkningar vid statens järnvägar. Beckman. 122 s. K.
6. Kriminalvård i frihet. Fångvårdsstyrelsens utredning angående skyddsarbetets organisation m. m. Marcus. 140 s. Ju.
7. Betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna. Beckman. 80 s. S.
8. Betänkande angående förbättrad insyn i enskilda företags ekonomiska förhållanden. Norstedt. 105 s. Ju.
9. 1944 års allmänna skattekommitté. 3. Betänkande angående beskattning av realisationsvinster, m. m. samt ackumulerade inkomster. Marcus. 168 s. Fi.
10. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:17. Redogörelse för ictaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Värmlands län. Beckman. 45 s. K.
11. Betänkande om sinnesslövdärd. Katalog och Tidskriftstryck. 248 s., 1 karta. I.
12. Utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader. Idun. 94 s. S.
13. 1945 års bankkommitté. Betänkande med förslag om inrättande av en statlig affärsbank. Beckman. 83 s. Fi.
14. Bilagor till 1942 års järnvägskostnadsutrednings betänkande. Produktions- och kostnadsstrukturen vid statens järnvägar. Promemorior. Av A. Sjöberg. Beckman. 269 s. K.
15. P. M. med synpunkter på det svenska långtidsprogrammet. I anslutning till OEECs interimrapport. Beckman. 23 s. H.
16. Promemora över preliminär utredning rörande befälsrekryteingen inom försvaret. Beckman. 75 s. Fö.
17. Betänkande med förslag till lag om registrerade föreningar m. m. Idun. 277 s. Ju.
18. Kvalitetsforskning och konsumentupplysning. Kihlström. 265 s., 16 pl. H.
19. 1945 års skogshärbärgesutrednings betänkande. 2. Utredning med förslag till lagstiftning rörande tillfälliga bosäder vid skogs- och flottnings- m. fl. arbeten. Idun. 188 s., 26 pl. S.
20. Dissenterlagskommittén. Betänkande med förslag till religionsfrihetslag m. m. Marcus. XLVIII, 390 s. Ju.
21. Svensk hamnbyggnadspolitik. Marcus. 318 s. K.
22. Betänkande rörande gallring av handlingar hos vissa av försvarets myndigheter. Hæggström. 232 s. Fö.
23. Lagberedningens utlåtande angående lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde. Norstedt. 28 s. Ju.
24. Kommunallagskommitténs betänkande 2 med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Idun. 84 s. I.
25. 1945 års försäkringsutredning. 1. Principbetänkande rörande försäkringsväsendet. Norstedt. 220 s. H.
26. 1945 års försäkringsutredning. 2. Betänkande med förslag till lag om trafikförsäkring. Norstedt. 160 s. H.
27. Betänkande med förslag till lag om sjömansskatt m. m. Katalog och tidskriftstryck. 237 s. Fi.
28. Folk- och skolbibliotek. Betänkande och förslag avgivet av folkbibliotekssakkunniga. Gummesson. 173 s. E.
29. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:3—4. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Uppsala län och Södermanlands län. Beckman. 57 s. K.
30. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 9. Tiden juli 1947—juni 1948. Av K. Åmark. Idun. 382 s. Fo.
31. Social upplysning. Idun. xvi, 175 s., 89* s. S.
32. Yrkesutbildning för varubud m. fl. Norstedt. 66 s. E.
33. En generalplan för rikets farleder och hamnar. Bilaga 2 till SOU 1949:21 om svensk hamnbyggnadspolitik. Marcus. 242 s. K.
34. Betänkande med förslag angående ändrade grunder för fördelning och uttagande av kostnad för byggande och underhåll av skogsvägar. Gernandt. 66 s. Jo.
35. Skolöverstyrelsens utlåtande över vissa av 1940 års skolutrednings betänkanden och 1946 års skolkommissionens principbetänkande jämte sammanfattning av avgivna yttranden. Hæggström. 404 s. E.
36. Utredningar i anslutning till 1949 års nationalbudget. Marcus. 67 s. Fo.
37. Klientelet på arbetshemmen. En socialpsykologisk utredning om försunliga försörjare och störande understötagare. Beckman. 206 s. S.
38. Betänkande rörande avbetalnings- och försköttsköp m. m. Gummesson. 67 s. Ju.
39. Betänkande angående statens konstsamlingars organisation och lokalbehov. Marcus. 231 s. E.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet. Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1949:39
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
ANGÅENDE
STATENS KONSTSAMLINGARS
ORGANISATION OCH
LOKALBEHOV

AVGIVET AV

Nationalmuseiutredningen

STOCKHOLM 1949
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
497470

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIET
KONSTFÄRVERIET

BETÄNKANDE

AV

STATENS KONSTFÄRVERIET

ORGANISATION OCH

LOKALBEHOV

AV

Statens konstfärvverier

STOCKHOLM 1919
STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIET

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Genom beslut den 1 december 1944 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla dels högst sex utredningsmän för att inom nämnda departement biträda med utredning och avgiva förslag rörande frågan om beredande av ändamålsenliga lokaler för de av nationalmuseum förvaltade konstsamlingarna m. m., dels ytterligare högst fyra utredningsmän för att delta i utredningen av vissa inom det förutnämnda uppdraget fallande särskilda spörsmål, nämligen högst två utredningsmän för undersökning av frågor, som angå nationalmusei konsthantverksavdelning, och högst två utredningsmän för undersökning av de frågor, som angå samlingarna av modern konst.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades ovannämnda dag följande personer såsom utredningsmän, nämligen f. d. landshövdingen Einar August Beskow, tillika ordförande, f. d. överintendenten Axel Wilhelm Reinhold Gauffin, stadsplanedirektören Sven Gottfrid Markelius, överintendenten och chefen för nationalmuseum Karl Erik Wilhelm Wettergren samt ledamöterna av riksdagens andra kammare, direktören John Åke Truls Wiberg och redaktören Allan Georg Fredrik Vougt. Som utredningsmän för undersökning av de frågor, som angå nationalmusei konsthantverksavdelning, tillkallades museiintendenten Torsten Karl Wilhelm Althin och direktören Hjalmar Olson i Gustavsberg samt för de frågor, som angå samlingarna av modern konst, professorn Axel Ludvig Romdahl och f. d. professorn Joseph Adolf Johannes Otte Sköld.

Sedan redaktör Vougt utnämnts till statsråd och chef för försvarsdepartementet, blev han på egen begäran den 19 september 1945 entledigad från ifrågavarande utredningsuppdrag, och utsågs till utredningsman i hans ställe ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Karl Hjalmar Gustafson. Sedan landshövding Beskow den 16 december 1946 avlidit, förordnades den 10 februari 1947 f. d. borgarrådet, fil. dr Oscar Edvin Larsson till utredningsman och ordförande. På grund av bristande tid entledigades riksdagsman Wiberg den 20 oktober 1947 på egen begäran från ifrågavarande utredningsuppdrag. Någon utredningsman i hans ställe har icke förordnats.

Till sekreterare åt utredningsmännen förordnades den 22 januari 1945 eo intendenten vid nationalmuseum Boo Fredrik von Malmberg.

Under utredningsarbetet visade sig frågorna om de äldre och moderna samlingarna av måleri, skulptur, handteckningar och grafisk konst samt konsthantverk vara intimt sammanhängande, varför samtliga utredningsmän deltagit i hela utredningsarbetet.

Utredningen har antagit benämningen nationalmuseiutredningen.

Utredningen har den 20 december 1945 — efter undersökningar rörande det framtida lokalbehovet för statens konstsamlingar — gjort framställning om ett anslag för utlysandet av en arkitekttävlan för bedömandet av möjligheten till konstsamlingarnas förläggande i deras helhet till Blasieholmen. Kungl. Maj:ts fann den 15 februari 1946, sedan vissa yttranden avgivits i ärendet, ifrågavarande framställning icke föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att ovannämnda yttranden överlämnades till utredningen för att tagas i övervägande under det fortsatta utredningsarbetet.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 augusti 1946 har utredningen anlitat arkitekten P. O. Olsson för att biträda med utredning beträffande utbyggnad av nationalmuseum för att bereda utrymme för samlingarna av äldre konst och äldre konsthantverk och arkitekten, numera professorn Sven Ivar Lind för att biträda med utredning beträffande nytt museum för nutida konst och museum för nutida konsthantverk.

Efter vederbörliga bemyndiganden har utredningen företagit studieresor till Göteborg, Norrköping och Linköping 1945 samt till Malmö, Lund, Köpenhamn och Frederiksborg 1946 samt professor Romdahl 1946 till Amerikas förenta stater för att där inhämta upplysningar angående byggnader och organisation vid vissa museer för modern konst och konsthantverk.

Stockholm den 13 juli 1949.

OSCAR LARSSON

AXEL GAUFFIN

HJALMAR GUSTAFSON

SVEN MARKELIUS

ERIK WETTERGREN

TORSTEN ALTHIN

HJALMAR OLSON

AXEL L. ROMDAHL

OTTE SKÖLD

/Boo von Malmberg.

AVD. I.

Statens konstsamlingars tillkomst och nuvarande organisation.

Ett offentligt konstmuseum tillkom i Sverige genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 juni 1792. För samlingarna anvisades ett från början otillräckligt utrymme i kungl. slottets biblioteksflygel. Till museets chef förordnades ceremonimästaren C. F. Fredenheim, vilken erhöll titeln intendent och en avlöning »på Cronans Ordinarie Stat» av 400 rdr specie.

När kungl. museum 1794 öppnades för allmänheten, bestod detta av Gustaf III:s samlingar, uppgående till omkr. 400 målningar, omkr. 300 skulpturer, dekorativa mindre föremål oräknade, 95 fasciklar arkitekturritningar m. m., 27 portföljer handteckningar och en gravyrssamling, som 1816 bestod av 422 nummer, varav varje nummer vanligen omfattade en volym, samt ett fåtal konsthantverksföremål. Dessutom ingick i museet k. myntkabinettet intill 1816. Som avdelningsföreståndare utnämndes 1793 en *garde des tableaux*, en *garde des marbres* och en *garde des médailles*. Dessutom utsågos sekreterare, kammarförvaltare, senare benämnd kamrerare, och konduktörer. Vakthållningen bestreds av hovbetjäningen. Endast till intendenten och kamreraren utgick särskild ersättning.

När Fredenheim 1795 utnämndes till överintendent och chef för dåvarande överintendentsämbetet, nuvarande byggnadsstyrelsen, kom befattningen som intendent och chef för kungl. museum att förenas med överintendentstjänsten, ett förhållande som genom kungl. brev den 12 febr. 1801 blev av permanent art. Med överintendentstjänsten var vidare sedan 1735 förenad befattningen som preses för akademien för de fria konsterna. Detta samband med överintendentsämbetet rådde för konstsamlingarnas del stadgenligt till 1868 och för konstakademiens till 1882.

Rikets ständer beviljade 1845 medel till en nybyggnad för statens konstsamlingar. Denna skulle enligt Kungl. Maj:ts beslut 1846 uppföras på den s. k. Kyrkholmen, som omfattade nuvarande nationalmuseitomten. Byggnaden skulle inrymma såväl kungl. museet som kungl. biblioteket. Ritningarna uppgjordes med hänsyn till de bägge institutionernas tillväxt. Det sålunda för sitt egentliga ändamål ännu icke utnyttjade utrymmet beräknades kunna tillfälligt upptaga vissa mindre samlingar. När nationalmuseibygnaden 1866 stod färdig, erhöilo statens konstsamlingar övervåningen och — tillsammans med kungl. livrustkammaren, kungl. klädkammaren och en del av trofésamlingen — mellanvåningen, medan antikvitetsamlingen (nu-

mera statens historiska museum) och kungl. myntkabinettet inrymdes i bot-tenvåningen. För kungl. biblioteket saknades plats.

Sedan statens konstsamlingar 1866—67 inflyttat i den nya museibyggnaden, framhöll riksdagen i en skrivelse den 8 maj 1867 (nr 65 p. 36) bl. a., att dess uppmärksamhet fästs på vikten av att för nationalmusei samlingar »oförtöfvadt anordnas en förvaltning, som genom sin sammansättning lemnar betryggande garantier för att samlingarnes vårdande och komplettering alltid med tillräcklig sakkännedom ledes och öfvervakas.» I proposition (nr 15) till 1868 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att konstsamlingarna skulle förestås av en chef eller direktör med 5 500 rdr i arvode och med biträde av bl. a. en intendent, en sekreterare och två amanuenser. Direktören, intendenten och sekreteraren skulle utgöra museistyrelsen. Enligt ett bifogat förslag till stadga skulle åt en nämnd på fem personer uppdragas att bl. a. besluta om inköp av konstverk, bestämma om erforderliga restaureringar samt yttra sig över framställda förslag i fråga om utgallring av konstföremål. Riksdagen nedsatte den av Kungl. Maj:t föreslagna utgiftsstaten, då den fann, enligt vad förhandlingarna i riksdagens kamrar utvisade, att någon direktör som chef icke var behöflig. Riksdagen anhöll vidare att intendentsbefattningen framdeles måtte tillsättas endast på förordnande.

Kungl. Maj:t utfärdade därefter den 31 december 1868 en stadga (ej intagen i svensk författningssamling) angående vården och förvaltningen av de i nationalmuseum förvarade konstsamlingarna. Häri föreskrevs bland annat, att vid konstavdelningen skulle vara anställd en intendent och två amanuenser jämte nödiga biträden för sekreterare- och kamreraregöromålen, samt att för avgörande och behandling av vissa ärenden skulle finnas en nämnd, bestående av fem ledamöter. I denna nämnd ingingo konstakademiens preses och museets intendent som självskrivna ledamöter, medan de övriga ledamöterna jämte två suppleanter förordnades av Kungl. Maj:t.

Intendenten skulle i första rummet vara ansvarig för att konstavdelningen väl vårdades och motsvarade sin bestämmelse. Vidare skulle han handha den ekonomiska förvaltningen.

Under överinseende av styrelsen för nationalmusei konstavdelning hade Kungl. Maj:t redan den 26 oktober 1866 ställt statens konstsamlingar å Drottningholms slott och Gripsholms slott.

Museets konstsamlingar uppgingo 1866/67 till 66 333 nr. Museets statsanslag utgjorde samma år 25 550 rdr.

I sitt den 19 december 1878 avgivna betänkande och förslag angående löne-reglering m. m. för nationalmuseum framhöll 1874 års lönerogleringskommitté bl. a., att intendenten för museets konstavdelning då under sin omedelbara vård eller under sitt överinseende hade 2 229 skulpturverk och antika konstverk, 1 736 målningar samt omkr. 98 000 handteckningar och gravyrer. Till detta kom en tredje huvudgrupp, omfattande konstindustriföremål och uppgående till 5 923 nr, vilken efter utfärdandet av 1868 års stadga införlivats med konstavdelningen. Hela antalet utgjorde sålunda 107 888 nr, förutom 2 692 målningar och skulpturer å de kungl. slotten. Enligt lönerogle-

ringskommitténs förslag skulle konstavdelningens samlingar uppdelas i tre huvudavdelningar, en omfattande skulpturer och målningar, en gravyrer och handteckningar samt en konstindustri. För värden av dessa skulle anställas tre ordinarie tjänstemän, och åt en av dessa skulle anförtros, utom göromålen inom endera av de två förstnämnda huvudavdelningarna, att såsom hela inrättningens styresman leda arbetena vid de olika samlingarna, övervaka arbetet och ombesörja den ekonomiska förvaltningen. För denne tjänsteman, vilken vid utländska museer vanligen kallades direktör, ansågo de kommitterade att benämningen intendent kunde bibehållas och för de två andra tjänstemännen benämningen amanuenser. Vidare förordade de kommitterade inrättandet av en arvodestjänst som konservator. För intendenten föreslogs en avlöning på 6 500 kronor.

Kungl. Maj:t upptog i stort sett löneregleringskommitténs förslag och förelade detta 1880 års riksdag, som också i huvudsak godkände detsamma, men med den ändringen att intendents arvode nedsattes till 6 000 kronor, då riksantikvariens avlöning var bestämd till denna summa och det syntes riksdagen, att arvodet för intendenten borde bestämmas till enahanda belopp. Den 10 december 1880 utfärdade Kungl. Maj:t förnyade stadgar för nationalmusei konstavdelning jämte bihang angående samlingarna på de kungl. lustslotten (Svensk författningssamling 1880, nr 62). De kungl. lustslott, vilkas samlingar då stodo under nationalmuseichefens vård, angåvos vara Drottningholm, Gripsholm, Rosersberg, Haga och Ulriksdal. Senare har denna förteckning utökats med Strömsholms (1887) och Stockholms slott (1917).

Samlingarnas starka ökning föranledde vid denna tid stora lokalbekymmer, vilka utredningen i samband med sin behandling av nationalmuseet närmare kommer att angiva. Där kommer också en framställning att lämnas om de ombyggnader av museilokalerna som verkstälts, och de utvidgningsförslag som framlagts. Här vill utredningen därför endast framhålla, att livrustkammaren utflyttade ur museibyggnaden 1884 och de historiska samlingarna 1939. Sedan 1948 disponerar statens konstsamlingar hela nationalmuseibyggnaden.

Nationalmusei organisation och verksamhet granskades av 1902 års kommitté rörande reglering av statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden m. m., som härom 1912 avgav underdånigt betänkande. De kommitterade framhöllo härvid, att under de mer än trettio år, som förflutit sedan vid 1880 års riksdag stat antogs för nationalmuseum, icke blott statens konstsamlingar väsentligt ökats utan även allmänhetens intresse för dessa samlingar i hög grad stegrats. Till belysande härav angåvo de kommitterade bl. a. att konstavdelningens och slottens samlingar ökat med 56 925 nr från 110 580 nr år 1878 till 167 505 1911. Antalet besökande beräknades 1911 till omkring 210 000 mot omkr. 104 000 1878. Museets stat uppgick 1912 till 80 995 kronor mot 46 350 kronor 1880.

På kommitténs förslag erhöll nationalmusei konstavdelning 1912 ny stat (Svensk författningssamling 1912, nr 421). Chfsbefattningen uppfördes härvid som överintendentstjänst med ett arvode på 9 000 kronor. Under musei-

chefen inrättades tre intendentstjänster (avdelningsföreståndare), varigenom överintendenten befriades från uppdraget att även vara avdelningsföreståndare.

Den tidigare lekmananämnden ersattes av en nämnd bestående av museets avdelningsföreståndare under överintendentens ordförandeskap. Den nya nämnden fick en något annan karaktär än den äldre och hade, enligt stadgarnas § 12, att yttra sig i frågor angående inköp för samlingarna, utgallring av dubletter, mottagande av gåvor och testamenten, skrivelser till Kungl. Maj:t rörande avsöndring av föremål ur samlingarna samt utlåning eller depositioner. Nämndens ledamöter ägde att till protokollet anteckna från överintendentens beslut avvikande mening.

Antalet avdelningar vid nationalmuseum ökades 1917 från tre till fyra, då en särskild avdelning tillkom för slottssamlingar och depositioner. (Kungl. brev av den 25 juni 1917, förnyade stadgar, Svensk författningssamling 1921, nr 863.) 1942 tillkom en femte avdelning, omfattande nutida måleri och skulptur. Under krigsåren 1942—46 var överintendentstjänsten provisoriskt förenad med en avdelningsföreståndartjänst. 1949 bemyndigade Kungl. Maj:t överintendenten att förordna särskild föreståndare för slottssamlingarna.

Nationalmusei nuvarande organisation (den 1 juli 1948) framgår av följande sammanställning, vari personalen fördelats på olika avdelningar m. m. Tillfällig personal är ej här upptagen.

Chef.

1 överintendent ..... Co 14

Avdelningen för äldre bildhuggar- och målarkonst.

1 förste intendent ..... Ca 29

1 intendent ..... Ce 26

2 amanuenser (halvtid) ..... Ce 23

1 amanuens ..... Cf 19

1 kanslibitråde ..... Ce 11

1 museivakt ..... Ca 9

Rammakarverkstad

1 museivakt ..... Ca 10

Avdelningen för nutida måleri och skulptur.

1 intendent ..... Ca 26

1 amanuens (halvtid) ..... Ce 23

1 kanslibitråde (halvtid) ..... Ce 11

Avdelningen för handteckningar och gravyrer.

1 förste intendent ..... Ca 29

1 intendent ..... Ca 26

1 amanuens ..... Ce 23

1 kanslibitråde ..... Ce 11

2 museivakter ..... Ca 9

Monteringsateljé

1 förste museivakt	Ca 11
1 museivakt	Ce 9

Avdelningen för konsthantverk.

1 förste intendent	Ca 29
1 amanuens (halvtid)	Ce 23
1 amanuens (halvtid)	Cf 19
1 museivakt	Ca 10

Avdelningen för slottssamlingar och depositioner.

1 förste intendent	Ca 29
1 intendent	Ce 26
1 intendent	Ce 24
1 amanuens	Ce 20
1 amanuens (partiell)	Cg 19
1 studieledare (arvode från Stockholms stad)	—
1 kanslibitråde	Ce 11
1 museivakt	Ce 9

Svenska Porträttarkivet

1 kanslibitråde	Ce 11
-----------------------	-------

Gemensamma avdelningar.

Administrativ och kameral avdelning (k a n s l i).

1 sekreterare	2 300
1 kansliskrivare	Ca 15
1 kontorist	Ce 13
1 museivakt	Ca 9
1 cykelbud (vakant)	Cg 1

Bibliotek.

1 bibliotekarie	Ce 21
1 biblioteksamanuens	Ce 20
1 kontorsbiträde (halvtid)	Ce 8
1 d:o (halvtid)	Cg 6
1 museivakt	Ce 9

Arkiv.

1 föreståndare (intendent vid slottssamlingarna)	—
--	---

Bildsamlingar:

Bildarkivet

1 föreståndare (f. d. intendent)	3 600
2 kontorsbiträden (halvtid)	Ce 8

Fotografi- och skioptikonsamlingen

1 kontorsbiträde	Ce 8
1 d:o (halvtid)	Ce 8
1 d:o (halvtid)	Cf 4

Tekniska avdelningar:

Konservatorsateljé

1 konservator	2 300
---------------------	-------

Fotografiateljé

1 fotograf	Ce 21
1 fotografibitråde	4 800

Gemensam personal.

1 värmeledningsskötare, tillika reparatör av 1:a klass	Ca 12
1 förste museivakt	Ca 11
1 museivakt	Ca 10
1 museivakt (vakant)	Ca 10
6 museivakter	Ca 9
3 museivakter	Ce 9
1 eldare	Ce 9
1 museivakt (vikarie)	Cg 7
1 kontrollör (halvtid)	Cg 7
1 portvaktsbiträde	arvode

Nationalmusei samlingar uppgingo 1948 till omkr. 230 900 nr, vartill kommer — alltsedan museets tillkomst — ca 30 000 ej katalogiserade blad av främst ornamentsstick.

Antalet till museet inkomna skrivelser uppgick 1948 till i runt tal 4 500.

Antalet besökare i museet uppgick 1947 till 136 607 och 1948 till 449 594. Medelantalet besökare under åren 1910—1946 uppgick till 148 072. En översikt över växlingarna i besöksfrekvensen sedan 1881 har medtagits som bilaga (Bil. 1). Såsom närmare framgår av till bilagan fogad anmärkning överstiger det antal personer, som besöker vandringsutställningarna, slotten eller depositionslokalerna, där konstverk ur statens konstsamlingar finnas utställda, väsentligt antalet besökare i nationalmuseum.

I museet ha under 1948 anordnats 15 tillfälliga utställningar och från museet ha samma år utsänts två vandringsutställningar. En översikt över av museet anordnade tillfälliga utställningar har medtagits som bilaga (Bil. 2).

Nationalmusei statsanslag uppgå för budgetåret 1948/49 till sammanlagt 679 500 kronor, varav till avlöningar 470 500 (till ordinarie tjänstemän 210 000, till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 5 980, till övrig icke ordinarie personal 206 400 och rörligt tillägg 48 120), till omkostnader 75 900, till underhåll och ökande av samlingarna 90 600, till vandringsutställningarna 2 500 och till inköp av konst för deposition 40 000. En översikt över museets statsanslag fr. o. m. 1868 har medtagits som bilaga (Bil. 3). I en särskild bilaga har anslagsmedlens fördelning på olika delposter fr. o. m. 1917 återgivits (Bil. 4).

Utom statsanslag stå under överintendentens förvaltning enligt stadgans § 23 vissa andra tillgångar, nämligen donationsmedel, förevisningsmedel, katalogmedel och garderobmedel, vilka sistnämnda skola, sedan skälig ersättning utgått till vid museigarderoben sysselsatt extra vaktbetjäning, tilläggas förevisningsmedlen. Dessutom tillkomma fotografimedel, nytrycksmedel, konsertmedel, A.K.-medel, museilektorsmedel och andel i inträdesavgifterna m. m. vid Gripsholms slott. Behållningen från budgetåret 1947/48 utgjorde för samtliga dessa 2 183 000 och inkomsterna uppgingo under samma tid till 412 800. I bilaga redogöres närmare för entrémedlens och donationernas avkastning under skilda år samt donationskapitalets storlek (Bil. 5).

AVD. II.

Utredningsuppdraget.

Direktiven för nationalmuseiutredningens arbete framgå av chefens för ecklesiastikdepartementet anmälan till statsrådsprotokollet den 1 december 1944 av frågan om utredningens tillsättande.

Efter att ha erinrat om hur statens konstsamlingar 1866 inrymts i nationalmuseibyggnaden och hur behovet av utökade lokaler för konstsamlingarna länge framstått som ett viktigt önskemål samt ha redogjort för i ärendet tidigare gjorda framställningar och förslag, anförde departementschefen följande.

Nationalmuseum är å ena sidan en härd för vetenskaplig forskning på konstens område, å andra sidan en av landets största folkliga museiinstitutioner, där envar kan söka konstnjutning och förvärva vidgad och fördjupad kunskap om konsten. Museets utåtriktade verksamhet innebär delvis ett aktivt deltagande i folkbildningsarbetet. Genom att skänka kunskap om konstens uttrycksmedel och historiska former söker museet att öka allmänhetens konstintresse. Stor betydelse erhåller dess uppfostrande gärning genom samlingarna av svensk konst, vilka på ett ojämförligt sätt spegla den för många kanske mest levande och lättast gripbara sidan av vår nationella kultur. Inte mindre betydelsefulla äro samlingarna av konsthantverk, som genom att framvisa det yppersta av konstflit under gången eller närvarande tid dels påverka den allmänna smakbildningen, dels äga ett praktiskt värde genom de impulser de giva konsthantverkets utövare.

För att museet skall kunna arbeta på ett effektivt sätt, måste det självfallet förfoga över goda och rymliga lokaler. Såsom tydligt framgår av den lämnade redogörelsen för museets lokalfråga, äro emellertid utrymmesförhållandena icke tillfredsställande. Det är ett anmärkningsvärt faktum, att museet icke sedan år 1884 erhållit någon mera väsentlig utvidgning av sitt lokalbestånd. Jag bortser då från museibyggnadens bottenvåning, som knappast är att räkna med, förrän erforderliga omändringsarbeten vidtagits. Ett konstmuseum måste emellertid göra ständiga nyförvärv, allra helst under perioder av rik och nydanande konstproduktion. Här om någonsin gäller det, att stagnation betyder tillbakagång. Nationalmusei samlingar visa en mycket stor tillväxt under de senaste sextio åren. Antalet nummer, som vid inflyttningen i den nuvarande museibyggnaden år 1867 utgjorde 66 333, uppgick i början av 1944 till 177 600 och hade sålunda nära nog tredubblats. Betydande olägenheter måste bli följderna av den växande disproportionen mellan samlingarnas storlek och lokal tillgången. Jag tillåter mig att härvidlag citera ett uttalande till statsrådsprotokollet den 18 april 1913 av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet. Med hänvisning till den då nyss verkställda utredningen av nationalmusei lokalfråga yttrade denne: »Man finner, att en mängd föremål av det högsta konstvärde till följd av bristande utrymme icke kunna utställas för allmänheten och icke ens på ett något så när tillfredsställande sätt hållas tillgängliga för studier, att de utställda föremålen i stor utsträckning måste exponeras på ett sätt, som inte låter dem komma till sin rätt, att en olidlig trängsel vållar verkliga svårigheter

för utställandet av nyförvärvade föremål av någon storlek och att överhuvud museets tillväxtmöjligheter i dess nuvarande skick äro så gott som uttömda.» Mera än trettio år ha förflutit, sedan detta yttrande föll. Under krigsåren har någon lättnad åstadkommits, därigenom att de värdefullaste delarna av samlingarna evakuerats men då detta tillstånd upphör, kommer lokalfrågan att kräva en snar lösning. Detta förutsätter en ny plan för samlingarnas uppställning samt medför krav på organisatoriska förändringar.

Jag anser mig därför böra förorda, att särskilda utredningsmän nu tillkallas inom eklelesiastikdepartementet för att utreda nationalmusei lokalfrågor och därmed sammanhängande spörsmål.

Utredningsmännen böra granska den nuvarande museibygnadens lokalbestånd samt avgiva förslag till nödiga förbättringar. Granskningen bör omfatta jämväl den år 1939 uppgjorda planen för omdaning av byggnadens bottenvåning.

En beräkning bör verkställas av det ytterligare lokalbehov, som kan väntas föreligga, sedan museibygnaden fullt ut tagits i anspråk. Riktmärket bör härvid vara, att museets samlingar så ordnas, att hela det material, som kan sägas tillhöra den levande konsten, på ett värdigt och ändamålsenligt sätt utställas, medan de föremål, som huvudsakligen äga historiskt intresse, tillhandahållas för studier av särskilt intresserade. Rum för specialutställningar samt studie-, arbets-, biblioteks- och föreläsningssal bör stå till buds i tillräcklig utsträckning. Det bör förutsättas, att lösningen av museets lokalfråga skall öppna möjligheter för dess normala utveckling under en tämligen lång framtid.

Konsthantverksavdelningen och samlingarna av modern, särskilt svensk konst utgöra de starkast växande delarna av museet. För dessa är således behovet av utvidgade lokaler mest trängande. Då det gäller att tillgodose detta behov, kan förfaras på olika sätt. Den mest genomgripande utvägen vore att upprätta två nya självständiga museer, ett för konsthantverk, ett för modern konst. Eventuellt kan ettdera av dessa önskemål tillgodoses med förbigående av det andra. I så fall måste inom nationalmusei ram ökat utrymme beredas antingen för konstslöjdsamlingarna eller för samlingarna av modern konst. En av utredningsmännens första uppgifter blir att redovisa och mot varandra väga de skäl, som tala för den ena och den andra av de nu antydda lösningarna. De böra därvid även beakta erfarenheterna från våra grannländer och utlandet i övrigt.

Vad först frågan om en utflyttning av konstslöjdsamlingarna från nationalmuseum beträffar, har man flerstädes utomlands gjort erfarenheten, att konstindustrimuseer i samarbete med yrkesskolor av olika slag kunna göra viktiga insatser för konsthantverkets utveckling och den nationella formkulturens höjande. Det är möjligt, att en konstindustriavdelning inom ramen av ett stort museum icke med samma framgång kan fylla dessa uppgifter. Orsaken skulle vara den, att såväl museets ledning som allmänheten i främsta rummet skulle ägna intresse åt avdelningarna för målarkonst och skulptur, medan konsthantverket komme att stå i skuggan. Att den svenska statens stora och förnämliga samlingar av konstslöjdsföremål hittills icke kommit till sin rätt, har dock icke i främsta rummet berott på föreningen med nationalmuseum utan dels på utrymmesbristen, dels därpå att de salar, som stå till förfogande, genom sin storlek och stela monumentalkaraktär illa lämpa sig för uppställning av de skiftande stilmiljöer och den intima småkonst som avdelningen innehåller. Ur vissa synpunkter torde det vara av värde, att konsthantverksavdelningens samhörighet med nationalmuseum bevaras. De sakkunniga av år 1913 gävo uttryck åt denna uppfattning och framhöllo, att en principiell gräns mellan konst och konsthantverk vore omöjlig att uppdraga.

Förslaget om att skapa ett särskilt museum för den moderna konsten förutsätter en uppdelning av skulptur- och målerisamlingarna samt samlingarna av teckning och grafik ävensom biblioteket på två institutioner efter förebild av Louvre-Luxembourg-museerna. Det ena museet skulle omfatta en noggrant sovråd elitsamling av

äldre konst, i det andra skulle den moderna, växande och arbetande konsten erhålla en fristad. På så sätt skulle den gamla institutionen ställas utanför dagens konstpolitiska strider och den nya erhålla vidsträckt handlingsfrihet. Även här kunna emellertid synpunkter göras gällande, som tala mot en klyvning. Sålunda innebär gränsdragningen mellan äldre och nyare konst ett svårlost problem.

Skulle utredningsmännen komma att stanna för att icke föreslå en uppdelning av det nuvarande museet, måste undersökningen i stället inriktas på möjligheterna att skapa bättre villkor för nationalmusei samlingar genom utbyggnad av själva museet; i så fall aktualiseras frågan om en förändring av planen för samlingarnas uppställning. Vid utredningen bör också beaktas, att — även om delar av samlingarna i lokalt hänseende skulle skiljas från varandra — detta icke nödvändigtvis behöver innebära, att också det organisatoriska sambandet mellan dessa upplöses. För den händelse eventuella nybyggnader skulle komma att förläggas invid eller i närheten av museets gamla huvudbyggnad, kan det måhända visa sig möjligt att upprätthålla en enhetlig organisation.

Utredningsmännen böra undersöka och taga ställning till ovan berörda frågor med beaktande av de uppgifter, som ankomma på de olika avdelningarna av det nuvarande nationalmuseum. Sedan lokalbehovet har konstaterats, bör en grundplan för samlingarnas ordnande uppgöras och ett förslag till lokalfrågans lösning i anslutning därtill utformas. Härvid bör uppmärksammas, att nybyggnadsprojektens omfattning i någon mån kan bli beroende av frågan i vilken utsträckning det är möjligt att utnyttja de donationsfonder, som för sådant ändamål ställts till museets förfogande. Skulle det befinnas önskvärt att uppföra nya byggnader såväl för konsthantverksavdelningen som även för samlingarna av modern konst, bör den lämpliga ordningsföljden mellan dessa byggnadsföretag bestämmas. Härvid bör även det organisatoriska sambandet vid museets fortsatta konstbildande verksamhet såväl inom museet som i landsorten samt depositionsverksamheten beaktas. Där praktiska eller organisatoriska förhållanden så påkalla, böra de sakkunniga även upptaga frågor om museets samarbete med andra verk eller organisationer såsom riksförbundet för bildande konst, statens konstråd, Zornmuseet och dem av statens konstsamlingar som ej ingå i museets samlingar eller äro museet underställda.

Med avseende på den närmare utformningen av de nya lokalerna bör i främsta rummet angivas, huruvida dessa skola förläggas i omedelbar anslutning till nationalmusei nuvarande byggnad, vilken i så fall genom tillbyggnader skulle utvidgas till ett större sammanhängande komplex, eller icke. Väljes alternativet att uppföra en eller flera fristående byggnader, böra utredningsmännen besvara frågan, till vilken del av Stockholm den eller de nya byggnaderna förläggas.

Utredningsmännen böra under beaktande av sambandet mellan byggnadsplanen och de organisatoriska frågorna uppdraga riktlinjer för museiverksamhetens ledning och samlingarnas förvaltning samt framlägga förslag beträffande den för de museala och administrativa uppgifternas fullgörande erforderliga personalorganisationen.

Utredningsmännen böra till sina förslag foga kostnadsberäkningar, avseende dels de engångsutgifter som tarvas för genomförandet av förslagen, dels de årliga utgifter, som bli en följd av lokalbeståndets och personalorganisationens utvidgning. Engångskostnadernas fördelning på olika etapper bör redovisas i en särskild finansieringsplan.

Utredningen vill i anslutning härtill inledningsvis göra följande allmänna uttalanden.

Under Richard Berghs ledning 1915—1919 omdanades nationalmuseum till en modern, levande museiinstitution. Redan under hans chefstid sprängdes 1912 års organisation, i det att en ny avdelning inrättades för främst

konstbildningsverksamhet. Tillkomsten av denna avdelning var betydelsefull för det av stark social och estetisk känsla burna program, som Bergh hade ställt upp för sig. Richard Berghs intentioner ha sedan upprätthållits och fullföljts av de tre överintendenten, som efterföljt honom. Dessa ha fått fullgöra sina ständigt ökade arbetsuppgifter under år för år svårare arbetsförhållanden, beroende på dels otillräckliga lokaler, dels på otillräcklig personal. Ingen allmän översyn av museets organisation har nämligen verkställts sedan 1912. Endast i mycket trängande fall ha nya befattningar sedan dess beviljats. Departementschefen har vid flera tillfällen, t. ex. 1928, vitsordat behovet av en ökning av museets arbetskraft men i avvaktan på ett omorganisationsförslag varken då eller senare velat biträda annat än smärre ändringar i fråga om museets personal. Museets utveckling har därigenom starkt hämmats, och för att se sina arbetsuppgifter utförda har museet i viss utsträckning fått överlåta dessa på andra redan befintliga eller av museet skapade privata organ, såsom främst det 1930 tillkomna riksförbundet för bildande konst. Denna anordning har i vissa fall visat sig lycklig men i andra fall icke vara i längden tillfredsställande.

Den starka utveckling, som nationalmuseum genomgått efter den sista allmänna översynen 1912, har bl. a. medfört, att ramen för samlingarna blivit alldeles för trång. Museet innefattar således nu material till flera fristående museer.

Utredningen vill här förutskicka att den i följande avsnitt av sitt betänkande ämnar föreslå, att samlingarna av nutida måleri och skulptur, handteckningar och grafik samt konsthantverk utbrytas ur det nuvarande nationalmuseum och bilda ett museum för modern konst. Vidare ämnar utredningen föreslå en annexbyggnad till den nuvarande nationalmuseibygnaden för att giva nödvändigt utrymme åt vissa av de äldre konstsamlingarna. Ett institut för konstbildningsverksamhet och depositioner förordar utredningen skall direkt underställas överintendenten. Med museerna och detta institut komma att sidosordnas vissa för dem gemensamma avdelningar, nämligen kansli, konserveringsanstalt, arkiv, bibliotek och bildsamlingar.

Beträffande de under nationalmusei inseende nu stående samlingarna av konst- och konsthantverksföremål på kungl. slottet i Stockholm och vissa lustslott vill utredningen förorda, att dessa alltjämt skola stå under inseende av nationalmuseum. För statens övriga konstsamlingar kommer utredningen att förorda en precisering av dessas ställning till museet.

I sitt förslag till ny organisation för statens konstsamlingar har utredningen varit synnerligen återhållsam vid inrättandet av nya befattningar. Likaså har utredningen iakttagit försiktighet vid sin beräkning av det erforderliga lokalbehovet. Vad detta senare beträffar vill utredningen erinra om att nationalmuseum, vars samlingar i det närmaste fyrdubblats sedan statens konstsamlingar 1866 inflyttade i nationalmuseibygnaden, i stort sett icke erhållit några nya lokaler, bortsett från den för museets bruk ännu icke iordningställda bottenvåningen.

Att åtskilliga nya befattningar komma att föreslås, beror icke enbart på

de av utredningen förordade nya lokalerna och den vidgade konstbildningsverksamheten utan även på det ovan nämnda förhållandet, att någon allmän översyn av befattningarna vid nationalmuseum icke verkställes sedan 1912. Den viktigaste orsaken torde dock vara att söka däri, att intresset för konst under de senaste decennierna kommit att omfattas av allt vidare lager av vårt folk och blivit så starkt, att man med fog här kunnat tala om en ny folk rörelse. Utredningen kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla det betydelsefulla och uppoffrande arbete, som utförts av museets personal av alla grader för att tillmötesgå allmänhetens stegrade krav, ett arbete, som med hänsyn till de svåra lokalförhållandena och den relativt fåtaliga personalen inneburit stora svårigheter.

Konstföreläsningar vid Nationalmuseum

De föreläsningar som vid Nationalmuseum utgöra en viktig del av den konstvetenskapliga verksamheten, äro i hög grad beroende af de förhållanden som råda vid museet. Den betydelsefulla verksamheten som vid Nationalmuseum utgöra en viktig del af den konstvetenskapliga verksamheten, äro i hög grad beroende af de förhållanden som råda vid museet. Den betydelsefulla verksamheten som vid Nationalmuseum utgöra en viktig del af den konstvetenskapliga verksamheten, äro i hög grad beroende af de förhållanden som råda vid museet.

4. Vårn utställningar 1898-1902

Stora konst- och handverksutställningar följande åren till exempel i Berlin 1897 kunde påverka och öfverlämnas till Nationalmuseum i Stockholm. Den utställningen i Berlin 1897 kunde påverka och öfverlämnas till Nationalmuseum i Stockholm. Den utställningen i Berlin 1897 kunde påverka och öfverlämnas till Nationalmuseum i Stockholm.

Tänker på en ny lokal för statens historiska museum, dock sedan varit försvårade genom detta museum, särskildt som konstnärernas värde

AVD. III.

Nationalmuseibygnaden.

KAP. 1.

Kortfattad historik över nationalmusei lokalfrågor.

De lokaler, som enligt den 1866 uppgjorda fördelningsplanen kommo att disponerades av konstsamlingarna, voro efter allt att döma tillräckliga för de då befintliga samlingarna, men de lämnade ingen marginal för accessionen. Den avdelning inom museet, som först kom att kräva ökade utrymmen, var avdelningen för konsthantverk. Genom donationer, främst av konung Karl XV, greve Axel Bielke och svenska slöjdföreningen, hade avdelningen från en ringa grund vuxit till betydande mått. För de sålunda nytillkomna samlingarna fanns intet utrymme i museet. Ett förslag av en av Kungl. Maj:t 1877 tillsatt kommitté att skapa ett särskilt konstindustrimuseum föranledde icke någon åtgärd. På initiativ av en ny kommitté flyttades 1884 livrustkammarens och klädkammarens samlingar ut ur museibygnaden. Konsthantverkssamlingen fick övertaga de så ledigblivna lokalerna. Denna anordning löste provisoriskt frågan om ökat utrymme.

A. Vissa ombyggnadsarbeten 1889—1931.

Statens konst- och konsthantverkssamlingar fortsatte alltjämt att starkt tillväxa. Redan 1889 kunde intendenten och chefen för nationalmusei konst-avdelning i sin årsberättelse till Kungl. Maj:t närmare framhålla, hur otillfredsställande utrymmet blivit. Den mindre ombyggnad av de s. k. alkoverummen, som verkställdes 1892, förändrade icke i nämnvärd grad detta förhållande, varför museichefen 1894 och senare tvingades återkomma till den trängande lokalfrågan, som, efter vad han framhöll, blivit så besvärande, att man nästan måste uppgiva tanken på en dekorativ och överskådlig anordning och låta sig nöja med att bereda nödigt förvaringsrum och skydd mot åverkan. Museichefen ansåg tiden vara mogen för uppförandet av en särskild byggnad för statens historiska museum, så att konstavdelningen finge disponera nationalmusei hela bottenvåning och återstående delar av källarutrymmet.

Tanken på en ny lokal för statens historiska museum fick sedan varma förespråkare inom detta museum, samtidigt som konstmuseichefen varje

år från 1902 till 1913 i sin årsberättelse framförde bekymmer över de rådande förhållandena. Det sistnämnda året tillsatte Kungl. Maj:t särskilda sakkunniga, bland vilka Richard Bergh kom att bli den drivande kraften, för att utreda behovet av lokaler för nationalmusei konstsamlingar. De sakkunniga, i det följande benämnda *1913 års nationalmuseisakkunniga*, framhöll i sitt den 3 april 1913 avgivna utlåtande, att nationalmuseibyggningen vore outhärlig och omistlig för statens konstsamlingar, ehuru otillräcklig. Museets framtida utveckling fann man böra tillgodoses genom ändrings- och nybyggnadsarbeten, fördelade på tre perioder. Den första perioden skulle börja 1913 och omfatta en ingripande ombyggnad av övervåningen samt en sal i mellanvåningen jämte uppförandet av två trapphus. Målerisamlingarna i övervåningen vunno härigenom ett icke oväsentligt utrymme. Den andra perioden skulle inträda när statens historiska museum utrymt bottenvåningen. Övervåningen skulle då få sin definitiva utformning, samtidigt som mellan- och undervåningarna skulle ombyggas. En väsentlig förbättring skulle enligt de sakkunniga härigenom ernås. Ett tillräckligt utrymme för samlingarnas tillväxt under en längre tid var dock icke att räkna med genom dessa åtgärder. En hel del för en modern museiinstitution nödvändiga lokaler, såsom föreläsningssal, studielokaler, rekreationsrum m. m., fick man avstå ifrån. Det framstod därför för de sakkunniga som en bjudande nödvändighet, att frågan om en tillbyggnad före den andra periodens utgång finge sin lösning, så att denna tillbyggnad stode färdig senast inom tjugu år. Tillbyggnaden tänkte sig de sakkunniga uppförd i två våningar i museiparken. Först med tillkomsten av tillbyggnaden kunde museets konstskatter slutgiltigt ordnas (tredje perioden).

I en proposition till 1913 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag angående användande av medel för utförande av de till den första perioden hänförliga ändringsarbetena.

I anslutning härtill uttalade chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet den 18 april 1913, att ett snart och verksamt inskridande vore av högsta behov påkallat för att råda bot på en trångboddhet, som han betecknade som hart när outhärdlig. Statsrådet yttrade vidare bl. a.:

Man finner, att en mängd föremål av det högsta konstvärde till följd av bristande utrymme icke kunna utställas för allmänheten och icke ens på ett något så när tillfredsställande sätt hållas tillgängliga för studier, att de utställda föremålen i stor utsträckning måste exponeras på ett sätt, som icke låter dem komma till sin rätt, att en olidlig trängsel vållar verkliga svårigheter vid utställandet av nyförvärvade föremål av någon storlek och att över huvud museets tillväxtpöjligheter i dess hittillsvarande skick äro så gott som uttömda. Det syns mig uppenbart, att ett snart och verksamt inskridande här är av högsta behov påkallat.

Riksdagen förklarade, att den funnit åtgärders vidtagande för beredande av ökat utrymme för samlingarna vara av trängande natur samt att den med tillfredsställelse märkt, att de föreslagna anordningarna vore ägnade att bli av bestående värde i museets framtida utveckling. Särskilt fann riksdagen det fördelaktigt, att tomtplats för den nybyggnad för museet, som

komme i fråga, fanns invid det nuvarande museet inom dess park och sålunda icke behövde förvärfvas eller annan statens tomt tagas i anspråk. Mot det då för ändamålet äskade anslaget på 350 000 kronor fann riksdagen ingen anledning till erinran, men betonade, att den i ärendets dåvarande skick icke kunde intaga någon bestämd ståndpunkt till planens två senare perioder. De så beslutade ombyggnadsarbetena verkställdes under åren 1914—1920.

De i nationalmuseibygnaden mest genomgripande förändringarna sedan dess tillkomst utfördes 1929—31, då på överintendenten Gauffins initiativ för en kostnad av 575 000 kronor elektrisk belysning infördes samtidigt som nya värmelednings- och ventilationsanläggningar anlades. Det gamla värmeledningssystemet hade genom sina starka temperaturväxlingar och sitt sot och damm visat sig högst olämpligt och rent av farligt för såväl byggnaden som samlingarna. Den möjlighet att hålla museet tillgängligt även efter mörkrets inbrott, som dessa förändringar inneburo, ha blivit av stor betydelse för museets utveckling till en bildningsanstalt på bred folklig basis.

Trångboddheten i museet kvarstod och föranledde från 1920 förnyade bekymrade skrivelser från överintendentens sida. I avvaktan på att historiska museets lokalfrågor skulle lösas blev dock ingenting gjort, ehuru vissa önskemål framkommo om byggnadens framtida användning. Så skisserade överintendenten Gauffin i ett svar till Svenska skulptörers förtroenderåd 1931 en plan, enligt vilken norra gården skulle överbyggas på en vånings höjd. I nivå med de nuvarande utställningssalarna för konstslöjdssamlingarna skulle därvid skapas en överljussal, avsedd för skulptur.

Beslut om nya lokaler för historiska museet fattades av 1931 års riksdag, och 1940 kunde detta museum avflytta. En väsentlig del av de så ledigblivna lokalerna ha ända till 1948 tagits i anspråk såsom upplag för arkivalier tillhörande krigsarkivet.

B. 1938 års ombyggnadsförslag.

Kungl. Maj:t uppdrog 1935 åt byggnadsstyrelsen att utarbета förslag till bottenvåningens användande. Härvid kommo två förslag att utarbetas, utgående från något olika förutsättningar.

1938 års huvudförslag avsåg att inom nationalmuseum söka erhålla ökat utrymme genom ett inbyggande av gårdarna till full höjd. Det förelåg färdigt i januari 1938 och hade på byggnadsstyrelsens uppdrag uppgjorts av arkitekten T. Ryberg efter anvisningar av överintendent Gauffin. Förslaget omfattade även ändringsarbeten i källaren, bottenvåningen och mellanvåningen. Genom gårdarnas inbyggande skulle nya utrymmen skapas inom museibygnaden med 306 m² per ljusgård, d. v. s. 612 m² per våning eller 1 836 m² i tre våningar. Ytterligare utrymmen till förråd och dylikt utvunnos genom viss entresolering.

I bottenvåningen skulle i södra gården anordnas en föreläsningssal för 295 personer och i norra gården kapprum, alternativt förråd och kapprum.

Entréhallen skulle endast inrymma försäljningsställen för biljetter och fotografier. I södra gården skulle i mellanvåningen anordnas en med artificiellt ljus upplyst utställning för ostasiatiska samlingen, medan motsvarande utrymme i den norra gården, som entresolerades, skulle användas av konsthantverkssamlingen till skådesal, med förråd i entresolplanet. I södra gårdens överbyggnad skulle övervåningen användas som utställningssal för antiksamlingen, medan en sal för tillfälliga utställningar skulle anordnas i motsvarande våning i den norra gårdens överbyggnad. Det nyskapade utrymmet skulle alltså för skådesamlingarna uppgå till tre salar på vardera 306 m², varav en med dagsljus och en entresolerad. I övrigt fördelades utrymmet på följande sätt: för tillfälliga utställningar en sal eller 306 m² med dagsljus, för föreläsningar en sal eller 306 m² och för förråd m. m. två salar, varav en entresolerad, eller 612 m², förutom vissa förrådslokaler i källarplanet.

Kostnadsberäkningar till detta förslag hade uppgjorts men synas icke ha bevarats. Enligt vad utredningen inhämtat torde de ha uppgått till omkring 1 miljon kronor.

1938 års alternativa förslag. I en till det förut berörda förslaget bilagd promemoria anförde arkitekten Ryberg, att det enligt hans mening kunde ifrågasättas, om man trots de vidlyftiga ändringsarbeten, som föreslagits, verkligen kunde skapa goda utställningslokaler, speciellt i våningen 1 trappa upp, varför han även utfört ett alternativt förslag, där endast gårdarna överbyggs i källar- och bottenvåningarna.

Vid utarbetandet av detta alternativ hade Ryberg utgått från en något annan förutsättning än vid huvudförslaget. Av propositionen 1939 (nr 242) framgår att den ursprungliga uppgiften varit att så långt möjligt söka bereda nationalmuseum utvidgade och förbättrade lokaler inom museibyggnaden, medan det nya förslaget hade till uppgift att tillgodose för museet särskilt trängande lokalbehov. Sådana angåvos vara utvidgade lokaler för avdelningen för konsthantverk och avdelningen för ostasiatisk konst, utvidgade lokaler för studiesamlingar, bibliotek och bildarkiv, lokal för den ryska ikonsamlingen samt ytterligare tjänsterum. Härjämte skulle enligt förslaget genom överbyggnad av byggnadens båda gårdar erhållas en föreläsningssal, en sal för tillfälliga utställningar samt erforderliga förråds- och uppackningslokaler.

Även enligt detta alternativ skulle till bottenvåningens entréhall förläggas biljettförsäljning och fotografiförsäljning. Mittpartiet av historiska museets dåvarande utställningslokaler skulle i huvudsak disponeras såsom en central hall med tillhörande garderobsutrymmen. Denna hall, vars golv skulle något höjas, stod i förbindelse dels med föreläsningssalen, som skulle förläggas till det södra gårdsutrymmet, dels med salen för tillfälliga utställningar, som skulle förläggas till det norra gårdsutrymmet. Invid och under sistnämnda sal ävensom under viss del av föreläsningssalen skulle anordnas förråds- och uppackningslokaler. Den västra och norra delen av bottenvåningen upptogs av dels lokaler för gravyrssamlingen, vilka nu äro inrymda i våningen 1 trappa upp, dels lokal för den ryska ikonsamlingen,

dels lokaler för studiesamlingen av målningar, dels ock en vaktmästarbostad. I den södra och östra delen av bottenvåningen skulle anordnas nya bibliotekslokaler med entresolering samt lokaler för bildarkiv och porträttarkiv jämte studiesal. Härjämte skulle där förläggas en del tjänsterum. En hiss skulle från den centrala hallen anordnas till de övre våningarna.

I våningen 1 trappa upp skulle avdelningen för konsthantverk erhålla, förutom sina nuvarande lokaler, en del av de lokaler, som alltjämt upptagas av avdelningen för ostasiatisk konst och av gravyrsamlingen. Återstående del av gravyrsamlingens nuvarande lokal samt lokalen för tillfälliga utställningar skulle disponeras av avdelningen för ostasiatisk konst. I denna våning skulle i stor utsträckning nya monteranordningar komma till utförande.

Inom våningen 2 trappor upp skulle inga förändringar vidtagas.

I en skrivelse till överintendenten den 19 maj 1938 framhöll byggnadsstyrelsen, att det alternativa förslaget utarbetats av Ryberg efter mellan överintendenten och styrelsens utredningsbyrå i frågan närmare förda förhandlingar och att styrelsen för sin del fann sig böra förorda detta. I avslutning härtill anförde byggnadsstyrelsen:

Enligt det nu föreliggande förslaget skulle nationalmusei aktuella lokalbehov bliva tillgodosedda utan att en framdeles eventuell önskad uppdelning eller utbrytning av någon eller några avdelningar inom museet skulle föregripas. Förslaget innebär jämväl en ur arkitektoniska och byggnadstekniska synpunkter lämpligare lösning av föreliggande uppgift än det tidigare upprättade förslaget.

Riksantikvarien förklarade sig ur antikvarisk synpunkt icke hava något att erinra mot förslaget, och överintendenten Gauffin förordade detsamma.

Byggnadsstyrelsen hemställde den 13 december 1938 hos Kungl. Maj:t om anvisande av anslag för byggnads- och ändringsarbeten inom nationalmuseum enligt det alternativa förslaget. Kostnaderna beräknades därvid till 700 000 kronor. För arbetets utförande begärde Kungl. Maj:t, att riksdagen å beredskapsstat för 1939/40 måtte upptaga 200 000 kronor för ombyggnadsarbetets igångsättande, vilket även blev riksdagens beslut.

Andra världskrigets utbrott medförde dock att ombyggnaden tills vidare uppsköts.

KAP. 2.

Nationalmuseibygnadens nuvarande användning.

Nationalmuseibygnaden består av tre våningar jämte undervåning och vind.

Övervåningen disponeras i huvudsak av målningssamlingen. Planlösningen är enkel och redig med åtta överljussalar med intilliggande 32 små kabinett samt i mittaxeln en monumental trapphall. Salarnas och kabinettens sammanlagda yta är 2 150 m² och antalet löpmeter vägg ca 750. Sammanlagda antalet målningar, som med normal hängning rymmes i våningen, kan beräknas till högst 900 st. Ljushöjderna måste betecknas i salarna som

mycket goda, i kabinetten som mindre goda. Trapphallens yta uppgår till 450 m².

Den äldre utländska konsten upptar vid den ordinarie uppställningen intill år 1947 tre salar och sju kabinett, varav den äldre franska konsten, av vilken museet äger en utomordentlig samling, en sal, den franska 1800-talskonsten en sal, den engelska konsten två kabinett, den italienska, spanska, holländska och flamländska konsten tillsammans en sal och fyra kabinett samt den tyska konsten ett kabinett. Miniatursamlingen, med verk av svenska och utländska konstnärer, är inrymd i två kabinett. Den svenska konsten före 1800 disponerar en sal och tre kabinett. Den svenska konsten efter 1800 fyller, tillsammans med samtida nordisk och utländsk konst, fyra salar och 18 kabinett, varav den nutida konsten, eller konsten efter 1909, en hel sal, del i en annan sal samt del i fem kabinett. Återstående sex kabinett disponeras som tjänsterum för måleriavdelningens personal samt av bildarkivet.

Mellanvåningen har utformats som en praktfull omfattning till kungl. biblioteket, för vilken institution den ursprungligen avsågs. Åt Strömmen ligger trapphuset och två större salar, åt parken tre större salar och åt kortsidorna två mindre salar samt kabinettsutrymmen, vilka åt norr utformats till två långsmala salar, åt söder till biblioteks- och tjänsterum. I byggnadens mittparti finnas kabinett, delvis utan direkt ljus. I entresolvåningen har här ordnats en monteringsateljé och magasin för konsthantverk. Den sammanlagda golvytan uppgår till 2 250 m², trapphuset oberäknat. Våningen upptages av utställningslokaler för konsthantverket, sammanlagt 975 m², för antik- och ostasiatiska samlingar, sammanlagt 300 m², sal för avdelningen för handteckningar och gravyrer, omfattande 290 m², sal för tillfälliga utställningar, omfattande 170 m², samt bibliotek, kansli och tjänsterum.

Bottenvåningen omfattar åt Strömmen en vestibul, en sal med intilliggande förrådsrum och en under statens historiska museums tid till tjänstelokaler ombyggd sal, åt parken en sal med intilliggande rum, en till tjänsterum ombyggd sal samt i mittpartiet en stor sal, åt norra kortsidan två mindre salar och kabinett, åt södra sessionssal och tjänsterum. Tjänsterum och förrådsrum äro som regel entresolerade. Våningens yta är ca 2 300 m², entréhallen oberäknad.

Vindsvåningen inrymmer en konservatorsateljé samt vissa vid krigsutbrottet 1939 utrymda men efter hand delvis åter av tvingande skäl utnyttjade förrådsrum. Dessa senare lokaler äro emellertid med hänsyn till svår-tillgänglighet och brandfara avgjort olämpliga och för förvaring av större målningar helt oanvändbara.

I *undervåningen* finnas verkstäder för rammakare och snickare, fotografiateljé, batterirum, värme- och belysningsanläggningar, lunchrum för museivakterna, skyddsrum, bostäder åt portvakt och maskinist samt upp- packnings- och förrådsrum. Fotografens arbetsrum och rammakarens verkstäder ha av yrkesinspektionen i skrivelse till nationalmuseum den 6 december 1946 förklarats icke motsvara de i gällande arbetarskyddslag upp- ställda fordringarna och betecknats som hälsovådliga.

KAP. 3.

Aktuella lokalbehov.

Enligt direktiven för utredningens arbete är dess första uppgift att granska den nuvarande museibyggnadens lokalbestånd samt avgiva förslag till nödiga förbättringar. Granskningen skall även omfatta det 1938 uppgjorda alternativa förslaget för omdaning av byggnadens bottenvåning. Därefter skall en beräkning verkställas av de ytterligare lokalbehov, som kunna föreligga, sedan byggnaden helt tagits i anspråk. Riktmärket har här angivits vara, att museets samlingar ordnas så, att hela det material, som kan sägas vara i första hand konstnärligt betydande, på ett värdigt och ändamålsenligt sätt utställas, medan de föremål, som äro av övertvägande historiskt intresse, hållas tillgängliga för specialstudier. Rum för olika former av utställningar samt studie-, arbets-, biblioteks- och föreläsningslokaler böra stå till buds i tillräcklig utsträckning. Det framhålles vidare i direktiven, att lösningen av museets lokalfråga skall öppna möjligheter för dess normala utveckling under en tämligen lång framtid (sid. 12).

När statens konstsamlingar 1866 inflyttade i nationalmuseibyggnaden, uppgick föremålsbeståndet till 66 333 nr. Vid årsskiftet 1948/49 var motsvarande antal, såsom ovan angivits, 230 900.

Med undantag av de obetydliga lokalvinster museet erhöll 1884 vid livrustkammarens och klädkammarens utflyttning och de provisoriska lokaler, som under 1940-talet upplåtits i bottenvåningen, är det utrymme statens konstsamlingar i dag disponerar i det närmaste detsamma som vid inflyttningen i museet 1865—66. Enligt utredningens uppfattning är det för ernående av tillfredsställande förhållanden oeftergivligt, att lokaler i tillräcklig omfattning skapas för konstsamlingarna.

Utredningen vill här till en början lämna en redogörelse för föreliggande lokalbehov och de möjligheter till lösande av detta, som förefinnas inom den nuvarande byggnadens ram.

Övervåningen med dess goda belysningsförhållanden bör enligt utredningens mening främst användas för *måleriavdelningens* skådesamlingar. Men utrymmet här svarar icke mot samlingarnas rikedom och medger heller icke en museal anordning, som kan tillfredsställa allmänhetens berättigade anspråk. En föreslagen uppdelning av materialet i en skåde- och en studiesamling, vilken senare tänkes förlagd till mellanvåningen, skulle innebära endast en ringa avlastning. Med de nuvarande utrymmena i museet kan sålunda en permanent utställning, som lämnar en tillfredsställande överblick över svenskt måleri, icke ordnas. Vid ordinarie utställning finnes ingen lokal för arbeten före Ehrenstrahls tid, och det rika svenska 1700-talsmåleriet måste trängas ihop i en sal och tre kabinetter. Det svenska måleriet under det tidigare 1800-talet kan visas endast i enstaka prov i kabinetter, medan måleriet från århundradets senare skeden erhållit en fylligare om ock

även här otillräcklig representation. Vad slutligen den moderna konsten beträffar måste det nuvarande utställningsutrymmet av flera skäl betecknas som synnerligen otillfredsställande. Till denna avdelning skall utredningen sedan närmare återkomma.

Trångboddheten är lika stor för de utländska målningssamlingarna. Sålunda får den italienska, spanska, holländska och flamländska konsten dela en utställningssal och några kabinetter, ett utrymme som på intet vis täcker behovet. Samlingarnas tillväxt har gång efter annan framtvingat kompromisser i anordningen samt långtidsmagasiner av viktigt material. Ännu före det senaste kriget disponerade sålunda den italienska och spanska konsten en egen utställningssal, vilken emellertid vid samlingarnas återuppställande efter kriget offrades till förmån för museets högt stående samling av fransk 1800-talskonst, vilken länge måst trängas ihop i tre spridda kabinetter. Sedan denna anordning gjordes, har museet emellertid erhållit några förvärv av betydelsefulla och skrymmande italienska och spanska målningar, varför behovet av en italiensk-spansk sal ytterligare aktualiseras. Museets vackra samling av tidigt tyskt måleri disponerar sedan gammalt endast ett kabinet, där ingen möjlighet finnes att utställa museets märkliga målningar i större format av denna skola. Slutligen kan anföras, att både den ryska ikonsamlingen och samlingen av ostasiatiskt måleri endast tillfälligt kunna utställas och som regel måste hållas magasinerade.

Mellanvåningens lokaler lämpa sig mindre väl för målningstillställningar på grund av sin konstruktion och de delvis icke fullt tillfredsställande ljusförhållandena. En förbättring av dessa skulle emellertid kräva starka ingrepp i museibygnadens nuvarande utformning samtidigt som de nu vackert utformade konstruktiva marmorelarna i salarna måste byggas in för erhållandet av lämpliga tavelväggar. Utredningen avråder dock från att verkställa dylika arbeten, dels med tanke på att byggnadens monumentala och harmoniska karaktär skulle skadas, dels med hänsyn till att utrymmet väl behövs och synes bättre lämpa sig för andra samlingar. Med nuvarande anordningar kunna lokaler upplåtas i mellanvåningen för måleriavdelningens studiesamling och för vissa smärre samlingar, såsom ikonerna och de ostasiatiska målningarna.

Nationalmusei övervåning, vars utställningssalar, såsom ovan nämnts, omfatta 2 150 m² med ca 750 löpmetrar väggutrymme, motsvarar ungefär behovet av skådelokaler för museets samlingar av svenskt och utländskt måleri före år 1800, fränsett ryska ikoner och ostasiatisk konst. För berörda tid uppgå samlingarna av svenskt och utländskt måleri 1948 till 1 630 oljemålningar förutom ett antal pasteller, miniatyrer m. m., vilka närmare omnämnas nedan. För studiesamlingarna omfattande samma tid fordras dock ytterligare omkr. 200 m², liksom för ikonsamlingen omkr. 100 m². Dessa senare samlingar äro av den art, att de, såsom ovan angivits, väl kunna inrymmas i mellanvåningen, där även samlingen av ostasiatisk konst kan utställas. För museets samlingar av svenskt och utländskt måleri och skulptur under tidsperioden 1800—1909, som nu upptaga ett utrymme av ca 1 000

m², har lokalbehovet för skåde- och studiesamlingarna i särskilt utformade lokaler beräknats till omkr. 1 800 m², och för måleri och skulptur efter 1909, som nu upptar ett utrymme av ca 300 m², till omkr. 1 800 m². För målnings-samlingen i sin helhet skulle alltså, bortsett från den ostasiatiska målnings-samlingen men med skulptur från tiden efter 1800 medräknad, fordras för skåde- och studiesamlingarna ett sammanlagt utrymme av (2 150 + 200 + 100 + 1 800 + 1 800 =) 6 050 m², förutom tjänsterum, studierum och ma-gasinslokaler m. m.

Från perioden 1800—1909 äro vid ordinarie utställning i nationalmuseum 171 målningar exponerade, upptagande 175 löpmeter väggutrymme. Som jämförelse må angivas att på Atheneum i Helsingfors från samma tid äro ut-ställda 380 målningar, upptagande 223 löpmeter. Museiledningen där be-tecknar utrymmet som icke tillfredsställande. I Nationalgalleriet i Oslo äro från samma tid utställda 675 målningar, upptagande omkr. 600 löpmeter. Museiledningen där finner att utrymmet någorlunda tillåtit en exponering av vad som borde utställas men att målningarna genomgående hänga för tätt. I Köpenhamn slutligen är 1800-talssamlingen på grund av lokalsvårig-heterna i Statens museum för Kunst ständigt föremål för omhängningar. I en utredning 1944 begärdes där 530 löpmeter för berörda epok.

Skulptursamlingen har efter ombyggnaden 1913, med undantag för be-ståndet i trapphuset, saknat eget galleri, och i stället på ett för både måleri och skulpturer effektivt sätt hopordnats med måleriet, en anordning som dock kritiserats från skulptörhåll. Utredningen vill här erinra om en fram-ställning till överintendenten av den 2 februari 1929 från föreningen Svenska skulptörers förtroenderåd, vari föreningen beklagat den tillbakasatta ställ-ning, som skulpturen intagit under senare år inom museet. Svenska skulp-törers förtroenderåd har vidare 1938 i en framställning till Konungen ånyo påtalat skulpturens tillbakasatta ställning. I sina anslagsäskanden 1944 och senare har överintendenten framhållit, hur det enligt hans mening vore för museets utveckling och organisation av största betydelse, att en avdel-ningsföreståndartjänst inrättades för antik- och skulptursamlingarna. Han påpekade därvid, hur dessa samlingar utgjorde museets ursprungliga kärna, och hur de länge orättvist utgjort en undanskymd del av museets bestånd. Dessa samlingar representerade enligt överintendenten högst betydande konstnärliga värden.

Lokaler för samlingen av skulptur efter år 1800 ha här ovan beräknats i samband med måleriet, men för samlingen före år 1800 fordras ytterligare utrymmen. För denna samling, som bl. a. inrymmer J. T. Sergels verk, fordras en golvyta av minst 500 m², vilket närmare motiveras i följande av-snitt. Museets stora antiksamling, som nu disponerar ca 100 m² i mellan-våningen och Drottningholms teaterfoajé, fordrar, för att värdigt utställas, ett ökat utrymme till minst 650 m². Därvid har dock utrymme ej beräknats för huvudparten av Gustaf III:s antiksamling i stort format. Utredningen kommer här nedan att framlägga särskilt förslag för denna samlings ut-ställande.

Huvudsamlingen i mellanvåningen utgöres nu av *konsthantverket*. Re-

dan då samlingen här uppordnades 1884 voro lokalerna för små och uppfattades som provisoriska. Sedan 1884 ha samlingarna nära tredubblats (från 8 258 till 21 346 nr). Då lokalerna icke äro utformade med tanke på att inrymma konsthantverksföremål, försvåras här utställandet av sådana föremål, och någon möjlighet att ordna samlingarna efter moderna principer finnes icke, även om man förgriper sig på den monumentalt utformade innerarkitekturen, varjämte det knappa utrymmet förorsakar att en stor mängd värdefullt material måste förvaras i magasin.

Förbättrade och utökade lokaler krävas även för övriga nu i mellanvåningen förvarade samlingar, nämligen handtecknings- och gravyrsamlingen, antiksamlingen, samlingen av ostasiatisk konst samt biblioteket. För undervisningens behov saknas praktisk taget lokaler.

Bland de utrymmesbehov, som här redovisats, framstå särskilt tre som svårbemästrade, nämligen lokaler för de i det äldre konstmuseet ingående samlingarna av måleri och skulptur efter 1800, konsthantverk och modern konst. För samtliga dessa synas nya lokaler utanför den gamla nationalmuseibygnaden behöva ordnas, försåvitt icke ökat utrymme skulle kunna erhållas inom museet, tillräckligt för någon av dessa samlingar, genom att museets bägge gårdar utbyggdes till full höjd.

Med de direktiv utredningen erhållit, nämligen att lösningen av museets lokalfråga skall öppna möjligheter för dess normala utveckling under en tämligen lång framtid, erbjuder det ovan nämnda 1938 upprättade alternativa ombyggnadsförslaget ingen framkomlig lösning av de av utredningen framhållna lokalproblemen. Detta avsåg nämligen i flera hänseenden endast en provisorisk lösning av lokalfrågan. Utredningen har därför vid övervägandet av lokalbehoven närmare uppmärksammat det tidigare nämnda, 1938 upprättade huvudförslaget om utbyggande av museets gårdar till full höjd, och noga övervägt de fördelar och nackdelar detta innebär.

En fördel vore de goda ljusförhållanden, som skulle kunna ernås i de nya salarna i övervåningen. Erfarenheter från holländska museer, där ljusgårdar, liknande dem i nationalmuseum, överbyggts, visa dock, att de nyvunna utrymmena medföra vissa svårlösta cirkulationsproblem. Det är också naturligt att man genom partiell ombyggnad av en gammal museibygnad icke kan åstadkomma de mest ändamålsenliga museilokaler. En till synes så ringa detalj som anbringandet av nya dörrar kan medföra vissa svårigheter. Hur skickligt man än ordnar ingångar till de föreslagna överljussalarna, måste detta innebära — bortsett från en minskad hängningsyta — en förändrad interiörverkan i de nu befintliga salarna.

Mot förslaget tala även andra omständigheter. Detta ingriper sålunda starkt försämrande på ljusförhållandena i den gamla byggnaden. I mellanvåningen bli med nuvarande rumsindelning endast 820 m² i belysningshänseende helt oberörda, medan 160 m² bli obetydligt försämrade, 900 m² avsevärt försämrade och 400 m² + 160 m² entresolerat utrymme helt mörklagt, dvs. ljusförhållandena bli mer eller mindre försämrade i 1 620

m² eller två tredjedelar mot endast 820 m² eller en tredjedel oberört utrymme. För bottenvåningens del skulle förändringarna i stort sett bli likartade.

Det ökade utrymme man erhåller genom inbyggandet av gårdarna till full höjd är relativt litet, endast uppgående till 306 m² per våning och gård. Dessa nya utrymmen skulle, utom i övervåningen, bli helt mörka.

Mot ett utbyggande av gårdarna till full höjd talar även starkt det arkitektoniskt historiska värde, som nationalmuseumbyggnaden äger. Museibyggnaden med sin strängt kristalliniska utformning är i sig själv ett såväl konstnärligt som byggnadshistoriskt monument. Riksantikvarien har också under hand väddjat om respekt för byggnadens kulturhistoriska värde. Utredningen vill för sin del ej heller förorda någon ändring av museibyggnaden, som förvanskar arkitekturen eller skadar byggnadens karaktär.

Av betydelse vid ställningstagandet till förslaget om utbyggandet av gårdarna till full höjd har vidare frågeställningen varit, huruvida därigenom någon av de här ovan berörda nybyggnaderna skulle bli överflödiga.

Det utrymme, som står målningssamlingen till buds i övervåningen, beräknas, såsom ovan anförts, bli helt fyllt av måleri från tiden före år 1800. Det nya utrymme, som här skulle ernås genom ett utbyggande av gårdarna till full höjd, skulle i övervåningen endast uppgå till 612 m², vilket utrymme alls icke är tillräckligt för att möjliggöra vare sig 1800-talskonstens eller den moderna konstens ökade utrymmesbehov. Då de nytillkomna utrymmena i de undre våningarna bli helt mörka, torde de dock ej lämpa sig för målningssamlingen. Alltså återstår att undersöka, huruvida man genom ombyggnad skulle kunna lösa konsthantverkets lokalfråga. Det förhållandet, att de nya utrymmena skulle bli helt mörka, är i detta fall nämligen icke helt avgörande. Konsthantverket disponerar nu i mellanvåningen för sin skådesamling en utställningsyta av 975 m². Genom utbyggnad av gårdarna skulle samlingen erhålla ytterligare 612 m², summa 1 587 m², förutom genom entresoering erhållna förrådslokaler. De beräkningar, som verkställets rörande enbart det äldre konsthantverkets lokalbehov för skåde- och studiesamlingarna, uppgå till omkr. 2 100 m². Denna beräkning, som är uppgjord med hänsyn till för samlingarna speciellt byggda lokaler, torde behöva betydligt ökas, om samlingarna skola inrymmas i för ändamålet mindre lämpliga lokaler, vilket här skulle bli fallet. Det ovan gjorda påpekandet av de nuvarande utställningslokalernas olämplighet för sitt ändamål behåller sålunda sin giltighet även efter gårdarnas överbyggande. Då mellanvåningens utrymme väl behövs för andra samlingar, för vilka annars nybyggnad måste ske och då ett utbyggande av museets gårdar till full höjd icke löser konsthantverkssamlingens lokalfråga, varken på ett ekonomiskt eller musealt tillfredsställande sätt, får utredningen, i likhet med de myndigheter, som tidigare prövat denna fråga, avråda från en utbyggnad av gårdarna till dess fulla höjd.

KAP. 4.

Nationalmuseibyggnadens framtida användning.

Enligt direktiven skall utredningen, sedan lokalbehovet för statens konst-samlingar konstaterats, uppgöra en grundplan för dessas ordnande och i anslutning därtill utforma ett förslag till lokalfrågans lösning. I överens-stämmelse härmed får utredningen till en början framlägga en plan för den gamla nationalmuseibyggnadens användning. Denna plan är uppgjord i stora drag och avser att påvisa dels att berörda byggnad blir fullt utnyttjad och dels att det för de olika samlingarna föreslagna utrymmet blir i stort sett tillfredsställande. Utredningens förslag har sålunda karaktären av ett om-byggnadsprogram med åtföljande kostnadsberäkning som grundval för myn-digheternas beslut. Uppgörandet av ett i detalj gående byggnadstekniskt förslag bör enligt utredningens mening ankomma på byggnadsstyrelsen i samråd med museiledningen.

Övervåningen med dess för målningssamlingen speciellt utformade be-lysningsanordningar bör enligt utredningen disponeras för samlingarna av svenskt och utländskt måleri från tiden före år 1800. Dessa samlingar dis-ponera nu omkr. 900 m² och skulle erhålla en yta för skådesamlingen på 2 150 m², vilket medger en utställning av högst 900 av samlingens omkr. 1 630 nr. Med tanke på att en del av konstverken alltjämt beräknas vara ut-deponerade och att skapandet av en särskild studiesamling planeras, och då nyförvärven till de berörda samlingarna beräknas bli av måttlig omfattning, synes utrymmet vara tillräckligt. Av våningens åtta salar och 32 kabinettt skulle den utländska konsten kunna erhålla fem salar och 25 kabinettt, varav den medeltida konsten skulle disponera två kabinettt, den italienska och spanska konsten en sal, samt, gemensamt med den tyska 1500-talskonsten, sex kabinettt, den äldre nederländska och den flamländska konsten en sal och fem kabinettt, den holländska konsten en sal, ett kabinettt och — för främst Rembrandts Claudius Civilis — ett dubbelkabinettt, den franska 1600-och 1700-talskonsten två salar och sex kabinettt samt den engeiska konsten två kabinettt. Den svenska konsten skulle få sammanlagt tre salar och fem kabinettt. 1600-talskonsten en sal och 1700-talskonsten två salar och fem ka-binettt. Slutligen skulle miniatyrsamlingen disponera tre kabinettt.

I den monumentalt utformade trapphallen, som i stor utsträckning an-vändes som högtidssal, ha hittills som regel utställts skulpturverk av Ser-gel, Byström m. fl. samt vävda tapeter. Utredningen vill icke i detalj taga ställning till hallens framtida användning men vill framhålla, att museets arkitekt i anslutning till sin tids uppfattning utformat denna som ett prakt-fullt rum för skulptur.

De av utredningen föreslagna ändringsarbetena i övervåningen bli av myc-ket ringa omfattning och inskränka sig till obetydliga inredningsarbeten. Kostnaderna beräknas till omkr. 2 400 kronor. Dessa arbeten kunna utföras

när bildarkivet flyttats till bottenvåningen och nya tjänstelokaler ordnats i mellanvåningen.

Mellanvåningen. I mellanvåningen skulle, utom tjänsterum, inrymmas samlingarna av antik konst och av skulptur före 1800, ikonsamlingen, måleri- och skulpturavdelningarnas studiesamlingar samt de ostasiatiska samlingarna.

Ett för museet gammalt önskemål är att erhålla tjänsterum, som äro placerade i närheten av samlingarna men dock så skilda från dessa, att allmänheten kan uppsöka tjänstemännen utan att behöva passera genom samlingarna. Detta skulle på ett enkelt sätt kunna ske genom att bygga en trappa från porten åt Skeppsholmen till mellanvåningen, där en svit tjänsterum enligt förslaget skulle anordnas.

Utredningen förordar, att skulptursamlingen före 1800 erhåller den nuvarande porslins- och keramiksalen (rum nr 92), det intilliggande tre travéer omfattande kabinettet för samlingarna av glas, silver och elfenben (nr 93) samt den nuvarande salen för keramik m. m. (nr 95) med intilliggande kabinett (nr 94 och 95 a). Av detta utrymme skulle den först nämnda salen med intilliggande kabinett lämpligen kunna upplåtas åt J. T. Sergels arbeten, omfattande såväl skulpturer i stort format, byster, medaljonger och skisser i bränd lera, av vilka arbeten museet äger 157 nummer, som ock vissa med de skulpturala verken sammanhängande skisser och teckningar, av vilka museet äger ett stort antal.

Den nuvarande salen för kinesisk keramik m. m. (nr 95) skulle inrymma övriga skulpturverk före år 1800. Här skulle museets samling av porträttbyster från tiden före Sergel utställas. Museet äger av denna grupp betydande verk av fransmännen L'Archevesque, Bouchardon, Cousin, Lemoine och Houdon samt italienaren Bernini m. fl. Vidare skulle plats här beredas för andra skulpturverk av holländaren A. de Vries, italienaren G. da Bologna m. fl. samt för skisser och förberedande teckningar av Foucquet, L'Archevesque m. fl. Hit skulle även föras samlingen av renässansbronser och reliefer. I de intilliggande kabinetten skulle studiesamlingar anordnas.

Antiksamlingen skulle enligt utredningens beräkning erhålla det nuvarande tre travéer omfattande kabinettet för nordisk renässans (nr 96), den intilliggande salen för ostasiatisk konst (nr 97) och den nuvarande gravyr-salen (nr 98). Det angivna utrymmet tillåter utställandet av ett urval av museets samling av antika vaser och småkonst, uppgående till omkr. 2 165 nr, och av några av de till omkr. 290 uppgående arbetena av skulpturverk i stort format. En under kriget anordnad tillfällig utställning av museets antika vaser och småkonst upptog icke mindre än en fjärdedel av hela mellanvåningen. Med tanke på att även här utrymmesbesparande studiesamlingar planeras, anser utredningen att det föreslagna utrymmet bör räcka för en representativ utställning av antika vaser och småkonst.

Ikonsamlingen, som med fördel kan utställas i lokaler med mindre gott dagsljus, föreslår utredningen placerad i kabinetten i mittpartiet mellan gårdarna.

Utredningen fäster en särskild vikt vid skapandet av en studiesamling för måleri och skulptur. Värdet av en sådan för museets egen verksamhet, liksom för den konsthistoriska forskningen överhuvud, kan icke nog kraftigt framhållas. För vården av konstverken synes utredningen anordnandet av en studiesamling, liksom av goda magasinlokaler, vara av största vikt. Saknaden av studiesamling, liksom av rationellt ordnade magasinlokaler, försvårar nu arbetet i nationalmuseum och omöjliggör en fullt tillfredsställande omvårdnad av icke utställda konstverk. För att studiesamlingen på en gång skall kunna bli representativ och fordra ett relativt litet utrymme vill utredningen förorda, att målningssamlingen uppordnas på för ändamålet speciellt konstruerade skärmar, en icke helt idealisk utställningsmetod, vilken dock nödvändiggöres av det knappa utrymme som står till buds. Studiesamlingen skulle erhålla sin plats i nuvarande salen för tillfälliga utställningar, varigenom den blir lätt tillgänglig från tjänstelokalerna.

De ostasiatiska samlingarna av skulptur och måleri skulle utställas i nuvarande barocksalen. Utrymmet blir icke helt tillfredsställande, men utredningen anser sig dock icke kunna för denna avdelning föreslå större lokaler i den i fråga om utrymmet redan så hårt pressade museibygnaden. Utredningen vill här upprepa sin i annat sammanhang framförda mening, att samlingarna inom en icke alltför avlägsen framtid måtte erhålla nya lokaler utanför museibygnaden (sid. 41).

Ändringsarbetena i mellanvåningen kunna verkställas i ett sammanhang. Däremot måste genomförandet av det uppgjorda uppordningsprogrammet i dess helhet anstå till dess en annexbyggnad uppförts. Detta uppskov berör i främsta rummet samlingarna av skulptur och antik konst. Konsthantverkssamlingen, som redan nu är hårt trängd och som enligt förslaget skulle erhålla sin utställningslokal i annexbyggnaden, bör, för att icke få minskat utställningsutrymme, provisoriskt få disponera gravrysalen. Kostnaderna för mellanvåningens iordningställande beräknas i runt tal till 51 000 kronor.

Bottenvåningen. Större ändringsarbeten erfordras i bottenvåningen. Behovet av dessas genomförande är stort, med tanke såväl på museets trångboddhet som på att frågan om utnyttjandet av dessa utrymmen efter krigsarkivets utflyttning 1948 uppskjutits i avvaktan på utredningens förslag. I denna våning, där — med undantag för lokalerna mot Strömmen — belysningen ur utställningssynpunkt är att beteckna som dålig, skulle lokaler beredas för avdelningen för handteckningar och gravyrer, för bildsamlingarna, för slottssamlingarna och svenska porträttarkivet, för biblioteket och arkivet samt för studierum, sal för tillfälliga utställningar och kapprum.

Utredningen förordar i huvudsaklig överensstämmelse med 1938 års förslag, att biljett- och fotografiförsäljning förlägges till entréhallen. Partiet mellan de bägge gårdarna, den s. k. kyrksalen, disponeras därvid såsom en central hall med tillhörande garderobsutrymmen. Denna hall skulle stå i omedelbar förbindelse med bibliotekets läsesal och bildsamlingarna samt med den föreläsningssal och det utställningsutrymme, som på sätt nedan anges

skulle anordnas inom museets gårdsutrymmen. Från hallen skulle man även direkt komma in till avdelningen för handteckningar och gravyrer samt till salarna för tillfälliga utställningar. Från hallen skulle slutligen en hiss för allmänheten, som nu kännbart saknas, anordnas till de övre våningarna och från trapphuset i museets nordöstra hörn den nuvarande hissen utbytas mot en modern varuhiss.

I den västra och norra delen av bottenvåningen skulle lokaler anordnas för avdelningen för handteckningar och gravyrer samt för bildsamlingarna, slottssamlingarna och svenska porträttarkivet. Lokalerna för handteckningar och gravyrer skulle i huvudsak utformas i enlighet med 1938 års förslag. Utrymmet omfattar en större sal, tänkt som kombinerad utställnings- och studiesal, en mindre sal, åtta travéer och förrådsutrymmen åt gården. Samlingarna uppgår till 188 550 nr. Den starka accessionen gör det dock nödvändigt, att ytterligare förrådsutrymmen snarast ordnas i underliggande lokaler, vilka bekvämt skulle kunna nås genom en trappa och en bokhiss. Sistnämnda anordning synes dock böra anstå, till dess konsthantverkssamlingarna utrymt sina källarförråd.

Slottssamlingarna och det med dessa nära sammanhängande svenska porträttarkivet skulle erhålla lokaler, omfattande tre åt parken vettande rum. I intilliggande utrymme, omfattande fyra travéer åt gården och ett rum åt parken, skulle lokaler upplåtas åt bildsamlingarna. Genom särskild entre-solering av rummen åt parken samt av mittgången skulle utrymmen för förvaring av arkivkopior och negativ kunna erhållas. De underliggande lokalerna böra reserveras för framtida behov av ytterligare utrymmen.

I den östra och södra delen av bottenvåningen skulle lokaler ordnas för bibliotek, sessionssal, sal för tillfälliga utställningar och studierum. Bibliotekets lokalbehov kommer att behandlas i annat sammanhang. För denna institution jämte arkivet skulle utrymmet innanför centralhallen upplåtas som läsesal och våningens sydöstra del för bokmagasin, tjänsterum och forskarrum. För bibliotekets bokförråd och arkivalier finnes möjlighet till framtida utvidgning i underliggande lokaler.

Den nuvarande sessionssalen i våningens södra mittparti med sin monumentala, för utställningsändamål otjänliga arkitektur skulle bibehållas. Sessionssalen bör stå till förfogande som sammanträdeslokal, utom för de till statens konstsamlingar knutna institutionerna, även för olika konstfrämjande institutioner.

I våningens sydvästra parti med de relativt goda ljusförhållandena åt strömsidan och sin bekväma ingång från entréhallen skulle anordnas — åt Strömmen och Skeppsholmen — en större och en mindre sal för tillfälliga utställningar. Ett intilliggande rum skulle reserveras för utställningskommisarierna. Ett tre travéer omfattande utrymme åt gården skulle — såsom nu — användas som rum för kurser och sammanträden m. m.

Den ovan föreslagna inredningen av bottenvåningen kan omedelbart genomföras, med undantag av salarna för tillfälliga utställningar. Frigörandet av dessa salar från deras nuvarande tjänsterumsinredning måste nämligen anstå, tills nya lokaler beretts den nuvarande depositionsavdelningen i

annexbyggnaden. Den av utredningen föreslagna utställningssalen på södra gården skulle provisoriskt kunna användas som sal för tillfälliga utställningar.

Kostnaderna för bottenvåningens ombyggnad beräknas till omkring 265 000 kronor, utom inredningen av bibliotekslokalerna, som beräknas kosta 70 000 kronor. Då salarna för tillfälliga utställningar dock icke kunna anordnas förrän annexbyggnaden tillkommit, avgår vid den första utbyggnaden härför beräknad kostnad, omkring 10 000 kronor.

Undervåning och vindsvåning. Undervåningens slutliga utformning kan nu icke definitivt angivas, då denna blir beroende av annexbyggnadens omfattning. Det har redan nämnts att utrymmen måste reserveras för handteknings- och gravyrksamlingens jämte bildsamlingarnas och bibliotekets accession. Vidare anser utredningen att den nuvarande nyreparerade portvaktsbostaden liksom skyddsrummet kan bibehållas. Däremot bör fotografiateljén, vilken, som ovan nämnts, utdömts av yrkesinspektionen, liksom den nuvarande olämpliga bostaden för museets maskinist, försvinna. Ny bostad åt maskinisten bör anordnas i annexbyggnaden. Ramverkstaden bör flyttas, varvid arkivet bör kunna övertaga det så ledigblivna utrymmet. I undervåningen bör även lokaler anordnas för reproduktions- och snickareverkstäderna. De lokaler i undervåningen, som nu icke äga cementerat golv, böra snarast förses med sådant.

I ett av gårdsutrymmena vill utredningen i likhet med 1938 års förslag anordna en föreläsningssal. Utredningen har dock för sin del funnit lämpligt, att densamma bör förläggas till undervåningen och ej, såsom nämnda förslag angav, till bottenvåningen. Härigenom kommer bottenvåningens ljusförhållanden att bli oförändrade och gårdsarkitekturen endast i ringa mån berörd. Salen beräknas rymma omkring 300 personer.

Utredningen har även funnit det lämpligt att på liknande sätt bygga över den andra ljusgården, varigenom en utställningssal med en golvyta av 306 m² erhålles. Denna anordning innebär enligt utredningens uppfattning en önskvärd förstärkning av nationalmuseibyggnadens utställningsutrymmen, vilket i sin tur kommer att innebära en minskning av annexbyggnadens byggnadsprogram. Mellan denna utställningssal och föreläsningssalen har anordnats direkt förbindelse med centralhallen samt toalettutrymmen.

Kostnaderna för undervåningens iordningställande ha beräknats till omkr. 356 000 kronor, fränsett föreläsningssalens inredande, som beräknats kosta 60 000 kronor. Möjlighet finnes att till föreläsningssalen anordna en foajé med tillhörande kapprum, toaletterum m. m. med direkt ingång från legationsparken, varigenom salen skulle kunna användas oberoende av museets öppethållande i övrigt. Utredningen har alternativt låtit uppgöra förslag till en sådan anläggning, som kostnadsberäknats till omkr. 155 000 kronor. Denna anordning torde dock enligt utredningens mening utan olägenhet kunna ställas på framtiden och har därför icke upptagits i utredningens förslag.

I vindsvåningen bör, enligt redan föreliggande förslag, i nordvästra partiet inrymmas en fotografiateljé. Kostnaderna härför ha beräknats till 38 000

kronor. Den nuvarande konserveringsateljén i vindsvåningens sydöstra del bör — sedan nya lokaler ordnats för konservatorn i annexbyggnaden — upplåtas till rammakarverkstad och ateljé för skulpturkonservering. Övriga vindstrymmen böra, på grund av de svåra transportförhållandena och därmed förenade brandrisker, icke för framtiden beräknas till förvaringslokaler. Sådana böra i stället anordnas i annexbyggnaden.

En kortfattad beskrivning över de föreslagna ändringsarbetena i nationalmuseibygnaden har bilagts (bil. 6).

Sammanfattning. Den av utredningen verkställda planeringen av samlingarna har skett med utgångspunkt från de skilda samlingarnas lokalbehov och de befintliga lokalernas skiftande utformning. Utredningen har samtidigt sökt placera de skilda samlingarna så, att allmänheten lätt skall kunna orientera sig inom museibygnaden. Så har målningssamlingen förlagts till övervåningen, skulptur- och antiksamlingarna till mellanvåningen och handteknings- och gravyrsamlingarna, bildsamlingarna och biblioteket till bottenvåningen. Vidare ha lokalerna för tillfälliga utställningar och föreläsningssalen lagts i direkt anslutning till entréhallen.

De av utredningen förordade ändrings- och ombyggnadsarbetena rörande nationalmuseibygnaden förordas omfatta två etapper, den första avsedd att kunna omedelbart taga sin början, den andra först med uppförandet av annexbyggnaden.

Den första etappen omfattar i övervåningen inredandet av sex kabinett till utställningsrum. Kostnaderna härför beräknas till omkring 2 400 kronor. I mellanvåningen föreslås inredandet av en tjänsterumssvit m. m. och bygandet av en särskild trappa till denna. Kostnaderna beräknas för tjänsterumssviten m. m. till omkr. 32 000 kronor och för trappbygget till 19 000 kronor, summa omkring 51 000 kronor. Beträffande bottenvåningen föreslår utredningen, att lokaler ordnas för handteknings- och gravyrsamlingen, bildsamlingarna, slottssamlingarna, porträttarkivet och biblioteket samt att kapprum m. m. anordnas. Kostnaderna härför beräknas för första etappen till omkring 255 000 kronor (frånsett inredning av biblioteket) och för andra etappen till omkring 10 000 kronor för återställande av salar avsedda som lokal för tillfälliga utställningar, eller tillhoppa omkring 265 000 kronor. Inrättandet av en fotografiateljé på vinden till en kostnad av 38 000 kronor har förordats. Kostnaderna för ändringsarbetena i undervåningen beräknas under första etappen uppgå till sammanlagt omkring 356 000 kronor, varav omkring 296 000 kronor för anordnande av utställningslokal och föreläsningssal (oberäknat inredning) samt vissa arbeten i främst undervåningens norra del. Ändringsarbetena efter bortflyttning av en vaktmästarebostad, pannrum med tillhörande förrådslokaler m. m. måste däremot anstå till dess annexbyggnaden uppförts. Kostnaderna för denna andra etapp ha beräknats till omkring 60 000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för angivna omändringsarbeten i hela byggnaden uppgå således till $(2\,400 + 51\,000 + 265\,000 + 38\,000 + 356\,000)$ omkring 712 000 kronor, varav omkring 642 000 under den första etappen

och omkring 70 000 under den andra. För anordnandet av två hissar har beräknats en summa av 105 000 kronor, varav 52 500 för vardera första och andra etappen. Till reparation av förslitna golv samt nya sanitets- och vattenanläggningar samt kostnader för ritningar, efterlägningsarbeten, kontroller, entreprenadhandlingar och oförutsedda utgifter ha vidare beräknats 457 000 kronor, varav omkring 400 000 under första etappen och omkring 57 000 under den andra. Slutsumman blir därmed omkring 1 275 000 kronor, varav omkring 1 095 000 kronor under den första etappen och omkring 180 000 under den andra. I denna summa ingå icke oväsentliga kostnader för reparationer m. m., vilka måste utföras, även om en ombyggnad icke kommer till stånd. Härtill komma kostnader för inredning av föreläsnings- och bibliotekslokaler, vilka av utredningen uppskattas till (60 000 + 70 000 =) 130 000 kronor.

Det ombyggnadsförslag, som uppgjordes 1938 och som förelades 1939 års riksdag, hade kostnadsberäknats till 700 000 kronor. Sedan dess ha byggnadskostnaderna ökat med omkring 60—70 %. Detta byggnadsförslag skulle med dagens priser alltså uppgå till omkring 1 155 000 kronor. 1938 års alternativa förslag avsåg, såsom tidigare omnämnts, att inom den nuvarande byggnadens ram anordna lokaler, om ock av delvis provisorisk karaktär, för nationalmusei totala samlingar. Utredningen har förordat sådana ändringsarbeten, som avse att inom densamma anordna permanenta lokaler för vissa delar av statens konstsamlingar.

KAP. 5.

Annexbyggnad till nationalmuseum.

Annexbyggnaden skall enligt utredningens förslag inrymma sådana samlingar, som ingå i det äldre konstmuseet men åt vilka plats ej kan beredas i den nuvarande nationalmuseibygnaden samt vissa administrationslokaler. I annexbyggnaden skola således lokaler anordnas för vissa samlingar av måleri och skulptur samt äldre konsthantverk, för ledningen av statens konstsamlingar, institutet för konstabildningsverksamhet och depositioner, statens konstsamlingars konserveringsanstalt och eventuellt vissa med museet nära samverkande konstabildningsorganisationer.

För att få en överblick över skådesamlingarnas utrymmesbehov har utredningen vid upprättandet av förslaget utgått från varje konststart för sig. Detta innebär dock icke från utredningens sida något ställningstagande beträffande samlingarnas framtida ordnande. Utredningen är klart medveten om att en förskjutning mellan de olika avdelningarna ifråga om utrymme kan komma att ske på grund av dessas olika utveckling och nya metoder för materialets exponerande.

A. Lokaler för samlingar av måleri och skulptur.

Utredningen har ovan framhållit, att tillfredsställande utställningslokaler i den nuvarande nationalmuseibygnaden endast kunna beredas för samlingarna av måleri och skulptur före år 1800. De i det äldre konstmuseet ingående samlingarna av måleri och skulptur efter nämnda år skulle inrymmas i annexbyggnaden. Den främre gränsen för dessa samlingar skulle med utgångspunkt från dagens läge dragas vid tiden omkring 1909. Inom utredningen ha dock skilda uppfattningar gjort sig gällande om denna gränsdragnings permanens.

För utredningen har det i enlighet med direktiven framstått som väsentligt att anskaffa ökat utrymme för den äldre konsten, nu inrymd i det överfyllda nationalmuseet, och egna lokaler för den nutida konsten. Utredningen har härvid ansett att de inom nuvarande nationalmuseum tillämpade reglerna för fördelning av utrymmet vid exponering av äldre och nyare konst alltjämt skulle upprätthållas. Utredningens förslag innebär sålunda från nu avhandlade synpunkt icke något principiellt nytt.

Avgränsningen emellan det äldre och det nya museet på sätt utredningen föreslagit giver åt det moderna museet alltjämt en karaktär av forum för den moderna konsten och dess avantgarde. Från detta forum för nutidskonsten skulle de delar av samlingarna, vilka ansetts vara av bestående värde, överföras till nationalmuseum och införlivas med detsamma. (Se härom även s. 81.) De så mottagna samlingarna beräknas med hänsyn till de stora kraven på konst till skilda statliga byggnader och museer i hela landet att i viss utsträckning bli deponerade, medan ett representativt urval kommer att på sedvanligt sätt exponeras i museet för att där belysa den fortsatta utvecklingen.

Mot detta har föreslagits, att man redan från början skulle bestämma att annexbyggnaden endast och alltjämt skulle innehålla konst från tiden omkring 1800 till omkring 1909 och sålunda utgöra ett museum för denna tidsepok. Det museum för modern konst, som utredningen i annat sammanhang förordat, skulle enligt detta förslag bilda ett museum för konsten, efter tiden omkring 1909. De till detta museum förvärvade konstverk, som av utrymmesskäl eller andra orsaker (såsom att en konstnär genom nyförvärv erhållit en bättre representation än tidigare) icke längre kunde bevaras inom museet, skulle deponeras. På denna punkt har ett särskilt yttrande avgivits av ledamoten herr Gauffin.

Utredningen har den uppfattningen, att nationalmuseum (museet för äldre konst) skulle förlora i värde, om det levande moment bortföller, som tillkomsten av senare epokers konst utgör, liksom att det moderna museet, förvandlat till ett till tiden bakåt fast avgränsat museum, så småningom skulle förlora sin karaktär av museum för samtidens konst. En sådan organisation skulle även komma att gagna samarbetet mellan de bägge museerna. Ett modernt museum, som giver en belysning av den dagsaktuella konsten, är enligt utredningens mening av så genomgripande betydelse för konstlivet i landet, att detsamma icke får tyngas av konst, som icke längre

kan räknas till den samtida. Det synes utredningen dessutom otvivelaktigt, att förslaget med till tiden fast avgränsade museer i längden kommer att kräva större utrymme än den av utredningen förordade anordningen. Det föreliggande förslaget binder dock på intet sätt kommande generationers möjligheter att lösa lokalfrågan på sätt som i framtiden kan anses önskvärdt.

Utredningen har planerat annexbyggnaden som en integrerande del av det äldre konstmuseet samt beräknat densammans storlek med tanke på att den successivt skall kunna mottaga konst tillkommen även efter tiden omkring 1909. För att en utrymmesbrist icke alltför snart skall göra sig gällande har utredningen dels givit 1800-talskonsten ett relativt stort utrymme, dels beräknat ett reservutrymme på 150 m². Detta utrymme skulle under den närmaste tiden kunna användas för tillfälliga utställningar. En mera koncentrerad utställning av 1800-talssamlingarna betyder dock icke en inskränkning av 1800-talskonstens exponering, då denna genom den av utredningen förordade studieavdelningen alltjämt kommer att stå allmänheten till buds. I programmet för annexbyggnaden har utredningen även beaktat möjligheten av en framtida tillbyggnad.

Nationalmusei samling av måleri från tiden omkring år 1800 till tider omkring år 1909 uppgår (1948) till 2 168 nr, oberäknat pasteller, akvareller och miniatyrer. Samlingen av skulptur under samma tidsavsnitt, oberäknat plaketter, medaljer o. dyl., uppgår till ca 375 nr. För dessa skulle i annexbyggnaden anordnas lokaler för dels en ur estetiska synpunkter anordnad skådesamling och dels en ur rent praktiska och utrymmesbesparande synpunkter anordnad studiesamling. Bägge dessa utställningar skola vara tillgängliga för allmänheten. Utrymmet för den förra har beräknats till 960 m² och för den senare till 600 m² eller tillhopa 1 620 m². I skådesamlingen skulle utställas omkr. 250 målningar och i studiesamlingen lägst 300, högst 500, beroende på hängningens täthet. Ett visst utställningsutrymme för samtida handteckningar ingår i nämnda antal kvadratmeter, såsom närmare framgår av ett såsom bilaga till utredningens betänkande fogat byggnadsprogram (bil. 7).

För samlingarna erfordras slutligen upppacknings- och magasinslokaler på sammanlagt 55 m² samt tjänsterum för personalen på 50 m².

B. Lokaler för samlingar av konsthantverk.

Utredningen har tidigare framhållit, att tillräckligt och lämpligt utrymme för samlingarna av äldre konsthantverk icke står att erhålla i den nuvarande nationalmuseibyggnaden. Utredningen vill därför förordade, att dessa i sin helhet inrymmas i annexbyggnaden. Samtidigt måste här på samma sätt som ovan angivits för samlingarna av måleri och skulptur utrymme beräknas för de konsthantverksföremål, som i framtiden komma att överföras från det moderna museet till de äldre samlingarna. Dessa lokaler böra utformas med hänsyn till de nuvarande samlingarna och till den framtida accessionen, då ett liknande system med successiv överflyttning från det

moderna museet, som närmare angivits i samband med avdelningen för måleri, beräknas komma att tillämpas även beträffande konsthantverket. I den nuvarande samlingen finnes ett flertal föremål av oskattbart värde och sådan storlek att särskild hänsyn måste tagas till dem vid lokalernas utformning. Utredningen har i byggnadsprogrammet närmare behandlat dessa frågor.

Nationalmusei samlingar av konsthantverk före år 1917 uppgå till 20 194 nr och äro inom vissa samlingsområden kvalitativt sett de främsta i Norden.

Utredningen vill vidare framhålla möjligheten av att även andra staten tillhöriga äldre konsthantverksföremål än de, som nu ingå i nationalmusei samlingar, kunna utställas i den nya konsthantverksavdelningen. Utredningen tänker här framför allt på vissa staten tillhöriga och under kungl. husgerådskammaren och andra statliga institutioner ställda föremål, vilka efter särskilt träffad överenskommelse skulle såsom deposition kunna utställas här.

Avdelningen bör erhålla lokaler för dels en skådesamling av mera värdefulla och särskilt karakteristiska föremål, hela interiörer eller stilensembler, dels en studiesamling och dels en förrådssamling. Till det senare slaget av lokaler skulle allmänheten ej äga tillträde. Skådesamlingens och studiesamlingens lokaler beräknas till vardera 1 050 m² och magasinlokalerna till omkr. 600 m², tjänsterum, studierum och salar för tillfälliga utställningar m. m. till omkring 400 m², tillsammans omkr. 3 100 m². Som jämförelse kan nämnas, att Röhsska konstslöjdmuseet i Göteborg nu omfattar 4 973 m² och att en tillbyggnad där planeras omfattande omkr. 2 800 m², d. v. s. tillsammans omkr. 7 750 m². Vid en jämförelse mellan det angivna lokalbehovet för konsthantverkssamlingen och Röhsska museet måste dock hänsyn tagas till den av utredningen föreslagna uppdelningen av samlingarna i skåde- och studiesamlingar, vilken senare utställningsform är kraftigt utrymmesbesparande utan att därigenom effektiviteten ur studiesynpunkt eftersättes.

För den pedagogiska verksamheten erfordras vissa lokaler, främst ett särskilt studierum för konsthantverksskolor m. m., beräknat till 80 m² och en lokal för tillfälliga utställningar, uppgående till ca 220 m². Behovet av att giva konsthantverksskolorna en egen lokal i samband med konsthantverkssamlingen har utredningen närmare motiverat vid behandlingen av det moderna konstmuseet (sid. 89). Då olika krav måste ställas på den arkitektoniska utformningen av en sal för tillfälliga utställningar för konsthantverk än av en avsedd för t. ex. måleri, har utredningen upptagit en särskild utställningslokal även för konsthantverket.

Konsthantverkssamlingens behov av verkstäder för konservering m. m. måste ses i samband med frågan om statens övriga konstsamlingars behov av sådana och med aktgivande på i Stockholm på andra håll redan befintliga konserveringsanstalter. För vissa keramik- och gipsarbeten kan den i samband med skulptur- och antiksamlingen omnämnda preparatorn tagas i anspråk. Vissa monteringsarbeten och konservering av bokband och läderarbeten böra kunna utföras i den i samband med avdelningen för handteckningar och gravyrer nämnda ateljén. En fotografiateljé kommer utred-

ningen vidare att föreslå gemensam för statens konstsamlingars olika avdelningar. För glas och järnföremål torde statens historiska museums konserveringsanstalt kunna användas, vilken enligt 1936 års kulturminnesvårdssakkunniga skall stå öppen även för andra museers bruk, för textilier föreningen Pietas och för rökning av textilier och möbler nordiska museets ugn. För en möbelkonserveringsateljé finnes utrymme i nationalmuseibyggnadens källarvåning.

C. Lokaler för statens konstsamlingars konserveringsanstalt.

Den nuvarande konservatorsateljén, omfattande en yta av ca 90 m², är belägen i vindsentresolen. Dessa lokaler äro dock med avdelningens nuvarande organisation i minsta laget och med hänsyn till tillgängligheten icke fullt tillfredsställande. Utredningen kommer i ett senare avsnitt att föreslå en viss omorganisation av avdelningen, medförande något ökade krav på utrymme (sid. 133).

Den nya konservatorsateljén, som föreslagits erhålla namnet statens konstsamlingars konserveringsanstalt, skall enligt utredningens i särskilt avsnitt framlagda förslag få sin plats i annexbyggnaden. För denna erfordras ateljélokaler m. m. (90 m²), mottagningsrum (20 m²), röntgenrum (med mörkrum, 29 m²) samt undersökningsrum för arbeten med ultraviolett ljus och infraröd strålning (med framkallningsrum 16 m²), tillsammans 155 m².

D. Lokaler för statens konstsamlingars ledning.

För överintendenten och statens konstsamlingars kansli erfordras lokaler i annexbyggnaden. Det härför behövliga utrymmet beräknas till omkr. 100 m², fördelat på ett rum för överintendenten, ett för hans handsekreterare, ett för sekreteraren vid statens konstsamlingar, ett för kamreraren, ett för skrivbiträden och ett väntrum med utrymme även för en expeditivsvakt (sid. 130).

E. Lokaler för statens konstsamlingars institut för konstbildningsverksamhet och depositioner.

Institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner skall enligt utredningens förslag vara direkt underställt överintendenten. I nationalmuseibyggnaden finnes, såsom framgår av utredningens tidigare anförda plan för denna byggnads utnyttjande, icke något utrymme för nämnda institut. Det synes utredningen därför väl motiverat att förlägga institutet till annexbyggnaden, där överintendenten erhållit sina tjänstelokaler och där genom överföringarna från det moderna museet det speciellt för deposition aktuella materialet kommer att förvaras.

För institutet äro upptagna rum för souschef, intendent och amanuenser, studielektor samt skriv- och biträdespersonal, tillsammans 190 m². För provhängningar av vandringsutställningar, depositioner m. m. erfordras en

provhängningssal, upptagande 75 m², samt ett mindre magasin för till de-
positioner uttagna konstverk och ett uppackningsrum. Institutets utrymmes-
behov har beräknats till sammanlagt 310 m².

I annexbyggnaden bör vidare för institutets behov anordnas en mindre
föreläsningssal för ca 100 personer (120 m²).

F. Lokaler för med statens konstsamlingar samverkande konstbildnings- institutioner.

Det synes utredningen fördelaktigt, att i annexbyggnaden i mån av ut-
rymme särskilda lokaler beredas vissa med museet nära samverkande konst-
bildningsinstitutioner. För den högre undervisningen i konsthistoria vill ut-
redningen förorda, att en seminarielokal och vissa lärarrum anordnas för
studerande och lärare vid *konsthistoriska institutet vid Stockholms högsko-
la*. Seminarielokalen beräknas till 60 m² och erforderliga lärarrum till 80 m²,
tillsammans 140 m².

Med hänsyn till att särskilda lokaler för bibliotek, bildsamlingar, föreläs-
ningar, studiecirkelar och sammanträden samt provhängningar upptagits i
museet för äldre konst, vilka även äro av betydelse för *riksförbundet för bil-
dande konst*, har utredningen velat ifrågasätta att även riksförbundet för-
lägges till annexbyggnaden. Ett avgörande i denna fråga torde dock lämp-
ligen böra anstå, till dess vederbörande myndigheter slutgiltigt tagit ställ-
ning till riksförbundet och med detta nära samverkande konstbildningsin-
stitutioners närmare ställning i organisatoriskt hänseende, speciellt med
hänsyn till statens konstsamlingar. Utredningen har dock preliminärt be-
räknat ett utrymme på 112 m² för detta ändamål, förutom utrymmen på
55 m² i källaren för uppackning och magasin.

G. Övriga lokaler.

Rekreationslokaler. Utredningen vill förorda, att ett centralt beläget re-
kreationsrum med kafé anordnas i annexbyggnaden och har härför uppta-
git ett utrymme på 100 m².

Verkstäder och förråd. I annexbyggnaden erfordras en snickarverkstad
för grövre arbeten med målarbox (40 m²), ett virkesförråd (10 m²) och ett
emballageförråd (25 m²).

Personalrum och bostad för museivakt. För museivaktpersonalen erford-
ras i annexbyggnaden ett personalrum (40 m²). I byggnaden bör även an-
ordnas bostad för maskinisten (75 m²).

Entréutrymmen, städcentral, pannrum m. m. Dessa utrymmen redovisas
närmare i bilagt byggnadsprogram.

H. Annexbyggnadens belägenhet och kostnad.

Parkområdet kring nationalmuseibygnaden tillhör till huvudsaklig del
staten, såsom närmare framgår av den genom riksarkivet 1913 verkställda
utredningen rörande statens mark och tomter i Stockholm, del V, sidorna

108—120. Stockholms stad äger den f. d. tyska legationstomten, gränden och parkområdet nordost om detta samt hamnområdet på den gamla Sillhovstomten. Vid de förhandlingar utredningen hösten 1945 förde med berörda myndigheter i Stockholms stad förutsatte hamnstyrelsen möjligheten av ett markbyte mellan staden och kronan, varigenom staten skulle erhålla ett parti av den nuvarande hamnplanen jämte intilliggande staden tillhöriga parkområde i utbyte mot en del av museiparkens nordöstra del, såsom närmare framgår av till utredningen överlämnad plan. Innan beslut fattas om annexbyggnadens definitiva utformning, måste slutgiltig överenskommelse om markbytet fattas liksom beslut om den nuvarande tullbyggnadens flyttning.

Frågan om annexbyggnadens förläggning är också beroende av det sätt på vilket en framtida huvudtrafikled mellan Skeppsbron och nedre Östermalm kommer att anordnas. För denna trafikled, som provisoriskt lösts genom den s. k. Strömbron, föreligger ett flertal olika utredningsalternativ, varav ett förutsätter ledens framdragande genom den breddade Hovslagargatan. Ehuru utredningen kraftigt vill motsätta sig denna sträckning — med hänsyn såväl till den stora och tunga trafik, som här vore att vänta, som till de därmed följande för byggnad och samlingar skadliga vibrationerna — har utredningen icke velat underlåta att ifråga om annexbyggnadens förläggning taga hänsyn till möjligheten att, därest förhållanden framdeles så skulle kräva, Hovslagargatan breddas till 30 meter.

Utredningen har låtit uppgöra två förslag till annexbyggnadens förläggning på Blasieholmen invid nationalmuseibygnaden.

Förslag I visar annexbyggnaden förlagd med långsidan längs en till omkring 30 meter breddad Hovslagaregata. Förslaget består av en lägre från gatan något indragen byggnadskropp, som innehåller utställningssalar jämte magasinutrymmen m. m., samt en högre och avsevärt mindre byggnadskropp för administrationen. Förslaget överskrider något den av hamnstyrelsen uppdragna gränslinjen. Utredningen har därför låtit uppgöra ett alternativt förslag med en till cirka 18 meter breddad Hovslagaregata, där gränslinjen ej överskridits. Utredningen har närmare låtit utarbeta dessa förslag och bilagt en kortfattad byggnadsbeskrivning (bil. 8).

Förslag II visar den byggnadskropp, som innehåller utställningssalarna, förlagd i parken med kortsidan mot Hovslagaregatan, som här beräknats erhålla en bredd av cirka 30 meter. Administrationspartiet har här anknutits nordost om utställningspartiet. Förslaget har icke utarbetats i detalj. Planläggningen är i princip densamma som i förslag I.

De olika förslagen ha approximativt kostnadsberäknats till 4 500 000 kronor.

Då ett bebyggande av området invid nationalmuseibygnaden kräver det största hänsynstagande till stadsbilden, anser utredningen att detta bör göras till föremål för en arkitekttävlan.

AVD. IV.

Ny organisation för nationalmuseum (museet för äldre konst).

Nationalmuseum består nu, såsom tidigare angivits, av fem avdelningar, nämligen avdelningarna för (äldre) bildhuggar- och målarkonst, för handteckningar och gravyrer, för konsthantverk, för slottssamlingar och deponitioner samt för nutida måleri och skulptur. Av dessa förestås de fyra första av var sin förste intendent och den femte av en intendent. Kungl. Maj:t har den 11 mars 1949 bemyndigat överintendenten att förordna särskild föreståndare för slottssamlingarna, som sålunda komma att bilda en särskild avdelning. Vid nationalmuseum finnas vidare kansli, arkiv, bibliotek, tekniska avdelningar och bildsamlingar samt svenska porträttarkivet.

Enligt utredningens i annat sammanhang framförda förslag skola — såsom redan inledningsvis berörts — de moderna samlingarna av måleri och skulptur, handteckningar och gravyrer samt konsthantverk bilda ett särskilt museum. Direkt under överintendenten skall vidare enligt utredningen ställas den till ett institut för konsthantverk och deponitioner förändrade depositionsavdelningen liksom konstsamlingarnas kansli, arkivet, biblioteket, de tekniska avdelningarna och bildsamlingarna. Huvudparten av sistnämnda avdelningar skall erhålla sina lokaler inom den gamla nationalmuseibyggnaden eller i den av utredningen föreslagna annexbyggnaden.

Av nationalmusei återstående samlingar skall bildas ett museum för äldre konst, benämnt nationalmuseum. Detta skall sålunda omfatta bildhuggar- och målarkonst, handteckningar och gravyrer samt konsthantverk jämte statens konstsamlingar i de kungl. slotten och vissa andra offentliga institutioner. Enligt utredningens nedan motiverade förslag skall avdelningen för bildhuggar- och målarkonst uppdelas i två avdelningar, en för skulptur och antikens konst samt en för måleri.

KAP. 6.

Avdelning för måleri.

A. Nuvarande omfattning.

Den nuvarande avdelningen för (äldre) bildhuggar- och målarkonst är mycket omfattande och består av en antiksamling, skulptursamlingar och målningssamlingar samt en ostasiatisk samling. Målningssamlingarna om-

fatta (1948) en samling i större format om ca 3 800 nr, varav 1 630 från tiden före år 1800 och 2 168 från tiden 1800—1909, en samling omfattande miniatyurer, pasteller m. m. om 5 871 nr och en ikonsamling om 231 nr. Den ostasiatiska samlingen av måleri och skulptur uppgår till omkr. 410 nr.

Avdelningen förestås nu av en förste intendent (Ca 29), vilken till sin hjälp har en eo intendent (för främst skulptur och antik konst, Ce 26), en amanuens på heltid (för främst måleri, Cf 19) och två amanuenser på halvtid (en för ostasiatisk konst och en för främst 1800-talskonst, bägge Ce 23) samt ett kanslibitråde (Ce 11).

Till avdelningen hör — gemensam med avdelningen för nutida måleri och skulptur — en fackutbildad rammakare (Ca 10).

Antalet till avdelningen, jämte den moderna avdelningen, ingångna diarieförda skrivelser uppgick 1948 till 681.

B. Utredningen.

Utredningen vill förorda, att den nuvarande avdelningen för (äldre) bildhuggar- och målarkonst uppdelas i två avdelningar, en för måleri och, på sätt nedan närmare utvecklas, en för skulptur och antikens konst. Av de bägge avdelningarna skulle den för måleri, innefattande all svensk och utländsk målarkonst intill 1909 och sålunda synnerligen omfattande och differentierad, innehållsmässigt kräva den största personalen med ett flertal tjänstemän, vilka var på sitt område vore specialister. Avdelningens tjänstemän, och främst dess föreståndare, äro vid sidan av de rent museala arbetsuppgifterna starkt betungade av rådgivning till allmänheten, en uppgift av största betydelse för dennas skydd mot oegentligheter i konstmarknaden. Av hänsyn såväl till ekonomiska förhållanden som till att genom den av utredningen förordade organisationen tjänstemännen på ett annat sätt än nu lämnas möjlighet att ägna sig åt sina egentliga uppgifter vid avdelningarna, har utredningen ansett sig kunna inskränka sig till att förorda, att avdelningens personal måtte under första utbyggnadsstadiet omfatta tre fackligt utbildade tjänstemän, nämligen en förste intendent och avdelningsföreståndare samt två amanuenser och ett kvinnligt biträde såsom avdelningssekreterare för handläggande av till avdelningen hörande kansligörömmål.

En av dessa tjänstemän bör vara specialist på ostasiatisk konst och på halvtid handlägga ärenden rörande museets samlingar av ostasiatiskt måleri och skulptur. Utredningen vill i detta sammanhang erinra om att frågan om de ostasiatiska samlingarna är föremål för särskild sakkunnigutredning. Utredningen har därför icke velat närmare ingå på denna fråga, men väl uttala som sin uppfattning, att det vore ändamålsenligt att sammanföra museets ostasiatiska samlingar och de likartade samlingar, som f. n. stå under vitterhetsakademiens överinseende, detta dock under den förutsättningen att de så hopslagna samlingarna i främsta rummet utformas som en konstsamling. Utredningen finner nämligen att nationalmusei ostasiatiska

samling, vilken är av hög konstnärlig kvalitet och stort kulturhistoriskt värde, icke kan tänkas bli utformad efter andra principer än konstnärliga, då i annat fall en för svenskt konstliv viktig samling komme att förlora i värde och betydelse.

Önskemål ha från tjänstemän vid nationalmuseum framförts om skapandet av en särskild avdelning för de i det äldre konstmuseet ingående samlingarna av måleri och skulptur efter år 1800. Detta önskemål har bl. a. motiverats med att dessa samlingar, som enligt utredningens förslag komma att lokalt sammanföras i en annexbyggnad genom successiva överföringar från det moderna museet, ständigt komma att ökas och att speciella kompetenskrav måste ställas på dessas föreståndare. Utredningen anser att förslaget väl kan ha skäl för sig men förordar, att ett utbyggande av en sådan avdelning bör anstå, tills närmare erfarenhet vunnits i frågan. Utredningen vill i stället förorda, att en intendent placeras som biträde åt måleriavdelningens föreståndare vid vården och bearbetningen av målerisamlingen efter 1800. För att lätta avdelningsföreståndarens arbetsbörda bör denne intendent, efter av museichefen uppgjord plan, i viss mån kunna självständigt fatta beslut eller föredraga ärenden rörande samlingen. Denna befattning bör enligt utredningens mening tillsättas, så fort beslut fattats om annexbyggnadens tillkomst.

Till frågan om den nu till avdelningen hörande rammakaren återkommer utredningen i samband med sin behandling av för konstsamlingarna gemensamma avdelningar (sid. 144).

KAP. 7.

Avdelning för skulptur och antikens konst.

A. Nuvarande omfattning.

Samlingarna av skulptur och antik konst ingå nu i avdelningen för (äldre) bildhuggar- och målarkonst. Antiksamlingen omfattar (1948) ca 290 skulpturverk av stort format och ca 2 165 vaser och småkonst. Skulptursamlingen omfattar en huvudsamling om ca 700 friskulpturer förutom ett antal reliefer, plaketter m. m., varav ca 325 från tiden före år 1800 och 375 från tiden 1800—1909, samt en gipsavgjutningssamling om 532 nr.

Avdelningsföreståndaren har till sitt biträde för dessa samlingar en eo intendent (Ce 26) och en som preparator verksam museivakt (Ca 9).

B. Utredningen.

Utredningen vill erinra om att överintendenten i sina tidigare nämnda anslagsäskanden 1944 och senare (s. 24) framhållit betydelsen av att en avdelningsföreståndartjänst inrättades vid museet för antik- och skulptur-

samlingarna. Den undantagsställning, som skulptursamlingarna sedan 1913 intagit inom museet, var från början tänkt som ett provisorium. Inte minst det ständigt växande intresset från skolornas sida för avdelningens såväl konst- som kulturhistoriskt värdefulla klassiska material och vidare den omständigheten, att skulpturen numera har en mera framträdande ställning i det allmänna medvetandet än fallet var 1913, tala för åtgärder, som syfta mot en konsolidering av avdelningen och skulpturens placering inom museet i jämbredd med andra konstarter.

Utredningen, som hänvisar till sitt förslag angående museets allmänna anordning, vill förorda inrättandet av en särskild avdelning inom museet för äldre skulptur och antikens konst och anser, att avdelningen bör förestås av en förste intendent. Avdelningens övriga personal torde kunna begränsas till en amanuens och en avdelningssekreterare, t. v. på halvtid, samt en preparator. Denna preparator bör även biträda konstsamlingarnas övriga avdelningar vid skulptur- och keramikkonserveringar o. d.

För skulpturkonserveringsateljéns utrustning erfordras viss teknisk apparatur. Kostnaderna härför beräknas i runt tal till 1 500 kronor.

C. Vissa med avdelningen för skulptur och antikens konst sammanhängande frågor.

Utredningen vill i detta sammanhang framhålla, att avdelningens omfattning i framtiden med all sannolikhet torde komma att ytterligare utökas.

Beträffande antiksamlingen vill utredningen sålunda erinra om Gustaf III:s samling av antika skulpturverk, vilken 1793 uppordnades i *den s. k. stensalen* i kungl. slottets nordöstra flygel. Till skillnad från den i kungl. museet ingående målningssamlingen erhöll skulptursamlingen en mycket tillfredsställande utställning. Stensalen, som var belägen i flygelns jordväning med nio stora, mot Logården vettande och ned till marken gående fönster, inreddes av Carl Sundvall i samband med museets uppordning och erhöll karaktär av festsal samt kom, som Nils G. Wollin framhållit, att mera övertygande än något annat rum på slottet konkretisera den stränga nyklassicismens ideal. Rummet finnes alltjämt bevarat i sitt ursprungliga skick, med undantag av att golvet synes ha omlagts, och användes nu som magasin för kungl. husgerådskammaren.

Stensalens läge vid Logården, den ståtliga, för de antika skulpturerna anpassade inredningen och de väl exponerade konstverken tilldrog sig en livlig uppskattning av samtiden. Den danske professorn Christian Molbech har sålunda 1842 till och med betecknat den stora stensalen som ett av de skönaste förvaringsställen för skulptur han någonsin sett. Utredningen vill framföra tanken, att de i Gustaf III:s samling ingående större skulpturverken som en sluten samling måtte återuppställas i den gamla stensalen. En sådan anordning skulle bliva av stort kulturhistoriskt värde och giva Gustaf III:s antiksamling en värdig inramning, samtidigt som den skulle

innebära en hedersbevisning åt den egentliga stiftaren av kungl. museum. Utredningen har icke undersökt möjligheten att genomföra detta projekt men anser, att den vid lämplig tidpunkt torde kunna förverkligas genom direkta underhandlingar mellan intresserade parter.

Vidare har tanken på inrättandet av en offentlig *gipsavgjutningssamling* i Stockholm framförts redan av Nic. Tessin d. y. Genom denne blev Karl XI 1696 intresserad för saken och lät anskaffa avgjutningar av klassisk skulptur, vilka nu till en del ingå i konstakademiens avgjutningssamling. I samband med ordnandet av statens konstsamlingar i nationalmuseumbyggnaden framhöll 1861 års inredningskommitté i skrivelse till Konungen betydelsen av en gipsavgjutningssamling. Kungl. Maj:t anslog i anledning härav 1864 20 000 riksdaler för anskaffande av en samling gipsavgjutningar efter plastiska konstverk från olika tider samt uppdrog åt dåvarande lektorn Gunnar Wennerberg att uppgöra förslag till inköp av ur konsthistorisk och estetisk synpunkt särskilt värdefulla avgjutningar. På grundval av det så upprättade förslaget inköptes sedan avgjutningarna i utlandet av skulptören J. P. Molin och uppställdes i nationalmusei övre trapphall och i nuvarande gravrysalen. Här förvarades samlingen ännu, då den på förslag av 1913 års nationalmuseisakkunniga provisoriskt bortflyttades för att bereda ökat utrymme åt övriga samlingar. Svenska skulptörers förtroenderåd berörde i sin ovan nämnda skrivelse 1929 även frågan om gipsavgjutningssamlingens ställning. I sitt svar framhöll överintendent Gauffin 1931 att en verkligt rik och mångsidig avgjutningssamling enligt hans mening borde inrymmas i en särskild byggnad. I anslutning härtill framhöll överintendenten också i sitt den 4 september 1935 framlagda program till ombyggnad av nationalmuseum, att den avgjutningssamling, som museet ägde men som var utdeponerad i för konststuderande oåtkomliga lokaler, borde förläggas till en särskild byggnad, vilken kunde göras synnerligen enkel och uppföras i billigt material, t. ex. gasbetong. Till denna fråga återkom överintendenten senare i en skrivelse till byggnadsstyrelsen 1938. Han erinrade därvid om att särskilda lokaler för gipsavgjutningssamlingar funnos i de flesta huvudstäder, närmast i Oslo och Köpenhamn. I synnerhet skulle en gipsavgjutningssamling vara av stort värde i vårt land, fortsatte överintendenten, där bristen på skulpturoriginal från konstens storhetstider vore mycket kännbar. Den skulle komma till nytta för konstnärer av alla åldersklasser och alla grenar, för konsthistoriker och arkeologer, för skolungdom samt icke minst för den stora allmänheten. Förståelsen för skulptur, för denna konstarts uttryckssätt, dess material, stilar och former, skulle komma att stiga i vårt land, som hittills haft föga mer än den inhemska svenska skulpturen att studera. Krav på inrättandet av ett sådant museum hade gång efter annan framförts i den offentliga debatten.

I samband med uppkommen fråga om Manillaskolans utnyttjande för annat än sitt ursprungliga ändamål framhöll överintendent Wettergren i skrivelse till byggnadsstyrelsen 1944 möjligheten att använda densamma som gipsavgjutningsmuseum. Byggnadsstyrelsen, som beräknade ett iordningställan-

de av byggnaden som permanent lokal för avgjutningssamlingen till minst 1 miljon kronor, avstyrkte en sådan åtgärd och förordade i stället ett provisoriskt iordningställande till en kostnad av omkring 650 000 kronor. Frågan om den framtida användningen av Manillaskolans lokaler har ännu ej blivit föremål för slutgiltig prövning.

Utredningen har för sin del icke velat framlägga något förslag till ett gipsavgjutningsrum, då den anser att förläggningen av en sådan byggnad kan bli beroende av konsthögskolans framtida förläggning.

KAP. 8.

Avdelning för handteckningar och gravyrer.

A. Nuvarande omfattning.

Avdelningen för handteckningar och gravyrer omfattar handteckningar, arkitekturritningar, gravyrer, träsnitt och graverade plåtar till ett antal av (1948) 188 550 nr, varav omkring 40 000 handteckningar, 100 000 gravyrer och nära 20 000 arkitekturritningar. Härtill komma sedan gammalt ca 30 000 ej inventarieförda blad, främst tillhörande ornamentssticksamlingen. Avdelningens årliga accession är mycket omfattande och uppgick 1948 till 5 133 nr.

Avdelningen förestås av en förste intendent (Ca 29). Övrig personal utgöres av en intendent (Ca 26, rörlig), en amanuens (Ce 22) och ett kanslibiträde (Ce 11). Till avdelningspersonalen höra två institutionsvaktmästare i museivakts ställning (båda i Ca 9), en förste museivakt (Ca 11) och ett biträde (Ce 9), de bägge senare tjänstgörande på monteringsateljén.

Antalet till avdelningen ingångna, diarieförda skrivelser uppgick 1948 till 258. Den genom avdelningen anordnade tillfälliga utställningsverksamheten är omfattande.

B. Utredningen.

Den till avdelningen hörande *samlingen av arkitekturritningar* torde sakna motstycke. Den består av Tessin-Härlemanssamlingen med ca 10 000 nummer, Cronstedtsamlingen med ca 5 000 nummer och Celsingska och Eichhornska samlingarna med sammanlagt ca 2 000 nummer samt div. samlingar ca 1 000. Arkitekturritningssamlingen inrymmer exempelvis ett unikt originalmaterial rörande bland annat Paris' och åtskilliga andra storstäders byggnadshistoria. Beträffande Stockholm kunna både de stora byggnadsfrågorna och detaljproblemen studeras här. Material rörande landskyrkor, residens och privatbyggnader förekommer också rikligt. Samlingen omspänner hela landets konst- och kulturminnen på detta område.

Detta omfattande material av arkitektur- och ornamentsritningar hör

till det minst bearbetade och vetenskapligt ordnade inom handteckningsavdelningen. För att katalogisera, bearbeta och ordna detta material och förteckna likartade samlingar utanför museet bildades 1948 en särskild kommitté för svenska arkitekturritningars ordnande och bevarande under överintendenten Wettergrens ordförandeskap. Denna kommitté har under tills vidare ett år erhållit anslag ur humanistiska fonden. Utredningen är medveten om att de för avdelningen för handteckningar och gravyrer i nationalmuseumbyggnaden anvisade lokalerna äro tilltagna i minsta laget för att tillåta denna verksamhet att utvecklas i önskvärd omfattning. Utredningen vill därför framföra den tanken, att hela samlingen av arkitekturritningar i framtiden kunde överflyttas till en lokal utanför museibygnaden. Som en ur många synpunkter lämplig sådan vill utredningen i detta sammanhang framhålla mellanvåningen i det vid Slottsbacken belägna Tessinpalatset, som möjligen kan bliva tillgängligt för ändamålet, sedan detsamma upphört att användas som tjänstebostad för överståthållaren. Om denna överflyttning kommer till stånd, borde lämpligen även i vissa andra statliga institutioner förvarade samlingar av arkitekturritningar överföras dit. Under alla omständigheter synes det utredningen ändamålsenligt att området för ifrågavarande samling kommer att omfatta såväl äldre som nyare arkitektur- och ornamentsritningar.

Utredningen förordar, att de till avdelningen nu hörande samlingarna av moderna handteckningar, gravyrer och träsnitt överföras till museet för modern konst i enlighet med tidigare angivna principer (s. 34). Såsom lämpligaste gräns mellan de äldre och de moderna samlingarna vill utredningen med dagens utgångspunkt framföra tiden omkr. 1909, vilket skulle innebära att omkr. 10 % av den nuvarande avdelningens hela föremålsbestånd skulle tillföras det moderna museets samlingsområde.

Vid sin beräkning av personalbehovet vid den i nationalmuseum kvarblivande avdelningen för handteckningar och gravyrer har utredningen tagit hänsyn till följande omständigheter. De kvarstående samlingarna komma att uppgå till omkring 90 % av avdelningens nuvarande omfattning. Accessionen till dessa äldre samlingar är f. n. större än till de moderna samlingarna. I jämförelse med de senare är inventarieföringen här också anmärkningsvärt mycket mer tidskrävande genom kravet på vetenskaplig expertisering av varje äldre nyförvärv. Bearbetningen omfattar vidare icke blott nyförvärven utan även stora delar av de övriga samlingarna, vilka på grund av brist på tjänstemän tidigare icke ordnats och inventarieförts på ett tillfredsställande sätt. Samlingarnas stora omfattning liksom rådgivningen till allmänheten kommer givetvis även i fortsättningen att göra expeditjonsarbetet vid avdelningen krävande. Trots de moderna samlingarnas avskiljande komma sålunda avdelningens arbetsuppgifter att ökas. Utredningen vill dock f. n. icke förordna någon utökning av personalen. Den lättnad, som de moderna samlingarnas avflyttning skulle innebära, uppväges genom tillkomsten av den särskilda samlingen av arkitekturritningar. Utredningen anser vidare att en av avdelningens tjänstemän måtte tills vidare förordnas att till-

lika fungera som avdelningsföreståndare för samlingarna av handteckningar och gravyrer vid det moderna konstmuseet. Av de nu vid avdelningen befintliga befattningarna vill utredningen förorda att den avdelningen redan nu tilldelade rörliga intendentstjänsten i lönegrad Ca 26 måtte permanent fästas vid avdelningen.

Monteringsateljén, som främst skall betjäna avdelningen för handteckningar och gravyrer, förutsättes av utredningen allttjämt vara öppen även för statens övriga konstsamlingar. Det är att förmoda, att kraven på monteringshjälp komma att starkt ökas, främst från konsthantverksavdelningen och museet för modern konst. Utredningen vill dock nu icke föreslå någon personalökning utan anser att en sådan bör ske, först sedan erfarenhet vunnits om ateljéns blivande arbetsbörda. Erforderlig tillfällig extra arbetskraft bör sålunda tills vidare kunna avlönas med för konservering av handteckningar och gravyrer anvisade anslagsmedel.

För modernisering av monteringsateljéns tekniska utrustning erfordras ett engångsanslag, som beräknats till 2 500 kronor.

KAP. 9.

Avdelning för konsthantverk.

A. Nuvarande omfattning.

Nationalmusei konsthantverksavdelning omfattar samlingar av »keramiska föremål, glas, emalj, guld och silver, ur, oädla metaller, möbler och träföremål, elfenben, sten, textil konst, bokverk och ostasiatiskt konsthantverk» till ett antal av (1948) 21 346 nr. Av dessa kunna 20 194 nr anges som tillhörande den äldre och 1 152 den moderna samlingen, med året 1917 som gräns. Det utställningsutrymme, som samlingarna nu disponera, uppgår till omkr. 975 m², varav för den äldre avdelningen omkr. 895 och för den moderna omkr. 80 m².

Avdelningen förestås av en förste intendent (Ca 29), vilken biträdes av två amanuenser på halvtid (Ce 23 och Cf 19) och ett kanslibitråde på halvtid (Ce 11). Till avdelningen hör även en som preparator verksam museivakt (Ca 10). För konservering av möbler anlitar avdelningen en tidvis anställd expert (arvode).

Utom de ordinarie arbetsuppgifterna äro avdelningens tjänstemän, och främst dess föreståndare, starkt betungade av förfrågningar från allmänheten och expertisering åt myndigheter, framför allt av silverföremål åt kungl. mynt- och registreringsverket. Den genom avdelningen anordnade tillfälliga utställningsverksamheten är omfattande. Antalet till avdelningen ingåna diarieförda skrivelser uppgick 1948 till 313.

B. Konsthantverkssamlingens utveckling och tidigare organisationsförslag.

Då frågan om konsthantverkssamlingarnas ställning inom nationalmuseum alltsedan museets tillkomst varit föremål för diskussion och därunder skilda uppfattningar gjort sig gällande, har utredningen ansett det lämpligt att något utförligare redogöra för den förda diskussionen.

I det 1792 bildade kungl. museum ingick en mindre samling konsthantverksföremål, främst en dyrbar majolikasamling. Då tiden drog en skarp gräns mellan det skråbundna konsthantverket och de fria konsterna, kom denna konsthantverkssamling i en undanskymd ställning under kungl. museets tid. Vid museisamlingarnas överflyttning till nationalmuseibygnaden var konsthantverkssamlingen ännu så liten, att den kunde rymmas i ett enda kabinet. Men tidsuppfattningen var nu en annan än 1792, och betydelsen av en konsthantverkssamling stod fullt klar, vilket icke minst framgick av att nationalmuseibygnadens invigning utgjorde ett led i festligheterna vid 1866 års stora nordiska industriutställning i Stockholm.

Redan förut hade utställningar av konsthantverk, då vanligen kallade konstindustri- eller slöjdtställningar, hållits i huvudstaden, den tidigaste år 1834, och i landsorten. Intresset för yrkesskicklighetens bevarande var också stort vid denna tid, vilket sammanhänge med den kris hantverket genomgick i samband med skrånas upplösning. År 1845 bildades Svenska slöjdföreningen. Dess syfte var att verka för hantverkets och industrins förädling samt för den allmänna smakens höjande. Föreningen övertog genast ledningen av den 1844 grundade tekniska skolan i Stockholm.

För de krafter, som verkade för hantverksskicklighetens höjande, framstod skapandet av ett konsthantverksmuseum som ett livsvillkor. Exempel från utlandet verkade pådrivande. Efter den första världsutställningen i London 1851 hade South-Kensingtonmuseet (nu Victoria and Albertmuseet) tillkommit där, följt av Österrikiska museet för konst och industri i Wien 1862 och Berlins Kunstgewerbemuseum 1867 m. fl. I Stockholm upprättades 1872 ett konstindustrimuseum av svenska slöjdföreningen. I de nordiska grannländerna tillkommo sedan även konsthantverksmuseer, i Kristiania 1876 och i Köpenhamn 1888. Stockholmsmuseet erhöi dock icke något stöd från det allmännas sida varför det efter en tid måste upphöra. Museerna i Köpenhamn och Oslo växte däremot ut till viktiga och alltjämt verksamma beståndsdelar i respektive länders kulturliv.

Av stor vikt för framtiden blevo de under denna tid av enskilda samlare bildade konsthantverkssamlingarna. Främst bland dessa samlare märktes konung Karl XV och greve Axel Bielke. Karl XV testamenterade till svenska staten sin stora samling, vars förvaltning enligt Kungl. Maj:ts beslut uppdrogs åt chefen för nationalmusei konstavdelning. Bristen på utrymme inom museet gjorde dock att samlingarna i huvudsak måste stanna kvar på Ulriksdals slott, något som i intresserade kretsar väckte beklagande.

I en skrivelse till Kungl. Maj:t 1875 framhöi slöjdföreningen önskvärdheten av ett statligt specialmuseum för konstindustri och utvecklade den

betydelse ett sådant museum skulle få för den inhemska industrin. Föreningens skrivelse utmynnade i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en kommitté för frågans utredning. I riksdagen motionerade 1876 Liss Olof Larsson om att slottets biblioteksflygel, som beräknades bli ledig i samband med kungl. bibliotekets flyttning, måtte upplåtas för Karl XV:s samlingar. Statsutskottet fann förslaget lyckligt men ville dock av formella skäl icke, att initiativet om upplåtande av lokal i kungl. slottet skulle utgå från riksdagen.

För att giva allmänheten en påtaglig föreställning om beskaffenheten av ett konstindustrimuseum anordnade ett antal industriidkare och andra intresserade 1876 en mycket uppmärksammas konstindustriutställning i arvfurstens palats. Utställningskommittén framhöll i en till Kungl. Maj:t året därpå ingiven skrivelse behovet av hjälpmedel för konstfärdighetens utbildande och smakens höjande som oavvisligt och förklarade härvid upprättandet av ett konstindustriellt museum vara av största vikt samt anhöll, att frågan genom Kungl. Maj:ts försorg måtte utredas. En sådan utredning kom också till stånd samma år.

De kommitterade »för inrättande och underhållande i hufvudstaden af ett Museum för Konstindustri och Slöjd» avgåvo den 3 december 1877 sitt utlåtande. Häri klarlades behovet av ett ingripande för konstindustrins höjande och förordades inrättandet av konstindustriella skolor och konstindustriella museer. De kommitterade framhöll härvid som en lycklig omständighet, att staten till sitt omedelbara förfogande redan ägde rika samlingar, och föreslog upprättandet av ett självständigt museum för konstindustri och slöjd i en egen och tillräckligt rymlig lokal. Som lämplig byggnadsplats förordades tomten vid södra ändan av Hötorget. Kostnaderna för nybygget uppskattades till 381 000 kronor och museets årliga driftskostnader till 34 200 kronor. Tanken på provisoriska åtgärder avvisades bestämt, då sådana endast skulle leda till att undanskjuta frågan om upprättandet av museet, vars tillkomst betecknades som en av vår industris livsfrågor.

Sedan 1880 års riksdag upptagit frågan om ny lokal för den i nationalmuseibygnaden inrymda livrustkammaren, tillsattes 1881 en kommitté »dels för att utreda, om annan och lämpligare plats kunde beredas till förvarande såväl af Lifrustkammarens och Klädkammarens samlingar som ock af de utaf Hans Maj:t Konung Carl XV till staten testamenterade samlingar, hvilka nu förvaras på Ulriksdals slott, dels att afgifva förslag om den framtida värden af dessa samlingar, dels ock att meddela yttrande om den lämpliga användning af de lokaler i nationalmuseibygnaden, som blefve lediga, derest Lifrustkammarens tillhörigheter från denna byggnad förflyttades». Denna kommitté avgav sitt betänkande den 19 november samma år. Häri föreslogs att livrustkammaren skulle inrymmas i slottets nordöstra flygel och att Karl XV:s samlingar skulle överföras till nationalmuseum och där i urval uppställas. Förslaget tillstyrktes av nationalmusei nämnd, som utgick från att anordningen var av provisorisk art. Livrustkammarens

flyttning till slottet verkställdes 1884, varefter Karl XV:s samling kunde överföras till nationalmuseum. Till museet hade då redan efter greve Axel Bielkes död 1877 förts dennes stora konsthantverkssamling, följd av slöjdföreningens samling, som överlämnats sedan föreningen på grund av ekonomiska svårigheter 1884 nedlagt sitt museum. Därmed var tanken på ett särskilt konsthantverksmuseum i Stockholm t. v. skrinlagd.

På andra håll i landet fortsatte arbetet för åstadkommande av konsthantverksmuseer. I Göteborg upprättades det s. k. Röhsska konstslöjds-museet, invigt 1916.

Genom 1913 års nationalmuseisakkunniga kom staten på nytt att taga ställning till frågan om ett centralt konsthantverksmuseum. De sakkunniga, som i huvudsak följde de av Richard Bergh utstakade linjerna, föreslogo att en om- och tillbyggnad av nationalmuseibyggnaden borde ske. Konsthantverkssamlingarna skulle till en början erhålla en stor sal och två mindre rum i mellanvåningen och vid förslaget fullständiga genomförande hela området norr om mittpartiet i den gamla byggnaden inklusive en glas-täckt gård och ytterligare ett icke ringa utrymme i tillbyggnaden.

Beträffande konsthantverkssamlingarnas ordnande och organisatoriska ställning framhöllo de sakkunniga i huvudsak följande:

Det är av största vikt, att konstslöjdvadningen anordnas så, att den ur studie- och smakuppfostringssynpunkt blir fruktbarande för vårt folk, särskilt för studerande, hantverkare och konstnärer. Konstslöjdvadningen bör i väsentlig grad anordnas som studiemuseum. Det är av vikt, att denna avdelnings samband med övriga avdelningar i konstmuseet klart framhäves. Sålunda bör det i denna avdelning, sedan planmässiga kompletteringar och sovringar inom samlingarna vidtagits, kunna bli tillfälle att på ett levande sätt åskådliggöra skulpturens och färgkonstens naturliga förgreningar in på arkitekturens, rumsinredningens och hantverkets områden. Detta är i vår tid av synnerlig vikt och bör vid ordnandet av ett modernt konstindustriellt museum särskilt beaktas. Alltför länge hava målar- och bildhuggarkonsterna svävat liksom i luften, utan det naturliga fotfäste i arkitektur och hantverk, de tidigare under större och sundare konstperioder ägt. Ett väl ordnat konstslöjdmuseum kan i nyssnämnda avseende i hög grad befördra ett återvändande till sundare förhållanden och väsentligen bidra till att de artificiella gränser, som under det gångna århundradet och till följd av dess ensidiga sinne för konstens naturalistiska, litterära och känslövarlden, uppdragits mellan konsten å ena sidan och arkitektur och hantverk å den andra, må i framtiden försvinna. De sakkunniga förklarade sig helt dela den åsikt, som pregnant finnes uttryckt i följande ord: »Konsten är hel och odelbar, och det är icke material och teknik utan anda och skicklighet, som avgöra, om ett föremål tillhör konstens rike eller icke.»

I anslutning härtill lämnade de sakkunniga detaljerade anvisningar med avseende på utformningen av det av dem sålunda framlagda programmet.

Inom konsthantverkets kretsar började dock en opinion uppstå mot att konsthantverkssamlingarna skulle kvarstanna i nationalmuseibyggnaden. Man önskade ett verkligt konsthantverksmuseum av modern typ, en institution, som icke saknades i någon av kontinentens huvudstäder och som man ansåg vara i högsta grad önskvärd för konsthantverket och den konstnärliga industrins utveckling och därmed för höjandet av smaken inom landets alla sam-

hällslager. Då överintendenten Richard Bergh alltmer kom att känna sig övertygad om det berättigade i detta önskemål, reviderade han sina tidigare museiplaner på denna punkt. Han tänkte sig nu att museets konsthantverkssamling skulle bilda stommen i ett svenskt konsthantverksmuseum, samordnat med nationalmuseum och konstpedagogiskt samverkande med detta. Som lämpligaste plats för byggnaden tänkte han sig området för det intill nationalmuseum liggande edelstamska huset.

Till en av Bergh tillsatt kommitté för utarbetande av tävlingsprogram för ett konsthantverksmuseum ställde svenska slöjdföreningen en skrivelse, i vilken föreningen erinrade om hur den vid upprepade tillfällen framfört tanken på upprättande av ett museum för konstindustri och slöjd och om huru föreningen 1884 till staten överlämnat sitt eget museum, vars bestånd förklarades bilda en av hörnstenarna i museets konsthantverksavdelning.

Slöjdföreningen anförde vidare bl. a. följande.

Sedan denna avdelnings skapande ha samlingarna vid pass fördubblats och kraven på konstslöjdmuseerna såsom vetenskapliga institutioner men framförallt såsom pedagogiska centralhärddar för den moderna konstindustriella alstringen betydligt utvecklats — endast utrymmesförhållandena inom nationalmusei konstslöjdsavdelning ha blivit orubbade och därmed ha möjligheterna för samlingarnas tidsenliga utveckling och utnyttjande förhindrats. Inga hava väl i så hög grad som de på det konstindustriella området arbetande krafter, vilka slöjdföreningen företräder, blivit lidande av bristerna i det nuvarande tillståndet, och föreningens medlemmar resa än en gång kravet på en snar lösning av konstslöjdmuseets byggnads- och administrationsfråga. Med anledning härav tillåter sig föreningen att till kommitterade för utarbetande av tävlingsprogram till nationalmusei tillbyggnad rikta en varm vädjan att kommitterade om möjligt ville följa den linje i de Berghska planerna enligt vilken svenska statens konstslöjdmuseum snarast möjligt kunde bli verkligt oberoende av lösningen av statens historiska museums byggnadsfråga.

Den berörda tävlingen kom dock icke till stånd, men ett förslag utarbetades 1919 av intendent Wettergren och arkitekt Hakon Ahlberg. Hela planen förföll, då tyska staten kort därefter förvärvade det edelstamska huset. Åtskilliga andra för ändamålet tänkbara byggnader och platser undersöktes senare, nämligen H. K. H. prins Carls palats på Djurgården, Nobeltomten, Oakhill, positionsartilleriets kaserner och Hasselbacken.

I sin årsberättelse 1920 erinrade överintendenten Folcker om vikten av att omdaningsarbetet fortsattes och icke för obestämd tid lades ner. Han framhöll, hur trängande detta behov var för museets konsthantverksavdelning och att kravet på ett svenskt konsthantverksmuseum nu borde upptagas till definitiv behandling. Folckers efterträdare som överintendent, A. Gauffin, framhöll i sin första årsberättelse som chef (1925) att överflyttandet av statens historiska museum synes vara undanskjutet till en obestämd framtid. Härigenom hade Richard Berghs stort anlagda plan endast blivit en torso. Dyrbara delar av målningssamlingen och en huvudpart av skulpturgalleriet voro hemlösa och gravyr- och handtekningsavdelningen trångbodd. En lösning fann han ligga i avskiljandet av avdelningen för konst-

hantverk, som på detta sätt skulle få tillfälle till organisk utveckling. Beträffande bildandet av ett fristående konsthantverksmuseum hänvisade han bl. a. till en av tj. f. överintendenten Wettergren den 31 december 1925 på anhöllan av ecklesiastikministern författad promemoria.

Under 1920-talet erhöll avdelningens moderna samling en förbättrad ställning. På initiativ av dåvarande intendenten Gauffin kom anslaget till inlösande av levande svenska konstnärers arbeten fr. o. m. 1920 att användas även till inköp av konsthantverk, och fr. o. m. 1928 upplätos särskilda kabinetten för utställning av modernt konsthantverk.

I remissutlåtande den 15 december 1938 över 1938 års alternativa ombyggnadsförslag framhöll överintendenten Gauffin bl. a.:

Som han ofta framhållit vore de lokaler, som kunde beredas för konsthantverksamlingarna i den nuvarande museibygnaden, ytterst olämpliga både ur museal och publik synpunkt, och det tillskott av utrymme som erbjöds enligt den föreliggande omändringsplanen ändrade ingenting i det förhållandet att de till buds stående museisalarna med sin stela monumentalitet vore direkt olämpliga som hemvist för ett konstindustrimuseum, uppställt och moderniserat efter moderna krav. Skulle de stora kulturella värden och utvecklingsmöjligheter, som låge i dessa samlingar, kunna utnyttjas, så måste de inrymmas i en byggnad, som uppförts med uteslutande tanke på detta ändamål.

I ett yttrande till byggnadsstyrelsen den 19 december 1938 rörande museets lokalbehov berörde överintendenten åter denna fråga och anförde därvid i huvudsak följande:

Ett annat spörsmål, som likaledes tarvar en lösning snarast möjligt, är frågan om skapandet av tillfredsställande lokaler för museets konstslöjdivdelning. Ett genomförande av det vilande ombyggnadsförslaget beträffande nationalmuseum kommer visserligen att i viss utsträckning medföra förbättrade lokalförhållanden för ifrågakvarande avdelning, men fullt tillfredsställande förhållanden kunna dock icke enås på denna väg. Helt annorlunda skulle det ställa sig om särskilt med hänsyn till framtidsutvecklingen, i samband med den moderna konstens avskiljande från nationalmuseum, det med denna konst intimt sammanhängande konsthantverket kunde sammanföras i samma byggnad som den moderna konsten. Starka skäl syntes honom tala för en dylik anordning. Härvid vore givetvis en uppdelning mellan äldre och nyare konsthantverk tänkbar, i likhet med den önskade uppdelningen av målnings- och skulptursamlingen i äldre och nyare konst. För nationalmusei konstslöjdivdelnings utrymmesförhållanden skulle ett avskiljande av den moderna konstslöjden medföra en avsevärd lättnad. Man skulle då, sedan det lämpligaste tidsavsnittet blivit fixerat, ha att undersöka, huruvida det återstående av äldre konst och äldre konstslöjd, som ju ha så mycket gemensamt, skulle kunna som hittills rymmas i den nuvarande museibygnaden. Skulle emellertid projektet om det moderna konsthantverkets sammanförande med den moderna konsten av olika orsaker ej visa sig lämpligt, måste man inrikta sig på att separat lösa även konsthantverkets byggnadsfråga. Under alla omständigheter behöver konstslöjden utvidgade och förbättrade lokaler.

I en tidigare omnämnd skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 15 juni 1943 erinrade överintendenten Wettergren, att nationalmusei lokalfråga alltjämt var olöst. Han framhöll bl. a. behovet av ett särskilt konsthantverksmuseum samt hemställde om en utredning,

vilken hemställan också föranledde tillsättandet av nationalmuseiutredningen. Utredningens direktiv beträffande konsthantverkssamlingen har återgivits på sid. 12.

C. Utredningen.

I sin tidigare omnämnda skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 20 december 1945 förordade utredningen upprättandet av ett särskilt museum för konsthantverk. Utredningen framhöll härvid bl. a.:

För konsthantverkssamlingarna utgör erhållandet av nya lokaler en livsbe-
tingelse. Samlingen äger icke och har aldrig ägt några utvecklingsmöjligheter i de
nuvarande lokalerna, vilka den erhöi som ett provisorium 1884. Utrymmena äro
till att börja med alldeles för små, varigenom viktiga delar av samlingen icke
kunna visas, samtidigt som de exponerade föremålen icke kunna utställas på ett
ur estetisk och museiteknisk synpunkt tillfredsställande sätt. Det kan erinras om
den utställning av mariebergskeramik, som anordnades våren 1945 och som till
ungefär hälften bestod av föremål ur museets samlingar. Denna utställning an-
ordnades efter moderna krav och upptog i utrymme nära hälften av hela konst-
slöjdssamlingarnas lokal, medan museets vanliga utställningssamling förvaras i
fyra skåp. Konsthantverksmuseet borde uppdelas i en äldre och en modern av-
delning, vilka om möjligt borde läggas i lokalt samband såväl med de äldre konst-
samlingarna som med museet för nutida konst.

Då utredningen i sitt ovan nämnda betänkande förordade inrättandet av
ett särskilt museum för statens konsthantverkssamlingar, förutsatte ut-
redningen, att detta museum, liksom museet för modern konst, skulle kun-
na förläggas på Blasieholmen invid det äldre konstmuseet. Vidare förutsatte
utredningen att konsthantverksmuseet skulle bestå av en äldre och en mo-
dern avdelning, varvid den äldre konsthantverkssamlingen om möjligt bor-
de läggas i lokalt samband med de äldre konstsamlingarna och den moderna
med museet för modern konst. Efter fortsatta undersökningar har utred-
ningen emellertid funnit, att det intill nationalmuseibygnaden tillgäng-
liga tomtområdet av framför allt utrymmesskäl icke med fördel kan rymma
byggnader för alla de i nationalmuseum ingående samlingarna. Se härom
även sid. 83.

Utredningen har därför på nytt tagit upp till övervägande frågan om de
olika samlingarnas framtida ställning och därvid särskilt beaktat önske-
målet att lokalt sammanhålla de moderna samlingarna. Utredningen har
därefter, såsom framgår av ett särskilt avsnitt i utredningens betänkande,
förordat upprättandet av ett museum för modern konst, omfattande måleri
och skulptur, handteckningar och grafisk konst samt konsthantverk, vilket
museum avses skola bliva förlagt på annan plats än Blasieholmen. De av
utredningen tidigare åberopade skälen för att av nationalmusei konsthant-
verkssamling skapa en självständig institution ha härigenom förlorat en
väsentlig del av sin bärkraft.

Utredningen har sålunda vid sin förnyade prövning av förevarande spörs-
mål kommit till den uppfattningen att samlingen av äldre konsthantverk
bör kvarstanna som en avdelning inom det äldre konstmuseet. Härigenom

kommer också utredningens tidigare framförda önskemål, att samlingen av äldre konsthantverk lokalt måtte förläggas i anslutning till samlingarna av äldre måleri och skulptur samt handteckningar och grafik, att kunna förverkligas. Utredningen finner också ett sammanhållande av samlingarna starkt motiverat av innehållsmässiga skäl. Mot förslaget kan väl anföras den olika kompetens, som måste krävas av ledningen för en konsthantverks-samling i jämförelse med den för t. ex. en målningssamling; erfarenheter av den hittillsvarande enhetliga ledningen för statens konstsamlingar giva dock icke anledning att förstora dessa svårigheter.

De av utredningen tidigare framlagda skälen för nya och ändamålsenliga lokaler kvarstå oförändrade, oberoende av samlingens administrativa ställning.

Avdelningens personal synes utredningen böra utgöras av en förste intendent med biträde av två amanuenser. Efter det beslut fattats om annexbyggnadens tillkomst bör personalen förstärkas med en intendent. Vid avdelningen böra vidare finnas en avdelningssekreterare och en preparator.

För konservering av möbler och andra träföremål bör ett särskilt konserveringsanslag utgå för anlåtande av expert. För teknisk utrustning till en möbelkonserveringsateljé, något som nu helt saknas, beräknas ett engångsanslag av 12 000 kronor vara erforderligt.

KAP. 10.

Avdelning för slottssamlingar m. m.

A. Kortfattad historik m. m.

Bland de kungliga slotten intager Gripsholm en särställning. Slottet äger, liksom Drottningholm, Ulriksdal, Haga, Rosersberg och Strömsholm, lustslotts karaktär. Genom beslut av 1809 års riksdag skola »Lustslotten med dertill hörande byggnader och Lustparker förblifva under Kongl. Maj:ts disposition till Sommarsejour för Kongl. Familjen». H. M. Konungen eller den kungliga familjen har dock icke sedan mitten av 1800-talet begagnat Gripsholms slott som lustslott, och detsamma har alltmer erhållit karaktär av ett för allmänheten tillgängligt arkitektoniskt och historiskt minnesmärke med landets nationella porträttgalleri.

På initiativ av den 1889 bildade Gripsholmsföreningen genomfördes 1892—1900 en planmässig restaurering av slottet. Den drivande kraften i denna förening var dåvarande chefen för nationalmuseum, intendenten G. Upmark d. ä. På museichefens förslag beslöt Kongl. Maj:t den 29 maj 1891 att Gripsholms slott skulle hållas öppet för allmänheten under sommarmånaderna på tider som riksmarskalksämberet föreskrev och att visningar efter samråd med nationalmusei intendent skulle i den mån så kunde ske ordnas på sätt, som vid förevisningar av museer vore vedertaget, och att — efter bestridande av kostnaderna för visningar m. m. — eventuellt överskott av de vid

förevisningarna influerna skulle användas till samlingarnas underhåll och vård. Då detta överskott kom att bli betydande, begärde riksmarskalken 1896, att den ena hälften av dessa medel tills vidare skulle tillfalla Gripsholms då hårt ansträngda slottskassa och den andra hälften nationalmuseum, vilken anhållan Kungl. Maj:t godkände den 26 februari 1897. Denna uppdelning tillämpas fortfarande. Antalet besökande på Gripsholms slott uppgick 1948 till 46 800. Entréinkomsterna uppgingo under budgetåret 1948/49 till 35 900. Sedan utgifter till ett belopp av kronor 20 700 frånräknats, återstod en behållning av kronor 15 200, varav nationalmusei andel blev 7 600 kronor.

Nationalmuseum vårdar på Gripsholm den till 2 232 nummer uppgående konstsamlingen. Denna består främst av porträtt i olja men även av skulpturer, teckningar, några konsthantverksföremål m. m. Huvuddelen av konsthantverksföremålen liksom bohaget i övrigt vårdas dock icke av nationalmuseum utan av kungl. husgerådskammaren. Porträttsamlingen har ett stort både historiskt och konstnärligt värde. Den har nu nått sådan omfattning, att man 1947 valt den utvägen att i Gripsholms folkhögskola inrätta ett annex för porträtten efter år 1809.

Nationalmuseum har i stor utsträckning bl. a. anordnat visningar av slottet och dess samlingar samt studiekurser därstädes. Under 1948 uppgick sålunda antalet visningar till 476. Genom museets försorg utgivas kataloger och vägledningar, som även behandla de samlingar, vilka liksom själva byggnaden stå under annan myndighets vård.

En gemensam ledning för vården av statens konstsamlingar på kungl. slott och lustslott förekommer även i andra länder än Sverige. Särskilt utvecklades en sådan organisation i Tyskland, där, med utgångspunkt från det 1877 upprättade museet i Schloss Monbijou, en »Verwaltung der staatlichen Schlösser und Gärten» bildats.

Den närmaste motsvarigheten till ett av de svenska lustslotten, Gripsholm, utgöres av Frederiksborgs slott vid Hilleröd i Danmark. Slottets huvudbyggnad uppfördes av Kristian IV under 1600-talets första år. Det drabbades 1859 av en förödande eldsvåda men restaurerades, sedan bryggaren J. C. Jacobsen intresserats för saken enligt en 1877 uppgjord plan, vilken syftade till att slottet skulle bli »et Hjem for Folkets historiska Minder, et slags nationalhistorisk Museum», dock utan att mista sin karaktär av kungl. residensslott. Museet, som grundades genom Kungl. beslut 1878, har fått sin ekonomiska säkerställd genom donationer från Carlsbergfonden. Samlingarna omfatta avbildningar av äldre danska monument och byggnader, porträtt, målningar med motiv ur Danmarks historia samt äldre möbler och överträffa nu i antal föremål de på Gripsholms slott. Frederiksborgsmuseet ledes av en styrelse på tre personer och förestås av en museidirektör med biträde av två museiinspektörer. Ett försök i Sverige att på Gripsholm konstant placera en tjänsteman gjordes på 1930-talets början men måste uppgivas efter ett par år i samband med den ekonomiska depressionen. I stället ha extra tjänstemän placerats där under sommarmånaderna.

I nära sammanhang med slottssamlingarna och främst statens porträttssamling på Gripsholm står *svenska porträttarkivet*. Detta tillkom 1916 som en stiftelse. Genom dennas försorg ha inventeringsarbeten omfattande hela landet verkställt. Arkivet skänktes 1930 till nationalmuseum under villkor bl. a. att samlingarna under en tidrymd av minst 30 år skulle inom museet hophållas till en enhet, att museet iklädde sig skyldighet att genom sakkunnig personal vårda och på regelbundna tider öppethålla samlingarna samt att de medel, vilka inflöte genom försäljning av fotografiska kopior m. m., måtte brukas för komplettering av porträttarkivets material. Samlingen har på detta sätt ständigt kunnat ökas och omfattar nu fotografiska bilder av omkr. 40 000 svenska porträtt och kataloguppgifter på ytterligare ett stort antal. Arkivet har utgivit flera skrifter, bl. a. Index över svenska porträtt, och är mycket anlitat av forskare.

B. Nuvarande omfattning.

Slottssamlingarna utgöras av de under nationalmusei inseende stående statliga samlingarna på Stockholms slott och ovan angivna lustslott. Samlingarna därstädes uppgingo vid årsskiftet 1948/49 till 3 393 nr och omfattade främst målningar och skulpturer. I Gripsholms slott inrymmer, som ovan angivits, svenska statens porträttssamling, av vilken en del, omfattande svenska porträtt efter 1809, numera på grund av trångboddheten på slottet är utställd i den i närheten av slottet belägna Gripsholms folkhögskola.

Avdelningen består av en med depositionsavdelningen gemensam förste intendent (Ca 29) och en eo intendent (Ce 24). Sommartid finnas som regel extra tjänstemän placerade på Gripsholm (avlönade efter överenskommelse med ståthållarämbetet genom entrémedel från Gripsholms slott). Kanslipersonal utgöres av ett med depositionsavdelningen gemensamt kanslibitråde (Ce 11). Vid svenska porträttarkivet finnes ett kanslibitråde (Ce 11). Såsom förut nämnts har Kungl. Maj:t genom beslut av den 11 mars 1949 bemyndigat överintendenten att utan hinder för gällande stadga förordna en av museets intendentur som föreståndare för samlingarna.

Antalet till avdelningen för slottssamlingar och depositioner ingångna, diariieförda skrivelser uppgick 1948 till 1 329. Härav utgjorde de skrivelser, som direkt berörde slottssamlingarna, ca 50 och de som berörde svenska porträttarkivet ca 160. Ytterligare skrivelser rörande slotten ha registrerats av nationalmusei kansli.

C. Utredningen.

Det synes utredningen stå utom allt tvivel, att arbetet vid de svenska *slottssamlingarna* ställts i efterhand genom den sammankoppling med depositions- och konstbildningsverksamheten, som ägde rum 1917. Redan 1922 framstodo olägenheterna av sammankopplingen så tydliga, att dåvarande avdelningsföreståndaren framhöll en klyvning av avdelningen som nödvändig.

Han motiverade detta främst med att avdelningens aktivitet riktades mot så skilda håll som det aktuella konstbildningsarbetet och förvaltningen av de historiska samlingarna på slotten. Det synes även utredningen att de olika i den nuvarande avdelningen ingående verksamhetsgrenarna ställa för olikartade krav på befattningshavarnas utbildning och intressen samt pålägga avdelningsföreståndaren en orimlig arbetsbörda. Då arbetet med depositions- och konstbildningsverksamheten ständigt fordrar snabbt avgörande, har, trots ett påfallande intresse från de olika avdelningsföreståndarnas sida, arbetet vid slottssamlingarna, som vanligen icke är av påträngande art, ofta måst skjutas åt sidan och ställas på framtiden. Vad den betydande och konstnärligt viktiga drottningholmssamlingen beträffar har tiden aldrig medgivit mer än förberedande arbeten för ett modernt inventarium, varför det 1867 av F. v. Dardel och Chr. Boklund upprättade och efter nuvarande fordringar helt otillfredsställande inventariet alltjämt är gällande. Över en av de mindre samlingarna, den på Rosersberg, finnes endast en för några år sedan uppgjord summarisk förteckning.

Genom det förutnämnda bemyndigandet av Kungl. Maj:t för överintendenten att, såvitt gäller slottssamlingarna, förordna en av museets intendent med uppgifter som motsvara förste intendent, komma dessa samlingar att erhålla karaktär av särskild avdelning. Utredningen anser, att den hittillsvarande sammankopplingen av depositionsverksamheten, konstbildningsarbetet och studieverksamheten med värden av slottssamlingarna upphört och att slottssamlingarna bildat en egen avdelning inom det äldre konstmuseet, till vars kompetensområde samlingarna höra.

Värden och tillsynen samt den vetenskapliga bearbetningen av statens konstsamlingar på de kungl. slotten bör enligt utredningens mening i stort sett fortgå enligt hävdvunna linjer. Ett närmare samarbete än som nu förefinnes mellan de i Gripsholms slott intresserade statliga institutionerna och statens konstsamlingar skulle utredningen dock vilja förorda.

Kungl. Maj:t har den 28 februari 1938 beslutat att särskilda förteckningar skola upprättas genom slottsarkitekternas försorg över till slottens fasta konstnärliga eller arkitektoniska inredning hörande föremål. De så förtecknade föremålen skulle, med visst undantag, betraktas som tillhörande respektive slott och de i nationalmusei inventarium upptagna föremål, som fortfarande ingå i slottens fasta inredning, avföras från nationalmusei inventarium. Det ålåg riksantikvarierna och, i fråga om mera värdefulla konstföremål, chefen för nationalmuseum att övervaka att ifrågavarande föremål behandlas och skyddas på lämpligt sätt samt att lämna erforderliga anvisningar i detta avseende.

De här berörda föremålen ingå icke i nationalmusei huvudinventarier utan finnas upptagna i särskilda inom museet förda inventarier för Drottningholms, Gripsholms och Stockholms slott. Utredningen finner denna anordning ändamålsenlig, när det gäller föremål av större konstnärligt värde. Härigenom tillförsäkras konstverken en enhetlig omvårdnad, oberoende av om de äro fast eller löst anbringade. Enligt utredningens mening måste det

betraktas som mindre lyckligt, att vårderna av likartade konstverk, befintliga i samma slott och stundom i samma rum, utövas genom skilda myndigheter. Utredningen vill fästa uppmärksamheten på att konstverk av sådana mästare som Ehrenstrahl, Pilo och Roslin samt framstående franska konstnärer ingå i slottens fasta inredning. Utredningen vill förordna att de konstnärligt mera värdefulla konstverk, vilka sedan gammalt stå under överintendentens inseende och finnas upptagna i nationalmusei slottsinventarier, med ändring av bestämmelserna i det kungl. brevet av den 25 februari 1938, alltjämt må upptagas i museets slottsinventarier och vårdas genom nationalmusei försorg.

Vad det i nära samband med slottssamlingarna stående *svenska porträttarkivet* beträffar, så bör detsamma enligt utredningens mening alltjämt ingå som en del av avdelningen för slottssamlingar.

Enligt nationalmusei nu gällande stadgar stå förutom ovan angivna slottssamlingar även *statens i andra offentliga inrättningar befintliga konstverk* under överintendentens inseende, försåvitt detsamma ej äro underställda annan myndighets vård. Utredningen har i ett särskilt kapitel om statens i skilda offentliga inrättningar befintliga konstverk (sid. 162—164) förordnat, att här avsedda konstverk ställas under inseende av nationalmuseum, i den mån de f. n. äro ställda under vård av annan myndighet, som ej är konstsakkundig. Då det här gäller stationära samlingar, som i viss utsträckning äro av samma karaktär som slottssamlingarna, har utredningen därvid funnit det motiverat, att tillsynen verkställas genom ifrågavarande avdelning. Utredningen anser det också önskvärt, att vissa större samlingar, såsom den på Karlbergs slott, vårdas efter liknande principer som övriga slottssamlingar. Beträffande smärre samlingar, såsom enstaka konstverk på residens i landsorten och de ständigt växande samlingarna av nutida konst, vilka tillkomma genom statens konstråds verksamhet, förutsätter utredningen, för undvikande av onödiga personal- och resekostnader, att den direkta inspektionen efter överintendentens bestämmande kan, på liknande sätt som sker vid inspektion av från statens konstsamlingar deponerade konstverk, verkställas av institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner.

Utredningen finner att de tre nämnda uppgifterna, vårderna av slottssamlingarna, tillsynen av i andra verk och inrättningar m. m. befintliga konstverk samt ledningen av svenska porträttarkivet höra så nära samman, att de icke utan olägenhet kunna skiljas. Inom ifrågavarande avdelning böra förteckningar upprättas över de smärre, staten tillhöriga konstsamlingar, vilka icke nu stå under särskild konstsakkundig myndighets vård.

Med den omfattning ifrågavarande avdelning sålunda skulle komma att erhålla, är det enligt utredningens mening motiverat, att densamma förestås av en förste intendent. Till sin hjälp bör denne, som måste i sin tjänst förutsättas ofta vara på resande fot, erhålla en amanuens och en avdelningssekreterare samt, för svenska porträttarkivet, ett arkivbiträde.

För visningen av samlingen på Gripsholm torde det vara önskvärt att

med entrémedel avlönad extrapersonal alltjämt anlitas under sommarmånaderna.

Uppgiften att inventera — och delvis vårda — statens i övriga offentliga inrättningar befintliga konstverk torde komma att kräva ytterligare personal, men utredningen anser att detta inventeringsarbete bör kunna planeras på lång sikt och utföras med hjälp av extra personal.

KAP. 11.

Nationalmusei ledning.

Frågan om nationalmusei ledning har varit föremål för ingående överväganden inom utredningen. Utredningen har därvid i princip funnit att den omedelbara ledningen av museet borde anförtros en särskild museichef med tjänsteställning som museidirektör i lönegrad Ca 33. Emellertid har utredningen ansett det kunna ifrågasättas, om för denne befattningshavare avsedda arbetsuppgifter vid ett genomförande av utredningens organisationsförslag bli av den omfattning, att en särskild museitjänst erfordras för deras fullgörande. Utredningen har därför, i avvaktan på närmare erfarenheter härutinnan, tills vidare stannat vid att förorda att nationalmuseum underställes en museidirektör, tillika avdelningsföreståndare. Museidirektören synes böra tillsättas av Kungl. Maj:t efter anmälan av överintendenten.

Enligt utredningens mening bör museidirektören såsom chef för nationalmuseum i huvudsak bibehålla samma befogenheter, som för närvarande tillkomma överintendenten härutinnan. Utredningen är vidare av den uppfattningen, att nationalmusei nämnd bör bibehållas och att någon ändring ej bör göras i fråga om principerna för dennas sammansättning eller dess åligganden. Vid ärenden rörande depositions- och konstbildningsfrågor bör souschefen vid institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner äga deltaga i nämndens överläggningar.

Museidirektören bör ingå såsom självskriven ledamot i nämnden för statens konstsamlingar. Till frågan om museets ledning återkommer utredningen i det följande i samband med sin behandling av spørsmålet rörande organisationen av statens konstsamlingars ledning, sid. 167 och följande.

KAP. 12.

Personalorganisation.**A. Personal med vetenskaplig utbildning.**

Den personal vid museet, av vilken kräves vetenskaplig utbildning, består av förste intendent, intendent och amanuenser.

Enligt för nationalmuseum gällande stadgar (§ 24, mom. 5 och 6) skall förste intendent ha förvärvat grundliga vetenskapliga insikter och framstående praktisk skicklighet inom område, som omfattas av museets verksamhet. För anställning såsom amanuens samt för erhållande av befattning som intendent erfordras att ha avlagt filosofie licentiatexamen i ämne, tillhörande museets arbetsområde, dock må undantagsvis dylik anställning eller befattning kunna erhållas av den, som i annan ordning ådagalagt jämförliga kunskaper.

I detta sammanhang må erinras om ett av lärdaverksföreningarnas nämnd i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 juni 1948 framlagt förslag till införande av enhetliga principer vid befordran till tjänster vid de lärda verken, därvid nämnden påtalat gällande bestämmelsers brist på enhetlighet härutinnan. För nationalmuseets vidkommande har lärdaverksföreningarnas nämnd härvid föreslagit införande av följande bestämmelser såsom tillägg till § 25 museistadgarna:

Vid förords avgivande bör i främsta rummet de sökandes i museitjänst och övrigt musealt arbete ådagalagda skicklighet beaktas och till sin kvalitet vägas, varvid särskilt avseende bör fästas vid visad förmåga att på ett vetenskapligt, administrativt och estetiskt fruktbärande sätt förvalta den sökta tjänsten. I andra rummet bör hänsyn tagas till övriga vetenskapliga meriter samt till antalet tjänsteår i det fall att två eller flera sökande i förut nämnda hänseenden äro likställda.

I remissyttrande häröver den 13 januari 1949 har överintendenten — efter hörande av museinämnden — anfört:

Ehuru jag i princip ej har något att erinra mot att bestämmelserna i gällande instruktioner och stadgar för de lärda verken i förevarande avseende givas mer enhetlig karaktär och därvid omarbetas i av lärdaverksföreningarnas nämnd angiven riktning, kan jag ej tillstyrka den närmare utformning, som förslaget erhållit, i vad avser nationalmuseum. I anslutning härtill vill jag vidare framhålla, att ett genomförande — helt eller delvis — av det förslag till omorganisation av nationalmuseum, som den s. k. nationalmuseiutredningen kan förväntas komma att framlägga inom den närmaste tiden, kommer att föranleda en överarbetning av för museet gällande stadgar. Vid sitt arbete torde nämnda utredning även få anledning att ingå på det spörsmål, varom här är fråga. Med hänsyn härtill är jag — i likhet med museinämnden — av den uppfattningen, att med ett slutligt ställningstagande till det föreliggande förslaget till stadgeändringar för museets vidkommande tillsvidare bör anstå i avvaktan på resultatet av nationalmuseiutredningens arbete. Under återopande av vad sålunda anförts finner jag mig icke beredd att nu förorda ifrågakvarande förslag.

Utredningen.

Någon ändring av för avsedda tjänstemän gällande kompetensvillkor vill utredningen ej ifrågasätta annat än i så måtto, att utredningen anser sig böra förorda, att jämväl för förste intendent krav i stadgarna uppställas på filosofie licentiatexamen eller i annan ordning ådagalagda jämförliga kunskaper. Någon anledning att avstå från detta kompetensvillkor för förste intendents vidkommande finnes enligt utredningens mening icke, och detsamma har också i praxis sedan länge upprätthållits även vad gäller dylika befattningshavare. Den av utredningen förordade stadgeändringen på denna punkt avser sålunda endast en regelbindning av denna praxis.

Utredningen har ej något att erinra mot att bestämmelserna i gällande instruktioner och stadgar för de lärda verken i fråga om befordringsgrunder erhålla en mera enhetlig karaktär och därvid omarbetas i den riktning, som lärdaverksföreningarnas nämnd i sin förberörda framställning till Kungl. Maj:t angivit. I likhet med vad överintendenten i ovan återgivna remissutlåtande för sin del uttalat finner sig utredningen emellertid ej kunna tillstyrka det av lärdaverksföreningarnas nämnd framlagda förslaget, i vad avser nationalmuseum, i föreliggande skick. Uttrycket »estetiskt fruktbarande» synes sålunda utredningen alltför svävande, och detsamma torde enligt utredningens mening hellre böra ersättas, förslagsvis med orden »visat konstnärligt omdöme». I övrigt synes den av nämnden föreslagna författningstexten kräva en formell överarbetning, varvid även bör uppmärksammas, att de här avsedda bestämmelserna i tillämpliga delar även böra gälla i fråga om tillsättande av intendents- och amanuens tjänster.

Utredningen, som ej ifrågasätter någon ändring beträffande förste intendenternas, intendenternas och amanuensernas allmänna åligganden i förhållande till vad som för närvarande gäller, är icke heller beredd att föreslå någon ändring med avseende på för dessa tjänstemän gällande lönebestämmelser. Utredningen är dock av den uppfattningen, att förste intendents nuvarande löneställning, innebärande placering i lönegraden Ca 29, icke motsvarar de stora kvalifikationer och det ansvar, som krävas av dessa tjänstemän, varför en löneförbättring enligt utredningens mening i och för sig vore motiverad. Utredningen vill här icke underlåta att erinra om vissa förslag till förbättrad löneställning för förste intendenter och därmed jämförliga befattningshavare, som på senare år framförts.

De sakkunniga, som 1942 tillkallades att utreda frågan om löneställningen för den vetenskapligt utbildade personalen vid de lärda verken, de s. k. lärdaverks sakkunniga, föreslog sålunda, att förste intendentstjänsterna skulle uppflyttas till dåvarande lönegraden 27 (nu 30). De sakkunniga anförde härvid bl. a. som jämförelse löneställningen för lektorerna vid allmänna läroverken, placerade i nämnda lönegrad, och framhöllo, att disputationskrav visserligen gällde för lektorstjänsterna men att vid tillsättandet av förste intendents och motsvarande tjänster vid de lärda verken avseende måste fästas icke blott vid vetenskapliga utan jämväl vid administrativa meriter. De sakkunnigas förslag föranledde i denna del icke någon Kungl. Maj:ts

åtgärd men kom dock att motionsvägen behandlas av 1945 års riksdag. Statsutskottet förordade därvid en oförändrad löneställning men framhöll, att det borde närmare undersökas, huruvida det kunde befinnas erforderligt att höja kompetenskraven till samma nivå som gäller för lektorsbefattningar. Skulle det därvid visa sig att en dylik höjning av kompetenskraven funnes befogad, borde frågan om lönegradsplaceringen upptagas till förnyad behandling.

Frågan om lönegradsplaceringen för en grupp av vissa jämförliga befattningshavare vid de lärda verken, nämligen förste bibliotekarierna vid universitetsbiblioteken, har sedermera upptagits till behandling av 1945 års universitetsberedning i dess 1947 avgivna betänkande (del III). Universitetsberedningen har därvid framhållit, hurusom förste bibliotekarierna voro placerade i lönegraden Ca 29 och lektorerna i Ca 30, medan det inbördes förhållandet mellan de båda tjänstekategorierna under tidigare period i lönehänseende varit omvänt. Upprepade förbättringar i lektorernas löneförhållanden, senast vid 1937 års riksdag, hade således icke följts av motsvarande förbättringar för förste bibliotekarierna. Beredningen framhöll att 90 % av hela personalkategorien vid universitetsbiblioteken innehade doktorsgrad och att åtskilliga av förste bibliotekarierna innehade en verkligt betydande vetenskaplig kompetens. Om vidare hänsyn toges till det vid tillsättandet av lektorstjänster numera icke sällan tillämpade dispensförfarandet, måste skillnaden enligt beredningens mening i reell vetenskaplig kompetens mellan lektorerna och universitetsbibliotekens förste bibliotekarier vara mycket ringa. Beredningen har även erinrat, att statsgeologerna vid Sveriges geologiska undersökning, av vilka licentiatexamen (alternativt bergsingenjörsexamen) krävdes, voro placerade i lönegraden Ca 30. Med hänsyn därjämte till att förste bibliotekarierna såsom souschefer uppburo ett betydande administrativt ansvar och hade att leda en stor underställd personals arbete har universitetsberedningen funnit starka skäl tala för en uppflyttning av denna personalkategori till lönegrad Ca 30.

I anslutning till universitetsberedningens ovannämnda uttalande om förekomsten av doktorsgrad hos universitetsbibliotekens personal vill nationalmuseiutredningen framhålla, att förste intendenterna vid nationalmuseum i regel innehaft doktorsgrad. En av dem har hösten 1948 kallats till professur vid Göteborgs högskola och en innehar docentur vid Stockholms högskola. Enligt utredningens mening är denna personalkategori i kompetenshänseende fullt ut jämförlig med lektorerna vid de allmänna läroverken, då för förste intendenternas del därtill kommer kravet på administrativ förmåga i deras egenskap av avdelningsföreståndare. I detta sammanhang vill utredningen för övrigt erinra, att skolkommissionen i sitt betänkande föreslagit att slopa kravet på disputation för lektorstjänsterna utan att ifrågasätta någon ändrad löneställning för dessa tjänster. Vid en reglering av löneställningen för avdelningsföreståndarna vid nationalmuseum torde vidare enligt utredningens mening jämförelse böra göras icke blott med lektorsbefattningarna i lönegraden 30 utan även med de i flera hänseenden mer jämförbara avdelningsföreståndartjänsterna vid naturhistoriska riksmu-

seet i lönegraden 33. En förändring i förste intendenternas lönegradsplacement skulle emellertid medföra konsekvenser beträffande motsvarande personalkategorier vid övriga lärda verk. Med hänsyn bl. a. härtill vill utredningen begränsa sig till att förorda att särskilda sakkunniga snarast tillkallas för behandling av förevarande spörsmål.

Slutligen vill utredningen erinra om, att 1944 års riksdag på förslag av lär-daverkssakkunniga efter därom väckt motion beslöt att — i överensstämmelse med vad som gällde i fråga om läroverkens icke ordinarie personal — ett visst antal amanuensbefattningar skulle förändras till extra ordinarie tjänster i lönegraden 21, vilken löneställning av 1945 års riksdag ändrades till Eo 23 och numera motsvarar Ce 26. Då dessa nya tjänster beräknades böra omfatta ungefär en tredjedel av amanuens tjänsterna, beslöt riksdagen att två sådana befattningar skulle inrättas vid nationalmuseum. I anledning härav vill utredningen förorda, att en tredjedel av de icke-ordinarie vetenskapligt utbildade tjänstemännen vid statens konstsamlingar måtte placeras i lönegrad Ce 26 och att statens konstsamlingar, såsom fallet är vid arkivstaten, därvid måtte betraktas som en enhet.

B. Kanslipersonal.

Vid envar av avdelningarna för (äldre) bildhuggar- och målarkonst, handteckningar och gravyrer samt slottssamlingar och utom museet deponerade konstverk finnes för närvarande en kanslibiträdestjänst i lönegraden Ce 11, vartill kommer en för avdelningen för konsthantverk samt för samlingarna av modernt måleri och modern bildhuggarkonst gemensam kanslibiträdestjänst i angivna lönegrad. Vidare finnes även vid svenska porträttarkivet en e. o. kanslibiträdestjänst.

Sedan överintendenten i anledning av en skrivelse från 1947 års biträdesutredning berett vederbörande personalförening tillfälle att framföra sina synpunkter på frågan om kansli- och kontorspersonalens vid nationalmuseum löneställning ha civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund och sektionen för kanslipersonal av nationalmusei personalförening i en gemensam skrivelse till överintendenten den 15 mars 1949 bland annat föreslagit, att — med hänsyn till de kvalifikationer, som här krävas — förberörda kanslibiträdestjänster vid avdelningarna för (äldre) bildhuggar- och målarkonst, handteckningar och gravyrer samt konsthantverk skulle uppflyttas till kontoristtjänster i lönegraden Ca 13 samt att kanslibiträdestjänsten vid svenska porträttarkivet skulle uppflyttas till arkivbiträde i lönegraden Ca 17. I skrivelse till 1947 års biträdesutredning den 9 april 1949 har överintendenten sedermera förordat en löneställning för dessa befattningshavare i enlighet med de ovannämnda personalsammanslutningarnas förslag.

Utredningen.

Såsom utredningen i det föregående berört har utredningen i sitt förslag till organisation av museet för äldre konst (nationalmuseum) beträffande kansli- och kontorspersonalen räknat med ett behov av en befattningsha-

vare på heltid vid envar av avdelningarna för måleri, för handteckningar och gravyrer, för konsthantverk samt för slottssamlingarna ävensom en befattningshavare på halvtid vid avdelningen för skulptur och antikens konst, samtliga med arbetsuppgifter motsvarande de nuvarande såsom avdelningssekreterare fungerande kanslibiträderna.

Utredningen delar den av överintendenten i ovan omnämnda yttrande framförda uppfattningen att de arbetsuppgifter, som påvila här avsedda befattningshavare, motivera en förbättrad löneställning och skulle för sin del vilja tillstyrka de föreslagna lönegradsplaceringarna. Då de med dessa tjänster förenade arbetsuppgifterna emellertid icke i övrigt närmare beröras av utredningens organisationsförslag och frågan om löneställningen är föremål för prövning av 1947 års biträdesutredning, har utredningen ej funnit sig böra för egen del framlägga något förslag i ämnet utan har i sina anslagsberäkningar utgått från oförändrad löneställning för här avsedda tjänster.

Vad här anförts i fråga om avdelningssekreterartjänsterna gäller i tillämpliga delar även om det förut omförmälda kanslibiträdet vid svenska porträttarkivet.

C. Övrig biträdespersonal.

a) Biträdespersonalen i vakt-, förråds- och underhållstjänst.

Befattning	Nuvarande personal-organisation Lönegrad	Föreslagen personal-organisation Lönegrad	Anm.
1 uppsyningsman	—	Ca 14	
1 förrådsvaktmästare	—	Ca 13	
1 värmeledningsskötare, tillika reparatör av 1:a klass	Ca 12	Ca 12	
1 förste museivakt	Ca 11	Ca 11	Vakantsättes tills annexbyggnadens tillkomst
2 museivakter	Ca 10	Ca 10	1 nu vakant
2 museivakter	—	Ca 10	
6 museivakter	Ca 9	Ca 9	
3 museivakter	—	Ca 9	} Inrättas vid annexbyggnadens tillkomst
1 eldare	—	Ce 9	
1 eldare	Ce 9	Ca 9	
3 museivakter	Ce 9	Ce 9	
2 museivakter	—	Ce 9	Inrättas vid annexbyggnadens tillkomst
1 kontrollant (halvtid)	Cg 7	Cg 7	

Antalet museivakter är nu otillräckligt, och behovet av ett ökat antal museivakter kommer givetvis att framstå starkt, när annexbyggnaden uppförts. En exakt uppgift på den för annexbyggnaden behövliga vaktpersonalen kan icke lämnas nu utan kan beräknas först sedan ritningarna för annexbyggnaden fastställts. Nedan angivna behov av museivakter måste

alltså för annexbyggnadens del uppfattas som approximativt. Vid sina beräkningar har utredningen vidare för den för de båda byggnadernas del behöfliga personalen utgått ifrån att en gemensam värmeledningscentral kommer att anordnas.

Av den i förestående sammanställning upptagna museivaktpersonalen äro för närvarande nio museivakter sysselsatta i allmän vakttjänst, varav sex i lönegraden Ca 9 och två i lönegraden Ce 9. Härjämte finnes en för samma ändamål avsedd museivakttjänst i lönegraden Ca 10, vilken emellertid för närvarande är vakantsatt.

För den gamla nationalmuseumbyggnadens del är enligt utredningens mening minimibehovet av museivakter efter ett genomförande av det av utredningen föreslagna ombyggnadsprogrammet följande, nämligen i övervåningen för skådesamlingarnas bevakning fyra, i mellanvåningen för samma ändamål tre och för tjänsterummen en samt i bottenvåningen för porten och garderoben tre.

Behovet av museivakter för här avsedda uppgifter skulle i enlighet härmed vid ett genomförande av utredningens förslag komma att utgöra sammanlagt elva för nationalmuseumbyggnadens del. För dess vidkommande vill utredningen sålunda förorda — förutom återbesättande av den vakanta tjänsten i lönegraden Ca 10 — inrättandet av två museivakttjänster, varav en som förste museivakt i lönegraden Ca 11 och en som museivakt i lönegraden Ce 9. Av innehavaren av tjänsten som förste museivakt bör enligt utredningens mening vissa språkkunskaper krävas. Han bör vidare handhava uppbörderna vid biljett- och katalogförsäljningen samt den för allmänheten avsedda garderoben, varjämte han bör tjänstgöra som ställföreträdare för den nedan omnämnde uppsyningsmannen. Denna tjänst som förste museivakt erfordras emellertid enligt utredningens uppfattning icke, förrän annexbyggnaden tillkommit, då de med tjänsten avsedda göromålen till dess böra kunna fullgöras av uppsyningsmannen.

Härutöver torde den nuvarande halvtidstjänsten som kontrollant (biljettförsäljerska) böra bibehållas.

Vad annexbyggnaden beträffar uppskattar utredningen behovet av museivakter i denna till minst sex, varvid utredningen för att skapa en viss befordringsgång för den i 9 lönegraden placerade museivaktpersonalen vill förorda inrättandet av en tjänst i lönegraden Ca 10. Av övriga här avsedda museivakttjänster torde tre böra placeras i lönegraden Ca 9 och två i lönegraden Ce 9.

Det bör, liksom nu, främst åligga de berörda museivakterna i visnings-samlingarna att bevaka anvisade delar av skådesamlingarna, verkställa den dagliga städningen i dessa och biträda vid omhågningsarbeten.

Den till förrådsarbeten, packningar, större omhågningsarbeten och dylika inre arbeten anlitate personalen utgöres för närvarande av en museivakt i lönegraden Ca 10 och en museivakt i lönegraden Ce 9 vartill kommer ett alltefter arbetets art och det övriga museiarbetets krav varierande arbetslag, för vilket museivakten i lönegraden Ca 10 tjänstgör såsom ledare.

När museets egen museivaktpersonal icke räcker till, brukar detta arbetslag förstärkas med extra personal.

De uppgifter som tillkomma denna förrådspersonal äro av mångskiftande slag. Den har att verkställa större omhängningar i samlingarna, flytta större skulpturarbeten, hänga och taga ned tillfälliga utställningar, utföra omhängningar på de kungl. slotten och hängning av depositioner m. m. på skilda statliga institutioner i huvudstaden, verkställa det tidskrävande iordningställandet av lokalerna vid föredrag och konserter i museet, utföra enklare snickeriarbeten samt emballera och övervaka samt delvis verkställa transport av konstverk till och från museet. När så erfordras har förrådspersonalen vidare att fullgöra vakttjänst vid entrén eller i skådesamlingarna. Förmanen för denna förrådspersonal handhar vidare museets inventarieförråd, har den omedelbara tillsynen över de i museets förråd förvarade målningarna och innehar nycklarna till tavelförråden. För utförande av sina uppgifter fordras även en viss specialiserad hantverksskicklighet bland förrådspersonalen. Sålunda är en bland dessa museets chaufför och en annan snickare. Ett önskemål är att en av de övriga skall vara elektrisk montör.

Förrådspersonalen skall icke blott biträda vid arbeten inom nationalmuseum utan även vid för institutet för konstabildningsverksamhet och depositioner behöfligt arbete. Den bör även vid behov kunna anlitas för vakttjänst i skådesamlingarnas lokaler.

Denna förrådspersonal bör, sedan museet utbyggs, ledas av en förråds-vaktmästare med biträde av tre museivakter, på vilka speciella krav må ställas på hantverksskicklighet i fråga om snickeri och elektrisk montering samt kunnsighet i bilkörning. Alla måste vara skickliga i packning och montering. I enlighet härmed får utredningen föreslå inrättandet av en ny tjänst som förråds-vaktmästare i lönegraden Ca 13 samt ytterligare en museivakttjänst i lönegraden Ca 10.

För sitt arbete behöver förrådspersonalen vissa maskiner och verktyg. Kostnaderna för dessa ha beräknats till 1 000 kr.

En av museets nuvarande museivakter fungerar som portvakt och bebor en lägenhet i museet. För denna erlägger han hyra, men erhåller en särskild av Kungl. Maj:t bestämd ersättning på högst 660 kronor. Till portvakten utgår för närvarande ytterligare ett årligt belopp av 400 kronor för att bereda honom och hans hustru möjlighet att anlita ersättare vid portbevakningen. Efter annexbyggnadens tillkomst synes det önskvärt, att ytterligare en portvakt anställas, med bostad i annexbyggnaden, och med liknande ersättning som den som utgår till portvakten i huvudbyggnaden.

Till en nuvarande värmeledningsskötare, tillika reparatör av 1:a klass, i lönegraden Ca 12 utgår även en ersättning av högst 570 kronor för fullgörande av vice-värdsgöromålen. Utredningen vill icke föreslå någon ändring i denna befattningshavares ställning. Möjligen kan dock en reglering uppåt av det till honom utgående arvudet bliva erforderligt efter annexbyggnadens tillkomst.

Vidare finnes en eldare i lönegraden Ce 9. Utredningen föreslår att denna tjänst inrättas som ordinarie i lönegraden Ca 9.

För tillsynen och arbetsledningen av hela vaktpersonalen vid museet för äldre konst bör enligt utredningens uppfattning inrättas en tjänst som uppsyningsman. Under denne befattningshavares ledning skulle sålunda, förutom här behandlad museivaktpersonal, jämväl stå de till museets olika avdelningar hänfödda museivakterna, vilka för att minska kostnaderna för extra personal vid sjukdomsfall och vid tillfällig arbetsanhopning m. m. även synas böra anlitas i bevaknings- eller förrådsarbete. De den sålunda begärde uppsyningsmannen tillkommande göromålen fullgöras för närvarande av nationalmuseets förste museivakt i lönegraden Ca 11, och utredningen förordar att med hänsyn till det anförda ifrågavarande tjänst uppflyttas till en tjänst som uppsyningsman i lönegraden Ca 14.

Den i det föregående angivna förstärkningen av museivaktpersonalen och den här i övrigt behandlade personalen har utredningen ansetts skola komma till stånd, allteftersom de olika utbyggnadsetapper, vilka beröra ifrågavarande personal, blivit genomförda. Utredningen har emellertid blivit övertygad om behovet av en omedelbar uppflyttning av den nuvarande förste museivakttjänsten i lönegraden Ca 11 till en tjänst som uppsyningsman i lönegraden Ca 14 ävensom av en omedelbar uppflyttning av den nuvarande museivakttjänst i lönegraden Ca 10, vars innehavare tjänstgör såsom förman för förrådspersonalen, till en tjänst som förrådsvaktmästare i lönegraden Ca 13. Utredningen förutsätter, att till ifrågavarande nya tjänster utses vederbörande nuvarande innehavare av motsvarande tjänster.

b) Biträdespersonalen vid museets olika avdelningar.

Nuvarande personalorganisation		Föreslagen personalorganisation	
Befattning	Lönegrad	Befattning	Lönegrad
<i>Avd. för handteckningar och gravyrer.</i>		<i>Avd. för handteckningar och gravyrer.</i>	
1 förste museivakt	Ca 11	1 preparator	Ca 13
2 museivakter	Ca 9	2 museivakter	Ca 10
1 museivakt	Ce 9	1 museivakt	Ce 9
<i>Avd. för konsthantverk.</i>		<i>Avd. för konsthantverk.</i>	
1 museivakt	Ca 10	1 preparator	Ca 13
<i>Saml. av skulptur och antikens konst.</i>		<i>Avd. för skulptur och antikens konst.</i>	
1 museivakt	Ca 9	1 preparator	Ca 13

Den vid avdelningen för handteckningar och gravyrer tjänstgörande förste museivakten i lönegraden Ca 11, vilken är föreståndare för monteringsateljén, har av museichefskollegiet i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 augusti 1945 och senare av överintendenten förordats bli placerad som preparator i lönegrad A 10 (nu Ca 14). I sitt 1946 avgivna betänkande motsatte

sig museivaktsutredningen detta förslag, då den berörde förste museivaktens arbetsuppgifter icke syntes utredningen göra skäl för en högre löneställning än den han f. n. innehar. Däremot förordade de en tjänsteförteckningsändring till institutionsvaktmästare. I sitt remissutlåtande över förslaget framhöll överintendenten, att de sakkunniga härvid angivit att berörde förste museivakts arbetsuppgifter utgjordes av lagning och montering av gravyrer och liknande arbeten. Han kompletterade denna beskrivning med att påpeka, att museet av förste museivakten krävde ett verkligt kvalitetsarbete, som endast kunde anförtros åt en fackmässigt utbildad kraft. Museivakten arbetade med ett mycket dyrbart material, och det ålåde honom icke blott att laga och montera gravyrer och liknande arbeten, varmed förstodes handteckningar, akvareller m. m., till sitt penningvärde ofta representerande femsiffriga krontal, utan även i många fall utföra verkliga restaureringsarbeten. Överintendenten vidhöll därför sitt förslag, att museivakten som preparator borde placeras i 10 (nu 14) lönegraden eller, om en sådan löneställning icke kunde genomföras, att under inga omständigheter en lägre löneställning än i 9 (nu 13) lönegraden borde ifrågakomma. Utredningen finner det motiverat, att befattningen placeras som preparatorstjänst i lönegrad Ca 13.

För biträdesbefattningen vid monteringsateljén (Ce 9) anser utredningen icke någon ändring i lönegradsplaceringen påkallad.

Handtecknings- och gravyravdelningens två museivakter äro nu placerade i 9 lönegraden. Museivaktsutredningen har i sitt betänkande icke upptagit dessa museivaktstjänsters löneställning till särskild behandling. I sitt remissutlåtande den 18 november 1946 över utredningsmännens betänkande har överintendenten bl. a., med tanke på den fåtaliga personalen vid den stora och mycket besökta avdelningen, framhållit, att dessa museivakter i stor utsträckning måste stå allmänheten och de studerande till tjänst. För att kunna fullgöra sina uppgifter måste museivakterna därför äga en fullständig överblick över avdelningens synnerligen omfattande samlingar och kännedom om varje blads förvaringsplats ävensom förmåga att handskas med det utomordentligt dyrbara och ömtåliga materialet utan att detta blir utsatt för någon skadegörelse. Överintendenten framhöll vidare, att de ifrågavarande museivakterna också efter hand utbildat sig till kännare inom det speciella samlingsområde som de ha under sina händer, varför en placering i 6 (nu 10) lönegraden, i likhet med förste vaktmästarna vid kungl. biblioteket, universitetsbiblioteken m. fl., syntes honom vara mycket välgrundad. Utredningen vill även förorda en placering i 10 lönegraden för berörda två museivakter.

Vid avdelningen för konsthantverk finnes nu en som preparator verksam museivakt i lönegrad Ca 10. Museichefskollegiet förordade i sin ovannämnda skrivelse till Kungl. Maj:t 1945 att berörde museivakt, som svarade för vården av konsthantverksavdelningens samlingar, borde uppflyttas från dåvarande lönegrad A 6 till A 10. Museivaktsutredningen fann för sin del att befattningshavaren under sin tjänstgöring på avdelningen tillägnat sig sär-

skilda kunskaper i fråga om textilkännedom samt olika metoder för förvaring och vård av såväl textilier som andra föremål, vilka ingingo i avdelningens samlingar. Under förutsättning att dylika kunskaper uppställdes såsom kvalifikationskrav för befattningen i fråga syntes det utredningsmännen motiverat, att tjänsten under benämningen institutionsvaktmästare höjdes till dåvarande 7 (nuvarande 11) lönegraden. Överintendenten framhöll i sitt remissuttalande 1946 över museivaktsutredningens betänkande, att berörda museivakt utförde alla inom konstmuseet förekommande textningar, vilket arbete överintendenten förklarade vara mycket kvalificerat, och han jämförde museivaktens färdighet med de bästa professionella textningskonstnärer i landet. Det tillkom vidare museivakten att vårda avdelningens magasin och samlingar, varvid i den allmänna vården bl. a. ingick inventariemärkning av alla till avdelningen inkomna nyförvärv, vidare renoveringar och smärre lagningar av glas och porslin, översyn av silver och bokband, rengöring av möblernas ytor m. m. ävensom handhavandet av nycklarna till magasin och utställningsmontrer. Han utförde vidare tapetserarearbeten i form av klädning med tyg av monter och utställningsmaterial, stolar m. m. Överintendenten förordade alltjämt en placering i dåvarande 10 lönegraden och förklarade sig under inga omständigheter vilja förorda en lägre placering än lönegrad 9 (nuvarande lönegrad 13). Utredningen, som finner att på berörda tjänst bör ställas av museivaktutredningen angivna kvalifikationer, vill för egen del förorda att tjänsten placeras i lönegraden Ca 13.

Den museivakt, som nu utför preparatorstjänst vid samlingarna av skulptur och antikens konst, är placerad i lönegrad Ca 9. Överintendenten har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1947/48 anhållit, att en särskild museivakts-tjänst måtte inrättas som preparator och konservator vid avdelningen och att han, i avvaktan på då pågående utredning av museivaktspersonalens anställnings- och avlöningsförhållanden, tills vidare inskränkte sig till att förorda att tjänsten placerades i 7 (nu 11) lönegraden. Befattningen kom dock icke att behandlas av dessa sakkunniga i deras den 7 oktober 1946 avgivna betänkande. Chefen för ecklesiastikdepartementet förklarade i 1947 års statsverksproposition, att frågan om museivaktens ställning skulle upptagas först i samband med prövningen av museivaktsakkunnigas förslag. Utredningen anser att den berörda tjänsten, på vars innehavare stora krav i yrkesskicklighet måste ställas, bör placeras som preparator i lönegrad Ca 13.

c) Övrig biträdespersonal.

Befattning	Lönegrad	Tjänstgöring
1 museivakt	Ca 10	Rammakarverkstaden
1 d:o	Ca 9	Kansliet
1 d:o	Ce 9	Avd. för slottssamlingar och depositioner
1 d:o	Ce 9	Biblioteket
1 cykelbud	Cg 1	Kansliet

Utredningen kommer att upptaga här berörd biträdespersonal till behandling i samband med avsnitten om för statens konstsamlingar gemensamma avdelningar och institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner.

KAP. 13.

Nationalmuseisamlingarnas ökande, vård och underhåll.

A. Nuvarande anslag.

Till underhåll och ökande av statens konstsamlingar utgår under budgetåret 1948/49 ett anslag på 90 600 kronor, som genom Kungl. Maj:ts beslut den 4 juni 1948 skall disponeras sålunda:

Ökande av vissa samlingar av konstföremål	30 000
Inlösen av svenska konstnärers arbeten	35 000
Samlingarnas vård och underhåll	7 500
Biblioteket (nyförvärv och inbindning)	7 000
Konservering av handtecknings- och gravyr-samlingarna	500
Material för förvaring av handteckningar och gravyrer	3 000
Konserveringsarbeten å föremål, tillhörande statens tavel-samlingar å de kungl. slotten	6 600
Konserveringsarbeten å konstslöjdsföremål	1 000

Vidare har från och med budgetåret 1947/48 på riksstaten anvisats ett reservationsanslag på 40 000 kronor till inköp av konst för deposition.

B. Utredningen.

Genom det förslag till omorganisation av statens konstsamlingar, som utredningen framlagt, kommer en av delposterna, nämligen den till inlösen av levande svenska konstnärers arbeten, att överföras till det moderna konstmuseet och delposten till biblioteket samt anslaget till inköp av konst för deposition, att överföras till direkt under överintendenten ställda avdelningar.

Delposten för ökande av vissa konstsamlingar, för budgetåret 1948/49 uppgående till 35 000 kr., har, som framgår av i samband med utredningens redogörelse för nationalmusei nuvarande organisation bilagd tablå (bil. 4), tidigare utgått uppdelat på olika avdelningar. Utredningen vill förorda att i fortsättningen en särskild delpost upptages för samlingarna av måleri, antikens konst, skulptur, handteckningar och gravyrer, en för konsthantverkssamlingen och en för slottssamlingarna. Utredningen vill som skäl här-

för anföra, att konsthantverkssamlingen vid ett gemensamt anslag visat sig lätt bli eftersatt i förhållande till de övriga avdelningarna och att anslaget till slottssamlingarna är av mer speciell karaktär. Utredningen vill härvid erinra, att överintendenten i sina anslagsäskanden för budgetåret 1948/49 hemställt om upptagande av ännu en delpost, till förvärv av målningar och skulpturer till det nationella porträttgalleriet å Gripsholm, vilken anslagspost delvis skulle användas till utförande av porträtt av svenska märkesgestalter under deras livstid för det nationella porträttgalleriet på Gripsholm. Departementschefen fann förslaget i och för sig beaktansvärt men förklarade sig under ifrågavarande budgetår nödgad avstyrka medelsanvisningen, samtidigt som han uttryckte en förhoppning, att förhållandena inom en icke alltför avlägsen framtid skulle möjliggöra att den framförda tanken kunde realiseras. Utredningen vill förorda, att inköpsanslaget för samlingarna av måleri, antikens konst, skulptur samt handteckningar och gravyrer upptages till 30 000 kronor, att inköpsanslaget för konsthantverkssamlingen upptages till 15 000 kronor och anslaget till slottssamlingarna till 10 000 kronor. Dessutom vill utredningen i överensstämmelse med av museichefen tidigare framförd hemställan förorda, att visst engångsbelopp måtte utgå till komplettering av porträttgalleriet på Gripsholm, förslagsvis uppgående till 35 000 kronor.

För samlingarnas vård och underhåll utgår nu dels en allmän delpost, dels delposter för konservering av handtecknings- och gravyrsamlingarna, för material till förvaring av handteckningar och gravyrer och för konserveringsarbeten på föremål tillhörande statens konstsamlingar i de kungl. slotten. Utredningen vill förorda att denna uppdelning, som visat sig ändamålsenlig, bibehålles. En ökning av vissa delposter bör dock ske. Den allmänna delposten, på 7 500 kronor, som tidigare (med tilläggsanslag) utgått med högst 16 000 kronor, bör höjas till minst 10 000 kronor. Att utredningen kunnat stanna vid en så relativt liten höjning sammanhänger med den av utredningen föreslagna omorganisationen av konserveringsanstalten. Delposten till konservering av handtecknings- och gravyrsamlingarna, nu utgående med 500 kronor, har tidigare utgått med 5 000 kronor och bör höjas till 3 000 kronor. Delposten till material för förvaring av handteckningar och gravyrer, nu utgående med 3 000 kronor, har tidigare utgått med högst 5 000 kronor och bör t. v. kunna bibehållas vid nuvarande belopp.

För konsthantverkssamlingen och slottssamlingarna framstår behovet av ökade anslag till underhåll och vård särskilt starkt. För konsthantverkssamlingen motiveras detta särskilt genom de påfrestningar samlingarna utsatts för under evakueringsåren. Museichefen har också i sina anslagsäskanden för budgetåret 1949/50 hemställt om en ökning av denna anslagspost från ett belopp av 1 000 kronor för budgetåret 1948/49 till 5 000 kronor. Utredningen, som finner den av överintendenten föreslagna höjningen väl motive-rad, vill förorda att ett anslag för konservering av konsthantverkssamlingen upptages till ett belopp av lägst 5 000 kronor. Beträffande anslaget till konser-

vering av statens konstsamlingar på de kungl. slotten, under budgetåret 1948/49 utgående med 6 600 kronor, bör detta enligt utredningen i fortsättningen utgå för konserveringsarbeten såväl av statens konstsamlingar på de kungl. slotten som i andra offentliga lokaler. Detta medför att anslaget under följande år måste ökas. En för varje år uppgjord plan för anslaget användning bör uppgöras. Utredningen har föreslagits upptagit delposten med 10 000 kronor.

AVD. V.

Museet för modern konst.

KAP. 14.

Allmänna synpunkter.

För skilda konstformer föreligga för närvarande väsentligt olika förutsättningar i fråga om möjligheten att göra desamma tillgängliga för en större allmänhet. En jämförelse mellan å ena sidan litteratur, scenisk konst och musik och å andra sidan bildande konst giver otvivelaktigt vid handen, att den senare härutinnan kommit att bliva i hög grad eftersatt. Varje medborgare kan sålunda i Stockholm studera litteratur främst i kungl. biblioteket och i stadsbiblioteket eller i någon av sistnämnda biblioteks många filialer. Även för landet i sin helhet med dess under de senaste årtiondena rikt utvecklade biblioteksväsen torde möjligheterna för envar att taga del av den moderna skönlitteraturen vara mycket stora.

De med offentliga medel understödda teatrarna, riksteatern och ett flertal stads- och kretsteatrar, liksom av stat och kommun understödda konsertföreningar, förefintliga konserthus samt för teater och musik lämpliga lokaler på olika platser i landet, möjliggöra för en mycket större del av vårt folk att söka uppbyggelse och förströelse av teater och musik än vad tidigare varit fallet. Rundradion har dessutom numera blivit en betydelsefull överbringare av kunskap om litteratur samt förmedlare av teater och musik.

Det är uppenbart, att åtgärder för skapandet av en starkare kontakt mellan allmänheten och den bildande konsten av rent tekniska skäl måste taga andra former och att den bildande konsten härvidlag befinner sig i ett annat läge än musiken, den sceniska konsten och litteraturen. Medan dessa senare konstformer blivit tillgängliga över hela vårt land är en målning eller en skulptur fortfarande bunden till en enda plats, och avbildning eller reproduktioner kunna icke förmedla en tillfredsställande upplevelse och uppfattning av originalet. För att den bildande konsten skall få ökade möjligheter jämförliga med dem som stå övriga konstformer till buds, fordras sålunda bland annat tillräckliga och ändamålsenliga utställningslokaler för statens egna konstsamlingar. Den äldre konsten har genom nationalmuseum sedan länge varit tillgänglig för allmänheten, låt vara att utrymmena inom detta museum med tiden blivit otillräckliga och medel i erforderlig omfattning icke ställts till museets förfogande för att låta en större

allmänhet taga del av dess rika konstskatter. Utredningen har i sitt tidigare behandlade förslag uppmärksammat detta och förordat utvidgade lokaler för den äldre konsten och ökade möjligheter att göra denna tillgänglig för en större allmänhet.

Vad åter angår den moderna konsten, har densamma ej heller vunnit den uppmuntran och det stöd från det allmännas sida, som den ur olika synpunkter förtjänar. Det nuvarande utställningsutrymmet i nationalmuseum för nordisk och internationell konst från det senaste halvsekleet omfattar i stort sett endast en sal och några smärre kabinetter. Det må härvid framhållas, att denna epok är den utan jämförelse rörligaste och mest motsägelsefulla i hela den västerländska konstens historia. Diametralt motsatta tendenser stå ej sällan sida vid sida, och inom samtliga riktningar ha konstverk av största betydelse frambragts. För att skapa anordningar som giva en samlad överblick av nutidskonsten har utredningen velat upprätta ett särskilt museum för den nutida konsten. Skapandet av ett eget forum för denna del av den bildande konsten finner utredningen vara en synnerligen angelägen åtgärd, jämställd med den i konstbildningsavseende viktiga uppgiften att göra statens konstmuseer i huvudstaden till riksmuseer.

I detta museum för den moderna konsten bör enligt utredningens mening en samlad överblick lämnas över hela den svenska och utländska samtidskonsten, omfattande måleri, skulptur, handteckningar och grafisk konst samt konsthantverk.

Utredningen har i det följande av praktiska skäl behandlat varje konstart för sig och beräknat det för museet erforderliga utrymmet med utgångspunkt från varje konstarts behov. Härvid har utredningen eftersträvat att giva lokalerna en sådan utformning, att de väl lämpa sig för berörda konstart, samtidigt som de i viss omfattning tillåta en eventuell samutställning.

Lokalbehoven ha beräknats med ledning av de nu i nationalmuseum ingående samlingarna av modern konst och med hänsyn tagen till de kompletteringar av dessa, som befunnits önskvärda. Vägledande ha vidare varit erfarenheter från den tillfälliga utställningsverksamheten och jämförelser med andra likartade institutioner.

KAP. 15.

Måleri och skulptur.

A. Historik.

Från 1800-talets mitt har frågan om den moderna konstens ställning inom statens konstsamlingar varit aktuell. Under åren 1858—72 utgick på akademins för de fria konsterna stat ett anslag för inköp av levande svenska, norska och danska konstnärers arbeten. Inköpen gjordes av akademins ledamöter, hedersledamöter och sex av akademien valda personer. Anslaget överflyttades sedan på nationalmusei stat. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den

13 december 1872 lades inköpsrätten på en särskild nämnd, bestående av nationalmusei nämnds ledamöter samt sex andra personer, av vilka tre valdes av akademien bland dess ledamöter och tre av nämnden bland konst-älskare. Det sätt varpå denna inköpsnämnd utförde sitt uppdrag blev emellertid föremål för ett starkt missnöje, vilket föranledde upprepade ändringar av inköpsnämndens sammansättning (1880, 1893, 1900 och 1906). Den mest uppmärksammade kritiken mot nämnden framkom i Richard Berghs skrift »Hvad vår kamp gällt» (1905), i vilken han kraftigt reagerade mot nämndens ensidigt konservativa inställning till den samtida konsten. Med hänvisning till den vidsynta inköpspolitik beträffande svensk konst, som samtidigt förts i Köpenhamn och Göteborg, förordade Bergh att museinämnden endast skulle bestå av nationalmusei chef och vissa av museets tjänstemän. En förändring i denna riktning genomfördes också genom Kungl. Maj:ts beslut 1912.

Samlingarna av modern konst växte hastigare än andra samlingar i museet. Svenska museimannaföreningen tog med anledning härav 1908 upp problemet om den moderna konstens lokaler och framförde tanken på en nybyggnad för dessa samlingar. 1913 års nationalmuseisakkunniga, som i sitt huvudförslag förordat att den då moderna konsten skulle inrymmas i tre av museibyggnadernas överljussalar jämte några kabinett, upptogo som ett alternativ härtill en tillbyggnad till museet. Konstverken skulle sedan överflyttas till nationalmuseet enligt det s. k. Luxemburg-Louvresystemet. Detta innebar att alla arbeten, som inköpts av det moderna museet och som ansågos värdiga att införlivas med elitmuseets samlingar, skulle överföras dit tio år efter konstnärens död.

Med utgångspunkt från dåvarande intendenten Gregor Paulssons år 1920 utgivna skrift »Nya museer» pågick under hela 1920-talet en livlig diskussion i främst pressen om det moderna museets omfattning, i vilken fråga starka meningsbrytningar gjorde sig gällande. Kravet på skapandet av ett modernt museum betecknades dock allmänt som brännande.

I en skrivelse till Konungen den 29 april 1927 framlade överintendenten Gauffin med utgångspunkt från museets trångboddhet förslag att den moderna konsten snarast måtte utbrytas ur nationalmuseum. I anledning härav utarbetade särskilda kommitterade inom akademien för de fria konsterna ett den 29 februari 1932 daterat förslag till modernt museum, vilket blev föremål för en livlig diskussion inom akademien men dock icke framfördes till offentligheten. Enligt de kommitterades förslag borde detta museum hållas inom en rimlig storleksordning och omfatta ett utrymme något större än Liljevalchs konsthall. De förvärvade konstverken skulle 30 år efter inköpet överlämnas till nationalmuseum.

Den 31 augusti 1928 framhöll överintendenten Gauffin i en skrivelse till Konungen hur omfattande museets avdelning för bildhuggar- och målarkonst blivit sedan omorganisationen 1912. Han betonade härvid den olika inställning som krävdes gentemot den äldre och den nutida konsten, vilket gjorde det till ett synnerligen viktigt önskemål att i museets organisation

även den nyaste tidens skulptur och måleri skildes från den äldre konsten och de förra erhöle en egen målsman genom inrättandet av en särskild (förste) intendentsbefattning för desamma. Som motiv härför anförde överintendenten att helt andra krav måste ställas på denne befattningshavare än på motsvarande befattningshavare vid samlingarna av äldre konst. För att i någon mån tillmötesgå de sakliga kraven på *handläggningen av inköpen för modern konst* hade han därför uppdragit åt en särskild tjänsteman att förbereda dessa inköpsfrågor. Med hänsyn bl. a. härtill begärde överintendenten ett lönetillägg på 2 000 kronor till en av museets tjänstemän. Anslaget förordades i 1929 års statsverksproposition av chefen för ecklesiastikdepartementet, vilken fann förslaget vara buret av en strävan att anpassa museet efter utvecklingens krav. I Kungl. brev den 8 maj 1931 bestämdes, att de av riksdagen beviljade 2 000 kronorna skulle användas såsom lönetillägg åt den amanuens, som förordnades att svara för museets samlingar av nutida bildhuggare- och målarkonst.

I sina anslagsäskanden 1930 begärde överintendenten att den moderna avdelningen måtte förestås av en extra (förste) intendent i stället för en amanuens. Chefen för ecklesiastikdepartementet ansåg dock icke, att tiden var inne för en dylik omorganisation. Han uttalade härutinnan vid frågans behandling i 1931 års statsverksproposition bl. a.:

Museets lokala förhållanden lära, sedan historiska museet fått sin nybyggnad och därmed utrymt sina nuvarande lokaler inom nationalmuseumbyggnaden, komma att undergå en genomgripande omändring; i vad mån härvid utrymmen för den moderna konsten komma att speciellt tillgodoses, undandraget sig givetvis nu varje bedömande, men synes i allt fall frågan om anställande av en extra intendent för nu ifrågavarande ändamål böra anstå, tills spörsmålet om den moderna konstens allmänna ställning inom museet bliver behörigen utrett.

För att visa allmänheten ett rikt urval ur svenska statens samlingar av svensk konst under det senaste halvseket samt för att påvisa hur tillvaron av dessa samlingar krävde nya lokaler, anordnades på överintendenten Gauffins initiativ en utställning i Liljevalchs konsthall 1935 under titeln: *Svensk konst under senaste halvseket*. I anledning av denna tog professor A. L. Romdahl den 12 juli 1935 i Svenska Dagbladet upp frågan om *det moderna museets omfattning*. Han betonade däri, att den samling som framvisades i Liljevalchs konsthall ropade efter ett permanent hem och att tiden vore mogen för en akademisk diskussion om frågan vad ett svenskt nationalgalleri eller ett museum för den moderna konsten, omfattande måleri, skulptur och grafik, skulle innehålla. Han förklarade sig finna det tilltalande men ej givet, att det moderna museet skulle börja med 1880-talets genombrottskonst, samt förordade för sin del som en lämplig tidsgräns tiden omkring 1810, då den gustavianska epoken upphörde och Karl Johanstiden tog vid.

I följande liksom tidigare diskussioner hade även som tidsgräns nämnts året 1818, C. F. von Bredas och E. Martins dödsår. Från flera håll, bl. a. av överintendenten Gauffin i skrivelse till Konungen den 4 september 1935,

framfördes året 1885, opponenternas genombrottsår. En gränsdragning med utgångspunkt från konstverkens inköpsår förordades från andra håll. Sålunda föreslog Gregor Paulsson (i Nya museer) att konstverken skulle avföras från det moderna museet efter 20 år och konstakademiens kommiterade efter 30 år från inköpstillfället. Andra åter förordade slutligen tillämpandet av Luxemburg-Louvresystemet. En av talesmännen för denna linje, professor Isaac Grünewald, framhöll i Svenska Dagbladets diskussion 1935, att det bara fanns en skiljelinje, nämligen mellan fysiskt levande och döda konstnärer. 10 år efter konstnärens död skulle hans verk överflyttas till nationalmuseum.

Även beträffande *sättet för konstverkens avgång* från det moderna museet framfördes skilda förslag. I »Nya museer» hade Gregor Paulsson föreslagit, att en del skulle gå till »kvalitetsmuseet», en del delas i smärre typsamlingar för landsortsmuseer och därmed jämförliga institutioner och det eventuellt överflödiga säljas. Axel Gauffin, som i »Kulturmuseer och museumskultur» (1921) föreslagit att det moderna museet skulle erhålla en fri ställning under en av Kungl. Maj:t på exempelvis fem år tillsatt direktör och med ett av staten lämnat rörelsekapital på förslagsvis 200 000 kronor, förordade att nationalmuseum efter en exponeringstid av ett år skulle äga rätt att till inköpspris inlösa vad det önskade. I andra rummet skulle en liknande rättighet tillkomma enskilda. Av vad som var kvar vid femårstidens slut skulle den nytillträdande direktören äga rätt att på offentlig auktion försälja vad han ville, medan resten skulle utgöra grundstommen till den nya samlingen. Skillnaden mellan det sålunda behållnas inköpsvärde och det ursprungliga rörelsekapitalet på 200 000 skulle slutligen utfyllas av staten.

En utställning, kallad »Samlarnas utställning», anordnades 1937 på Liljevalchs konsthall. Vid utställningens öppnande framhöll ordföranden i Stockholms stadsfullmäktige, att stadens konsthall med de tillfälligt hoplånade konstverken framstod som det moderna museum man så länge drömt om. Han förklarade vidare, att skapandet av en sådan offentlig samling i hög grad skulle främjas, om ett närmare samarbete mellan myndigheterna och de enskilda konstentusiasterna kunde förverkligas. Ett direkt resultat av utställningen var tillkomsten i april 1937 av *Föreningen för nutida konst*.

Enligt sina stadgar har denna förening till ändamål att väcka intresse för nutidskonst genom att åstadkomma och vidmakthålla en samling sådan konst, i första hand svensk, av hög konstnärlig kvalitet, att vårda och förvalta förvärvade konstnärliga arbeten, att genom samarbete med kommunala och statliga myndigheter snarast göra innehavda samlingar tillgängliga för huvudstadens befolkning, att medverka till skapandet i Stockholm av en institution för modern konst samt understödja dess fortsatta verksamhet. Föreningen har vidare till uppgift att medverka till skapandet av en institution för modern konst inom Stockholms stad och förening skall, då sådan institution i enlighet med föreningens syften kommit till stånd, som gåva till densamma överlämna sina samlingar och fortsättningsvis befrämja dess verksamhet.

Föreningen rönste genast en livlig uppskattning och kom i stort sett att fullfölja den verksamhet, som påbörjats av den 1925 bildade Föreningen för konst, vars samlingar den även erhöll. Föreningens kvalitativt betydande samlingar uppgingo 1948 till 140 nr. Föreningen har i mycket utgjort en svensk motsvarighet vad måleri och skulptur beträffar till det i det följande närmare omnämnda Museum of Modern Art i New York.

I Stockholms stadsfullmäktige väckte kyrkoherde Bertil Mogård den 17 april 1944 genom motion tanken på skapandet av *ett kommunalt konstmuseum*. Motionären framhöll, att landets båda största kommuner vid för- ra världskrigets slut samlade sig i konstens tjänst till en kulturuppgift, som fick en monumental utformning, i Stockholm genom konserthuset och i Göteborg genom konstmuseet. När nu gryningen till en ny fredens dag skönjdes, ville han påminna om hur ett demokratiskt samhälle även har skyldigheter mot den form av andligt gemenskapsliv, som kallas konsten. I motionen anfördes vidare följande.

Uppfyllandet av ett värdigt och trängande ändamål i konstens tjänst syntes i detta hänseende åvila Stockholms stad genom uppförandet av ett stadens museum för nutida nordisk, i främsta rummet svensk konst. Bristen på museilokaler i huvudstaden är i detta stycke mycket svår, samtidigt som det för måleri- och skulpturkonstens utveckling i varje tid måste vara synnerligen hämmande, att det allmänna icke skapat tillräckliga och värdiga utrymmen för att bereda allmänheten möjlighet att när som helst kunna bese sin egen tids konst samlad och ordnad efter nutida museitekniska principer och i tillräcklig omfattning.

De närmare planerna på museets utformning ansåg motionären böra utföras av i saken kompetenta personer, liksom även utväljandet av den lämpligaste platsen. Själv fann han dock tomten för den nuvarande saluhallen jämte de av konsthögskolan upptagna utrymmena bakom denna vid Hötorget vara den bästa. Att motionären icke inväntat krigets slut med framläggande av sina önskemål berodde på möjligheten att för ändamålet kunna taga i anspråk förefintliga donationsmedel, i främsta rummet avkastningen av Forsgrénka fonden och Danelii donationsfond.

I ett remissutlåtande över motionen framhöll styrelsen för Liljevalchs konsthall den 29 december samma år i huvudsak:

Styrelsen kände icke något fall, då offentliga medel beviljats för byggnader åt museer, som icke redan existerat och verkat i på annat sätt anskaffade, så småningom otillräckliga lokaler. Det torde också kunna sägas, att den enda naturliga formen för tillblivelsen av ett museum är denna, att samlingarnas grundläggning och första utveckling utspelas innan en särskild byggnad för deras inhysande planlägges och förverkligas. I Stockholm finnes redan en kvantitativt och kvalitativt mycket betydande samling av modern konst, nämligen nationalmusei moderna avdelning, vars lokalfråga sedan länge varit brännande och för närvarande är i hög grad aktuell. Det moderna museum, som herr Mogårds motion avser att åstadkomma, existerar alltså redan i form av en samling, för vilken nationalmuseum visserligen har magasinsutrymmen men icke på långt när äger tillräckliga visningssalar.

Av dessa orsaker ansåg styrelsen en nybyggnad för statens samlingar av samtida konst — under gemensam ledning med nationalmuseum — vara viktigare än upprättandet av ett kommunalt museum för modern konst, samt

att det vore synnerligen lyckligt, om staden i en eller annan form kunde medverka till åstadkommandet av en sådan byggnad eller stödja den till ifrågavarande samlingar knutna verksamheten.

Stadsfullmäktige beslöto på stadskollegiets hemställan att ifrågavarande motion icke skulle föranleda någon stadsfullmäktiges åtgärd.

För byggandet av ett modernt konstmuseum har nationalmuseum genom testamentariskt förordnande av fröken Emma Spitzer 1941 erhållit en *donation* på 400 000 kronor. Tidigare hade nationalmuseet av fröken Hilda Kumlin 1936 erhållit en donation på 200 000 kronor till utbyggande av museets lokaler.

Frågan om ett modernt museums uppgift och organisation diskuterades efter förra världskrigets slut i *utlandet* och framförallt i Tyskland. I Berlin förvarades då konsten från 1700-talets slut till omkring 1880 i Nationalgalleriet och konsten från tiden omkring 1880 i Kronprinzen-Palais. De under diskussionen framförda nya förslagen, som grundade sig på det rörliga s. k. Luxembourg—Louvresystemet, kommo dock icke att omsättas i praktiken, vadan de moderna museer, som under mellankrigsåren skapades i Tyskland, alla erhöilo en fast bakre gräns, vanligen året 1800.

I Förenta Staterna tillkommo under denna tid moderna museer av skiftande utformning. Mest uppmärksammat av dessa är Museum of Modern Art i New York. Om den institution närmast skall betraktas som museum eller som konsthall kan diskuteras. Den drives av en förening, som tillkom 1929. I sitt först framlagda program förklarades föreningens uppgift vara att skapa ett permanent offentligt och internationellt orienterat museum, som skulle verka som ett laboratorium och anordna utställningar av det bästa inom den moderna konsten. Verksamheten beräknades bli skiftande och av stor omfattning, varför programförfattarna förklarade det oklokt att på en gång framlägga ett definitivt program. Institutionens intressesfär har ständigt vidgats och är ännu ej slutgiltigt fixerad. Vid sidan av den vanliga konstatställningsverksamheten tillkom sålunda 1932 en avdelning för arkitektur, 1933 en för film och 1940 en för fotografi. Inrättandet av nya avdelningar för tryck, konstindustri och undervisning förklarades i en 1943 utgiven minnesskrift som aktuellt. Några av dessa avdelningar ha senare även tillkommit.

Institutionens samlingsområde skulle enligt det första programmet sträcka sig bakåt i tiden till och med Cézanne m. fl. I ett meddelande från föreningens president 1931 angavs att samlingen icke skulle bli oföränderlig utan äga något av samma beständighet som en flod. I museets samlingar skulle dock behållas en skäligen representation av de stora konstnärernas verk. Genom att beständigt rensa ut och ersätta i samlingen ingående verk med överlägsna nya, skulle samlingen kunna bibehållas inom ett litet museums gränser.

B. Nuvarande förhållanden.

Frågan om nationalmusei avdelning för nutida måleri och skulptur kom efter det andra världskrigets utbrott att prövas av besparingsutredningen. Denna förordade inrättandet av en ordinarie tjänst i dåvarande 21 lönegra-

den för föreståndaren för museets samlingar av modern konst, vilket förslag biträdades av överintendenten och godkändes av 1942 års riksdag. Museets moderna avdelning omfattade då måleri och skulptur efter 1800, ett förhållande som 1948 ändrats så, att avdelningen nu omfattar måleri och skulptur efter tiden omkring 1909.

Nationalmusei samling av måleri fr. o. m. 1909 uppgick 1948/49 — obräknat pasteller, miniatyrer o. dyl. — till 1 366 nr och av friskulptur till omkr. 240 nr, vartill kommer ett antal reliefer, medaljonger och plaketter. Samlingen disponerar vid ordinarie utställning ett utrymme på ca 200 m². Den förestås av en intendent (Ca 26), vilken till sitt biträde äger en amanuens på halvtid (Ce 23) och ett kanslibiträde på halvtid (Ce 11).

C. Utredningen.

I utredningens direktiv har framhållits, att samlingen av modern, särskilt svensk konst, utgör en av de starkast växande delarna av museet och att behovet av utvidgade lokaler här är trängande. Som den mest genomgripande utvägen för lokalfrågans lösning angavs härvid upprättandet av ett självständigt museum.

I direktiven heter det vidare:

Förslaget om att skapa ett särskilt museum för den moderna konsten förutsätter en uppdelning av skulptur- och målerisamlingarna samt samlingarna av teckning och grafik ävensom biblioteket på två institutioner efter förebild av Louvre-Luxembourgsmuseerna. Det ena museet skulle omfatta en noggrant sovrad elit-samling av äldre konst, i det andra skulle den moderna, växande och arbetande konsten erhålla en fristad. På så sätt skulle den gamla institutionen ställas utanför dagens konstpolitiska strider och den nya erhålla vidsträckt handlingsfrihet. Även här kunna emellertid synpunkter göras gällande, som tala emot en klyvning. Sålunda innebär gränsdragningen mellan äldre och nyare konst ett svårlöst problem.

Trångboddheten i den nuvarande nationalmuseibyggnaden är, som utredningen tidigare framhållit, så stor, att någon tillfredsställande lösning av den moderna konstens lokalproblem icke kan ernås där. Även om så hade låtit sig göra, framstår dock behovet att erhålla lämpligt utformade utställningslokaler för nutida måleri och skulptur med salar och kabinett av växlande storlek. Nationalmusei tavelgalleri med dess stora, fast utformade salar är byggt för den äldre konsten, för vars utställande det i stort sett är lämpat. För utställande av moderna målningar äro lokalerna däremot icke tillfredsställande. Varje nytt försök att här utställa modern konst har klart ådagalagt detta förhållande.

Det är för utredningen uppenbart, att ett museum för den moderna kämpande konsten måste arbeta i andra och friare former än ett museum för den gamla, erkända konsten, som i motsats till den moderna består av en noggrant sovrad elitesamling, vilken på ett helt annat sätt står utanför dagens konstpolitiska strider.

Utredningen vill i detta sammanhang framhålla, att eventuella donatorer

icke utan skäl kunna skrämmas bort av det förhållande att museet med nuvarande lokalförhållanden icke kan utställa deras gåvor. Detta gäller både den äldre och den moderna konsten.

Med hänsyn till vad här och i det föregående har anförts finner utredningen det i hög grad angeläget, att ett särskilt museum för nutida konst kommer till stånd.

Det moderna konstmuseet bör enligt utredningens mening omfatta måleri, skulptur, handteckningar och grafik samt konsthantverk. Detta museums uppgift bör vara att förvärva konstnärligt värdefulla verk av samtida konstnärer, att sammanföra och utställa sina samlingar på ett sådant sätt, att allmänheten får en överskådlig och klar bild av den samtida konsten.

Beträffande måleri och skulptur vill utredningen förorda, att gränsen mellan det äldre och det moderna konstmuseets samlingar nu sättes vid tiden för expressionismens genombrott i Sverige eller omkring 1909. En flyttning av gränsen skulle i fortsättningen grundas på principen, att all dagsaktuell konst skall tillhöra det nya museets verksamhetsområde, medan den konst, som tillkommit i ett redan förflutet skede och vars lödighet bestått provet och sålunda avförts från den aktuella diskussionen, tillfaller det äldre konstmuseet. Till frågan om anordnandet av en introduktionsavdelning, som kan vara av intresse av såväl historiska som pedagogiska och konstnärliga skäl har utredningen för sin del icke tagit ställning. Utrymme kan dock beredas för en sådan avdelning. Möjligheter böra även skapas för särskild utställning av nyförvärvad konst.

Tidpunkten för avgång av en konstnärs arbeten från det moderna museet bör bestämmas av statens konstsamlingars nämnd efter föredragning av det moderna konstmuseets chef. Någon allmänt bestämd tidpunkt för konstverkens avgång anser utredningen nu knappast böra fastställas. Konstens egen livaktighet, omfattningen av nyförvärven, beroende bl. a. på de till museets förfogande ställda anslagen, de till förflyttning aktuella konstverkens betydelse för samtidens konst och icke minst de lokaler, som staten i fortsättningen ställer till förfogande för de avgående konstverken, kommer att här bli utslagsgivande för den framtida överflyttningen på annat sätt än ett på förhand uppställt schema kan angiva.

Beträffande de arbeten, som icke införlivas med nationalmusei samlingar och icke längre äga aktualitet för det moderna konstmuseet, har utredningen diskuterat huruvida de böra arkiveras, deponeras eller säljas. Utredningen vill icke förorda alternativet om försäljning. Urvalet vid en viss tidpunkt med dess smakinställning får nämligen aldrig anses innebära framtidens slutgiltiga dom. Möjligheten av senare omvärdering måste nämligen beaktas, då det ofta hänt att konstnärer efter en tid av glömska återupptäckts och kommit till heders. En försäljning skulle vidare kunna inverka så, att de konstverk som försåldes bleve deprecierade och med dem deras upphovsmäns övriga produktion. Utredningen vill däremot förorda, att den del av de konstverk, som nationalmuseum icke finner vara lämpliga att införlivas med detta museums skådesamlingar, men dock kunna anses vara

kvalitativt goda konstverk, deponeras. Återstående för det moderna konstmuseet icke längre aktuella konstverk arkiveras genom nationalmuseum.

Då det moderna konstmuseet ej skulle bli ett så att säga arkiverande museum anser utredningen att utrymmet för måleri och skulptur bör beräknas bli av begränsad omfattning. Utredningen har stannat vid att förordna 1 300 m² för den permanenta utställningen och 250 m² för magasinstrymmen samt ca 150 m² för diverse utrymmen. Härtill kommer nedan närmare behandlade utrymmen för sal för tillfälliga utställningar, föreläsningssal, tjänsterum m. m.

Som jämförelse kan angivas att utställningssalarna i Liljevalchs konsthall uppgå till ca 1 230 m², nationalmusei utställning för måleri och skulptur i övervåningen, bortsett från trapphallen, till ca 2 150 m² och hela golvytan för skådesamlingen i Göteborgs konstmuseum till 2 417 m².

KAP. 16.

Handteckningar och grafisk konst.

Nationalmusei samling av nutida handteckningar och grafisk konst ingår nu i museets avdelning för handteckningar och gravyrer. Den upptar ett utrymme på omkring 100 hyllmeter. För inköpen gälla samma regler som tidigare angivits för nutida måleri och skulptur (sid. 34).

Utredningen anser att — såsom i direktiven förutsatts — det moderna konstmuseet även bör innehålla handteckningar och grafisk konst.

Utredningen har i samband med sin behandling av nationalmuseum omnämnt de stora samlingar av arkitekturritningar, som tillhöra detta museum, och därvid förordat, att en särskild underavdelning inom avdelningen för handteckningar och gravyrer omfattande arkitekturritningar måtte komma till stånd. Denna avdelning synes utredningen jämväl böra avse modern arkitektur (sid. 46).

Utredningen har uppskattat det erforderliga utrymmet för samlingarna av handteckningar och grafisk konst inom det moderna museet till omkr. 200 m² för såväl utställning som arkivering.

KAP. 17.

Konsthantverk.

A. Historik.

Frågan om beredandet av ändamålsenliga lokaler för statens samlingar av konsthantverk har, såsom utredningen i samband med den äldre konsthantverkssamlingen närmare angivit, varit aktuell alltifrån 1870-talet (sid.

48 ff.). Alla tidigare utredningar och framställningar rörande samlingarnas lokalfråga ha utgått från tanken att sammanhålla de äldre och de moderna konsthantverkssamlingarna som en enhet.

Samlingarna ha under skilda tider och i olika sammanhang angivits bestå av konstslöjdsföremål, konstindustrialster eller konsthantverk. I museets äldre stadgar användes beteckningen konstslöjd, vilket ord som föråldrat och oegentligt 1912 utbyttes mot beteckningen konsthantverk. Utredningen har i överensstämmelse med gällande stadga använt den senare beteckningen. Med konsthantverk avser utredningen sådana konstslöjds-, konstindustri- eller konsthantverksföremål, vilka äga utpräglat estetiskt värde och i vilka konstnärens förmåga och tillverkarens skicklighet kommit till uttryck.

I utredningens direktiv har angivits att konsthantverksavdelningen är en av de starkast växande delarna av museet och att behovet av utvidgade lokaler för konsthantverket är trängande. Som den mest genomgripande utvägen har däri nämnts upprättandet av ett självständigt museum för konsthantverk. I fråga om en utflyttning av konsthantverkssamlingarna ur nationalmuseum har i direktiven erinrats om värdet dels av ett ordnat samarbete mellan museer och yrkesskolor, dels av ett bibehållande av samhörigheten mellan konsthantverksavdelningen och nationalmuseum (sid. 12).

I sin den 20 december 1945 avgivna skrivelse, som närmare återgivits på sid. 53, förordade utredningen en närmare undersökning av möjligheterna att uppföra en särskild byggnad invid det nuvarande nationalmuseet, omfattande ett museum för konsthantverket och ett för den moderna konsten samt lokaler för vissa samlingar av äldre måleri och skulptur. Utredningen framhöll därvid bland annat:

I våra dagar åligger det ett statens konsthantverksmuseum att driva propagandaverksamhet för gott och ändamålsenligt konsthantverk, men nationalmusei konsthantverksavdelnings möjligheter i detta hänseende äro starkt beskurna genom bristen på såväl utrymme som personal. Den nuvarande utställningen av modernt konsthantverk innefattar fyra små kabinet. Under sådana förhållanden har avdelningen icke fått den betydelse, ur varken vetenskaplig, allmänbildande eller social synpunkt, som den borde äga. Med tillräckliga lokaler bör museet kunna bliva av stor betydelse även för den svenska konstindustrin. Att denna redan skaffat sig ett aktat anseende inför den internationella opinionen synes de sakkunniga icke blott vara smickrande för svensk industri utan också innebära förpliktelser för dess ändamålsenliga utställande. Detta så mycket mer som staten på andra sätt understödjer tillverkningen av och propagandan för en förädlad konstindustri. Konsthantverkssamlingarna böra enligt de sakkunnigas mening uppdelas i en äldre och en modern avdelning, vilka om möjligt böra läggas i lokalt samband såväl med de äldre konstsamlingarna som med museet för nutida konst. Det kan framhållas att nu ingen tillfredsställande permanent utställning av modernt konsthantverk finnes i Stockholm.

Utredningens förslag att sammanhålla de äldre och de moderna konsthantverkssamlingarna inom ett museum kritiserades i ett remissutlåtande den 1 februari 1946 av svenska slöjdföreningen, som fann utredningens förslag ur olika synpunkter otillfredsställande och förordade inrättande av

ett särskilt museum för modern konst och konstindustri. Det äldre konsthantverket skulle enligt slöjdföreningens mening kvarstanna inom nationalmuseum. Föreningen motiverade sin ståndpunkt främst med hänvisning till de olika funktioner de äldre och moderna samlingarna skulle få. Det moderna museet borde enligt föreningens mening främst inriktas på utställnings-, upplysnings-, utbildnings- och propagandaverksamhet och få sin utformning bestämd av dessa uppgifter.

I museet för modern bildkonst och nyttokonst borde enligt slöjdföreningen inbegripas såväl konstindustri som arkitektur och den med båda dessa konstarter nära sammanhängande bostadsgestaltningen. Föremålssamlandet fann föreningen även när det gällde modern konstindustri vara en väsentlig och på vissa punkter försummad uppgift, vilket sammanhänge med konstindustrins egen utveckling under de senaste årtiondena. De sociala synpunkterna på produktionen hade under senare år alltmer trätt i förgrunden, och konstindustrin hade trätt i tjänst hos strävandena att förbättra den vardagliga miljön, främst bostaden. För att ge en bild av denna utveckling måste sålunda det konstindustriella samlandet vidgas icke blott från lyxföremål till den enkla bruksvaran utan också från de enskilda föremålen till miljön som helhet. Den moderna svenska konstindustrin representerades nu i nationalmuseum huvudsakligen av lyxföremål. Men om bilden av vår egen tid icke skulle bli ofullständig och missvisande, vore det nödvändigt att samlandet utvidgades efter de av föreningen angivna linjerna. Därmed vore icke sagt, att det insamlade materialet skulle omedelbart och i sin helhet utställas. I ett museum för modern konst och konstindustri kunde endast en mindre del förmodas behöva ingå i den permanenta avdelningen, resten syntes kunna magasineras som studiesamling och utnyttjas för tillfälliga utställningar.

Vad härefter anginge de moderna samlingarnas definitiva placering så borde, under förutsättning att det äldre konsthantverket kvarstannade i nationalmuseum, endast den del av samlingarna, som hade personligt konstnärlig prägel, överflyttas dit från det moderna museet. För den vanliga bruksvaran, det miljöbetonade materialet, bostadsinteriorer o. dyl. syntes däremot den rätta platsen vara nordiska museet.

De aktuella uppgifterna för den moderna konstindustrin låge enligt föreningen framför allt på det pedagogiska planet: upplysning och propaganda för en bättre gestaltning av den dagliga miljön, främst hemmet, men även samlingslokaler o. dyl. Denna verksamhet måste hänvända sig till olika kretsar, den stora allmänheten, barnen i skolorna, ungdomen som skall sätta bo, producenter och distributörer. Det låge dock i sakens natur, dels att endast en del av denna verksamhet kunde anknytas till ett museum, dels att i den mån detta kunde ske ett sådant museum måste utformas på ett helt annat sätt än konstindustrimuseet av traditionell typ. För en dylik institution måste den aktiva verksamheten bli den primära, den museala den sekundära. Då ett aktivt verkande museum av detta slag skulle vara av stor betydelse även för den fackliga utbildningen, vore det viktigt att intim

förbindelse upprättades mellan ett dylikt museum och yrkesskolor av skilda slag, främst konstfackskolan. Nationalmuseiutredningen hade förklarat att ett dylikt samband vore önskvärt och att detta samband i väsentlig mån skulle kunna uppnås genom att särskilda studielokaler anordnades i musei-byggnaden. Enligt slöjdföreningens åsikt borde dock sättet för detta samband bliva föremål för en grundligare utredning, och möjligheten att samordna detta museums byggnadsfråga med konstfackskolans vidare undersökas. Det syntes dock föreningen tveksamt, om konsthantverksmuseerna vore rätta eller i varje fall den främsta platsen för samarbetet med produktionen och utbildningen av unga konsthantverkare och om ej denna aktivitet med minst lika stor rätt kunde förläggas till de institutioner och organisationer, som redan övertagit vissa av konstindustrimuseernas ursprungliga uppgifter.

Vad den tekniska utformningen av ett modernt museum för konst och konstindustri beträffade, så vore behovet av utställningslokaler det väsentliga. För att museets utställningsverksamhet skulle nå den stora publiken måste museet även erhålla ett centralt läge och ej placeras i stadens utkant såsom Liljevalchs konsthall. När det gällde modern konst och konstindustri vore det minst lika viktigt att skapa utställningslokaler som mu-seer.

B. Nuvarande omfattning.

Den moderna konsthantverkssamlingen, som nu ingår i nationalmusei avdelning för konsthantverk, disponerar ett utrymme för skådesamlingen omfattande 4 travéer eller omkring 80 m² och uppgår (1948) till 1 152 nummer. Förvärven av modernt konsthantverk ha på grund av de obetydliga utställningsutrymmena och de små anslagen ej kunnat fullföljas helt systematiskt. Sålunda ha förvärv av skrymmande föremål icke kunnat ske i större omfattning. Inom mindre utrymmeskrävande grupper har däremot ett mera representativt samlande ägt rum.

C. Utredningen.

Nationalmusei nuvarande samlingar av modernt konsthantverk eller konstindustri omfatta föremål med personligt konstnärlig prägel. Svenska slöjdföreningen har i sin ovan relaterade skrivelse föreslagit, att samlingsområdet skulle vidgas till att omfatta utom konstindustri även arkitektur och den med båda nära sammanhängande bostadsgestaltningen. Det konstindustriella samlandet skulle därvid vidgas till att omfatta icke blott lyxföremål utan även den enklare bruksvaran och miljön som helhet.

Någon närmare specificering av samlingsområdet har föreningen icke lämnat. I annat sammanhang ha från föreningens sida förhållandena vid Museum of Modern Art i New York framhållits som förebildliga. Tillfälliga utställningar av konsthantverk ha tidigt anordnats vid detta museum, medan en permanent samling av detta slag först senare upplagts. Inrättan-

det av en sådan avdelning förklarades i museets 1943 utgivna minnesskrift vara aktuellt. Denna avdelning skulle enligt förslaget få en mycket vid omfattning och innefatta »alla faser av industriell formgivning — byggnadsmaterial, möbler, lokomotiv, typografi, keramik, smycken — varje objekt som hör ihop med nationens dagliga liv». Detta program har dock, efter vad utredningen inhämtat, icke fullföljts på annat sätt än genom specialutställningar.

Det är tydligt, att en samling med så vid plan som den av svenska slöjdföreningen antydda måste kräva ett mycket stort utrymme och betydande inköpsanslag liksom att här ett dubbelsamlade kan komma att ske inom många detaljområden. I första hand må härvid, beträffande främst äldre material, nämnas nordiska museet och Röhsska konstslöjdmuseet med dess stora samlingar av konsthantverk och bruksföremål. Vissa specialmuseer kunna vidare nämnas i detta sammanhang, såsom tekniska museet, musikhistoriska museet, armémuseum och järnvägmuseet i Stockholm, keramikmuseet i Gustavsberg, glasmuseerna vid vissa glasbruk, färgargården i Norrköping och Stora Kopparbergs bergslags museum i Falun. Under de senaste decennierna ha slutligen vissa provinsmuseer lagt upp specialsamlingar, såsom glassamlingar i Växjö, textilsamlingar i Östersund och smiddessamlingar i Jönköping. Det synes utredningen sålunda olämpligt att i museet för modern konst anordna ett centralmuseum av mammutformat. Den anser det ofrånkomligt, att det föreslagna museets samlingsområde fixeras inom vissa bestämda gränser.

Utredningen vill framhålla, något som också slöjdföreningen medgivit, att vissa till ett konsthantverksmuseum ursprungligen hörande uppgifter övertagits av andra institutioner och att det ligger i sakens natur, att en del av det ur konstindustrisynpunkt önskvärda propagandistiska arbetet ej lämpligen kan anknytas till ett museum. Ett museum åligger det nämligen främst att samla material, vårda, utställa och vetenskapligt bearbeta detta samt utgöra en för alla tillgänglig bildningshärd.

Den socialt inriktade upplysningsverksamhet, som anknyter till konsthantverkssamlingarna, har hittills endast i mindre omfattning bedrivits av museet självt. Denna har ansetts tillhöra den tidigare genom sina strävanden med museet intimt förbundna slöjdföreningens intressesfär, även om här ofta ett nära samarbete förekommit mellan institutionerna. Under senare år har det sociala arbetet fått en allt vidare omfattning i slöjdföreningens program. Värdet av att här äga ett privat propagandainstitut anser utredningen mycket stort, då en organisation av detta slag kan intaga en friare och självständigare ställning till de aktuella problemen och olika intressegrupper än ett statligt museum. Hur problemen ändras efter jämförelsevis kort tid, därom ger icke minst slöjdföreningens historia med de därifrån utgående på vitt skilda syften inriktade parollerna ett tydligt vittnesbörd.

Slöjdföreningens nuvarande betydelsefulla arbete rörande bostadsgestaltningen synes också vara mera av social än museal karaktär. För den till-

fälliga utställningsverksamheten fordras ofta lokaler av en storleksordning, som intet museum kan tänkas erbjuda. Utredningen syftar härvid bl. a. på de för det bostadssociala arbetet så viktiga utställningarna som Stockholmsutställningen 1930, utställningarna Hem i kollektivhus 1935, Elva familjer visa sina hem 1939, bägge i Stockholm, och utställningarna på Ribbershus Malmö 1938, Guldheden i Göteborg 1945 samt Bostad och bygge i Mässhallen i samma stad 1949. Utredningen anser vidare att vid propagandan för bostadens gestaltning utställningar efter ett uppgjort program av anförda typ alltjämt fylla det viktigaste behovet och att sådana även i fortsättningen böra komma till stånd under slöjdföreningens medverkan. Hur främmande detta material är för statens konstsamlingar framgår kanske bäst av att svenska slöjdföreningen själv i sin skrivelse föreslagit, att endast den del av materialet, som hade »personligt konstnärlig prägel», skulle i fortsättningen tillfalla nationalmusei samlingar, medan resten skulle tillfalla nordiska museet.

Vid övervägande av frågan om gränsdragningen för den moderna konsthantverkssamlingens samlingsområde har utredningen fäst avseende vid ett karakteristiskt drag i konsthantverksmuseernas utveckling efter det första världskriget, nämligen betonandet av kravet på kvaliteten och framhållandet av att konsthantverksmuseernas främsta syfte är att odla den allmänna smaken. Härför ha museerna vänt sig såväl till ungdomen i skolor av olika slag som till allmänheten och till industriledningarna. Samtidigt ha de äldre konsthantverksmuseernas samlingar av råstoff, halvfabrikat m. m. i stor utsträckning övertagits av tekniska museer och skolsamlingar. Konsthantverksmuseerna ha därigenom fått en ställning motsvarande konstgalleriernas.

På grund av vad ovan anförts vill utredningen bestämt förorda, att den moderna konsthantverkssamlingen endast skall omfatta konsthantverks- och konstindustriföremål med personligt konstnärlig prägel.

Värdet av att bruksvaran och miljöbilden samlas och bevaras för framtiden vill utredningen kraftigt understryka, men anser att detta samlande icke faller inom ramen för statens konstsamlingars uppgift. Det synes utredningen med hänsyn till kostnaderna och behovet av omfattande förvaringsutrymmen vidare alldeles självklart, att endast en obetydlig del av detta material kan förvärfvas av något museum och arkiveras. Utredningen vill i detta sammanhang framhålla, att bruksvaror, liksom även miljöbilder, i den mån de verkligen ha brukats av svenska folket, samlas av nordiska museet. En utväg att intensifiera bevarande av angivna föremål och miljöbilder torde kunna ernås genom anordnandet av ett arkiv av ritningar och, såsom i viss mån skett inom det arkivaliska området, även genom mikro-fotografering.

Av vikt för miljöframställningar och en effektiv propaganda för god bruksvara synes det utredningen vara att en sedan länge efterlyst, väl belägen och rymlig utställningshall kommer till stånd. Här bör en allsidig utställning av dagens produktion inom berörda områden kunna ordnas, vil-

ken även ger museerna möjlighet att därifrån göra inköp. Då det i utställningshallen exponerade materialet till största delen torde komma att bestå av från skilda håll tillfälligt hopbragta föremål, synes utställningshallen komma att få en betonad kommersiell karaktär. Då denna utställning icke har museal karaktär, anser utredningen att det icke ingår i dess uppdrag att avgiva förslag till skapandet av en dylik. Denna fråga bör enligt utredningens mening lösas i annat sammanhang.

Ett museum åter för modernt konsthantverk enligt utredningens förslag bör bli av stor betydelse för odlandet av allmänhetens smak och av stimulerande verkan för den svenska konstindustrin i vidaste mening och därvid även indirekt för den rena bruksvaran. Det synes nämligen icke vara möjligt att höja standardvarans kvalitet om icke konsthantverket stimuleras till topprestationer. I det moderna konstmuseet skulle en samlad bild av det moderna svenska konsthantverket och den konstnärligt högtstående konstindustrin för första gången kunna lämnas.

De olika uppfattningar, som framförts beträffande den lämpligaste organisationen av den moderna konsthantverkssamlingen, avse frågan huruvidasamma bör sammanföras med den äldre konsthantverkssamlingen, med den moderna konstsamlingen, eller med konstfackskolan.

Förslaget att sammanhålla de äldre och de yngre konsthantverkssamlingarna följer den traditionella museala uppfattningen. De stora konsthantverksmuseerna i England, Tyskland, Österrike etc. äro numera som regel av denna typ, liksom alla de nordiska konsthantverksmuseerna (i Köpenhamn, Oslo, Bergen, Trondheim och Göteborg). Fördelarna av att sammanhålla det äldre och det moderna konsthantverket ligga i öppen dag. Sålunda kan främst framhållas, att sambandet mellan gammalt och nytt konsthantverk liksom mellan olika tekniker och stilarter här bäst kan beläggas. Mot ett dylikt samband talar främst, som svenska slöjdföreningen framhållit, de skilda funktioner de äldre och moderna samlingarna måste få.

Ett lokalt — och i vissa fall även organisatoriskt — samband mellan konsthantverksmuseer och konsthantverksskolor förekommer på många håll, framför allt på kontinenten. Uppfattningen om värdet av ett dylikt samband har växlat starkt under olika tider med utgångspunkt från skoledningarnas skiftande uppfattning. Någon enhetlig linje finns f. n. icke i denna fråga. I Wien t. ex., ursprungsorten på kontinenten för sambandet mellan yrkesskolor och museer, har samarbetet mellan dessa redan under 1930-talet upphört och en tidigare anordnad förbindelsegång mellan institutionerna murats igen. I Köpenhamn har det ursprungligen förefintliga sambandet vid upprepade tillfällen brutits, och så sent som omkr. 1930 voro skolans elever under en tid t. o. m. förbjudna att besöka museet. Anledningen härtill har uppgivits vara att eleverna på tidigare utbildningsstadium genom museibesöken lätt hemfalla åt efterbildning. I motsättning till detta betraktelsesätt stå de planer, som utarbetats i Göteborg och som avse ett för slöjdföreningens skola och Röhsska konstslöjdmuseet gemensamt nybygge. Detta skulle tillgodose de bägge institutionernas behov och

bl. a. omfatta gemensamma biblioteks- och utställningslokaler. Institutionerna beräkna att samarbetet dem emellan på detta sätt skall komma att bli mera fruktbringande.

Ett par av de modernaste och mest uppmärksammade exemplen på samarbetet mellan skola och museum finnas i Basel och Zürich, där museerna äro underställda yrkesskolornas chefer. Samlingarna äro på bäge hållen jämförelsevis små och valda med tanke på att vara undervisningen till tjänst. Sin största allmänna betydelse ha museerna här fått genom de regelbundet återkommande tillfälliga utställningarna, vilka omfatta både konsthantverks- och rena hantverksämnen, såsom tillverkning av sadelmakeri- och konditorivaror.

Vilken ståndpunkt man än intager till denna omstridda pedagogiska fråga, framstår nödvändigheten att avgöra museets förläggning främst med hänsyn till museets huvuduppgift. Ifrågasättas kan även om en skola bör sammanföras med de äldre eller med de moderna samlingarna av konsthantverk. De väsentligaste av de fördelar, som för skolans del skulle följa med ett lokalt samband, skulle för övrigt kunna ernås genom att anordna särskilda studierum för skolorna inom museet, vilket utredningen även kommer att förorda.

I sin tidigare omnämnda skrivelse 1945 hemställde utredningen, att möjligheten att placera alla samlingarna av konst och konsthantverk på Blasieholmen måtte närmare undersökas. Härigenom skulle en lokal samverkan kunna ernås mellan olika slag av samlingar. Efter fortsatta undersökningar har utredningen funnit att det framförallt av utrymmesskäl icke med fördel går att ernå det önskade sambandet på angivet sätt. Utredningen har därför på nytt tagit upp frågan till övervägande och därvid särskilt beaktat önskemålet att lokalt sammanhålla de moderna samlingarna av konst- och konsthantverk, då de skäl, som lågo till grund för utredningens tidigare ställningstagande i detta hänseende, alltjämt äga sin giltighet. Utredningen vill därför nu efter förnyade och ingående överväganden förorda ett sammanförande av de moderna konsthantverkssamlingarna med de övriga samlingarna av modern konst.

För ett sammanhållande av den moderna konsthantverkssamlingen med den moderna konstsamlingen talar främst det krav på konstnärlig kvalitet, som man i lika mån måste ställa på båda. Det är utredningens mening att ett sammanhållande av konsthantverket och övriga konstarter i ett museum skall skapa möjligheter till en fruktbarande samverkan dem emellan. Men än starkare motiverad framstår då den av utredningen tidigare framförda uppfattningen, att konsthantverkssamlingen skall omfatta enbart sådana föremål, som äga en personligt konstnärlig prägel.

Den moderna konsthantverkssamlingen synes utredningen med dagens utgångspunkt böra taga sin början omkring 1917. Detta år framvisades nämligen de första samlade resultaten av en mera fast kontakt mellan konstnärer och industrin vid den s. k. hemutställningen på Liljevalchs konsthall i Stockholm. Avgången från den moderna konsthantverkssam-

lingen bör enligt utredningen ske efter samma principer som angivits för måleri- och skulptursamlingarna (sid. 34).

Samlingarna böra enligt utredningen omfatta en skådesamling och en studiesamling. Med hänsyn till denna utrymmesbesparande anordning anser utredningen att konsthantverkssamlingens lokaler kunna nöja sig med en ganska begränsad omfattning. Utredningen vill sålunda — som närmare framgår av ett till betänkandet såsom bilaga fogat byggnadsprogram (bil. 15) — förorda ett utrymme före skåde- och studiesamlingarna samt vissa magasinutrymmen på tillsammans omkring 700 m². Därtill komma föreläsningssal, studierum, sal för tillfälliga utställningar och tjänsterum m. m., vilka närmare redovisas nedan.

KAP. 18.

Lokaler för bildningsverksamhet och tillfälliga utställningar.

Då det moderna museets syfte är att stödja samtida svensk konstverksamhet och odla allmänhetens konstsinne, blir det av museet bedrivna bildningsarbetet av största vikt.

För denna verksamhet fordras, utom lokaler för skådesamlingarna, utrymmen för det rent pedagogiska arbetet, nämligen föreläsningssal, salar för tillfälliga utställningar och studierum.

För statens konstsamlingars gemensamma behov har utredningen föreslagit, att en föreläsningssal för omkring 300 personer skulle anordnas i nationalmuseibygnaden. Denna sal skulle stå öppen även för föredrag som röra det moderna museets intressesfär. Då museet för modern konst måste förläggas till annan del av staden, kräves en särskild föreläsningssal även inom detta för sådan konstbildningsverksamhet, som direkt anknyter till museet för modern konst. Denna torde emellertid kunna erhålla en mera begränsad omfattning.

Lokaler för tillfälliga utställningar utgöra ett nödvändigt komplement till skådesamlingen. Genom tillfälliga utställningar kunna skilda problem, epoker såväl som detaljer m. m., erhålla en belysning, som icke skådesamlingen kan skänka. Så kunna här t. ex. utställningar anordnas, som visa konstverken i deras egen tidsmiljö eller — vilket vore av speciellt värde för konsthantverkssamlingen — i viss utsträckning utställningar med utgångspunkt från sociala synpunkter, i likhet med vad som f. n. är fallet. Utställningar av stadsplanekunst och arkitektur utgöra en hittills tämligen försummad uppgift, för vilken lokalerna även böra komma till användning. Enligt utredningens mening borde resultatens av tävlingar rörande t. ex. monumentalyggen eller nya stadsplaner kunna påräkna ett allmänt intresse jämförligt med resultatens av t. ex. måleri- och skulpturtävlingar. Fotografi- och reklamkonstutställningar böra även kunna anordnas här.

De tillfälliga utställningarna skulle alltså enligt utredningens mening utgöras av separat- och gruppställningar eller program- och propagandautställningar. Dessa kunna vara av mycket olika omfattning alltifrån utställningar som erfordra ett utrymme av endast något hundratal kvm till större med utrymmeskrav på över 1 000 m². Liljevalchs konsthall (ca 1 230 m²) har visat sig lämplig för stora utställningar men är i allmänhet för stor för separatutställningar. Konstakademiens utställningssalar (ca 460 m²) ha med fördel kunnat användas för såväl gruppställningar som större separatutställningar.

En lämplig storlek för det moderna museets lokaler för tillfälliga utställningar torde vara omkring 500 m², under förutsättning att lokalerna planeras på sådant sätt, att allmänheten kan cirkulera genom endast en del, större eller mindre, av avdelningen eller, vid stora utställningar, även genom någon eller några av salarna för den permanenta skådesamlingen, vilka därvid utrymmas och anslutas till salarna för tillfälliga utställningar. En sådan anordning, varigenom för den permanenta utställningen anvisade utrymmen kunna tagas i bruk för tillfälliga utställningar, anser utredningen icke principiellt oriktig vid ett museum av denna karaktär. (Jfr Museum of Modern Art i New York.) Utredningen anser det också viktigt, att museet för modern konst får tillfälle att mottaga större aktuella utställningar. Sådana utställningar böra dock anordnas endast i undantagsfall, då museets permanenta utställning givetvis ej onödigtvis bör rubbas och då museet med sina tillfälliga utställningar ej bör konkurrera med Liljevalchs konsthall, där större tillfälliga utställningar som regel böra anordnas.

De av museet anordnade tillfälliga utställningarna böra icke vara av kommersiell karaktär.

Från museet, som enligt utredningens mening skall ha ett riksmuseums karaktär och uppgifter, böra även utgå vandringsutställningar, anordnade i samarbete med institutet för konstabildningsverksamhet och depositioner.

Inom alla samlingarna är tillgången till studierum av största betydelse. För särskilt konsthantverkssamlingen fordras ett rum av en skolteknings-sals storlek, som kan disponeras av konstfackskolan och andra yrkesskolor. Skolorna böra här vid behov kunna disponera ritbord samt någon gång, i samråd med museiledningen, anordna för skolbruk önskvärda utställningar. För studiecirkel m. m. bör vidare anordnas ett särskilt rum med plats för minst 15 deltagare. Detta rum bör även kunna användas som sammanträdesrum för museets nämnd och i lämplig omfattning även för andra med museet samverkande organisationer.

Det moderna museet bör i vidaste bemärkelse göras till ett den levande konstens forum, där konstnärer och konstvänner kunna samlas och diskutera. Från konstnärerna har därvid framförts önskemål om en mindre restaurant eller en kaffeservering, anordnad i samband med museibygg-naden.

Rörande ytterligare erforderliga utrymmen hänvisas till bifogade program (bil. 15).

Belägenheten av museet för modern konst.

Utredningen har vid sin undersökning rörande lämplig byggnadsplats i Stockholm för det moderna konstmuseet studerat ett flertal tomter, som ur olika synpunkter ansetts kunna komma i fråga.

Med hänsyn till det moderna konstmuseets karaktär har utredningen sökt erhålla en välbelägen tomt i den inre staden. Museet avser med sin verksamhet icke minst att nå arbetande människor, vilka knappast mer än undantagsvis kunna tänkas under helgfria dagar besöka ett periferiskt beläget museum. Utredningen vill härvid erinra om att en central placering av de statliga konstmuseerna är genomgående i alla Europas huvudstäder. Särskilt kunna förhållandena i Paris anföras, där såväl de statliga som de privata gallerierna äro mycket välbelägna och ligga i nära samband med varandra. För att angiva ett uppmärksammat exempel utanför Europa må anföras, hurusom Museum of Modern Art i New York för att ernå en central belägenhet inrymts på en jämförelsevis liten tomt vid 53 och 54 gatorna i stadens city.

Svårigheterna att erhålla en centralt belägen byggnadsplats i Stockholm ha dock visat sig vara stora, beroende bl. a. på att statens markinnehav är av mycket ringa omfattning, liksom tillgång på obebyggd mark över huvud är synnerligen knapp i den inre staden. På utredningens förfrågan har byggnadsstyrelsen den 18 november 1948 meddelat, att någon tillgänglig tomt för en byggnad av här ifrågavarande storlek i den inre staden icke finnes i statens ägo. En förläggning av museet till denna del av staden ansåg styrelsen sålunda kunna ske först efter förvärv av erforderlig tomtmark. De möjligheter, som eventuellt kunde föreligga att i samband med redan beslutade eller önskvärda ändringar av stadsplanen förvärva för ifrågavarande ändamål lämplig mark, undandrog sig dock i stadsplanefrågans nuvarande läge byggnadsstyrelsen bedömande. Ett undantag utgjorde dock Skeppsholmen, som styrelsen ansåg på längre sikt kunna komma i fråga.

Mellan byggnadsstyrelsen och utredningen ha särskilt fyra tomter diskuterats, nämligen Skeppsholmen, Blanchtomten och Nobelparken samt ett område vid Strandvägen öster om Oxenstjernsgatan på Kungl. Djurgården.

I sin skrivelse har byggnadsstyrelsen framhållit, att man torde kunna räkna med att *Skeppsholmen*, i varje fall till större delen, kommer att bli frigjord från användning för militära ändamål, varför möjligheten diskuterats att därefter utnyttja holmen för ett flertal kulturella behov. Här kunde enligt styrelsens mening även en förläggning av det moderna konstmuseet komma i fråga. Vidare har byggnadsstyrelsen framhållit, att den staten tillhöriga tomten i hörnet av Hamngatan och Västra Trädgårdsgatan, den s. k. *Blanchtomten*, är bebyggd och ej utan utvidgning torde vara tillräcklig för ändamålet.

Nobelparken är belägen i fonden av Strandvägen, nära Djurgårdsbron. En i parken belägen byggnad, vilken tidigare inrymt skogshögskolan, användes nu som förråd m. m. för livrustkammaren.

Enligt ett mellan Stockholms stad och kronan 1907 träffat avtal rörande expropriering av viss del av Ladugårdsgärde har gatumark och parkmark vid Nobelparken lämnats till staden, medan tomt för byggnad reserverats. Någon reglering av tomten verkställdes dock ej då, liksom ej heller den 15 december 1911, då Kungl. Maj:t fastställde stadsplan för området. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 maj 1911 hade emellertid överintendentensämbetet föreslagit att endast den del av området, som oundgängligen behövdes för uppförande av en planerad byggnad för Nobelstiftelsens förvaltningslokal och högtidssal, skulle betecknas som byggnadskvarter.

Utredningen har hos byggnadsstyrelsen hemställt, att Nobelparken måtte reserverades för det moderna konstmuseet. Byggnadsstyrelsen framhöll i anledning härav i en skrivelse av den 11 mars 1948 bl. a. att äganderäts- och dispositionsrättsförhållandena beträffande Nobelparken ännu icke vore slutgiltigt ordnade mellan kronan och Stockholms stad. Styrelsen ansåg vidare att en byggnad för det ändamål utredningen avsåg torde komma att få en sådan storleksordning, att densamma icke lämpligen kunde beredas plats där. Styrelsen erinrade vidare om att det sedan länge avsetts att förlägga en ny utrikesministerbostad till Nobelparken, då det nuvarande utrikesministerhotellet kunde komma att bliva berört av en väntad omreglering av stadsplanen. Med hänsyn till angivna omständigheter ansåg styrelsen att ett reserverande av Nobelparken för angivna museibygnad icke lät sig göra.

I sin ovannämnda skrivelse av den 18 november 1948 har byggnadsstyrelsen vidare ifrågasatt möjligheten att förlägga museet för modern konst till ett område vid Strandvägen öster om Oxenstjernsgatan, den här s. k. *Djurgårdstomten*. Byggnadsstyrelsen har även ifrågasatt möjligheten att till samma område förlägga nybyggnader för konstfackskola och konsthögskola.

Utredningen har dessutom låtit undersöka möjligheten att förlägga det moderna konstmuseet endera till musikaliska akademiens nuvarande tomt vid Nybroviken eller, såsom tidigare angivits, till nationalmuseiparken. Vad musikaliska akademiens tomt angår har utredningen funnit den för liten samt mindre lämplig med hänsyn till att området beräknas bli berört av stadsplanereglering.

I sin sistnämnda skrivelse har byggnadsstyrelsen uttalat att, i samband med spørsmålet om förläggningsplats för ny konstfackskola och konsthögskola, en förläggning av dessa byggnader jämte det moderna konstmuseet till Mariebergsområdet varit föremål för diskussion. Utredningen vill dock icke förorda denna byggnadsplats. Den saknar den lokala anknytning till andra kulturinstitutioner, som utredningen ansett vara av värde och som förefunnits hos de tidigare angivna platserna.

Utredningen har slutligen övervägt möjligheten att för det moderna konstmuseets räkning övertaga och utbygga Liljevalchs konsthall. Utredningen har dock avstått från att förorda en sådan åtgärd, då den funnit att konst-

hallen har ett för ett museum av här avsedd art mindre fördelaktigt läge och att stora svårigheter skulle uppstå att uppfylla den vid konsthallen fastade donationsbestämmelsen, att vid ett sådant övertagande en motsvarande konsthall först måste uppföras på annan plats.

Vid sitt ställningstagande till de ovan nämnda närmare diskuterade byggnadsplatserna på Skeppsholmen, Blanchtomten, Nobelparken och Djurgårdstomten har utredningen kommit till följande resultat.

Tanken på att förlägga museet till Skeppsholmen har utredningen med hänsyn till holmens centrala läge i staden och närhet till den nuvarande nationalmuseibygnaden funnit vara synnerligen beaktansvärd. En förutsättning för att museet skall kunna förläggas dit är dock att en lämpligt belägen och tillräckligt stor tomt kan erhållas inom ett från militärt bruk frigjort område. Utredningen vill med hänsyn till nuvarande förhållanden förorda, att i en blivande stadsplan plats beredes för det moderna konstmuseet där flottans exercishus nu är beläget. Med sin vackra natur och sitt kulturhistoriskt värdefulla byggnadsbestånd erbjuder holmen de bästa förutsättningar att här skapa en tilltalande miljö för den nya museibygnaden. Dessa möjligheter böra vid en framtida ev. omdisposition av holmen tillvaratagas, varvid icke minst behovet av en välordnad och överskådlig förbindelse med nationalmuseibygnaden bör beaktas.

Den s. k. Blanchtomten är den enda av de av utredningen närmare behandlade byggnadsplatserna, som äger ett verkligt centralt läge, nära den blivande stora trafikpulsådern, tunnelbanan. Museet skulle här enligt utredningens mening erhålla en belägenhet, som väl kunde jämföras med motsvarande utländska konstmuseers placering.

Nobelparkens läge, i närheten av bl. a. nordiska museet och statens historiska museum, måste anses lyckligt för en museal institution. Utredningen är dock medveten om svårigheten att bebygga detta område och samtidigt bevara platsens naturvärden.

Utredningen har låtit uppgöra vissa förslag i skissform till museibygnad på angivna platser, av vilka några redovisas i bilaga (bil. 16), och har återgivit en utredningsskiss (bild 16—17), som närmast avser att åskådliggöra det av utredningen framlagda programmet.

KAP. 20.

Förslag till provisorisk lokal för museet för modern konst.

Enligt utredningens mening torde på grund av de nuvarande restriktionerna i byggnadsverksamheten någon nybyggnad efter det av utredningen uppgjorda programmet för ett museum för modern konst tyvärr icke kunna komma i fråga under de närmaste åren. Då ett mycket starkt och synnerligen väl motiverat behov förefinnes att museet omedelbart kommer till stånd, har utredningen därför, som i fortsättningen närmare kommer att angivas, inriktat sig på att söka ernå en *provisorisk* lösning av museets lo-

kalfråga. Under sådana förhållanden har utredningen icke ansett sig nu böra taga en definitiv ställning till vilken av de fyra tidigare närmare diskuterade byggnadsplatserna, som i främsta rummet borde ifrågakomma. Nya möjligheter till en central förläggning inom icke alltför avlägsen framtid torde möjligen kunna framkomma i samband med nu pågående stadsplaneregleringar, liksom klarhet vinnas angående möjligheten att förlägga museet till Skeppsholmen.

Som provisorisk lokal för det moderna konstmuseet finner utredningen det på den ovan nämnda Djurgårdstomten belägna s. k. Stora stenskjulet väl lämpat. Denna byggnad uppfördes under 1700-talets mitt som förrådslokal för främst rustvagnar och stod färdig 1754. Byggnaden användes nu av Stockholms tygstation såsom förrådslokal. De här inrymda förråden skola dock, enligt vad utredningen inhämtat, framdeles förflyttas. Byggnadens användning för av utredningen ifrågasatt ändamål nödvändiggör en stark beskärning av byggnadsprogrammet. Då denna anordning endast avser ett provisorium, finner utredningen en sådan inskränkning icke avskräckande. Ett sådant provisorium vore av intresse även ur den synpunkten att en mer konkret uppfattning kunde erhållas om såväl förläggning som storlek och anordning av det moderna museet. Enligt ett av utredningen uppgjort ombyggnadsförslag, som närmare redovisas i bilaga (bil. 17), skulle i stenskjulet ett utrymme på omkring 1 100 m² kunna erhållas för de permanenta samlingarna. Dessutom skulle mindre lokaler erhållas där för fotografiateljé, rammakarverkstad och servering ävensom en vaktmästarbostad, administrationslokaler och studierum. Föreläsnings- och studielokaler kunna vidare erhållas i det nära stenskjulet belägna s. k. Gamla laboratoriet, en under 1700-talets förra del uppförd träbyggnad för tillverkning av ammunition för artilleriet men efter 1867 huvudsakligen använd som förrådslokal.

Även med hänsyn till belägenheten torde stenskjulet, som provisorisk lokal för det moderna museet, kunna godtagas. Byggnaden i fråga är belägen på vägen ut till tre väl besökta museer — sjöhistoriska museet, tekniska museet och statens etnografiska museum — och i samma trakt som statens historiska museum, nordiska museet och Skansen.

Ett iordningställande av stenskjulet uppskattas till ett belopp av sammanlagt 610 000 kronor. Då byggnaden otvivelaktigt äger ett kulturhistoriskt värde, synes det även ur denna synpunkt lyckligt, att densamma på av utredningen föreslaget sätt blir iståndsatt och på ett värdigt sätt använd.

Utredningen har den 2 mars 1949 hänvänt sig till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet och anhållit, att angivna byggnad måtte upplåtas för här avsett ändamål.

När en större byggnad framdeles kan ställas till det moderna museets förfogande, torde den provisoriska lokalen utan nämnvärda ändringsarbeten kunna användas för ett gipsavgjutningsmuseum eller annat musealt ändamål. Lokalen torde alternativt även komma väl till pass för tillgodoseende av konstnärernas mycket trängande behov av ateljéer i huvudstaden.

Utredningen vill här framhålla, att nationalmuseum genom testamentariska förordnanden disponerar medel för ett utbyggande av museet. Sålunda

har museet genom testamente av framlidna fru Hilda Kumlin erhållit ett belopp av 200 000 kronor »såsom bidrag till utbyggnad av museets lokaler» (bilaga 18). Denna donation, som numera står till förfogande, torde enligt utredningens mening kunna användas för iordningställande av stenskju-let för det moderna konstmuseets räkning. Donationen uppgick i mars 1949 till omkring 290 000 kronor.

Vidare har framlidna fröken Anna Mathilda Spitzer förordnat, att hennes kvarlåtenskap, sedan vissa legat och livräntor utbetalats, på vissa i övrigt angivna villkor skulle bilda en fond för att »eventuellt genom tillskott av andra donationer eller genom av staten beviljade medel en flygel eller tillbyggnad av nationalmusei nuvarande byggnad kan äga rum eller en fristående museibygnad å annan plats i Stockholm kan uppföras». Enligt testamentet skall en sådan byggnad användas »uteslutande för modern svensk konst, på det att den gamla museibygnaden må användas uteslutande för äldre konst, svensk och utländsk» (bil. 19). Det av Anna Spitzer donerade kapitalet uppgick i mars 1949 till omkring 460 000 kronor. Utredningen anser att även denna donation, sedan i testamentet närmare angivna villkor uppfyllts, bör kunna användas för här avsett ändamål.

KAP. 21.

Museets ledning.

Innan utredningen närmare ingår på frågan om det moderna konstmuseets ledning, vill den erinra om vissa uttalanden som gjorts av dels särskilda 1912 tillkallade sakkunniga beträffande nationalmusei ledning och dels särskilda kommitterade inom akademien för de fria konsterna 1932 beträffande ledningen av ett museum för modern konst.

I direktiven för de 1912 tillkallade sakkunniga för utarbetande av stadgar för nationalmuseum hade chefen för ecklesiastikdepartementet bl. a. framhållit, att det borde övervägas, huruvida icke museichefens befogenheter kunde i åtskilliga hänseenden utvidgas, så att han i högre grad än tidigare varit fallet finge den bestämmande ledningen av den institution han blivit satt att vårda.

De sakkunniga framhöllo i sitt yttrande, att de synpunkter, som gjorts gällande i statsrådets yttrande, delades av samtliga kommitterade, och föreslogo, att den dåvarande av Kungl. Maj:t tillsatta museinämnden skulle ersättas av ett kollegium, bestående av överintendenten och intendenterna, i vissa fall även konservatorn, på vilket benämningen nationalmusei nämnd skulle överflyttas. Även statens inköpsnämnd för förvärvande av levande svenska konstnärers arbeten skulle upphöra. Inköpsrätten av äldre konst skulle överflyttas på överintendenten, som därvid vore skyldig att höra den nya nämnden. I överensstämmelse med de sakkunnigas förslag utfärdade Kungl. Maj:t den 31 december 1912 nya stadgar för museet. Beträffande

inköp för av riksdagen anvisade medel till inlösen av svenska konstnärers arbeten äger överintendenten sedan dess besluta efter samråd med vederbörande förste intendent, respektive intendent, som äger att till protokollet anteckna sin avvikande mening. Intill den 1 augusti 1942 gällde dock ifråga om överintendentens befogenheter härutinnan, att hans beslut skulle stadfästas av Kungl. Maj:t.

Om det förslag rörande ledningen av ett museum för modern konst, som utarbetats inom akademien för de fria konsterna 1932, framhöllo de kommittéerade bl. a., att det skulle vara sundast för vårt konstliv, om en mindre grupp konstnärer, målare och bildhuggare, finge ett dominerande inflytande på inköpen. Dessa borde därvid även ansvara för museets hela övriga verksamhet och bilda museets styrelse. Styrelsen skulle bestå av 7 ledamöter, därav 3 målare och 3 bildhuggare samt — såsom verkställande ledamot — museets chef. Då det vore av största vikt att ledningen vore vaken, levande och initiativkraftig, borde de konstnärliga styrelseledamöternas uppdrag begränsas till en relativt kort tid, förslagsvis tre år. Museichefen däremot skulle utses för en tid av 10 år, och hans mandattid kunde förnyas. Då hans verksamhet till stor del skulle omfatta museala angelägenheter, borde museichefen väljas bland museitekniskt skolade konsthistorici. Museichefen skulle tillsättas av Kungl. Maj:t på förslag av styrelsen, de konstnärliga ledamöterna tillsättas av Kungl. Maj:t på förslag av akademien för de fria konsterna.

Utredningen.

Såsom framgår av ovanstående har vid den tidigare förda diskussionen angående ledningen för ett konstmuseum skilda meningar framkommit mindre beträffande museets allmänna anordning än beträffande frågan, huruvida uppgiften att inköpa konstverk skulle helt eller med viss inskränkning tilldelas museets chef. Inom utredningen har också samma frågeställning uppstått. Så har framhållits att museichefen borde erhålla en sådan ställning, att han hade möjlighet att fullfölja av honom uppdragna riktlinjer för museets gestaltning och att detta icke kunde ske utan att giva honom den slutgiltiga bestämmanderätten i alla inköpsfrågor. Utan ett sådant inflytande torde svårigheter uppstå att till museichefstjänsten erhålla en verkligt kvalificerad person. Å andra sidan har framhållits, att med den snabbt pågående utveckling, som utmärker konsten i våra dagar, och den personliga inställning till denna, som även hos den mest framstående konst-kännare i vissa hänseenden måste taga sig uttryck i en begränsning, risker föreligga att museet icke så allsidigt som önskvärt vore skulle komma att återspegla dagens konstliv, om inköpsrätten lades i en mans hand. Likaså har framhållits svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att finna en person, som på ett helt tillfredsställande sätt behärskar det aktuella konstlivets alla områden, omfattande måleri, skulptur, handteckningar, grafisk konst och konsthantverk, vilka konstarter skola ingå i det moderna museet. Det har vidare gjorts gällande, att de skapande konstnärerna böra få ett inflytande i

ett museum, som omfattar den samtida konsten, och att detta inflytande bör utövas genom en nämnd. En sådan nämnd kan förväntas besitta en viktig sakkunskap inom de olika konstområdena samt skapa och upprätthålla den intima och differentierade kontakt med konstlivet i landet, som det moderna museet näppeligen kan undvara.

Vid sin prövning av denna för det moderna museet så ytterst viktiga fråga har utredningen funnit övervägande skäl tala för inrättandet av en särskild museinämnd, vilken skulle äga att avgöra alla frågor rörande museets nyförvärv. Enbart under förutsättning att nämnden erhöle en sådan befogenhet torde man nämligen kunna räkna med en aktiv insats från konstnärsledamöternas sida, och villighet hos betydande konstnärer att ingå som ledamöter i nämnden. Den omständigheten att nämnden endast vore av rådgivande karaktär, sålunda en nämnd utan ansvar, skulle enligt utredningens mening så småningom med all sannolikhet leda till ett bristande intresse för det moderna konstmuseet icke blott hos konstnärerna inom nämnden utan även hos konstnärskåren i dess helhet.

Det är emellertid uppenbart, att de i nämnden ingående konstnärerna, som ha sin konstutövning som huvuduppgift, icke kunna beräknas bli så fullständigt insatta i museets behov som museets chef. Utredningen anser därför att museichefen bör tillförsäkras en inflytelserik ställning inom nämnden. Med hänsyn härtill vill utredningen förorda, att museichefen skall vara ledamot och tillika ordförande i nämnden. Han bör vidare vara ordförande i de i det följande omförmälda särskilda inköpskommittéerna. Utredningen anser, att en sådan anordning bör vara väl ägnad att främja det fruktbringande samarbete mellan museet och konstnärskåren, som torde vara oundgängligen erforderligt för att det moderna konstmuseet skall kunna fylla sin uppgift.

Museichefen bör vara en med samtida måleri, skulptur, handteckningar, grafisk konst och konsthantverk väl förtrogen person. Han bör kunna väljas bland kategorierna konsthistoriskt utbildade museimän, konstnärer, konstkritiker, konstsamlare m. fl. Utredningen anser, att tjänsten i rekryteringshänseende i stor utsträckning är att jämföra med chefstjänsterna vid de kungl. teatrarna.

Museichefens arbetsuppgifter böra i tillämpliga delar överensstämma med dem, som tidigare angivits för nationalmusei chef. Han skall sålunda ha den direkta tillsynen över museet, leda och fördela arbetet mellan där anställda befattningshavare, ansvara för samlingarnas vård och underhåll och bestämma över deras utställande m. m. Han skall vara föredragande i alla ärenden inom nämnden för det moderna konstmuseet. Han skall vidare — utom ledamot och ordförande i museinämnden, i enlighet med vad nyss angivits — vara självskriven ledamot av nämnden för statens konstsamlingar (se sid. 170).

Vid viktigare ställningstaganden i rent museala frågor bör museichefen konferera med de vid museet anställda avdelningsföreståndarna. Målerikonserveratorn vid statens konstsamlingar bör närvara vid handläggande av frågor rörande målerikonserveringar och souschefen vid institutet för konst-

bildningsverksamhet och depositioner vid frågor rörande nämnda instituts verksamhetsområde. Skulle olika meningar uppstå i depositionsfrågor, böra sådana frågor hänskjutas till nämnden för statens konstsamlingar för slutgiltigt avgörande.

Då det torde vara nödvändigt att museichefen äger en fortlöpande kontakt med det samtida konstlivet och dess utveckling och det synes mindre sannolikt, att en person under en längre tid kan vara i stånd att upprätthålla en sådan nära kontakt, synes tjänsten böra tillsättas genom förordnande av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis sex år, efter anmälan av överintendenten. Möjlighet till förnyat förordnande bör dock förefinnas.

För att under angivna förhållanden till cheftjänsten kunna erhålla en synnerligen väl kvalificerad person erfordras en god lönegradsplacering och tillfredsställande pensionsförmåner. Endast i så fall torde man vid rekryteringen till befattningen i fråga icke behöva räkna med allvarlig konkurrens med fasta statliga befattningar eller med privata anställningar. I tjänsteställning kan museicheftjänsten vid det moderna museet närmast jämföras med museidirektörsbefattningen vid statens historiska museum. Den senare tjänsten är placerad som byråchefs- eller rådstjänst i lönegraden Ca 33, medan ifrågavarande direktörsbefattning i enlighet med det förut anförda bör uppföras å löneplan 2, lönegradsbeteckning Cp, därvid lönegraden Cp 10 närmast skulle motsvara den tidigare nämnda museidirektörsbefattningen. Utredningen vill dock förorda, att nu ifrågavarande tjänst placeras i lönegraden Cp 11 under tjänstebenenämningen direktör.¹

Utredningen vill förorda, att *museinämnden* skall bestå av nio ledamöter, nämligen av — utom museichefen, tillika ordförande — två målare, två skulptörer, två grafiker, tillika representerande teckningskonsten, samt två konsthantverkare. För var och en av grupperna målare, skulptörer, grafiker och konsthantverkare utses en suppleant. För en nämnd av ifrågavarande art synes det vara av betydelse, att konstnärer ur skilda läger och åldersgrupper representera konstnärskåren. För att detta mål skall nås synes det önskvärt, att ordinarie nämndledamot icke förordnas på längre tid än tre år och sedan icke omedelbart får sitt uppdrag förnyat. För kontinuiteten i nämndens arbete vore lämpligt, att vid den första tillsättningen tre av konstnärsledamöterna förordnas på tre år, tre på två år och två på ett år.

De i nämnden ingående målarna, skulptörerna och grafikerna böra utses av Kungl. Maj:t efter förslag av akademien för de fria konsterna och den sammanslutning av konstnärer, som Kungl. Maj:t bestämmer, förslags-

¹ Enligt allmänna tjänstepensionsreglementet (SFS 1947:416, §§ 21—22) gäller i huvudsak att ordinarie tjänsteman, som tillsatts medelst förordnande för viss tid, äger rätt att vid avgången från befattningen erhålla förordnandepension, vars grundbelopp — där tjänsten innehafts minst 12 år — motsvarar grundbelopp av hel pension, ehuru med en mindre reduktion om vederbörande då icke fyllt 55 år samt om förordnandet på befattningshavarens egen önskan upphäves eller icke förnyas vid den bestämda tidens utgång. Tjänstepensionsunderlaget minskas i detta fall med en sjättedel för varje påbörjat antal av fem år, varmed levnadsåldern vid avgången understiger 55 år, dock med högst tre sjättedelar (grundbelopp av avkortad pension vid frivillig avgång). I övriga fall minskas tjänstepensionsunderlaget med $\frac{1}{160}$ för varje full fjärdedel av år, varmed tjänstetiden understiger 12 år, dock högst $\frac{24}{160}$ (grundbeloppet av avkortad pension).

vis konstnärernas riksorganisation, på samma sätt som nu sker vid val av de konstnärliga ledamöterna i statens konstråd (Svensk författningssamling 1937, nr 883). Konsthantverkarna böra utses efter förslag av en sammanslutning, som Kungl. Maj:t bestämmer, förslagsvis svenska slöjdförningen.

Överintendenten skall kallas till nämndens sammanträden och äga deltaga i förhandlingarna men ej i besluten, med rätt att få sin mening antecknad till protokollet. Vid förfall för ordinarie ledamot skall suppleant representerande samma konstart kallas till sammanträde. Nämnden bör äga rätt att, när så kan anses önskvärt, till sina överläggningar kalla utanför nämnden stående sakkunniga. Direktören äger att uppdraga åt intendent eller amanuens vid museet att vara sekreterare hos nämnden.

Enligt utredningens mening kommer den samlade nämnden, bestående av nio ledamöter, att bli väl tungrodd som inköpsinstitution. Även skulle vid inköpen representanterna för den konstart som behandlades alltid befinna sig i minoritet. Utredningen vill därför förordna, att inköpen av konstverken med full beslutanderätt må kunna överlåtas till inköpskommittéer, vilka skola bestå av museichefen, ordförande, och minst två av nämndens ledamöter. Protokoll vid inköpskommittéernas sammanträden böra föras av vederbörande avdelningsföreståndare. Om tveksamhet rörande ett inköp skulle uppstå inom inköpskommitté, må, om yrkande härom särskilt framställles, frågan för avgörande hänskjutas till nämnden in pleno. Närmare bestämmelser om sättet för inköpskommittéernas arbete och tiden för dessas uppdrag böra utformas av nämnden.

Vad i det föregående sagts om museinämndens och inköpskommittéernas befogenhet med avseende på inköp bör även gälla förvärv genom gåva eller testamente.

För att giva museet möjlighet till snabba inköp bör nämnden kunna besluta att en viss procent av de för året tillgängliga inköpsmedlen får disponeras av direktören för inköp utan inköpskommittéernas hörande. Utredningen vill härvid erinra om att direktören för Nasjonalgalleriet i Oslo stadgeenligt för dylika inköp disponerar ett belopp intill 10 %. Alla nyförvärv skola uppvisas för nämnden in pleno vid närmast efter förvärvet följande sammanträde.

Inom utredningen har diskuterats, om museets nämnd skall medverka vid uppgörandet av programmet för de under verksamhetsåret av museet anordnade tillfälliga utställningarna. Så har å ena sidan fyra av ledamöterna, ordföranden samt herrar Gustafson, Olson och Sköld, ansett verksamheten vara av så väsentlig betydelse för det moderna museets konstpolitik, att de funnit att museets nämnd bör besluta om vilka tillfälliga utställningar som skola anordnas inom museet, medan å andra sidan fyra av ledamöterna, herrar Althin, Gauffin, Romdahl och Wettergren, av främst praktiska skäl funnit en sådan anordning olämplig.

Det bör vidare tillkomma nämnden att årligen före maj månads utgång till överintendenten inkomma med förslag till de anslagsäskanden och fram-

ställningar i övrigt, som böra göras hos nästföljande års riksdag. Museichefen skall underställa nämnden sådana ärenden, som han anser vara av mer principiell karaktär eller som han i övrigt anser sig böra hänskjuta till dess prövning.

KAP. 22.

Museets personal.

De arbetsuppgifter, som komma att påvila den vetenskapligt utbildade personalen vid det moderna konstmuseet, utgöras i huvudsak av samlingarnas museimässiga ordnande, vård och underhåll, deras vetenskapliga bearbetning samt av pedagogiskt och populariserande arbete. Av tjänstemännen måste fordras en ingående kännedom om dagens konstliv, vilken ständigt måste vidmakthållas och fördjupas genom besök i ateljéer, på konstutställningar m. m. Det bör vidare åligga här avsedda tjänstemän att följa icke blott det svenska utan även det internationella konstlivet ävensom att bedriva vetenskaplig forskning inom de områden, som beröras av museets verksamhet.

Museichefen bör till sitt närmaste biträde erhålla två avdelningsföreståndare, av vilka den ene företrädesvis bör biträda honom i frågor rörande samlingen av måleri och skulptur och den andre i frågor rörande konsthantverkssamlingen. Det synes utredningen väl motiverat att dessa bägge tjänstemän erhålla ställning som förste intendent, detta särskilt med hänsyn till att museichefen förutsatts icke nödvändigtvis behöva vara skolad museiman. Utredningen har dock i dagens läge och innan närmare praktisk erfarenhet vunnits om de skilda befattningshavarnas arbetsuppgifter vid det moderna museet diskuterat, huruvida intendents tjänsteställning skulle vara tillräcklig för de bägge avdelningsföreståndarna. För att med angivna arbetsuppgifter kunna till museet knyta och vid detta bibehålla värdefulla krafter synes det emellertid utredningen nödvändigt, att åtminstone den ena av dessa avdelningsföreståndare erhåller förste intendents ställning.

Rörande de i det moderna konstmuseet ingående samlingarna av handteckningar och gravyrer anser utredningen att, på sätt tidigare angivits, en av tjänstemännen vid nationalmusei avdelning för handteckningar och gravyrer bör kunna fungera som avdelningsföreståndare på deltid (sid. 46).

Vid museet bör vidare finnas två amanuenser, av vilka den ena främst knytes till verksamheten vid de tillfälliga utställningarna och den andra biträder avdelningsföreståndarna, på sätt museichefen närmare bestämmer.

Vad biträdespersonalen angår bör vid museet finnas en kontorist i lönegraden Ce 13 för handhavande av registratorsgöromålen. Denna bör även fungera som handsekreterare åt museichefen. I övrigt torde för avdelningarna och för utställningsverksamheten erfordras två kanslibitråden i lönegraden Ce 11.

Vad museivaktspersonal och därmed jämförliga befattningshavare beträffar vill utredningen uppskattningsvis beräkna behovet därav till en förste museivakt i lönegraden Ca 11, fyra museivakter, varav två i lönegrad Ca 9 och två i lönegraden Ce 9, en maskinist i lönegraden Ca 12 samt en biljettförsäljerska (kontrollant) på halvtid i lönegrad Cg 7. Såsom portvakt synes lämpligen en av museivakterna kunna förordnas, med ett extra arvode på förslagsvis 660 kronor. Ett slutgiltigt ställningstagande till frågan om antalet behövliga museivakter torde dock icke kunna göras, förrän byggnadens utformning slutgiltigt bestämts.

Konstbildnings- och depositionsverksamheten, liksom kansli, konservatorsateljé, bibliotek, bildsamlingar, fotografiateljé m. m., anser utredningen böra vara gemensam för statens konstsamlingar varför de icke upptagas på det moderna museets stat.

Vid ett genomförande av det föreslagna *provisoriet*, varigenom det moderna konstmuseet skulle inrymmas i det s. k. Stenskjulet på Djurgården, erfordras enligt utredningens mening t. v. en avsevärt mindre personalstat än den ovan angivna, som avser personalen vid ett fullt utbyggt museum för modern konst. Under förutsättning att museichefen tillika fungerar som föreståndare för en av museets avdelningar anser utredningen sålunda, att den vetenskapligt utbildade personalen kan begränsas till en intendent och avdelningsföreståndare samt en amanuens. Biträdespersonalen torde kunna nedbringas till en kontorist och ett kanslibitråde. Museivaktspersonalen slutligen skulle omfatta en maskinist som tillika torde kunna fungera som tillsyningsman och portvakt, tre museivakter, varav en i lönegraden Ca 9 och två i lönegraden Ce 9, samt en kontrollant på halvtid.

KAP. 23.

Underhåll och ökande av samlingarna.

I det å riksstaten upptagna reservationsanslaget till nationalmuseum för underhåll och ökande av samlingarna ingår, såsom angivits på sid. 70, en särskild delpost till inlösen av svenska konstnärers arbeten, vilken för budgetåret 1948/49 upptagits till ett belopp av 35 000 kronor. Denna post är avsedd för inköp av arbeten av levande svenska konstnärer eller sådana konstnärer, som avlidit inom högst fem år innan förslag om deras arbetens förvärvande till museet framställts. Nutida utländsk konst åter har inköpts med anlåtande av en mindre del av den i förenämnda anslag ingående delpost till ökande av vissa samlingar av konstföremål, vilken för budgetåret 1948/49 upptagits till 30 000 kronor.

För inköp av konst för deposition har vidare fr. o. m. budgetåret 1947/48 anvisats ett särskilt reservationsanslag av 40 000 kronor. Detta anslag är icke bundet till inköp enbart av levande svenska konstnärers arbeten men

har till huvudsaklig del använts härtill. Inköpen ske efter gemensamt förslag av föreståndaren för avdelningen för depositioner och slottssamlingar och föreståndaren för vederbörande avdelning.

Till samlingarnas vård och underhåll utgå för budgetåret 1948/49 olika delposter, nämligen för samlingarna av måleri och skulptur 7 500 kronor, för handteckningar och gravyrer 500 kronor och för konsthantverk 1 000 kronor. tillhopa 9 000 kronor. Av nationalmuseets olika avdelningar fordra de moderna samlingarna den minsta parten av detta anslag.

Utredningen vill förorda, att museets inköpsanslag icke uppdelas i skilda delposter utan omfattar måleri, skulptur, handteckningar och grafisk konst samt konsthantverk från såväl Sverige som grannländerna och utlandet i övrigt under hela den tidsperiod museet omfattar. Anslaget bör därvid upptagas till 100 000 kronor.

Museet för modern konst skall enligt utredningens mening icke blott vara ett huvudstadsmuseum utan även ett riksmuseum och dess verksamhet omspänna hela landet. Denna verksamhet bör, som närmare beröres i annat sammanhang, utövas i samarbete med institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner och huvudsakligen ske genom vandringsutställningar och depositioner. Härigenom skulle allmänheten i landsorten erhålla ökade möjligheter att följa samtidens konstliv.

Det ovan nämnda anslaget på 40 000 kronor för inköp av konst för deposition har beräknats utgå under fem år och tillkom för att lätta den eftersläpning i depositionsverksamheten, som uppstått under krigsåren. Utredningen anser att detta anslag bör utgå under ytterligare några år med samma belopp som tidigare, tills en närmare erfarenhet kan vinnas om hur stor del av den för museets egna samlingar inköpta konsten lämpligen bör kunna uttagas för deposition. Utredningen vill förorda, att de inköp av modern konst, som komma att göras direkt för deposition, böra verkställas av institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner efter samråd med museet för modern konst (jfr sid. 120).

För samlingarnas vård och underhåll torde för den moderna konstens vidkommande endast ett relativt litet belopp vara erforderligt, förslagsvis 2 500 kronor.

Genom de tidvis mycket låga anslagen till inköp av samtida konstnärers arbeten och de senaste årens höga priser å konstverk förefinnas i samlingarna luckor av den art, att vid tillkomsten av ett särskilt museum för modern konst vissa kompletteringar bli nödvändiga. Att exakt uppskatta den härför erforderliga summan är icke nu möjligt, men ett engångsanslag på omkring 100 000 kronor torde böra ifrågasättas. Detta anslag bör dock kunna fördelas på förslagsvis fem budgetår.

AVD. VI.

**Statens konstsamlingars institut för konstbildnings-
verksamhet och depositioner.**

KAP. 24.

Kortfattad historik.

Tidigare konstbildningssträvanden. Under 1700-talet framträdde såväl här hemma som i utlandet de första strävandena att göra vidare kretsar inom folket delaktiga av de bildningsvärden, som de sköna konsterna utgöra. Sålunda tillkommo under detta århundrade den allmänna salongen i Paris och de offentliga konstmuseerna i Florens, Stockholm och Paris. Under 1800-talet vidgades konstbildningsverksamheten främst genom tillkomsten av konstföreningarna; den första i Sverige var den 1832 bildade Konstföreningen i Stockholm. Konstföreningarna voro ett uttryck för det ansvar borgerskapet kände i sin egenskap av furstarnas efterföljare som de sköna konsternas beskyddare. I motiveringen till den 1853 bildade Konstföreningen i Göteborg anföres i detta sammanhang: »Denna allmänhetens medverkan till konstnärernas uppmuntran sker företrädesvis genom föreningar, nutidens stora medel, att genom många smärre samverkande krafter vinna stora ändamål.»

Redan vid kungl. museets tillkomst 1792 lämnades från statssamlingarna depositioner av konst till skilda offentliga myndigheter. Denna depositionsverksamhet var från början nödtvungen på grund av att de till museet anslagna lokalerna voro för små men kom från 1800-talets senare del att ingå som ett organiskt led i museets konstfrämjande verksamhet.

Från nationalmuseum utgick, till en början på enskilda tjänstemäns initiativ och helt vid sidan av det museala arbetet, en icke obetydlig konstpedagogisk verksamhet. Denna verksamhet inleddes, samtidigt med samlingarnas överflyttande till nationalmuseumbyggnaden 1866, genom dåv. amanuensen L. Dietrichsons populära konstföredrag och fortsattes senare främst genom konstartiklar av andra museets tjänstemän, såsom Olof Granberg i den av honom 1886 utgivna tidskriften *Ny illustrerad tidning* och Karl Wählin i tidskriften *Ord och Bild*, som han grundat 1892.

Denna konstfrämjande verksamhet nådde under 1800-talet ganska stora grupper av de mera välsituerade klasserna. Även till arbetarklassen sträckte sig intresset, men detta blott i de största städerna, där konstmuseer fun-

nos. Många av tidens konstintresserade nöjde sig med att visa sitt intresse genom att inbetala sin årsavgift till Konstföreningen. Det är påtagligt att en djupare konstförståelse saknades även bland en stor del av de s. k. konstvännerna, vilka lämnades så gott som utan varje handledning. Richard Bergh kunde därför i sin 1905 utgivna skrift om »Hvad vår kamp gällt», visserligen med viss överdrift men icke utan grund, gissla konstens fyra hörnspelare i Sverige: konstakademien, som författaren angivit ha förfallit till byråkratism, Konstföreningen, som gynnade medelmåttan och dilettantismen, nationalmusei inköpsnämnd, där byråkratism och akademism ingått förbrödring, och Konstnärsklubben, där medelmåttan regerade.

En ökad konstupplysning framstod mot denna bakgrund som en nödvändig förutsättning för skapandet av ett vidgat konstintresse. Bland dem som med stor entusiasm verkade för ökad konstupplysning må särskilt framhållas Ellen Key, som bl. a. utgav en skrift med den karakteristiska titeln »Skönhet för alla».

För konsten i skolan arbetade mer än någon annan vid denna tid en av stiftarna till den 1896 bildade Föreningen för skolornas prydnad med konstverk, Carl G. Laurin. I en skrift »Konsten och Skolan och konsten i hemmet» 1899 reagerade han starkt mot åskådningsundervisningens försummande i Sverige och skolornas obenägenhet att draga någon nytta av museerna. Skolungdomen borde lära sig att använda ögonen, att se äldre konst, som skulle berika kunskapen om olika tidevarvs kultur, samt att se modern konst och lära sig förstå den. För dem, som räknade allt i penningar, framhöll han, att odlandet av barnens skönhetssinne framdeles skulle komma att sätta spår i vår industri och dess avsättning.

I en uppsats i Ord och Bild 1915 under titeln »Estetisk ekonomi» framförde Georg Pauli krav på att konstverk från det stora »kronomagaset» i nationalmuseum skulle tagas ut och sättas upp i lämpliga offentliga miljöer. Därvid, skrev han, öppnar sig utsikten att konsten må komma på sin rätta plats, som är i det levande livet, och att den må ingå som en uppfriskande, stärkande och förädlande krydda även i vårt dagliga bröd i stället för att endast förbliva en mer eller mindre osmältbar söndagskost, som bjüdes i överfyllda konstmuseer.

Pauli utvecklade vidare sina synpunkter i skriften »Konstens socialisering» 1915. Han framhöll här, hur han sökt att klargöra de möjligheter som kunde finnas att ge hela konstproduktionen ett mera socialt berättigande och ett säkrare rotfäste i samhällsliga behov. Detta skulle ske genom att konsten skänkte glädje och vederkvickelse åt en nations stora flertal. Med nationens samlade konstskatter till största delen hopförda på samma plats och i en byggnad kunde åtnjutandet av dessa värden komma endast ett fåtal till godo. Han framhöll vidare att det direkta umgänget med konstens alster emellertid icke blott har det närliggande ändamålet att göra allmänheten förtrogen med och låta densamma njuta av den glädje och vederkvickelse, som konstbetraktandet bör frambringe; det har även ett indirektare men kanske betydelsefullare; det nämligen att så småningom

men säkert utveckla och adla folkets eget skönhetssinne så att det självt vid danandet av de olika miljöer, där det har sin varelse och bostad — vare sig i det offentliga eller i det enskilda livet — med allt säkrare instinkt träffar de bästa och lyckligaste formerna, uttryckande vårt mänskliga behov av harmoni och trevnad. Med ett ord: Konsten är en social faktor. Han deklarerade dock att konsten ännu inte hade fått plats på demokratiens program.

Depositionsavdelningens tillkomst. I en skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 september 1915 framhöll Richard Bergh, som i mars samma år förordnats till överintendent, att statens konstsamlingar i nationalmuseum alltmör kommit att betraktas som ett stort, allmänt statens konstförråd och att den uppfattningen börjat göra sig gällande, att de så långt rimligt och möjligt vore borde komma hela landet till godo. Detta borde dock icke ske bara i den form att den förnämsta och för konstforskningen viktigaste delen, som ju måste anses riktigt, fanns centraliserad och utställd i huvudstaden, utan även så att statens konstverk i lämplig omfattning och på lämpligt sätt fördelades i olika landsdelar och därigenom komme att verka väckande och fostrande på hela folkets konstsinne.

Då någon organisation för genomförandet av dessa planer icke fanns inom det dåvarande museet och detta sålunda icke hade någon direkt kännedom om de olika behoven, hemställde Richard Bergh, att en särskild intendents-tjänst för depositions- och konstbildningsverksamheten måtte inrättas. Genom denna nya tjänst skulle museet få möjlighet att på ett annat sätt än hittills genomföra sin depositionsverksamhet samt att vaka över att de utlånade konstverken konstnärligt och konsthistoriskt komme till sin rätt och samtidigt vårdades och skyddades mot förstörelse. Principen skulle härvid vara, att rätt konstverk skulle komma på rätt plats. Nationalmuseum måste bli en central för hela landets behov i detta hänseende. Finge landsortsmuseerna det begärda stödet från moderinstitutionen, skulle dessa museer enligt överintendentens mening inom kort komma att spela en helt annan och effektivare roll för vårt folks fostran. Han föreslog vidare, att den nye intendenten skulle anordna demonstrativa utställningar i nationalmuseum och vandringsutställningar.

Av synnerlig vikt fann Richard Bergh en utvidgad konstnärlig propaganda i tal och skrift vara. Mer och mer hade man, framhöll han, under senare år kommit till insikt om att enbart utställande av konst, i museer och annorstädes, icke utan vidare kunde skapa ett konstintresse eller konstförstånd inom de vidare samhällslagren. Härtill fordrades ett oavbrutet, kompletterande upplysningsarbete både i tal och skrift. Det skulle åligga den nye intendenten att jämte övriga intendenten biträda överintendenten vid planläggandet av dennes upplysnings- och propagandaverksamhet, vilken skulle anknyta såväl till nationalmuseets som till landsortsmuseernas konstsamlingar och framför allt till utställningsverksamheten i Stockholm och i landsorten.

På detta sätt skulle enligt Richard Berghs mening för de bildande konsternas vidkommande skapas en motsvarighet till det understöd staten lämnade musiklivet i landsorten. De bildande konsterna borde, liksom musiken, vara hela folkets egendom och icke en förnäm, isolerad företeelse, utan ett överallt verksamt medel till nationell väckelse och kulturell utveckling.

Till slut framhöll överintendenten, att då han nämnde att den första punkten på museets framtidsprogram nödvändigtvis måste komma att lyda »konsten åt folket», d. v. s. åt hela svenska folket, så framgick därav vilken vikt han fäste vid inrättandet av den nya tjänsten. Den utgjorde det nödvändiga komplementet till den omdaning och utvidgning, som pågick i fråga om nationalmuseum och dess verksamhet utåt.

Den av Richard Bergh föreslagna intendentstjänsten för depositions- och konstbildningsverksamhet, till vilken även slottssamlingarna fördes, tillkom genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 juni 1917.

KAP. 25.

Depositionsavdelningens verksamhet och nuvarande organisation.

A. Depositionsavdelningens verksamhet.

Depositioner m. m. Den från nationalmuseum utgående depositionsverksamheten hade under hela 1800-talet en begränsad omfattning och sammanlagda antalet deponerade målningar uppgick ännu 1905 till endast 270. År 1946 utgjorde antalet deponerade föremål 7 428, varav 3 024 målningar, 1 553 skulpturer, 412 handteckningar, 1 048 grafiska konstverk och 1 391 konsthantverksföremål. Dessutom har museet till reducerade priser eller helt kostnadsfritt utlämnat ett stort antal nytryck efter i museets ägo befintliga graverade plåtar, reproduktioner m. m. Antalet depositions-mottagare uppgick 1946 till 257, varav 100 i Stockholm, 134 i landsorten, fördelade på 68 städer och orter, och 23 i utlandet, fördelade på skilda svenska beskickningar och konsulat. I approximativa siffror kan angivas, att 50 % av depositions-mottagarna utgjordes av museer (16 %), skolor, akademier, sjukhus militära etablissement och liknande, medan resten fördelade sig på ämbetsverk, ämbetsväningar, legationer och liknande.

Krav på en ökad depositionsverksamhet föreligger från ett med varje år växande antal institutioner. För att kunna tillgodose dessa krav och komma tillrätta med den eftersläpning i depositionsverksamheten, som uppkommit under krigsåren, begärde överintendenten i sina anslagsäskanden till 1947 års riksdag en summa på 200 000 kr. för inköp av konst till deposition, vilken summa han tänkte sig fördelad på fyra år. Han framhöll härvid, att efter prövning i juli 1946 av de sedan krigets början inkomna och till ett antal av 168 uppgående depositionsansökningar av de till förfogande

stående 185 konstverken endast 32 institutioner kunnat beviljas depositioner. De uttagna institutionernas i ansökningarna uppgivna behov hade därvid tillgodosetts till mellan 30 och 60 %. Resultatet kunde sålunda ej ens för de mest gynnade anses fullt tillfredsställande. Det vore således uppenbart, att statens centralmuseum för konst icke längre var i stånd att i önskvärd utsträckning stå till tjänst som utlånare av konstverk. Överintendenten framhöll vidare, att en viss avlastning måhända hade kunnat komma till stånd, om det av riksdagen 1937 inrättade statens konstråd försetts med de ursprungligen tilltänkta penningmedlen för utsmyckning av statliga nybyggnader. Men dels hade på grund av kriget konstrådets verksamhet i detta hänseende inskränkts till ett minimum, dels hade denna institution till främsta uppgift att sörja för utförandet av monumentalarbeten i skulptur eller väggmåleri, och detta huvudsakligen i samband med nybyggnader eller större ombyggnader. Uppgiften att smycka offentliga lokaler och tjänsterum med lösa konstverk tillkom främst och, i fråga om äldre lokaler, helt nationalmuseum, som vidare genom sin depositionsavdelning ensamt vore i stånd att i fortsättningen övervaka och vårda de för statliga medel inköpta konstverken. Det syntes överintendenten under sådana förhållanden rimligt att medel, avsedda för utsmyckning av statliga och kommunala lokaler, ställdes till förfogande i form av ett större tillfälligt inköpsanslag till nationalmuseum. En utvidgning av museets depositionsverksamhet genom nyförvärv av konstverk ville han även beteckna som en riksangelägenhet.

Chefen för ecklesiastikdepartementet fann att den starkt stegrade efterfrågan på konstverk för deposition syntes vittna om ett intresse, som förtjänade uppmuntran och stöd från statsmakternas sida. Han var dock icke beredd att uttala sig om storleken av de anslagsmedel, som sammanlagt borde ställas till förfogande för ändamålet, och förordade ett reservationsanslag för budgetåret 1947/48 av 40 000 kronor, vilket anslag också beviljades av riksdagen. Samma anslag utgår under budgetåret 1948/49 och har i statsverkspropositionen 1949 upptagits även för budgetåret 1949/50. Som en följd av detta särskilda anslag har depositionsverksamheten ökat. Antalet 1948 lämnade depositioner uppgick sålunda 1948 till 632, fördelade på 44 institutioner. Av dessa depositioner ingingo dock 440 i det här nedan omnämnda museibytet. Vidare lämnades 295 icke inventarieförda färglitografier till 60 institutioner.

En särskild uppmärksamhet har från nationalmusei sida ägnats de konstsamlande provinsmuseerna. De första depositionerna inom denna grupp gjordes 1885. Flera av dessa konstmuseer, såsom de i Ystad, Falun och Landskrona, äro väsentligen uppbyggda på depositioner från nationalmuseum, andra ha såsom deposition erhållit konstverk, vilka på ett värdefullt sätt komplettera de egna samlingarna. För att depositionerna på bästa sätt skola verka stimulerande på landsortens konstliv måste dock utbyten av depositionerna stundom ske. Med bidrag av ett statsanslag på 5 000 kronor har 1948 ett sådant depositionsbyte verkställts mellan museerna i Ystad, Lands-

krona, Kristianstad, Kalmar, Vänersborg, Eskilstuna, Växjö, Falun och Östersund.

En viktig grupp bland depositions-mottagare utgöra de svenska beskickningarna. Den första depositionen inom denna kategori gjordes 1905 i Oslo, men huvudparten erhöll sina depositioner under 1920- och 1930-talen. Vid årsskiftet 1947/48 hade museet sammanlagt 293 konstverk i 17 olika beskickningar. Samtidigt uppgingo inneliggande depositionsansökningar från beskickningar och konsulat till 15. Anledningen att så många ansökningar om depositioner förelågo från denna relativt fåtaliga grupp var dels tillkomsten av nya beskickningar, dels ökade krav på statens medverkan vid inredning av beskickningarnas representationsrum.

Registrering av tillfällig utlåning och förflyttning. Genom depositionsavdelningens försorg verkställas och registreras jämväl tillfällig utlåning av konstverk från museet samt förflyttning av konstverk mellan museet och slotten. Huvudparten av de tillfälligt utlånade konstverken har lämnats till utställningar i museer och konsthallar, en mindre del för studier, reproduktioner eller färgfotografering. Antalet tillfälligt utlånade konstverk uppgick 1948 till 1 065 och antalet mellan museet och slotten förflyttade konstverk till 185.

Vandringsutställningar. Anordnandet av ambulerande utställningar i landsorten med material ur statens konstsamlingar utgjorde en särskild punkt i det av Richard Bergh 1915 framlagda förslaget rörande nationalmusei konstbildningsverksamhet. Dessa utställningar skulle enligt förslagsställaren ordnas med tanke särskilt fäst på ett konsthistoriskt upplysningsarbete och understödja museets depositions- och organisationsverksamhet. Först 1922 kom denna utställningsform till stånd, då en utställning av svensk konst från mitten av 1800-talet utsändes till Norrland. Denna, liksom följande vandringsutställningar, ordnades i samarbete mellan museet och de kommuner, som utställningen gästade. Vanligen har detta samarbete skett på så sätt, att kommunerna iklätt sig kostnaderna för försäkring, lokal, transport, vakthållning och reklam, medan övriga kostnader påvilat nationalmuseum. Inkomsterna av entréerna ha tillfallit kommunerna och av katalogförsäljningen museet. Utställningarnas öppnande har som regel på varje plats fått en festlig prägel. Samarbete med lokala bildningsorganisationer och skolor har alltid upptagits. Demonstrationer ha anordnats genom museets försorg för allmänhet och skolor, liksom särskilda föreläsningar anknyttande till utställningen.

De två första vandringsutställningarna, som utsändes 1922 och 1923, voro närmast av försökskaraktär, och till dessa utgingo inga särskilda anslag. Anslag ha sedan, som framgår av särskild bilaga (bil. 4), utgått med skilda belopp. För vart och ett av budgetåren 1945/47 uppgick detta anslag till 10 000 kronor. I samband med att en från ifrågavarande anslag avlönad arvodsbefattning som utställningskommissarie ersattes med en amanuens-

tjänst med lön från museets avlöningsanslag minskades anslaget fr. o. m. budgetåret 1947/48 till 2 500 kronor.

Antalet vandringsutställningar, som museet utsänt, uppgår till 17 och sammanlagda antalet utställningsbesök till 158. Några av dessa utställningar ha haft en vandringstid på flera år och vid ett tillfälle ha samtidigt 5 varit i gång. Under 1947 förekommo två vandringsutställningar. Den ena av dem var en större propagandautställning, »God konst i hem och samlingslokaler», den andra en mindre, konsthistorisk utställning, »Carl Larsson», iordningställd för kringsändande på landsbygden och därvid bl. a. till folkhögskolor. Antalet besökta orter uppgick till 27 och antalet besökare till 50 800. Under 1948 fortsatte den senare utställningen och visades på 16 orter. En utställning omfattande »Fransk konst ur nationalmusei samlingar» var samma år anordnad i Göteborgs konstmuseum. Uppgift på antalet besökare saknas här.

I februari 1949 har från museet utsänts en vandringsutställning omfattande såväl konst som konsthantverk, kallad »Från Karl Johans tid», och syftande till att levandegöra en konsthistorisk epok. Utställningen har närmast försökskaraktär. Ingen tidigare utställning har nämligen omfattat konsthantverk utan enbart målningar, skulpturer och grafiska verk, vilka äro lättare att frakta än konsthantverksföremålen.

Nationalmuseum har vidare verksamt kunnat stödja även andra likartade åtgärder till konstbildningens främjande. Speciellt kan härvid hänvisas till det samarbete, som ägt rum mellan museet och riksförbundet för bildande konst, genom utlåningar till detta av konstverk ur statens konstsamlingar och genom en gemensam planering av resevägar för museets och förbundets vandringsutställningar.

Kulturmässor. En kulturpropaganda av vidare syftning avsågo de s. k. kulturmässor som nationalmuseum anordnat på skilda orter i landet. Deras mål var att inom ramen för en lokal kulturell festlighet sammanföra manifestationer av olika arter av konstnärlig verksamhet. Vid sidan av konstutställningar ingingo sålunda teater, instrumental- och volkalmusik samt föreläsningar i mässornas program. Anordnandet av de i mässorna ingående konstutställningarna, som från museets sida utgjort den centrala utgångspunkten för dessa och till vilka särskilda statsbidrag utgått, har vilat på depositionsintendenten. Den höga nivå, som präglat dessa mässor och som skänkt dem deras värde, har väsentligen berott på att programmet i dess helhet uppgjorts av en sakkunnig och central ledning. Så ha såväl uppgörandet av program som underhandlingar med medverkande föredragshållare, orkester- och teaterledare, solister m. m. i stor utsträckning kommit att påvila depositionsintendenten. Mässornas ekonomi och arrangemangen på platsen ha skötts av de lokala kommittéerna.

Överintendenten lämnade i sin årsberättelse 1919 en redogörelse för kulturmässan i Skara och framhöll därvid bl. a., att denna mässa var den första i en beräknad serie av dylika från museet anordnade kulturella fester, vilka skulle ingå som ett led i museets strävanden att göra hela landet på ett helt

annat sätt än dittills delaktigt av konstnärliga och kulturella bildningstillfällen. De avsågo att genom ett mångsidigt och utvalt program skänka befruktande intryck av skönhet och andlig stimulans åt stora grupper av svenska folket, som eljest hade endast mycket sparsamma tillfällen att stifta bekantskap med svensk konstnärlig odling. I enlighet med principen att mässorna borde stödja kulturella ortssträvanden, valdes plats och tid med hänsyn till att Västergötlands fornminnesförening till våren 1919 planerade öppnandet av sitt nybyggda museum i Skara. Det stod enligt överintendentens mening utom tvivel att museets invigning fick ökad glans och dess intressen ett välbehövligt stöd genom invigningens sammankoppling med mässan.

De följande kulturmässorna voro anordnade i Östersund 1920, Malmö 1921, Västerås 1923 och Kalmar 1926. Sedermera ha några kulturmässor i denna form icke kommit till stånd genom museets initiativ. I stället har museet medverkat vid vissa större utställningar i landsorten, såsom utställningen Fritiden i Ystad 1936, där depositionsintendenten ledde den propagandaavdelning, som upplåtits för de svenska museerna. Karaktär av kulturmässa hade de stora festligheter, som 1937 anordnades på Gripsholms slott i anledning av 400-årsminnet av slottets grundläggning. Anordnare var här föreningen för Gripsholmsjubileet 1937, med depositionsintendenten som verkställande ledamot. Sedermera har idén med kulturmässor upptagits av lokala organisationer. Sålunda ha kulturmässor anordnats i Norrköping och Gävle.

Utställningar i utlandet. Nationalmusei deltagande i utställningar i utlandet har varit av stor betydelse för spridandet av kunskap om svensk konst och svenskt konsthantverk. Under åren 1920—1939 har museet deltagit i jämnt 100 dylika, av vilka 31 haft en mer eller mindre officiell prägel, och efter andra världskrigets slut har museet aktivt deltagit i ytterligare ett flertal utställningar. Flera av dessa utställningar ha direkt anordnats av museet. Tjänstemän vid museet ha i många fall fungerat som utställningarnas kommissarier.

Utställningar inom museet. När depositionsavdelningen tillkom, var det Richard Berghs avsikt, att de tillfälliga utställningarna såväl inom som utom museet skulle ledas av depositionsintendenten. Han tänkte sig, att de tillfälliga utställningarna inom museet främst genom inlånade konstverk skulle kunna tillfälligt komplettera vissa delar av museets samlingar och sålunda klart och mångsidigt belysa dessa genom ett ständigt förnyat åskådnings- och jämförelsematerial. Dessa utställningar ha dock kommit att anordnas genom vederbörande avdelningars försorg, varvid vissa utställningar av pedagogisk eller propagativ karaktär kommit att påvåla depositionsintendenten. Den tillfälliga utställningsverksamheten inom museet har kommit att nå en stor omfattning — icke minst under evakueringsåren 1939—44 — och har under åren 1916—1948 uppgått till 445.

De tillfälliga utställningarna ha varit av mångskiftande art och kunna vid en summarisk sammanfattning fördelas i åtta huvudgrupper.

Som första grupp kan sättas årligt återkommande utställningar. Dessa syfta främst till att åstadkomma en kvalitetshöjning av den konstnärliga produktionen och omfatta serierna »Svensk bokkonst», »Unga tecknare» och »Barnteckningar».

En andra grupp utgöres av utställningar, vilka erhållit en direkt konstpropagandistisk utformning. Som exempel kunna här angivas utställningarna »Framtidens folkets hus», »God konst i hem och samlingslokaler» och »Kontakt med nyttokonstnären».

En tredje grupp omfattar större utställningar av utländsk konst, konsthantverk och arkitektur, t. ex. »Italiensk konst», »Från Rembrandts land», »Konstskatter från Wien», »Vincent van Gogh», »Väinö Aaltonen», »Edvard Munch», »Orientaliska mattor», »Norska bildvävnader» och »Amerika bygger».

En fjärde grupp utgöres av större utställningar belysande olika epoker i svensk konst, t. ex. »Fem stora Gustavianer», »Opponenterna av 1885», »Konstnärsförbundet 1891—1920» och »Den unga expressionismen».

En femte grupp utgöres av större utställningar belysande svenskt konsthantverk, t. ex. »Kosta», »Rörstrand», »Marieberg», »Svenskt silver», »Svenskt guld».

En sjätte grupp omfattar bok- och grafikutställningar från olika länder, såsom de nordiska länderna, England, Frankrike, Tyskland, Italien, Schweiz, Tjeckoslovakien, Ungern, de latinamerikanska länderna och USA.

En sjunde grupp utgöres av minnesutställningar över avlidna svenska och utländska konstnärer.

En åttonde och sista grupp utgöres av tillfälliga utställningar av föremålsgrupper inom museets egna samlingar, som på grund av det otillräckliga utrymmet eljest äro helt eller delvis magasinerade. Som exempel kunna här angivas museets antiksamling, samlingen av ostasiatiskt måleri och skulptur, samlingen av ryska ikoner, mästerverk i handteckningssamlingen, museets samlingar av arkitekturritningar (»Från Ludvig XIV:s Paris», »Fullerösamlingen» m. m.).

I samband med alla större utställningar inom museet ha som regel anordnats visningar för allmänhet, skolor och skilda sammanslutningar. Ibland ha dessutom hållits seminarier för studerande vid högskolor, särskilda studiekurser och till utställningarna anknyttande föredrag. Denna konstbildningsverksamhet har stått under depositionsavdelningens ledning, liksom vanligen utställningarnas ofta mycket omfattande reklamverksamhet.

Föreläsningar. Anknyttande till äldre traditioner inleddes 1917 under depositionsintendentens ledning en därefter varje termin återkommande föreläsningverksamhet. För att nå en så vid publik som möjligt ur alla samhällsklasser har avdelningen vanligen anordnat föreläsningarna i samarbete med andra institutioner, såsom Arbetarnas bildningsförbund, Stockholms arbetarförening, riksförbundet för bildande konst, samarbetsnämnden för konstföreningarna i Stockholm, Stockholms högskola och Stockholms stads hantverksförening. I början höllos endast de med föredragen sammanhängande demonstrationerna av samligarna inom museet, senare ha även själva föredragen med få undantag anordnats där, varvid som regel någon av de större salarna fått tjäna som provisorisk föreläsningssal.

Föreläsningarna ha efter införandet av elektrisk belysning i museet 1932 regelbundet anordnats en å två kvällar i veckan och omfattat alla slag av

konst och konsthantverk. Föreläsare ha varit såväl museets egna tjänstemän som utomstående specialister. Publikintresset har i regel varit gott och stundom så stort, att föredragen måst upprepas. Utanför de vanliga föreläsningsserierna har museet anordnat föredrag av särskilt inbjudna utländska föredragshållare.

Föreläsningsverksamheten, som utvecklats till en institution, har väckt intresse även utanför Stockholm, varför museet alltifrån 1920-talets början ofta anmodats anordna eller förmedla konstföreläsningar i landsorten. Sedan år 1942 ha vissa av museets föreläsningsserier regelbundet dubblerats i flera provinsstäder, främst Norrköping, Linköping och Örebro. Under de senare åren har föreläsningsverksamheten utsträckts även till mindre orter inom landet.

Kurser i konststudium m. m. Nationalmusei kursverksamhet inleddes 1922 med en konststudiekurs på Gripsholm för historielärare. Denna har sedan följts av kurser för teckningslärare och andra lärare, studieledare och andra för konsten intresserade personer. Verksamheten har bedrivits i samverkan med skolöverstyrelsen, folkuniversitetsföreningen, riksförbundet för bildande konst, Arbetarnas bildningsförbund, Birkagårdens folkhögskola och samarbetsnämnden för konstföreningarna i Stockholm. Kurserna ha varit förlagda till nationalmuseum, Gripsholm, Waldemarsudde, Thielska galleriet och Skokloster. Verksamhet bistånd har också lämnats från museet till konststudiekurser i landsorten.

Utom nämnda större kurser ha anordnats mindre studiecirkel samt offentliga och enskilda demonstrationer med deltagare från alla befolkningsskikt.

Sedan museet genom de 1922 inledda konststudiekurserna nått ökad kontakt med lärarna, ha skolorna alltmer dragits in i museets bildningsverksamhet. I landsorten har detta främst skett i samband med vandringstställningarna, i museet genom visningar. Genom ett årligt anslag på 10 000 kronor från Stockholms stad har fr. o. m. 1945 skolvisningsverksamheten fått fasta former, och besök vid museet ingår nu i kursplanen för klass 7 vid Stockholms folkskolor. Antalet besökande skolbarnsgrupper utgjorde 540 år 1938 och översteg 800 år 1948. För att även de tusentals resande skolbarn, som i större eller mindre grupper och ofta under ledning av en lärare, som icke är förtrogen med museerna i Stockholm, skulle kunna erhålla bättre utbyte av ett besök på nationalmuseum har museet sedan 1928 varit i kontakt med skolresornas organisationer samt Svenska Turistföreningen och informerat dessa om möjligheterna att genom museets försorg erhålla visningar. Till sitt biträde vid denna studieverksamhet har avdelningsföreståndaren en genom anslaget från Stockholms stad avlönad studieledare.

Kontakten med skolorna har även upprätthållits på andra sätt. Så ha t. ex. sedan 1938 särskilda skolkvällar anordnats i museet för läroverksamhet, varvid programmet utom visningar även omfattat uppträdande och musikalisk underhållning, utförd av skolornas egna elever.

Genom depositionsintendentens försorg ha vidare seminarier och kurser, behandlande material ur statens konstsamlingar, anordnats för studerande vid universitet och högskolor, såväl i nationalmuseum som på Gripsholm.

Nationalmusei publikations- och förlagsverksamhet. Redigeringen av publikationer till främjande av ett allmännare konstintresse har från depositionsavdelningens tillkomst ingått i avdelningens uppgifter. Sådana publikationer äro serien Nationalmusei småskrifter, Studiebesök i Nationalmuseum, bildkataloger, Nationalmusei väggalmanacka, studieblad och smärre pedagogiska broschyrer. Vidare utgivas genom avdelningsföreståndarens försorg kataloger och vykortsserier rörande slottssamlingarna och större depositionsamlingar samt färglitografier för depositionsändamål. Inom avdelningen har även lagts upp ett filmarkiv. Vid sidan av de redigerings- och förlagsuppgifter, som åligga depositionsintendenten, utgivas från museet en årsberättelse och, numera genom ekonomiska bidrag av staten och föreningen Nationalmusei vänner, Nationalmusei årsbok samt genom resp. avdelningars försorg kataloger och speciella publikationsserier, såsom serierna Ur nationalmusei handteckningssamling, Småskrifter utgivna av Svenska porträttarkivet och Index över svenska porträtt, grafiska nytryck, färgtryck, reproduktioner och vykort. Inneliggande lager av kataloger m. m. skötes av kansliet.

Omsättningen av kataloger och nytryck är betydande. Så uppgingo inkomsterna på katalogmedel budgetåret 1947/48 till 17 521 kr., behållningen från föregående år till 9 102 kr., utgifterna till 15 313 kr. samt inkomsterna på nytrycksmedel till 3 659 kr., behållningen från föregående år till 386 kr. och utgifterna till 1 572 kr. Fotografimedel, som delvis även komma att beröras i detta sammanhang, uppgingo samma tid till inkomster 94 121 kr., behållning från föregående år 21 174 kr. och utgifter 47 215 kr.

Provinsmuseerna m. m. En viktig del av depositionsavdelningens program är dess konsulterande verksamhet. Icke minst provinsmuseerna ha utnyttjat möjligheten att samråda med depositionsintendenten vid frågor rörande inköp av konstverk samt vid planerandet av museernas allmänna konstfrämjande verksamhet. I många fall har avdelningens stöd varit av största betydelse för tillkomsten och den fortsatta utvecklingen av dessa museer liksom för den från provinsmuseerna utgående konstbildningsverksamheten.

När depositionsavdelningen 1917 inrättades, ansåg museichefen att avdelningsföreståndaren skulle tillhandagå provinsmuseernas föreståndare med fackmässiga råd angående ordnandet och vården av konst och verka för att provinsmuseerna erhöles en lämplig organisation och inriktning. I ett flertal städer har nationalmuseets stöd varit av avgörande betydelse för tillkomsten av konstsamlade museer liksom för den fortsatta verksamheten av dessa. Depositionsintendentens sakkunskap har även anlåtats av utländska museer. Detta omfattande arbete har utredningen närmare berört i annat sammanhang (s. 157 f.).

Nationalmuseum har även att som central myndighet behandla frågor rör-

rande de konstsamlade provinsmuseerna liksom andra frågor som stå i samband med konstlivet i landet. Dessa frågor, som röra yttranden över sökta anslag, granskning av förslag till byggnader avsedda för samlingar av konst och konsthantverk, inspektioner av statsunderstödda konstmuseer och förbund m. m. och som närmare behandlats av utredningen i annat sammanhang (s. 160), förberedas som regel av depositionsintendenten, ofta i samråd med sekreteraren vid nationalmuseum eller vederbörande avdelningsföreståndare. Depositionsintendenten är även föredragande i sådana ärenden, där landsantikvarierna fungera som nationalmusei ombud. I avdelningsföreståndarens åliggande ingår även att på överintendentens uppdrag inspektera deponerade konstverk.

B. Depositionsavdelningens organisation.

Depositions- och konstbildningsverksamheten handhaves nu, som tidigare omnämnts, av nationalmusei avdelning för slottssamlingar och utom museet deponerade konstverk. Avdelningen förestås av en förste intendent (Ca 29), vilken till sitt biträde — utom redan angiven personal vid slottssamlingarna (se sid. 56) — äger en eo intendent (Ce 26), en amanuens vid vandringsutställningarna (med för de lärda verken gällande befordringgång) och en studieledare (med arvode av Stockholms stad). Härtill komma ett kanslibitråde (gemensamt med slottssamlingarna, Ce 11) och en museivakt (Ce 9). Tidvis tjänstgör vidare vid avdelningen en pressombudsman (avlönad med arvode, vanligen utgående från större tillfälliga utställningars inkomstmedel), ett växlande antal demonstratörer (avlönade med de tillfälliga utställningarnas inkomstmedel) samt ett biträde för förlagsverksamheten (avlönad med enskilda medel). På grund av avdelningens stora verksamhetsområde och ojämnheten i de år från år till museets förfogande ställda medlen har bildningsverksamheten från avdelningens tillkomst i stor utsträckning uppehållits av extrapersonal. De med depositionerna, de tillfälliga utlåningarna och förflyttningarna förenade omfattande registrerings- och katalogarbetena utföras av kanslibiträdet.

Avdelningens registrerade, ingående brev rörande depositions- och konstbildningsverksamheten uppgick 1948 till omkr. 1 330.

KAP. 26.

Utredningsuppdragets innebörd.

Enligt utredningens direktiv skall utredningen i samband med undersökningen av statens konstsamlingars lokalfråga beakta »det organisatoriska sambandet vid museets fortsatta konstbildande verksamhet såväl inom museet som i landsorten samt depositionsverksamheten». Där praktiska eller organisatoriska förhållanden så påkalla, har utredningen även att »upptaga frågor om museets samarbete med andra verk eller organisationer, såsom

riksförbundet för bildande konst, statens konstråd, Zornmuseet och med dem av statens konstsamlingar, som ej ingå i museets samlingar eller äro museet underställda» (sid. 13).

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 11 juni 1948 har chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallat särskilda sakkunniga, vilka »när det gäller konstuppfostran för vuxna» skola »undersöka möjligheterna att vidga den verksamhet som nu bedrivs av nationalmuseum och Riksförbundet för bildande konst genom vandringsutställningar och depositionsverksamhet. Formerna för ett eventuellt statligt stöd åt övriga konstfrämjande organisationer böra även övervägas. Utredningen bör därför icke ensidigt taga sikte på en förstärkning av de offentliga institutionernas och de centrala organisationernas resurser utan även beakta de lokala konstföreningarnas möjligheter att ägna sig åt konstfrämjande verksamhet framför allt på landsbygden». Dessa sakkunniga ha antagit namnet 1948 års konstutredning.

Nationalmuseiutredningen skall enligt sina direktiv beakta lokalbehoven för den från konstsamlingarna utgående konstbildningsverksamheten. Den har härvid fattat som sin uppgift att utreda och uppdraga riktlinjer för den från statens konstsamlingar utgående konstfrämjande verksamheten liksom till konstsamlingarnas depositionsverksamhet samt till förhållandet mellan nationalmuseum och statens övriga konstsamlingar. Däremot har utredningen nödgats avstå från att utreda och lämna förslag till »sådana åtgärder, som främja en naturlig samverkan mellan de skilda konstbildningsorganen samt mellan dessa och folkrörelserna, kommunerna, industriella och kommersiella enheter», vilka frågor onekligen äga ett visst sammanhang med statens konstsamlingars konstbildningsverksamhet men som uppdragits åt 1948 års konstbildningsutredning. Likaså har utredningen med hänsyn till nämnda utrednings uppdrag icke heller närmare upptagit de i nationalmuseiutredningens direktiv angivna frågorna om statens konstsamlingars samarbete med statens konstråd och riksförbundet för bildande konst.

Emellertid vill utredningen beträffande riksförbundet för bildande konst i detta sammanhang erinra om att riksförbundets viktigaste verksamhet utgöres av vandringsutställningar, vilka huvudsakligen omfattat moderna inlånade konstverk eller reproduktioner, medan nationalmusei vandringsutställningar huvudsakligen omfattat äldre, staten tillhöriga konstverk. Enligt utredningens mening är det dock önskvärt, att förbundets ställning inom svensk konstbildningsverksamhet blir närmare bestämd och att fastare gränser uppdragas mellan förbundets och nationalmusei konstbildningsverksamhet.

Vad åter statens konstråd angår vill utredningen här framhålla, hur tillfredsställande konstrådets verksamhet utvecklats i fråga om dess viktigaste arbetsuppgift, utsmyckning av statliga byggnader med monumentalkonst. Däremot anser utredningen, med hänsyn bl. a. till den utformning utredningen givit det förordade museet för modern konst, att konstrådets inköp av konst, som icke har monumentalkaraktär, borde överflyttas på museet

för modern konst. Härigenom skulle undvikas en onödig konkurrens och skapas en större planmässighet vid statens inköp av modern svensk konst, samtidigt som konstrådet fick möjlighet att helt ägna sig åt sin huvuduppgift, utsmyckningen genom monumentalkonst. Till frågan om vården av de av konstrådet inköpta konstverken återkommer utredningen i det följande (sid. 162).

KAP. 27.

Utredningen.

Allmänna synpunkter. Nationalmusei depositionsavdelning tillkom samtidigt som de materiella och sociala framstegen i vårt land började skapa de yttre förutsättningarna för ett mera utbrett folkligt intresse för konsten. Avdelningen visade sig också genast fylla ett stort behov. Den genom avdelningens bedrivna konstbildningsverksamheten, kontakten med skilda bildningsinstitutioner och med konstsamlande museer ute i landet har ständigt ökat. Utredningen vill uttala som sin mening, att avdelningens verksamhet kraftigt bidragit till det nuvarande starka konstintresset i landet.

Utredningen anser också, att den konstbildnings- och depositionsverksamhet, som nu närmast omhänderhaves av depositionsavdelningen och vars skiljande från den museala konstvårdande verksamheten skulle förändra förutsättningarna för hela vårt konstliv, är oupplösligt förenad med nationalmuseum och utgör ett viktigt led i dess verksamhet. Ett utbyggande av depositions- och konstbildningsavdelningen står därför enligt utredningens mening i angelägenhetsgrad på intet vis efter uppgiften att tillgodose statsamlingarnas trängande lokalbehov.

1944 års folkbildningsutredning har i sitt betänkande del II (SOU 1948: 30) med förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet bl. a. framhållit, att det kvalificerade konstlivet av i dag ännu i mycket röjer sitt utsprung i 1700-talets och det tidigare 1800-talets kulturliv men att de vidsträckta samhällsgrupper, som nu bära huvudansvaret för det politiska och sociala livets gestaltning, icke såsom tidigare generationer haft en estetiskt fostrande hemmiljö bakom sig. Utredningen framhöll vidare, att man numera allmänt torde vilja hävda, att estetisk fostran är en medborgarlig rättighet, som i likhet med all annan fostran bör stå var och en till buds.

För en nutida uppfattning framstår det även enligt nationalmuseiutredningens mening som en nödvändighet av största vikt, att varje medborgare, oberoende av bostadsort eller ekonomisk ställning, skall kunna bli delaktig av det konstnärliga och kulturella arv, som svenska folkets konstsamlingar utgöra, liksom av dagens svenska konstliv. Likaså synes det utredningen som en plikt för staten att lämna det nu livliga konstintresset allt stöd. Na-

nationalmuseets resurser är dock otillräckliga för att museet i önskvärd omfattning skall kunna lämna sådant stöd, varför museet i många fall icke sett sig i stånd att tillgodose välmotiverade framställningar om utställningar, föreläsare och demonstratörer m. m.

Det torde vara en allmän och grundad uppfattning, att nationalmuseum inom den trånga ramen för sina anslag icke utan framgång sökt förverkliga ovan angivna mål. Det museala upplysningsarbetet har också otvivelaktigt verkat impulsgivande på museets tjänstemän genom det levande konstitresse och den entusiasm, som många gånger mött dem från de mest skilda kretsar under arbetet med vandringsutställningar, föredrag och visningar. Enligt utredningens mening utgöra detta konstitresse och denna entusiasm värdefulla tillgångar, vilka det gäller att väl tillvarataga och skydda. De linjer, efter vilka nationalmuseum hittills arbetat i sin lofvärda önskan till att upplysa och hjälpa, icke att tillvälla sig ett förmynderskap, synes utredningen även i fortsättningen böra följas.

Med hänvisning till vad ovan anförts vill utredningen framlägga ett förslag till omorganisation av depositionsavdelningen, som avser att låta de statliga konstmuseernas rika samlingar och tjänstemännens erfarenhet på ett mer effektivt sätt än hittills utnyttjas i bildningsverksamhetens tjänst, så att de kunna verka väckande och fostrande på hela folket och stödja konstlivet i landets olika delar. Utredningen vill i detta sammanhang erinra om att 1944 års folkbildningsutredning (del II s. 117, jfr s. 155) framhållit som högeligen angeläget, att ett avsevärt ökat anslag måtte ställas till museernas och de s. k. främjandesammanslutningarnas förfogande, så att dessa bli i tillfälle att erbjuda bildnings- och studieförbunden sina tjänster på ekonomiska villkor, som äro överkomliga för dessa.

Nationalmuseiutredningen har ovan framhållit betydelsen för statens konstsamlingars eget liv och verksamhet av en levande kontakt med konstlivet i landsorten. Om denna verksamhet sålunda för de centrala konstmuseernas del är önskvärd, så bör å andra sidan en efter utredningens förslag omorganiserad depositionsavdelning komma att lämna viktiga bidrag till landsortens konstliv. Vikten av att statens centrala konstsamlingar erhålla en organisation, som kan stödja en sund utveckling av bildningsverksamheten, synes utredningen vara stor icke minst då, enligt utredningens mening, vissa tecken tyda på att man har anledning befara, att det nu livaktiga och högt uppdrivna allmänna konstitresset kan komma att utsättas för avbräck och bakslag.

I samband med sin behandling av nationalmuseum har utredningen föreslagit, att den nu med konstbildnings- och depositionsverksamheten sammankopplade vårderna av slottssamlingarna, vilka till sin karaktär direkt tillhöra det äldre konstmuseets verksamhetsområde, måtte bilda egen avdelning inom detta museum. Denna åtgärd är redan i realiteten genomförd, sedan Kungl. Maj:t på överintendentens förslag — såsom tidigare nämnts (s. 40 och 56) — bemyndigats förordna en av museets intendentur att förestå slottssamlingarna. Genom en sådan anordning minskas den stora ar-

betsbörda, som nu åligger depositionsavdelningen, samtidigt som härigenom arbetet mera helt kan inriktas på den aktuella konstbildnings- och depositionsverksamheten.

För att giva ett adekvat namn åt avdelningen, föreslår utredningen, att den erhåller namnet Statens konstsamlingars institut för konstbildningsverksamhet och depositioner. Med statens redan nu stora samlingar av konst som bakgrund, vilka samlingar enligt det av utredningen framlagda förslaget skulle komma att kraftigt ökas — icke minst när det gäller den moderna konsten — synes det vara självklart att institutet, med en ändamålsenlig organisation, kommer att intaga en ytterst viktig plats inom konstbildningsarbetet i landet. Utan det föreslagna institutet skulle statens konstmuseer icke som givande part i önskvärd utsträckning göra sin insats till gagn för landet i dess helhet.

Utredningen vill i detta sammanhang icke underlåta att återgiva ett uttalande i 1936 års statsverksproposition av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet A. Engberg, vid behandlingen av frågan om anslag till nationalmusei vandringsutställningsverksamhet. »Det skulle enligt min mening», anförde statsrådet därvid, »vara synnerligen beklagligt, om statens centrala konstmuseum begränsades till att bliva ett exklusivt huvudstadsmuseum, av vars rika konstskatter landet i övrigt ej skulle erhålla del. Denna verksamhet med depositioner, vandringsutställningar och konstbildningsarbete, som museet bedrivit under de senare åren och som museet även under de år, då förevarande anslag varit indraget, vetat att på ett ambitiöst och erkännansvärt sätt fullfölja, har högt värdesatts landet runt. Denna verksamhet har säkerligen i ej oväsentlig grad bidragit till att stimulera det konstitresse, som glädjande nog börjat spira även inom befolkningsskikt, vilka tidigare stått tämligen främmande härför».

Institutets huvuduppgifter skulle bestå i att i intimt samarbete med de i statens konstsamlingar ingående museerna leda konstbildningsarbetet inom dessa och ute i landet, att förestå depositionsverksamheten, att inom huvudstadens konstmuseiorganisation företräda hela rikets intressen och ute i landet representera statens konstsamlingar som helhet.

A. Institutets verksamhet.

Depositioner. Utredningen finner, att den decentralisering av statens konstsamlingar, som depositionsverksamheten innebär, utgör ett viktigt led i konstsamlingarnas stadgeenliga uppgift att verka för konstsinnets väckande och fostrande hos allmänheten. Utredningen vill här erinra om ett uttalande av chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne, i 1947 års statsverksproposition, vari denne framhållit vikten av depositionsverksamheten och betecknat denna som en av de få positiva åtgärder, som från det allmännas sida kunnat vidtagas i syfte att främja intresset för god konst och motverka den smakförsämring, som kan bli en följd av den kända massfabrikationen av mindervärdiga s. k. konstverk. Utredningen, som helt an-

sluter sig till denna statsrådets mening, vill dessutom betona, hur stort behovet ute i landet är av goda konstverk i för allmänheten tillgängliga lokaler. Utredningen vill därför förorda, att institutet genom en fortsatt och ökad depositionsverksamhet får fullfölja det stöd konstlivet i landet på detta sätt redan erhållit.

Vid inrättandet av statens konstråd 1937 avsågs att i samband med statliga nybyggnader eller större om- och tillbyggnader, där konstnärlig utsmyckning kunde förekomma, en viss procent i förhållande till byggnadskostnaden skulle anslås till konstnärlig utsmyckning, såsom skulptur, dekorativt måleri eller stafflikonst samt konsthantverk. Denna form för medelsanvisning kom dock endast att gälla intill krigsutbrottet 1939. När efter krigets slut nya anslag lämnades konstrådet för konstnärlig utsmyckning, fick medelsanvisningen en annan form och har budgetåren 1947/49 utgått med ett till 150 000 kronor begränsat årligt anslag. Då detta belopp icke räcker till utsmyckning av mer än ett mycket begränsat antal byggnader, har prydandet av nybyggnader med stafflikonst i stor utsträckning kommit att åligga nationalmuseum. Frågan om sättet för medelsanvisningen till statens konstråd har dock nu varit föremål för utredning av 1948 års konstutredning, som i en den 30 oktober 1948 daterad promemoria i huvudsak förordat en återgång till det tidigare sättet för medelsanvisningen.

Genom det ökade allmänna konstitresset och genom den eftersläpning, som uppstått till följd av en begränsning av depositionsverksamheten under de senaste krigsåren, har en bristande balans uppstått mellan tillgång och efterfrågan på konstverk för deposition. Efter tillgängliga uppgifter att döma torde nationalmuseum ha avstått jämförelsevis fler konstverk för deponering än något annat centralmuseum i världen. För att nationalmuseum likväl skall kunna fullfölja sin depositionsverksamhet har — såsom av den föregående redogörelsen framgår — fr. o. m. budgetåret 1947/48 utgått ett särskilt årligt anslag för inköp av konst för deposition av 40 000 kronor. Enligt utredningens mening måste även i fortsättningen för detta ändamål ett särskilt anslag beräknas under ytterligare ett antal år, då, förutom angivna förhållanden, i samband med den av utredningen förordade nyuppställningen av nationalmuseum och tillkomsten av museet för modern konst, ett utbyte av en rad depositioner för exponering i de centrala museerna måste komma till stånd. Sedan den av utredningen förordade nyorganisationen av statens konstsamlingar fungerat under några år, torde antalet konstverk för deposition inom museerna åter komma att öka. Efter flera tecken att döma synes utvecklingen icke komma att gå mot tillkomsten av jättemuseer, varför en ökad tillgång av konst för depositionsändamål kommer att uppstå, icke minst i samband med de föreslagna överföringarna av konst från det moderna museet. Å andra sidan har man emellertid att räkna med ökade krav på stöd från konstmuseerna ute i landet, bl. a. i form av depositioner, som man näppeligen kan avvisa. Utredningen förmodar, att önskemål om ytterligare depositions museer — av samma typ som t. ex. konstmuseet i Ystad — kommer att ställas från flera provins-

städer och att den tid ej heller är avlägsen, då sådana behöva upprättas även i Stor-Stockholms ur kulturell synpunkt som regel vanlottade ytterområden. Hittillsvarande depositions museer ha anordnats i intimt samarbete mellan nationalmuseum och vederbörande lokala myndigheter samt under sin uppväxttid stått under depositionsintendentens tillsyn. Enligt utredningens mening torde denna anordning för skapandet av dylika museer väl lämpa sig även i fortsättningen. Behovet av nya provinsmuseer för konst har senast framhållits av 1944 års folkbildningsutredning.

I detta sammanhang vill utredningen något beröra frågan om deponitioner av konstverk i svenska beskickningar och konsulat. Denna fråga finner utredningen vara av vikt, då dessa deponitioner äro ägnade att i främmande länder sprida önskvärd upplysning om svensk kultur och svensk konstnärlig standard. Ur denna synpunkt kunna, enligt vad utredningen inhämtat, de äldre depositionerna i flera fall icke anses tillfredsställande, enär de till stor del bestå af tämligen obetydliga verk av holländska småmålare eller andra och tredje rangens italienska barockkonstnärer samt främst tjänat som dekorationstycken i stilmiljö. Angelägenheten av att tillvarata denna möjlighet till upplysning om svensk kultur har också betonats av överintendenten i en framställning i november 1947 till ministern för utrikes ärendena, vari överintendenten bland de typer av konstverk, som borde vara representerade i den svenska utrikesrepresentationens lokaler, framhållit porträtt av internationellt kända svenskar, typiska svenska motiv av goda svenska konstnärer eller utländska motiv med speciellt intresse för respektive länder samt nutida svensk konst, måleri, skulptur, grafik och konsthantverk. Han hemställde, att utrikesministern i proposition till 1948 års riksdag måtte begära särskilda anslag för ändamålet. Någon proposition härom kom emellertid icke att föreläggas 1948 års riksdag. Där emot väcktes i andra kammaren en motion av herr Åke Wiberg (II: 358) vari denne underströk det av överintendenten skisserade programmet till beskickningarnas utsmyckning. Han framhöll därvid behovet av särskilda anslag till kontinuerliga inköp av en för vår kulturrepresentation nödvändig förbättring av särskilt den äldre konsten i beskickningarna och till ett större nyförvärv av modern svensk konst och konstslöjd. Överintendenten hade i det förra fallet föreslagit ett årligt belopp av 5 000 kronor och i det senare fallet en medelsanvisning av omkring 100 000 kronor, vilken summa han ansåg kunna fördelas på ett lämpligt antal år. Med hänsyn till dåvarande ekonomiska läge hemställde herr Wiberg, att riksdagen måtte till utrikesdepartementets förfogande under budgetåret 1948/49 ställa ett belopp på 20 000 kronor för inköp, i samråd med chefen för nationalmuseum, av konst och konstindustri för utsmyckning av svenska beskickningar. Statsutskottet fann motionens syfte beaktansvärt och förklarade, att den verkställda kostnadsberäkningen icke givit utskottet anledning till erinran men fann att syftet i viss mån skulle bli tillgodosett genom att — på sätt utrikesministern förordnat i 1948 års statsverksproposition vid behandlingen av anslaget till Skrivmaterialier m. m. vid beskickningar och konsulat — in-

köp av konst till beskickningarna undantagsvis skulle kunna ske med anlåtande av ifrågavarande anslag.

Utredningen vill med hänvisning till denna frågas behandling i riksdagen livligt tillstyrka, att ett årligt anslag på 20 000 kronor ställes till utrikesdepartementets förfogande för inköp i samråd med överintendenten av konst och konsthantverk. Utredningen vill i detta sammanhang omnämna, att sedan 1947 ett betydelsefullt samarbete inletts mellan nationalmuseum och utrikesdepartementet, i det föreståndaren för konsthantverksavdelningen tjänstgör inom berörda departement som expert i inredningsfrågor.

Vandringstställningar m. m. Nationalmusei vandringstställningsverksamhet har alltid högt uppskattats landet runt. Utredningen, som finner att vandringstställningarna utgöra ett betydelsefullt led i statens kulturfrämjande arbete, vill förorda att dessa fortsättas och ytterligare utbyggas. Utredningen anser vidare, att denna gren av statssamlingarnas verksamhet, som framför allt förhindrar, att statens centrala konstmuseer bli enbart huvudstadsmuseer, bör komma i åtnjutande av tillräckliga statsanslag och att statens så mycket mindre bör undandraga sig dessa förpliktelser, som vederbörande kommuner alltid med beredvillighet plägat deltaga i kostnaderna för dessa statens vandringstställningar. Även 1944 års folkbildningsutredning har förordat en avsevärd utvidgning av den ambulatoriska utställningsverksamheten. Nationalmuseiutredningen har inhämtat av museiledningen att försök under de senaste åren gjorts att direkt nå landsbygdens befolkning genom utsändandet av vandringstställningar av mindre typ. År 1949 har vidare för första gången i en vandringstställning medtagits äldre konsthantverksföremål. Även denna utställningsform har experimentkaraktär. Utredningen anser, att dessa försök böra fortsättas och utvidgas. Utredningen har beräknat den för vandringstställningarna erforderliga anslagsposten till 16 000 kronor.

Beträffande de för landet betydelsefulla svenska utställningarna i utlandet förordar utredningen, att statens konstsamlingar alltjämt skall deltaga i denna verksamhet.

Tillfällig utlåning och förflyttning. Enligt utredningens mening bör institutet, liksom tidigare depositionsavdelningen, ansvara icke blott för de från statens konstsamlingar deponerade utan även för tillfälligt utlånade konstverk samt handhava förflyttningen av konstverk mellan de i statssamlingarna ingående konstmuseerna och slottssamlingarna. Denna anordning har hittills visat sig vara mycket ändamålsenlig, då genom densamma vinnas nödig kontroll av samlingarna och säkerhet att föremålen väl vårdas under transportererna.

Utställningar inom museerna. För närvarande åligger det, som tidigare anförts, främst depositionsavdelningen att inom nationalmuseum anordna utställningar av pedagogisk karaktär. Utredningen förutsätter, att i fortsättningen institutet kommer att inom de i statens konstsamlingar ingående museerna få anordna utställningar av sådan art.

Föreläsningar och kurser m. m. Den av nationalmuseum nu självständigt eller i samarbete med skilda konstbildningsorganisationer bedrivna bildningsverksamheten, omfattande föreläsningar, kurser, studiecirklar m. m., bör enligt utredningens mening fortsättas och utvidgas under institutets ledning. Utredningen anser vidare att denna bildningsverksamhet, liksom nu, helt bör inriktas på fostran till förståelse för konstnärliga värden men att den däremot icke bör utvidgas till att även omfatta instruktion i konstutövning.

Det organiserade samarbete, som nu finnes mellan nationalmuseum och Stockholms stads folkskolor, synes böra utsträckas till att även gälla övriga skolor i Stockholm. Utredningen kommer i detta avseende icke att avgiva något närmare utarbetat förslag angående konsten och skolan, då frågan om en ökad konstundervisning i skolan skall prövas av 1948 års konstutredning i samarbete med den nu verksamma skolutredningen.

Folkbildningsutredningen har beräknat antalet 1946/47 inom landet verksamma studiecirklar, som enbart syssla med konststudium, till 124, med 2 432 deltagare. Verksamheten brottas, såsom utredningen framhållit, med stora svårigheter att erhålla kvalificerade ledare. Det synes nationalmuseiutredningen vara av stor betydelse, att kurser mera regelbundet än vad hittills kunnat ske anordnas bl. a. för ledare och hjälpkrafter vid konstcirkelverksamheten. Dessa kurser böra lämpligen anordnas genom institutets försorg, då institutet äger erfarenhet på detta område, lämplig personal samt statens konstsamlingar som studiematerial.

Föreläsningverksamheten vid statens konstsamlingar bör enligt utredningens mening ledas av institutet i samarbete med de i statens konstsamlingar ingående museerna. Sålunda böra regelbundna föredragsserier anordnas vid såväl nationalmuseum som det moderna museet och allt stöd lämnas provinsmuseerna vid anordnandet av värdefulla konstföreläsningar. Likaså bör institutet uppmärksamt följa konstvetenskapens och museiteknikens utveckling även i utlandet samt anordna föredrag i Sverige av utländska specialister. Den kontakt med utlandet, som nationalmuseum upprätthållit genom särskilt inbjudna utländska föredragshållare, har otvivelaktigt varit av betydelse för det svenska konstlivet.

Konstbildningsverksamheten i landet har under de senaste åren erhållit ett särskilt stöd från nationalmuseet genom de föreläsningar, som museets studieledare och övriga tjänstemän i stor omfattning hållit på såväl större som mindre orter. Utredningen vill förorda, att en blivande studieledare och hans medhjälpare skola fullfölja denna linje.

Publikationer och förlagsverksamhet. Beträffande statens konstsamlingars förlagsverksamhet, omfattande skriftserier, kataloger, bildverk, småblad, program, almanackor, nytryck, reproduktioner, färglitografier, brevkort m. m., vill utredningen föreslå, att denna centraliseras under institutets ledning. Ett samarbete bör här givetvis i varje enskilt fall äga rum med berörda museum eller avdelning, och beträffande skrifter och kataloger rö-

rande de skilda museisamlingarna skulle förlagsavdelningens verksamhet inskränka sig till det förlagstekniska arbetet. Konstpedagogiska skrifter, arbeten omfattande de bägge konstmuseernas samlingsområden liksom serien av Småskrifter utgivna av nationalmuseum och en eventuell serie av Handlingar utgivna av statens konstsamlingar torde dock som regel även böra redigeras inom institutet.

Genom förlagsavdelningens verksamhet skulle en högst önskvärd enhetlighet och klarhet ernås beträffande statssamlingarnas skrifter, kataloger, bildverk, vykort m. m. samtidigt som möjligheten att få arbetena spridda över landet skulle ökas med därmed följande förstärkt konstpropaganda. Statens konstsamlingar skulle härigenom också kunna påräkna ökade inkomster av sin förlagsverksamhet. Arbetet bör organiseras på ett affärsmässigt sätt, så att avdelningen blir självförsörjande.

Till denna avdelning bör även läggas värden av konstsamlingarnas omfattande klichésamling.

Provinsmuseerna. Utredningen anser, att behandlingen av frågor rörande de konstsamlade provinsmuseerna bör ingå i institutets åligganden, liksom att institutet bör biträda vid värden av statliga och statsunderstödda konst- och konsthantverkssamlingar. Institutet skall dock även äga rätt att för detta arbete tillkalla experter från de statliga konstmuseerna liksom från statens konstsamlingars konserveringsanstalt.

Stor betydelse för att institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner skall kunna följa och stödja landsortens konstliv tillmåter utredningen den i annat sammanhang berörda ombudsorganisationen och det därmed följande samarbetet med konstföreningarna. I landsorten finnes redan till viss del, som utredningen senare kommer att närmare angiva, en ombudsorganisation i landsantikvarieinstitutionen. Utredningen har dock framhållit behovet av en viss omorganisation av dessa tjänster för tillgodoseende av konstmuseala och konstpedagogiska intressen (sid. 155 ff.).

B. Institutets organisation.

Institutets ledning. Med hänsyn till den vikt som utredningen fäster vid konstbildnings- och depositionsarbetet önskar utredningen se detsamma ställt under överintendentens direkta ledning. Utredningen kommer att närmare utveckla frågan om överintendentens ställning i avsnittet om statens konstsamlingars ledning. Utredningen förutsätter, att ett intimt samarbete i konstbildningsfrågor kommer att äga rum mellan institutet å ena sidan och de fria folkbildnings- och konstbildningsorganisationerna å den andra. Ett sådant samarbete skulle enligt utredningens mening bli av största betydelse. Det gäller här att tillföra bildningsverksamheten de stora värden, som ligga i statens konstsamlingar, och den sakkunskap, varöver de statliga konstmuseerna förfoga. Vid en sådan samverkan måste man ständigt ha för ögonen det värde, som ligger i att den fria bildningsverksamheten uppbares

av entusiasm och frivilligt arbete. Utredningen har efter ingående diskussioner funnit, att ett sådant samarbete skulle bäst främjas genom en frivillig samverkan, men att en organisatorisk grundval för detsamma likväl bör skapas för lösandet av vissa praktiska frågor, för undvikande av dubbelarbete och för att giva de olika intressegrupperna tillfälle att avhandla gemensamma angelägenheter. Utredningen vill därför förordna, att *en särskild nämnd* ställes vid överintendentens sida i frågor rörande konstbildningsverksamheten.

Nämnden bör bestå av högst fem ledamöter och fyra suppleanter, av vilka överintendenten skall vara självskriven ledamot tillika ordförande och föredragande. Institutets nedan omnämnde souschef skall vara självskriven sekreterare och äga rätt deltaga i överläggningarna men ej i beslutet. Övriga ledamöter och suppleanter skola utses av Kungl. Maj:t. Utredningen förutsätter att dessa ledamöter så allsidigt som möjligt skola representera det fria folkbildnings- och konstbildningsarbetet i landet.

Nämnden bör äga att besluta i frågor rörande den till konstsamlingarna knutna konstbildningsverksamhetens allmänna anordning och härvid fastställa riktlinjerna för vandringsutställningar, föreläsningar och studiearbetet samt den konstpedagogiska publikationsverksamhet, som enligt utredningens förslag skall ingå i institutets arbetsuppgift. Däremot må nämnden ej taga direkt befattning med det löpande arbetet inom institutet, med vandringsutställningarnas sammansättning, val av föredragshållare eller likartade angelägenheter. Ej heller må nämnden besluta i frågor rörande depositionsverksamheten eller provinsmuseerna, där överintendenten fungerar som central myndighet. Det skall åligga nämnden att på särskild anmodan till Kungl. Maj:t avgiva yttrande i ämnen, som utgöra föremål för nämndens verksamhet eller eljest hänskjutas till densamma. Nämnden äger ock härutöver hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, vartill den i sin verksamhet kan finna anledning. Det skall vidare tillkomma nämnden att årligen före maj månads utgång granska och därvid avgiva yttrande över de av överintendenten uppgjorda förslagen till anslagsäskanden och framställningar i övrigt, som böra göras hos nästföljande års riksdag. Överintendenten skall även rådgöra med nämnden i sådana ärenden, som han anser vara av mer principiell karaktär eller som han i övrigt anser böra underställas denna.

Institutets personal. För att överintendentens arbetsbörda beträffande konstbildnings- och depositionsarbetet icke skall bli allt för betungande vill utredningen förordna, att han till sitt biträde med arbetet vid institutet erhåller en souschef. Det bör åligga denne att ombesörja verkställigheten av överintendentens beslut rörande depositions- och konstbildningsfrågor m. m. och att, i den omfattning överintendenten bestämmer, avgöra på överintendentens prövning ankommande ärenden, som beröra konstbildnings- och depositionsarbetet.

Befattningshavaren ifråga måste vara väl kvalificerad och beredd att bära en stor arbetsbörda. Han bör äga en omfattande sakkunskap inom konstens

område liksom administrativ erfarenhet, förmåga att kunna snabbt taga ställning till skilda problem samt förtrogenhet med landets konstliv och behov. Det synes utredningen med hänsyn härtill rimligt, att souschefen erhåller en högre löneställning än förste intendent. Såsom en med befattningen jämförlig tjänst torde i vissa avseenden kunna angivas den arkivrådstjänst (Ca 33), som i riksarkivet är knuten till andra byrån. Med hänsyn till det anförda vill utredningen förorda, att befattningen t. v. placeras som byrådirektör i lönegrad Ca 31. Utredningens förslag innebär sålunda, att den nuvarande tjänsten som förste intendent vid depositionsavdelningen skall ersättas med en byrådirektörstjänst.

Byrådirektören bör ingå som självskriven ledamot i nämnden för statens konstsamlingar och — vid ärenden berörande konstbildningsverksamhet och depositioner — ingå i nämnden för nationalmuseum.

Vid institutet böra vidare finnas en intendent och två amanuenser. En av dessa amanuenser bör vara knuten direkt till vandringsutställningsverksamheten. Med anlitan av till denna verksamhet ställda medel bör vidare, liksom tidigare varit fallet, extrapersonal anlitas. Institutets tjänstemän böra även biträda vid inspektionen av depositionerna.

I likhet med vad som förordats för motsvarande befattningshavare vid nationalmuseum bör intendenten placeras i lönegraden Ca 26 och amanuenserna åtnjuta den för de lärda verken gällande befordringsgången. Detta innebär i förhållande till nuvarande organisation en förstärkning av personalen med en intendentstjänst.

Studieverksamheten, innefattande föreläsningar, studiecirklar, demonstrationer, förevisningar o. d. bör förestås av en studielektor i intendents ställning. Till denna verksamhet lämnas sedan 1945 ett bidrag av Stockholms stad på 10 000 kronor. Det är utredningens förhoppning, att detta anslag med hänsyn till den stora nytta museet gör huvudstaden även i fortsättningen skall utgå med belopp, motsvarande museets kostnader för demonstratörer vid bägge de i statens konstsamlingar ingående museerna.

Framför allt genom den under det senaste decenniet starkt bedrivna verksamheten med tillfälliga utställningar ha nationalmusei tjänstemän vunnit en omfattande utställningsteknisk erfarenhet. Likväl kräver utställningsverksamheten speciellt för detaljlösningar av arkitektonisk art biträde av utomstående specialister. Sålunda ha under de senaste åren och till extra kostnad experter tillkallats såväl vid anordnandet av vandringsutställningarna som vid de tillfälliga utställningarna inom museet. Ett liknande behov har förefunnits även vid övriga statliga museer i Stockholm liksom vid landsortsmuseerna. Enligt utredningens mening kommer även i fortsättningen ett behov av speciell utställningsexpertis att förefinnas, först vid nyuppställningen av de i konstsamlingarna ingående museerna och sedan vid den inom dessa ständigt förekommande tillfälliga utställningsverksamheten. Utredningen vill därför förorda en särskild årlig medelsanvisning för detta ändamål på förslagsvis 2 000 kronor.

För förlagsverksamheten bör med användande av för publikationsverk-

samheten tillgängliga medel biträde av en i förlagsarbetet praktiskt utbildad person anlitas. Utredningen anser dock, att intet särskilt anslag behöver utgå för denna verksamhet, då denna avdelning, som ovan angivits, bör organiseras så, att den blir självförsörjande. Under institutets inseende böra även fotografiförsäljerskorna vid konstmuseerna (avlönade genom försäljningsprovision) ställas.

Till det omfattande arbetet med registreringen av deponerade, förflyttade och tillfälligt utlånade konstverk bör vid institutet finnas en särskild tjänst för registrerings- och katalogiseringsarbete. Behovet av en dylik befattningshavare har av museichefen framhållits i hans anslagsäskanden till 1948 års riksdag. Denna befattningshavare skall det åligga att registrera samtliga förflyttningar mellan de i statens konstsamlingar ingående museerna och slottssamlingarna, att registrera de från konstsamlingarna deponerade konstverken och tillfälliga utlåningarna, att föra kortregister över depositionerna, att ombesörja försäkringar m. m. för förflyttade konstverk samt föra viss statistik. Dessutom skall det åligga registratorn att registrera institutets korrespondens och i mån av tid biträda med andra uppgifter inom institutet. Vid nationalmusei depositionsavdelning fullgöres f. n. motsvarande göromål av ett kanslibitråde i lönegraden Ce 11. I skrivelse till överintendenten den 15 mars 1949 har Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund och sektionen för kanslipersonal av nationalmusei personalförening hemställt om denna befattnings placering i lönegrad Ca 15, ett förslag som även biträtts av överintendenten i framställning till 1947 års biträdesutredning. Då befattningen enligt utredningens mening är att betrakta som en mycket kvalificerad biträdestjänst och arbetsuppgifterna torde komma att avsevärt ökas vid ett genomförande av utredningens förslag, vill utredningen för egen del förorda en uppflyttning av nämnda kanslibiträddestjänst till kansliskrivaretjänst (registrator) i lönegraden Ca 15.

Till souschefens biträde bör finnas en kontorist i lönegrad Ca 13.

Vid depositionsavdelningen finnes vidare från och med den 1 juli 1949 ett kontorsbiträde i lönegraden Ce 8. Utredningen vill förorda att denna tjänst omvandlas till en kanslibiträddestjänst i lönegraden Ce 11, vars innehavare skall biträda övrig vetenskaplig personal vid institutet.

Härutöver bör vid institutet liksom nu finnas en museivakt med viss hantverksskicklighet liksom kunskap i textning. Med hänsyn till dessa krav bör museivakten enligt utredningens mening placeras i lönegraden Ca 10, vilket innebär en uppflyttning av den nu för dessa göromål avsedda museivaktstjänsten i lönegrad Ce 9.

För institutets befattningshavare böra i tillämpliga delar gälla samma instruktioner som för motsvarande befattningshavare vid nationalmuseum.

C. Övergångsbestämmelser.

Utredningen har vid sin behandling av nationalmuseum förordat att institutet skall erhålla sina lokaler i en föreslagen annexbyggnad. De nuvarande ekonomiska förhållandena ställa dock frågan om tidpunkten för denna byggnads tillkomst i ett ovisst läge. Utredningen har därför förordat, att det parti i nationalmuseumbyggnaden, där depositionsavdelningens och delvis måleriavdelningens tjänsterum nu äro inrymda, icke omdisponeras förrän annexbyggnaden tillkommit. Härigenom kan den av utredningen här ovan förordade organisationen av institutet ur lokalsynpunkt utbyggas oberoende av annexbyggnadens tillkomst. Med hänsyn till det ekonomiska läget har utredningen dock icke velat föreslå, att organisationen utbygges på en gång, utan att detta i stället sker i etapper. Som särskilt angeläget framstår härvid inrättandet av intendentstjänsten i lönegrad Ca 26 och tjänsten som kansli-skrivare (registrator) i lönegrad Ca 15.

AVD. VII.

För statens konstsamlingar gemensamma avdelningar.

KAP. 28.

Allmänna synpunkter.

Enligt utredningens mening böra vissa tidigare icke behandlade och nu i nationalmuseum ingående avdelningar vara gemensamma för statens konstmuseer och institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner. Dessa avdelningar böra stå direkt under överintendenten. Genom att de på detta sätt sidoordnas med övriga institutioner undvikas onödiga och fördyrande dubbleringar och ökas möjligheterna för de i statens konstsamlingar ingående museerna och institutet att utnyttja desamma. Utredningen förutsätter också att vissa av de gemensamma avdelningarna skola stå öppna även för andra museer än de i statens konstsamlingar ingående.

De här avsedda gemensamma avdelningarna äro: kansli, bibliotek och arkiv, konserveringsanstalt, press- och reklamavdelning, rammakareverkstad och lokal för reproduktionsarbeten.

Vissa speciella avdelningar, som nära höra samman med visst museum eller viss museiavdelning, anser utredningen alltjämt böra vara underställda respektive museum eller museiavdelning. Så har utredningen redan föreslagit, att monteringsateljén skall vara underställd nationalmusei avdelning för handteckningar och gravyrer liksom konserveringsanstalten för skulptur och antikens konst avdelningen för skulptur och antikens konst. Inrättandet av en särskild möbelkonserveringsateljé har utredningen vidare förordat vid nationalmusei avdelning för konsthantverk. Då anstalter redan finnas vid statens historiska museum för konservering av såväl textil konst som av järnföremål, har utredningen förutsatt att dessa skola kunna utnyttjas även av statens konstsamlingar och därför icke förordat anordnandet av särskilda sådana för nationalmusei konsthantverksavdelning.

Statens konstsamlingars kansli.

Nuvarande organisation.

Nationalmusei kanslipersonal utgöres nu av en juridiskt utbildad sekreterare (med av Kungl. Maj:t bestämt arvode, 2 300 kronor), en kansliskrivare (Ca 15) och en kontorist (Ce 13). Kansliskrivaren bestrider kassagöromålen vid museet och kontoristen tjänstgör som överintendentens handsekreterare och kansliets registrator. Vid kansliet tjänstgöra vidare en museivakt (Ca 9) som expeditionsvakt samt post- och bankbud ävensom ett cykelbud (Cg 1). Dessa senare biträda även övriga avdelningar vid museet, i den mån deras arbete vid kansliet så medgiver.

Antalet till kansliet inkomna diarietförda skrivelser uppgick 1948 till 499.

Enligt nu gällande stadgar § 7 åligger det sekreteraren att föra protokoll över av överintendenten fattade beslut och över museinämndens förhandlingar, att uppsätta, kontrasignera och expediera utgående skrivelser, att biträda vid uppsättandet av museets årsberättelse samt att i övrigt biträda vid handläggningen av ärenden av administrativ natur.

Enligt stadgarna § 8 böra kamrerargöromålen anförtros åt den i staten uppförde kansliskrivaren. Det åligger denne att hålla moträkning med riksbanken över där insatta och därifrån uttagna medel samt i övrigt föra alla med avseende å dessa och övriga museimedels redovisning nödiga anteckningar och räkenskaper, att till siffran granska inkomna räkningar samt verkställa utbetalningar i enlighet med av överintendenten godkända och påtecknade räkningar, att månatligen samt i övrigt på anfordran till överintendenten avgiva rapport över kassans ställning samt att årligen inom föreskriven tid, i enlighet med fastställt formulär, upprätta och avsluta huvudbok över räkenskaperna för det föregående budgetåret i vad gäller såväl statsmedel som donationsmedel. I övrigt är kansliskrivaren skyldig att utföra de arbeten, som av överintendenten åläggas honom i tjänsten.

Kapitalbehållningen av museets fonder uppgick vid utgången av år 1948 till i runt tal 2 073 000 kronor. Det åligger kansliskrivaren ifråga om fondförvaltningen bl. a. att uppgöra förslag till omplacering av i fonderna ingående värdepapper. Vidare utövar kansliskrivaren viss tillsyn över till konstsamlingarna donerade fastigheter. Utöver lön har kansliskrivaren för sitt arbete med fondförvaltningen sedan år 1932 av fondmedel åtnjutit ett årligt arvode av 1 200 kronor.

Den kontorist, som tjänstgör som överintendentens handsekreterare och kansliets registrator, biträder även vid uppsättandet av nämnd- och museiprotokoll m. m., för tjänstematrikel och dagbok över tjänstgöringsförhållanden och viktigare händelser inom museet, upprättar pensionsansökningar och besöksstatistik samt ombesörjer upphandling av kontorsmaterial för museet.

I egenskap av överintendentens handsekreterare har kontoristen vidare att uppsätta förslag till brev på tyska, engelska och franska språken samt att mottaga och lämna upplysningar till utländska besökare.

Utredningen.

Statens konstsamlingars kansli bör enligt utredningens mening vara direkt underställt överintendenten.

Sekreterarens åligganden böra i huvudsak vara desamma, som för närvarande tillkomma honom i egenskap av sekreterare vid nationalmuseum. Det bör sålunda enligt utredningens mening åligga sekreteraren att föra protokoll över av överintendenten fattade beslut, över förhandlingarna vid nämnden för statens konstsamlingar och nationalmusei nämnd, att, i förekommande fall efter samråd med vederbörande museichef eller souschef, för överintendenten föredraga ärenden av administrativ natur, att biträda vid redigeringen av statens konstsamlingars årsberättelse, att i övrigt upprätta, kontrasignera och expediera från statens konstsamlingars kansli utgående viktigare skrivelser samt tillse, att erforderlig tjänstematrikel och andra behövliga anteckningar föras över personalen. Önskvärt skulle vara, att sekreteraren även fungerade som personalchef vid statens konstsamlingar, men så länge sekreterarbefattningen upptagits endast som en deltidstjänst synes överintendenten böra uppdraga åt annan lämplig befattningshavare att fullgöra här avsedda göromål.

Det synes utredningen sannolikt, att sekreterarens arbetsuppgifter efter konstsamlingarnas fulla utbyggande bli av den omfattningen, att befattningen borde förändras till heltidstjänst. Utredningen anser dock, att en sådan ändring bör ske först sedan behovet härav blivit fullt klarlagt, och förordar därför ingen ändring i befattningens nuvarande karaktär av bisyssla. Utredningen vill emellertid förorda, att sekreterarens arvode tills vidare ökas till ett belopp av 3 000 kronor om året.

Kassagöromålen vid statens konstsamlingar finner utredningen lämpligen böra organiseras efter förebild från naturhistoriska riksmuseet och statens etnografiska museum. Särskilda böcker böra föras för varje museum eller specialavdelning och en gemensam huvudbok uppläggas. Beslut om utanordning av anslagsmedel böra fattas, såvitt gäller nationalmuseum och museet för modern konst, av vederbörande museichef och i övrigt av överintendenten. Räkenskaper över entrémedel och övriga inkomster vid museerna böra föras inom varje institution av museichefernas handsekreterare och redovisas av museicheferna till konstsamlingarnas gemensamma huvudkassa varje vecka. I huvudkassan böra inkomster och utgifter siffergranskas och meddelande lämnas om institutionernas kassaställning, när så kan anses erforderligt. Närmare detaljföreskrifter i berörda hänseenden torde böra utfärdas av överintendenten.

Det bör åligga den tjänsteman, som skall hava det närmaste ansvaret för medelsförvaltningen vid statens konstsamlingar att på sätt, som av över-

intendenten närmare bestämmes, uppbära och redovisa till statens konst-samlingar inflytande statsmedel och övriga inkomster, att enligt gällande bestämmelser och överintendentens särskilda föreskrifter ombesörja statens konstsamlingars utgifter, att föra statens konstsamlingars räkenskaper över såväl statsmedel som enskilda medel, att inom föreskriven tid till riksräkenskapsverket insända statens konstsamlingars räkenskaper samt upprätta förslag till placering av statens konstsamlingars donationsmedel och med biträde av vice värd öva tillsyn över till konstsamlingarna donerade fastigheter.

Genom den av utredningen föreslagna omorganisationen erfordras vid statens konstsamlingar en registrator, vilken tillika bör vara överintendentens sekreterare. Utredningen anser att det även bör åligga befattningshavaren att biträda vid upprättandet av enklare skrivelser, föra tjänstematrikel och verkställa för statens konstsamlingar behövliga inköp av kontorsmaterial.

Utredningen vill erinra att frågan om löneställningen för kansliskrivaren och kontoristen vid nationalmuseum varit föremål för upprepade framställningar från civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund m. fl. personalorganisationer, senast i skrivelse till överintendenten den 15 mars 1949, därvid den förra tjänsten begärts placerad som kassör i lönegraden Ca 23 och den senare som registrator i lönegraden Ca 19. Denna framställning har av överintendenten överlämnats till 1947 års biträdesutredning, varvid denne för egen del tillstyrkt de sålunda framförda förslagen.

Enligt utredningens mening är dessa tjänstemäns lönegradsplacering alltför låg i förhållande till vederbörande befattningshavares arbetsuppgifter. Vad först angår kansliskrivartjänsten så kommer vid ett genomförande av utredningens förslag till omorganisation av statens konstsamlingar de till tjänsten hörande arbetsuppgifterna och därmed förenat ansvar att avsevärt ökas. Utredningen förordar därför, att denna tjänst tills vidare uppflyttas till kassörstjänst i lönegraden Ca 23. I samband härmed torde det nuvarande särskilda tilläggsarvodet av fondmedel böra indragas. Det synes utredningen även framdeles — efter konstsamlingarnas fulla utbyggnad — böra övervägas, om ej tjänsten i fråga bör erhålla en ytterligare förbättrad löneställning.

Vad åter angår kontoristtjänsten så komma de därmed förenade arbetsuppgifterna att endast i mindre grad beröras av utredningens organisationsförslag. Med hänsyn härtill och då frågan om löneställningen är föremål för prövning av 1947 års biträdesutredning, har nationalmuseiutredningen ej ansett sig böra för egen del framlägga något förslag till förbättrad lönegradsplacering för den här avsedda tjänsten utan — i likhet med sitt ställningstagande beträffande vissa biträdesutredningen berörda tjänster vid nationalmuseum (s. 64) — vid sina anslagsberäkningar utgått från oförändrad löneställning.

För skrivarbeten och biträde åt ovan nämnda befattningshavare erfordras ett heltidsanställt kanslibitråde i lönegraden Ce 11, som i mån av tid

även bör biträda inom andra avdelningar vid konstsamlingarna med utskrivningsarbeten. Behovet av en sådan befattningshavare är redan nu stort.

Utredningen anser, att någon ändring av arbetsuppgifterna för den vid kansliet tjänstgörande museivakten liksom för cykelbudet icke bör ske. Löneställningen för dessa befattningshavare anser utredningen bör bli oförändrad.

KAP. 30.

Statens konstsamlingars press- och reklamavdelning.

Framför allt för de tillfälliga utställningarna, studiecirkelarna och konserterna samt vandringsutställningarna har, såsom tidigare omnämnts, en pressombudsman som regel under höst- och vårterminerna varit anställd vid nationalmuseum och placerad vid depositionsavdelningen. Han har avlönats med anlåtande främst av skilda utställningars vinstmedel. Det har alltmer visat sig att en god reklam och en påpasslig presstjänst äro nödvändiga för att få allmänhetens uppmärksamhet riktad på museet. I utlandet ha vissa konstmuseer jämfört med svenska förhållanden i långt större utsträckning tagit reklamen i sin tjänst.

Utredningen anser, att behov av en särskild reklam- och pressombudsman förefinnes vid statens konstsamlingar, vilken efter den föreslagna omorganisationen bör biträda alla de i statens konstsamlingar ingående institutionerna och därmed ställas direkt under överintendenten.

Pressombudsmannen bör vara en i press- och reklamfrågor väl insatt person. Då denne kommer att erhålla en ojämn om och tidvis betungande arbetsbörda, vill utredningen förorda, att pressombudsmannen åtminstone tills vidare icke uppföres på stat utan erhåller en beroende på arbetsuppgifternas art och anhopning varierande ersättning. Medel härför bör utgå från förevisningsmedel och tillfälliga utställningars vinstmedel.

KAP. 31.

Statens konstsamlingars konserveringsanstalt.

Nuvarande organisation m. m. Nationalmusei konservator är tillsatt på förordnande av Kungl. Maj:t och åtnjuter ett årligt arvode av 2 300 kronor. Detta arvode utgår för hans administrativa åligganden vid museet men utgör icke ersättning för av honom utförda konserveringsarbeten — frånsett smärre rengörings- och fernissningsarbeten. Till sitt biträde har konservatorn minst två, ibland flera assistenter, vilka äro privatanställda av honom.

Av dessa är den ena mera konstnärligt kvalificerad med kompetens att utföra enklare konserveringsuppgifter medan den andre tjänstgör som tekniskt biträde. Konservatorn disponerar avgiftsfritt en ateljé i museet och äger rätt att där utföra även privata beställningar.

Under 1947 utfördes på konservatorsateljén 105 konserverings- och restaureringsarbeten av målningar ur statens konstsamlingar. Vidare har konservatorn under året utfört över 150 konserveringar, omfattande porträtt och målningar tillhörande 28 olika statliga institutioner. Kostnaderna för konservering av museets och slottens målningssamlingar bestridas av de i det föregående omnämnda anslagsposterna för samlingarnas vård och underhåll, uppgående till 7 500 kronor 1947/48, och för konserveringsarbeten å statens konstsamlingar å de kungl. slotten samma budgetår uppgående till 6 600 kronor (s. 70). Konservering av deponerade konstverk bekostas av depositions-mottagaren. Kostnaden för dessa arbeten uppgick 1947 till 7 415 kronor. Konserveringsarbeten av konstverk ur statens övriga samlingar bekostas av vederbörande institution efter särskild överenskommelse med konservatorn.

Konservatorn åligger det att yttra sig i sådana frågor av konstnärligt (måleri-)teknisk art, som handläggas av överintendenten eller nämnden, att biträda vid besiktning av konstverk och tillse om i samlingarna ingående målningar äro i behov av konservering samt att i förekommande fall efter samråd med vederbörande avdelningsföreståndare framlägga förslag därom för överintendenten. Härvid bifogas kostnadsberäkning. Konservatorn erhåller därefter i uppdrag att som restaurator vidtaga överenskomna konserveringsåtgärder. Efter slutförd konservering uppvisas arbetet för överintendenten i nämnden, varefter betalning utanordnas. I den mån övriga arbetsuppgifter medgiva, följa avdelningsföreståndarna konserveringsarbetena. Tidigare voro uppgifterna som konservator och restaurator vid museet skilda men förenades under den nuvarande konservatorns företrädare.

Konservatorn åligger det även att yttra sig rörande sökt tillåtelse att kopiera konstverk (måleri) i museets samlingar. Han skall övervaka och med råd och anvisningar tillhandagå dem som erhållit sådan tillåtelse, föra förteckningar över dessa samt över kopierade konstverk. En viktig del av konservatorns åliggande utgöres av hans allmänna mottagningar, där allmänheten utan avgift får uppvisa målningar och erhålla råd.

I en promemoria till nationalmusei nämnd har museets konservator Gustaf Jaansson bl. a. påpekat, att den oerhörda utveckling, som under de senaste decennierna ägt rum på det elektro-fysikaliska området, motiverade en modernisering och utökning av den bristfälliga och jämförelsevis föråldrade utrustning, som nu står museets konservator till buds för vetenskapliga undersökningar av konstverk. Detta vore erforderligt icke minst för att avslöja och motarbeta de allt skickligare konstförfalskarna. Han framhöll som nödvändigt att i anslutning till målerikonservatorns ateljéer och under namnet statens konstsamlingars tekniska institut ett laboratorium inrättades för röntgenfotografering, röntgengenomlysning, modernaste apparatur

för ultraviolett och infrarött ljus i kombination med fotografisk utrustning, spektralanalys och mikrofotografering. Ett samarbete mellan detta institut och statens kriminaltekniska anstalt liksom med det måleritekniska institutet vid konstakademien förutsatte han vidare böra komma till stånd. Till konservatorns förfogande stode f. n. i fråga om teknisk utrustning endast två kvartslampor av äldre konstruktion.

Utredningen. Utredningen vill understryka den betydelse en tekniskt väl utrustad konserveringsavdelning skulle äga dels för vården av statens egna konstsamlingar och dels för att avslöja och motverka konstförfälskningar. Utredningen vill, sedan den från skilda museer i Europa och Amerika införskaffat uppgifter om den vid de större museerna förefintliga tekniska apparaturen och i frågan samrått med statens kriminaltekniska anstalt, förorda, att nationalmusei konserveringsavdelning måtte erhålla ökad teknisk utrustning. Denna apparatur skulle främst bestå av analyslampor med ultraviolett och infrarött ljus för undersökning och fotografering samt en röntgenapparat med specialstativ för tavlor enligt den vid National Gallery i London använda typen. Inköpskostnaden för två analyslampor och röntgenapparaten kan i runt tal beräknas till 25 000 kronor.

Beträffande apparatur för spektralanalys och skilda kemiska undersökningar må nämnas, att dylik erfordras för såväl av nationalmusei konserveringsavdelning som för statens kriminaltekniska anstalt. Då ett samarbete mellan dessa statliga institutioner på denna punkt låter sig väl göra, förordar utredningen, att nämnda apparatur centraliseras till kriminaltekniska anstalten.

Efter den av utredningen förordade omorganisationen av statens konstsamlingar kommer konservatorn att få dela sitt arbete mellan nationalmuseum och slottssamlingarna, det moderna konstmuseet, institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner samt övriga staten tillhöriga samlingar av porträtt och andra målningar. Med hänsyn till detta förhållande vill utredningen förorda, att konservatorn icke organisatoriskt knytes till ett museum utan direkt underställes överintendenten. Enligt utredningens mening bör konservatorn även efter anfordran med råd bistå landets övriga konstsamlande museer.

Då konservatorns arbetsuppgifter helt hänföra sig till måleriet, vill utredningen förorda att befattningen erhåller tjänstebenenämningen målerikonserverator. Samtidigt vill utredningen förorda, att konserveringsavdelningen erhåller namnet statens konstsamlingars konserveringsanstalt.

Utredningen har i samband med sin behandling av nationalmuseum förordat att särskilda konserveringsanstalter för skulptur, handteckningar och gravyrer samt konsthandverk alltjämt skola finnas knutna till resp. museiavdelningar. Den i den föreslagna måleritekniska konserveringsanstalten ingående tekniska apparaturen kommer att bli av en viss betydelse även för dessa. Sin ojämförligt största användning kommer denna dock att få för målningssamlingarna. Då det enligt utredningens mening är önskvärt, att

anstalten och dess tekniska utrustning ställas under en enda tjänstemans ledning, vill utredningen förorda, att densamma underställes målerikonser-
vatorn.

Enligt utredningens mening bör målerikonservatorn alltjämt handlägga frågor rörande konservering av målningar i statens konstsamlingar och när-
vara vid handläggning av dylika frågor i nationalmusei nämnd och vid det
moderna konstmuseet samt äga rätt att till protokollet anteckna sin från
vederbörande museichefs beslut avvikande mening. Han bör även yttra sig
rörande sökt tillstånd att kopiera målningar tillhörande statens konstsam-
lingar, övervaka och med råd och anvisningar tillhandagå samt föra förteck-
ning över de personer, som erhållit sådan tillåtelse, samt över kopierade fö-
remål. Han bör även stå allmänheten till tjänst med råd och upplysningar
på av överintendenten närmare angivna villkor.

Till sitt biträde vid konserveringsarbetena bör målerikonservatorn erhålla
till en början en assistent. Denne bör besitta sådana kunskaper, att han
under lämplig sakkunnig kontroll kan sköta även den ovan nämnda rönt-
genapparaten. Formen för skötseln härav bör bestämmas i samråd med me-
dicinalstyrelsen i enlighet med lagen av den 6 juni 1941 angående tillsyn å
radiologiskt arbete. Målerikonservatorn torde, liksom hittills, böra avlönas
med arvode och äga rätt till viss privatpraktik. En sådan anordning synes
åtminstone t. v. vara nödvändig för att till befattningen kunna knyta en kon-
servator av högsta klass. Organisationen skulle därmed erhålla vissa likheter
med den vid kungl. mynt- och justeringsverket, där myntgravören är ar-
vodist med rätt till privat praktik och att mot bestämd dagtaxa vid förefal-
lande behov använda personalen, när statens arbeten icke lägga hinder i
vägen. Även målerikonservatorn skulle enligt utredningens mening vid före-
kommande behov mot bestämd dagtaxa och efter anmälan kunna disponera
assistenten för sin privata praktik. Utredningen anser dock att konserve-
tors löne- och anställningsförhållanden måtte upptagas till förnyad pröv-
ning efter den nuvarande befattningshavarens avgång.

Utredningen vill förorda, att målerikonserverators nu till 2 300 kronor
uppgående arvode t. v. bestämmas till oförändrat belopp. Vidare anser ut-
redningen, att den av hans assistenter, som är kvalificerad för det konst-
närliga arbetet, måtte uppföras på lönestat och, i likhet med gravörerna
vid kungl. mynt- och justeringsverket, placeras i 19 lönegraden. Utredningen
vill dock icke förorda att befattningen omedelbart uppföres som ordinarie,
utan föreslår, att den tills närmare erfarenhet vunnits placeras som extra
ordinarie. Den merkostnad, som uppförandet på lönestat av denne assistent
kommer att innebära, beräknar utredningen väl skall uppvägas av den
minskning i nu utgående konserveringskostnader, som anordningen medför.

KAP. 32.

Statens konstsamlingars bibliotek och arkiv.**A. Nationalmusei bibliotek.**

Nationalmusei bibliotek omfattar (1948/49) ca 47 500 nr böcker, småtryck och moderna planschverk, upptagande sammanlagt ca 1 300 hyllmeter. Bibliotekets accession utgjorde 1924—1947 33 250 nr, varav 28 150 eller 84 % influtit som gåvor eller genom byte. Till inköp och bindning utgår 1948/49 ett anslag på 7 000 kronor. Biblioteket är tillgängligt endast för museets tjänstemän, konsthistoriska forskare och studerande samt för konstnärer. Genom interurbana lån står det dock öppet för alla. Antalet hemlån uppgick 1947 till 4 067, varav 2 356 till museets tjänstemän. Antalet 1948 inkomma skrivelser (förutom lånerekvitioner o. d.) uppgick till 308 och utgående till 582.

Med biblioteket är förenad en urklippssamling, ordnad i 410 kapslar, upptagande 90 hyllmeter.

Biblioteket förestås av en bibliotekarie (Ce 21) med biträde av en amanuens (Ce 20). För urklippssamlingen finnas anställda två kontorsbiträden på halvtid (Ce 8 och Cg 6). Som biblioteksvaktmästare tjänstgör en museivakt (Ce 9).

Nationalmusei bibliotek har under de sista årtiondena från en blygsam början växt fram till sin nuvarande ställning. Biblioteket sammanfördes 1919 i ett biblioteksrum såsom ett referensbibliotek för främst museets tjänstemän och uppgick ännu 1923 till endast ca 12 500 volymer och småtryck, upptagande 355 hyllmeter. Bibliotekets starka tillväxt har kommit till stånd genom gåvor och byten och genom att utöver de statliga inköpsanslagen bidrag kunnat lämnas från museets förevisningsmedel. Bytesverksamheten har framför allt möjliggjorts genom att föreningen Nationalmusei vänner årligen ställt ett antal av sin publikation Nationalmusei årsbok till förfogande för ändamålet. Museets accession av utländsk konsthistorisk litteratur är tidvis den största i Stockholm och närmast jämförbar med kungl. bibliotekets. Denna bibliotekets utveckling har varit nödvändig för museet, då, genom det stora konstintresset, den för museiarbetet behövligen litteraturen på kungl. biblioteket genom utlåning till allmänheten i stor utsträckning icke varit tillgänglig för museets tjänstemän.

Utredningen. Konsthistorisk litteratur samlas nu i Stockholm, enligt den av kungl. biblioteket utgivna accessionskatalogen, av vitterhetsakademien, nordiska museet, konstakademien, Stockholms högskola, nationalmuseum, kungl. biblioteket, tekniska högskolan, livrustkammaren och konstfackskolan. Till dessa nio institutioner komma andra, av accessionskatalogen icke

förtecknade institutioner, såsom svenska slöjdföreningen, stadsbiblioteket, armémuseum, husgerådskammaren m. fl.

Motsvarande förhållanden påträffas även i andra större städer. I Köpenhamn t. ex. samlas konsthistorisk litteratur av tjugo olika institutioner. För att något komma tillrätta med förhållandena där har Konstakademiens Bibliotek i Bibliotekskommissionens betänkande 1927 ställts som landets konsthistoriska huvudbibliotek. I detta bibliotek har också ett kartotek över det konsthistoriska litteraturbeståndet i flera av de övriga institutionerna utarbetats, vilket kartotek dock icke synes under senare år ha hållits à jour med utvecklingen. Vissa bestämda samlingsområden ha även uppdragits mellan de skilda institutionernas bibliotek i Köpenhamn. Så t. ex. samlar speciellt Kunstmuseet kataloger över museer, samlingar och utställningar och litteratur över teckningar och gravyrer, liksom nyare fransk litteratur illustrerad med originalgrafik. Beträffande förhållandet mellan museibiblioteken och Det Kongl. Bibliotek kan nämnas, att här en i viss mån avsiktlig dubblering av konsthistorisk litteratur kommer till stånd, då ett flertal konsthistoriska arbeten innehålla sådana uppgifter av betydelse för filologien, religionshistorien och den allmänna kulturhistorien, att de icke kunna undvaras av ett bibliotek med Det Kongeliges ställning. Vissa dyrbarare verk kunna vidare av ekonomiska skäl inköpas endast av Det Kongelige Bibliotek.

I en i Biblioteksaarbogen 1943 publicerad uppsats av bibliotekarien Aage Marcus, varur ovanstående uppgifter äro hämtade, anges att det alltjämt ur allmänhetens synpunkt är ett önskemål, att en större centralisering av det konsthistoriska bokbeståndet måtte komma till stånd i Köpenhamn.

En viss differentiering av den inköpta konsthistoriska litteraturen finnes redan vid några av institutionerna i Stockholm. Så domineras enligt accessionskatalogen nyförvärven till tekniska högskolans bibliotek helt av arkitekturhistoriska verk och de till nationalmuseum samt kungl. biblioteket av arbeten över måleri, skulptur, grafik och konsthantverk. I övrigt äro gränserna icke fullt klara. En genomförd gränsdragning skulle otvivelaktigt vara till såväl den stora allmänhetens som forskarnas fromma, samtidigt som den ur ekonomisk synpunkt skulle vara av värde genom att minska antalet onödiga dubbleringsköp av utländsk litteratur. Ett samarbete mellan de intresserade biblioteken skulle vara av betydelse. Ett sådant har sedan länge funnits mellan de två största, nämligen nationalmusei bibliotek och kungl. biblioteket. Att dubbleringar dock även här ske, torde i många fall, med hänsyn till det livaktiga konstintresset, vara motiverat. Alldeles som fallet är i Köpenhamn verkställer kungl. biblioteket vidare inköp av vissa dyrbarare arbeten, som av ekonomiska skäl icke kunna inköpas av nationalmuseum.

Av betydelse för nationalmusei byggnads- och organisationsproblem är ett fixerande av nationalmusei biblioteks ställning. Därvid kan man eftersträva antingen att det göres till ett mindre referensbibliotek uteslutande avsett för museets tjänstemän eller att det utbygges till ett vetenskapligt konst-

bibliotek, vilket då rimligen som centralbibliotek efter vissa regler vore tillgängligt för både de konstvetenskapliga forskarna och den konstintresserade allmänheten.

Betydelsen av att äga ett väl tillgodosett fackbibliotek framhålles i Betänkande med förslag till åtgärder för främjande av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena 1944 (s. 64) med ord, som äga sin fulla giltighet även för konsthistorikern. Det heter där: »Vetenskaplig forskning och undervisning å ena sidan och vetenskaplig litteratur å den andra äro oskiljaktiga. Litteraturen är den viktigaste källa, varur forskaren, läraren och eleven kan hämta kunskap om tidigare rön. Ju längre forskningen framskrider och kunskapsstoffet ökas, desto betydelsefullare för vetenskapens framgång blir det att ur det snabbt växande litterära materialet kunna erhålla tillförlitliga uppgifter om var erforderliga upplysningar äro att hämta samt äga tillgång till dessa dokument.»

Behovet för de konstvetenskapliga forskarna att äga tillgång till ett även med utländsk facklitteratur väl försett bibliotek är påtagligt. Lika otänkbart som det vore att bygga forskning på enbart det svenska föremålsbeståndet, lika orimligt vore det att lita till enbart den svenskspråkiga litteraturen. Genom kravet på ett rikhaltigt bildmaterial liksom en ofta förefintlig önskan att åstadkomma ett estetiskt tilltalande utförande, ställer sig den konsthistoriska litteraturen som regel synnerligen dyrbar. Dessa omständigheter försvåra för den enskilde museimannen att följa med inom sitt fack. Kraven på museets bibliotek bliva därför större, varför det torde kunna ifrågasättas, om alternativet med ett mindre referensbibliotek inom museet är praktiskt genomförbart. Museets bibliotek har genom sin accessionsplan under de två sista årtiondena syftat längre, även om de obetydliga inköpsanslagen samt personal- och utrymmesbrist omöjliggjort eventuella planer att av detsamma skapa ett verkligt konstvetenskapligt centralbibliotek. Med bidrag från förevisningsmedlen ha dock, som redan nämnts, de små anslagen räckt till att tidvis giva nationalmusei bibliotek den största accessionen av utländsk konstvetenskaplig litteratur, som något bibliotek i Stockholm kan uppvisa.

Det synes utredningen, att starka skäl föreligga för att den angivna tendensen fullföljes och nationalmusei bibliotek omformas till ett konstvetenskapligt centralbibliotek, inom sitt fack jämförbart med tekniska högskolans bibliotek för den tekniska litteraturen, riksdagsbiblioteket för den statsvetenskapliga och nobelbiblioteket för den moderna skönlitteraturen samt vitterhetsakademiens bibliotek för den arkeologiska litteraturen. Här för fordras dock ett engångsanslag för komplettering av det äldre bokbeståndet, ett ökat årligt inköpsanslag samt en ökad personalstat.

För tanken på att förvandla nationalmusei bibliotek till centralbibliotek talar, utom angivna förhållanden, även att ett nära lokalt samband dymedelst skulle ernås mellan föremålsmaterial och litteratur. Vidare finnas i museet andra samlingar, som komplettera litteraturen, nämligen konsthistoriska arkiv, bildarkiv och skioptikonbilder.

Från konsthistoriska institutet vid Stockholms högskola har under hand till utredningen framförts tanken på att institutets bibliotek kunde lokalt förenas med nationalmusei bibliotek. Institutets bibliotek uppgår till 525 hyllmeter och accessionen beräknas till minst 10 hyllmeter per år. Från institutets sida har framhållits, att detta bibliotek bl. a. genom sina samlingar rörande arkitektur, klassisk konst och medeltidskonst komme att på ett viktigt sätt komplettera nationalmusei bibliotek, som inom anförda områden icke äger ett representativt bokbestånd. Institutet äger vidare ett omfattande kortregister, omfattande all i accessionskatalogen upptagen utländsk konstvetenskaplig litteratur. Härtill komma samlingar av skioptikonbilder och fotografier.

Det av konsthistoriska institutet vid Stockholms högskola under hand väckta förslaget att institutets bibliotek skulle lokalt sammanföras med museets innebär enligt utredningens mening ett viktigt steg mot skapandet av ett önskvärt större konsthistoriskt bibliotek. Utredningen finner nämligen det nuvarande förhållandet med ett flertal små fackbibliotek och en av allmänheten mycket anlitad större samling av konsthistorisk litteratur på kungl. biblioteket vara mindre tillfredsställande ur såväl museets som ur den konsthistoriska forskningens synpunkt.

Utredningens önskan om ett utökat bibliotek vid statens konstsamlingar medför krav på utvidgade bibliotekslokaler. De nuvarande lokalerna äro otillräckliga och bokbeståndet splittrat på ett flertal förvaringsplatser inom nationalmuseibygnaden. Något ogenomförbart lokalkrav behöver dock icke uppkomma, om biblioteket, i likhet med exempelvis de tekniska biblioteken, vid behov genomför en viss gallring av det äldre bokbeståndet, varvid de gallrade verken kunna erhålla en mindre skrymmande förvaring. Vidare behöver biblioteket i likhet med Konstakademiens bibliotek i Köpenhamn icke samla arbeten inom alla områden av den konsthistoriska disciplinen. Vissa uppdelningar skulle härvid giva sig själva. Arkitekturhistoria kunde liksom nu främst samlas av tekniska högskolan, litteraturen om allmogekonst av nordiska museet, arkeologisk konstilliteratur av vitterhetsakademien etc. Nationalmusei bibliotek skulle specialisera sig på arbeten om skulptur, måleri, grafik och teckning samt konsthantverk. Någon ändring i kungl. bibliotekets ställning förutsättes icke, då de inköp som här göras i regel äro önskvärda även ur andra synpunkter än de rent konstvetenskapliga. Men en koordinering av inköpsverksamheten mellan alla berörda institutioner borde ske.

Utredningen har i samband med sin behandling av nationalmusei byggnad förordat, att biblioteket inrymmes i museets bottenvåning, där det skulle disponera byggnadens nordöstra del jämte ett parti av den s. k. kyrksalen som läsesal. Detta senare utrymme kan svårligen användas som utställningslokal. I det av utredningen för biblioteket anslagna utrymmet skulle genom viss entresolering plats beredas för 2 100 hyllmeter, förutom referensbibliotek, tjänsterum, forskarrum och rum för urklippssamlingen. Möjligheter till ökade utrymmen finnas i den underliggande källaren. Läsesalen

skulle enligt utredningens förslag förläggas intill museets kapprum, varigenom forskarna direkt kunna besöka biblioteket utan att som nu först behöva passera vissa utställningslokaler. Forskarna skulle vidare genom läsesalens centrala läge dit kunna samtidigt rekvirera såväl litteratur från biblioteket som bildmaterial från bildsamlingarna och arkivalier från arkivet (se s. 30).

Med den ställning utredningen förordat för konstsamlingarnas bibliotek synes det utredningen önskvärt, att detsamma måtte bli tillgängligt för allmänheten och icke blott som nu enbart för tjänstemän, forskare och konstnärer. För att forskningsarbetet icke skall hindras eller försvåras genom stora hemlån bör ett större referensbibliotek anordnas. Beträffande övriga böcker kan i kataloger och register eller på annat sätt angivas vilka som icke böra lämnas till hemlån utan särskilt tillstånd. Vidare skulle biblioteket, studiesamlingen, bildarkiv och arkiv samtidigt hållas öppna även vissa kvällar i veckan.

Det förhållande, att de moderna samlingarna komma att lokalt skiljas från nationalmuseum, bör icke föranleda att bibliotekets enhet spränges och därigenom antalet av småbibliotek med konstvetenskaplig litteratur i Stockholm ytterligare ökas. Erfarenheten från t. ex. universitetsstäderna med universitetsbiblioteket och de självständiga institutions- och seminariebiblioteken talar även mot en uppdelning. En utbrytning av litteraturen om den moderna konsten skulle vidare innebära en onaturlig stympning av bibliotekets bestånd. Utredningen vill därför förorda, att i det moderna konstmuseet inrättas en under huvudbiblioteket lydande biblioteksdepot, innehållande för det dagliga museiarbetet nödvändig litteratur.

B. Nationalmusei arkiv.

Arkivet omfattar nu dels museets ämbetsarkiv, dels ett konsthistoriskt arkiv, vilket senare främst består av serierna biografica, topografica samt brev. I det konsthistoriska arkivet ingå originalhandlingar, avskrifter och äldre tidningsurklipp. Museets ämbetsarkiv förvaras huvudsakligen i arkivlokalen men även till mindre delar i kansliet och de skilda avdelningarna. Det upptar i arkivet 50 hyllmeter, medan det konsthistoriska arkivet, som till huvudsaklig del förvaras i arkivlokalen, där upptar 32 hyllmeter. Arkivet har främst använts av museets tjänstemän och av konsthistoriska forskare. Arkivet förestås f. n. av en av museets eo intendent.

Utredningen. Den konsthistoriska avdelningen vid nationalmusei arkiv har under de senaste åren betydligt ökat och intar redan en representativ plats inom vissa konsthistoriska epoker, främst beträffande Konstnärfsförbundet. Utredningen anser att arkivet lämpligen, i överensstämmelse med förhållandet vid vitterhetsakademien, bör underställas samme föreståndare som biblioteket. För arkivet lämpliga lokaler kunna anordnas i källaren under biblioteket i nuvarande rammakarverkstaden och angränsande rum.

C. Bibliotekets och arkivets personal- och anslagsbehov.

Utredningen har ovan förordat, att biblioteket, urklippssamlingen och arkivet underställas samme föreståndare. Då dessa avdelningar äro gemensamma för statens konstsamlingar, vill utredningen förorda att angivne föreståndare direkt underställas överintendenten. Han bör till en början placeras som bibliotekarie i 26 lönegraden och senare — med vetenskapliga och bibliotekstekniska krav — som förste bibliotekarie i lönegrad Ca 29. Till sitt biträde bör föreståndaren äga en amanuens med för de lärda verken gällande befordringsgång och en amanuens med fil. kand.-kompetens i lönegrad Ce 20 samt ett kanslibiträde i lönegrad Ce 11 och ett kontorsbiträde i lönegrad Ce 8. Den vid biblioteket anställda museivakten bör placeras som biblioteksvaktmästare i lönegrad Ca 10. Av ovan angiven personal bör en av amanuenserna under föreståndaren särskilt förordnas att handlägga ärenden rörande arkivet.

För inköp och bindning utgår budgetåret 1948/49 en medelsanvisning på 7 000 kronor. Utredningen anser att denna medelsanvisning bör ökas till förslagsvis 12 000 kronor.

Det av utredningen ovan förordade engångsanslaget för komplettering av biblioteket har av utredningen icke närmare beräknats, då dess storlek blir beroende på om och hur ett närmare samarbete kommer till stånd med närbesläktade bibliotek.

Särskild instruktion för biblioteket och arkivet bör enligt utredningens mening utfärdas av överintendenten efter hörande av nämnden för statens konstsamlingar.

KAP. 33.

Statens konstsamlingars bildsamlingar.

Bildarkivet. Bildarkivet innehåller ca 125 000 fotografier och reproduktioner, upptagande 130 hyllmeter, representerande alla museets verksamhetsområden. Inköp till bildarkivet sker med anlitanade av fotografimedel samt särskilda gåvomedel. Arkivet är mycket anlitat såväl av statens konstsamlingars tjänstemän som av forskare och allmänhet.

Bildarkivet förestås av en f. d. intendent (arvode), vilken till sin hjälp har två kontorsbiträden på halvtid (bägge Ce 8).

Samlingarna av fotografier och skioptikonbilder. Fotografisamlingen innehåller fotografier och negativ, huvudsakligen av de viktigaste föremålen i statens konstsamlingar. Negativen uppgå till omkr. 22 000 st. Ett önskemål är att så småningom konstsamlingarnas hela föremålsbestånd skall fotograferas. Detta har hittills skett endast beträffande avdelningen för konst-

hantverk. Fotografierna, som utförts i litet format, ha icke inräknats i den ovan angivna summan, liksom ej heller de identifieringsfotografier i litet format, som tagits av konstverk i handteckningssamlingen.

Med fotografisamlingen är nu skioptikonbildsamlingen förenad. Den uppgår till omkr. 21 000 st. och är mycket anlita, förutom av museets tjänstemän, av skilda föredragshållare.

Fotografi- och skioptikonsamlingarna omhänderhavas av ett kontorsbiträde på heltid, tillika fotografiförsäljerska (Ce 8), ett på halvtid (Ce 8) och ett skrivbiträde på halvtid (Cf 4).

Fotografiateljén. Fotografiateljén förestås av en fotograf (Ce 21) med biträde av en kopist (arvode utgående av fotografimedel). Under 1948 ha 1 150 nyfotograferingar och 5 500 kopieringar verkställt.

Utredningen. För att allmänheten och forskningen i ökad omfattning skola kunna tillgodogöra sig svenska statens rika konstsamlingar erfordras ett så fullständigt fotografiarkiv över samlingarna som möjligt. För det museala arbetet är ett dylikt arkiv även oundgängligt. Utredningen anser det därför vara av betydelse att fotografiarkivet med fullföljande av nu tillämpade principer ständigt utbygges.

Vikten av ett omfattande bildarkiv har under senare år från olika håll alltmer betonats. Enligt utredningens mening utgör också ett omfattande reproduktionsbibliotek ett nödvändigt komplement till ett efter modernerna principer anordnat konstmuseum.

Det synes utredningen lämpligt, att här ovan behandlade närbesläktade avdelningar, bildarkivet, samlingarna av fotografier och skioptikonbilder samt fotografiateljén, som alla flitigt anlitas av samtliga i statens konstsamlingar ingående institutioner samt av allmänheten, sammanföras under en befattningshavare med intendents ställning (Ca 26), vilken direkt underställes överintendenten. Till sitt biträde för vården och expeditionen av bildarkivet, fotografisamlingen och skioptikonsamlingen skulle föreståndaren erhålla en kontorist (Ca 13) och två kontorsbiträden (Ce 8) samt ett skrivbiträde (Ce 4).

För inköp till bildsamlingarna bör ett särskilt anslag på förslagsvis 5 000 kronor utgå.

Försäljning av fotografier bör i fortsättningen icke åligga ett av biträdena vid fotografisamlingen utan överflyttas på särskilda fotografiförsäljerskor vid de bägge museerna, på sätt som utredningen föreslagit i samband med behandlingen av institutet för konstabildningsverksamhet och depositioner (sid. 127).

Fotografiateljén, som enligt utredningens förslag skall sortera under föreståndaren för bildsamlingarna, bör förestås av en fast anställd fotograf (Ca 21) med ett biträde för kopieringsarbeten (arvode).

Fotografiateljéns apparatur torde, speciellt för att kunna effektivt fungera vid målerikonserverns undersökningar, böra successivt moderniseras. Kostnaderna härför beräknas till 4 000 kronor.

Statens konstsamlingars rammakarverkstad.

Nationalmuseum disponerar en rammakare i museivakts ställning (Ca 10). Museichefskollegiet, liksom överintendenten, har 1945 föreslagit, att befattningshavaren skulle placeras i dåvarande 10 lönegraden (nuvarande 14). Museivaktsutredningen 1946 förordade en placering i dåvarande 7 lönegraden (nuvarande 11) och angav, att befattningshavarens uppgifter »i icke obetydlig utsträckning bestå i konservering och reparation av gamla ramar». Överintendenten fann emellertid i sitt remissutlåtande den 18 november 1946, att denna beskrivning icke täckte hans arbetsuppgifter. »Rammakaren», framhöll han sålunda, »är mycket självständig i sitt arbete och måste vara synnerligen skicklig i sitt yrke. De äldre ramar, som han konserverar, äro oftast mycket dyrbara alster av konsthantverk och utgöra, alldeles oberoende av sin funktion, museivärdiga utställningsobjekt. Detta gäller icke bara museets egna äldre ramar utan i lika hög grad ramarna på de kungl. slotten. Hans främsta arbetsuppgift är dock tillverkning av nya ramar. Det torde säga sig självt, att detta vid landets centrala konstmuseum ställer mycket höga krav på yrkesskicklighet. Skulle museets rammakare icke helt fylla de kvalitetskrav, som museets ledning ställer på honom, måste museet göra sina raminköp i den allmänna marknaden, vilket komme att innebära en ny, betydande anslagspost i museets årliga anslagsräkningen.» Med hänsyn till den viktiga ställning rammakaren således intog vid nationalmuseum, slottssamlingarna och depositionsverksamheten vidhöll överintendenten sitt tidigare förslag om befattningshavarens placering i dåvarande 10 lönegraden.

Utredningen. Efter omorganisationen av statens konstsamlingar komma rammakarens arbetsuppgifter att bli av samma art som nu, dvs. omfatta konserveringar, reparationer och tillverkning av ramar. Han kommer därvid att främst behöva tillgodose rambehovet vid nationalmuseum och slottssamlingarna, det moderna museet och institutet för konstabildningsverksamhet och depositioner. Enligt utredningens mening bör han i mån av tid även kunna mottaga uppdrag från andra statliga museer och institutioner. De ökade krav, som genom nyorganisation komma att ställas på honom, torde motivera, att en särskild rammakarverkstad inrättas med en föreståndare i lönegrad Ca 14 och ett biträde i lönegrad Ce 9. Då denna verkstad, som nu är underställd måleriavdelningarnas föreståndare, skall betjäna olika till statens konstsamlingar knutna institutioner, bör den direkt underställas överintendenten.

För modernisering och nyanskaffning av tekniskt material till rammakarverkstaden beräknas ett engångsanslag på 3 250 kronor vara erforderligt.

KAP. 35.

Lokal för reproduktionsarbeten.

En reproduktionsverkstad, som möjliggör att förberedande arbeten vid reproduktionstryck verkställas inom museet, finnes nu i blygsam omfattning men måste på grund av rådande utrymmesbrist tidvis sättas ur funktion. Denna verkstad har anordnats av flera skäl. Dels har härigenom en välbehörlig övervakning av reproduktionsarbetet möjliggjorts inom museet, dels ha reproduktionsfirmorna fått möjlighet att utföra det reproduktionstekniska arbetet under ständig tillgång till originalverken. För att skona konstverken beviljar överintendenten som regel icke en utlåning till enskilda verkstäder av verk ur statens konstsamlingar.

Reproduktionsverkstaden torde efter omorganisationen av statens konstsamlingar främst komma till användning för fotografering och korrigering av plåtar av konstverk från nationalmuseum och det moderna museet. Behovet av en sådan verkstad synes utredningen uppenbar. Utredningen håller för sannolikt, att om en lämplig permanent lokal för en reproduktionsverkstad anordnas, nödig apparatur kommer att ställas till förfogande av intresserade reproduktionsfirmor. En så tillkommen verkstad bör enligt utredningens mening även stå öppen för reproduktion av konstverk, tillhörande andra statliga museer.

Reproduktionsverkstaden torde som en för statens konstsamlingar gemensam avdelning böra sortera direkt under överintendenten. Den direkta tillsynen av verkstaden bör av överintendenten utan särskild kostnad kunna uppdragas åt lämplig tjänsteman vid statens konstsamlingar.

Statens konstsamlingars samarbete med andra konstsam- lane och konstfrämjande institutioner m. m.

KAP. 36.

Konstsamlade och konstfrämjande institutioner.

Det nuvarande nationalmuseum är statens centrala konstsamlade och konstvårdande institution. Men det finnes ett flertal såväl enskilda som fristående statliga institutioner, som samla eller på olika sätt främja konst och med vilka det enligt utredningens mening är av vikt, att ledningen för statens konstsamlingar nära samarbetar. Enligt sina direktiv skall utredningen, när praktiska eller organisatoriska skäl så påkalla, upptaga frågor om nationalmuseets samarbete med andra verk eller organisationer och dem av statens konstsamlingar, som ej ingå i museets samlingar eller äro museet underställda.

De *statliga institutioner*, som i större eller mindre grad samla konst eller konsthantverk, äro statens historiska museum med k. myntkabinettet, k. livrustkammaren och k. husgerådskammaren. *Statens historiska museums* samlingsområde omsluter enligt kungl. brev av den 15 mars 1946 bl. a. »föremål från den förhistoriska tiden och från medeltiden av såväl kyrklig som profan art ävensom föremål från nyare tid av kyrklig art». *Livrustkammarens* samlingsområde, som är begränsat till tiden efter år 1521, omfattar enligt samma kungl. brev »dels föremål, som ägts eller brukats av eller eljest hava särskilt samband med kungliga personer och hovet, eller som belysa kröningar, andra stats- eller hovceremonier samt det officiella ordens- och medaljväsendet», dels ock vissa vapen för civilt bruk. De under *husgerådskammaren* ställda samlingarna innefatta, enligt instruktion den 30 december 1915, förutom vissa konungahuset enskilt tillhöriga föremål, »vad i Kungl. husgerådskammarens inventarium 1914 finnes upptaget, ävensom av senare till dessa samlingar gjorda förvärv».

Med två av dessa institutioner ha statens konstsamlingar tidigare ägt organisatoriskt samband, nämligen med k. myntkabinettet, som 1794—1816 ingick i kungl. museet, varvid riksantikvarien som *garde des médailles* tillhörde museets tjänstemän, och med k. livrustkammaren, som 1866—84 ingick i nationalmusei konstavdelning och därvid var underställd nationalmusei nämnd.

Genom kungl. brev av den 1 oktober 1919 har vidare *nordiska museets*

samlingsområde bestämts. Som allmän regel har här uppställts, att nordiska museet må förvärva alster av konsthantverk av övervägande kulturhistoriskt intresse, under det att föremål av övervägande konstnärligt intresse böra förbehållas nationalmuseum. Beträffande alster av de inhemska keramiska fabrikerna från 1700-talet må dessa förvärfvas av nordiska museet endast i den mån de icke anses behövlige för kompletterande av nationalmusei avdelnings för konsthantverk samling av dylika föremål.

Vid sidan av dessa museer finnas fyra konstsamlingar, vilka antingen skänkts till staten eller inköpts med statsmedel eller fått sin nuvarande gestaltning i samband med betydande bidrag av statsmedel. Dessa utgöras av Thielska galleriet och Prins Eugens Waldemarsudde, bägge i Stockholm, Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem samt Zornmuseet i Mora.

Thielska galleriet har förvärfvats genom lotterimedel och lyder under en av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse. Det omfattar främst skandinavisk konst från 1880-talet till 1900-talets första årtionden. Som bidrag till bestridande av stiftelsens löpande utgifter utgår ett statsanslag på 10 000 kronor.

För *Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem* har Kungl. Maj:t den 18 februari 1949 utfärdat stadgar, sedan Kungl. Maj:t den 24 september 1948 på vissa villkor till stiftelsen överlämnat 600 000 kronor. Som bidrag till stiftelsens driftkostnader har i riksstaten för budgetåret 1949/50 upptagits ett anslag på 15 000 kronor. Stiftelsens ändamål är att för framtiden bevara professor och fru Milles' Lidingöhem med de samlingar, som redan finnas där och de som komma att tillföras hemmet, samt att hålla detta tillgängligt för allmänheten. Samlingarna skola omfatta dels redan i hemmet befintliga konstverk, dels Milles' nu i Cranbrook, U. S. A. förvarade samlingar av antika skulpturer och övrig konst. Styrelsen skall bestå av åtta ledamöter och ett antal suppleanter. Under professor och fru Milles' livstid skall Kungl. Maj:t utse tre styrelseledamöter jämte en suppleant och Lidingö stad en ledamot och en suppleant. Övriga ledamöter utses av makarna Milles. Efter dessas död och sedan på särskilt angivet sätt utsedda ledamöter eller suppleanter avlidit eller avgått, skall Kungl. Maj:t utse nya ledamöter. Av de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna skola alltid minst en vara museisakkunnig och minst en finanssakkunnig.

Zornmuseet har, jämte en fond till samlingarnas vård och underhåll, donerats till staten av Anders och Emma Zorn och lyder under en av Kungl. Maj:t och Uppsala universitet tillsatt styrelse. Samlingarna omfatta främst Zorns egna verk och hans konstsamlingar men omfatta även föremål av kulturhistoriskt intresse för Dalarna.

Nationalmuseum är icke representerat i Zornmuseets styrelse. I styrelserna för Thielska galleriet och Milles' Lidingöhem ingå däremot f. n. tjänstemän vid museet. Beträffande frågan om dessa konstsamlingars ställning till statens centrala konstsamlingar hänvisar utredningen till sitt uttalande på s. 160.

En särställning intaga *konstsamlingarna på Waldemarsudde*, som enl. Prins Eugens testamente 1947 tillfallit staten men som skola vårdas i viss

samverkan mellan staten och Stockholms stad. I den styrelse, under vilken samlingarna skola lyda, ingår överintendenten som självskriven ledamot.

De statliga institutioner, som vid sidan av nationalmuseum bedriva konstfrämjande verksamhet, äro akademien för de fria konsterna, statens konstråd, byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet. *Konstakademien* har enligt nu gällande stadga av den 17 juni 1938 bl. a. till bestämmelse »att inom Sverige främja utvecklingen av målar-, bildhuggar- och byggnadskonst ävensom av övriga till den bildande konsten hänförliga konstarter». *Statens konstråd*, som tillkom 1937, skall enligt sin instruktion med uppmärksamhet följa den statliga byggnadsverksamheten inom landet och som rådgivande organ biträda och utarbeta planer för den konstnärliga utsmyckningen vid nybyggnader eller större om- och tillbyggnader, göra inköp och beställningar av konstföremål och beslut om tävlingsförfarande. Vidare skall konstrådet ägna uppmärksamhet åt den konstnärliga utsmyckningen av redan uppförda statliga och kommunala byggnader samt offentliga platsers prydnad med konstverk. Slutligen har konstrådet att avgiva yttranden i frågor, som falla inom rådets verksamhetsområde.

Enligt *byggnadsstyrelsens* instruktion den 13 september 1928 åligger det styrelsen att i enlighet med särskilda författningar och föreskrifter i övrigt förvalta kronans för civilt ändamål anslagna hus och byggnader, vilka icke äro ställda under annan myndighets inseende, förvalta och i särskilda avseenden taga befattning med annan kronans egendom, fast eller lös, samt handlägga administrativa frågor angående berörda statsegendoms vård och underhåll eller densamma eljest rörande förhållanden. Under styrelsens inseende står centrala möbelförrådet, som tillkom den 23 mars 1917 för tillgodoseende av tillfälliga behov av möbler och andra inventarier för statsändamål samt för fullständigare utnyttjande av staten tillhöriga möbler. Ämbetsverk eller annan statsinstitution i Stockholm må i angelägenheter, som röra anskaffande eller vård av möbler eller andra inventarier för eget bruk, påkalla råd och upplysningar ävensom biträde av byggnadsstyrelsen.

Riksantikvarieämbetet åligger det enligt instruktion av den 22 september 1928 att i enlighet med sin instruktion och i övrigt gällande bestämmelser »utöva tillsyn över forn- och kulturminnesvården i riket samt handlägga ärenden, som därmed äga sammanhang». Föreståndaren för ämbetets byggnadsminnesavdelning har att föredraga »ärenden rörande fasta minnesmärken, fynd och andra lösa kulturföremål från medeltid eller nyare tid ävensom rörande kyrkliga byggnader och deras inventarier». Ämbetets ställning som centralmyndighet för den statliga kulturhistoriska museivården kommer här nedan att närmare behandlas (s. 151 ff.).

Statens konstsamlingar ha tidigare ägt organisatoriskt samband med akademien för de fria konsterna och med byggnadsstyrelsen, i det att uppdraget att vara preses i akademien och chef för kungl. museet förenades med chefskapet för dåvarande överintendentsämbetet (nuv. byggnadsstyrelsen). Detta samband inleddes 1795 och erhöll 1801 officiell bekräftelse. Det upplöstes

dock för konstsamlingarnas del officiellt 1886, emedan man, enligt uppgift i 1874 års lönerregleringskommitté i dess 1877 avgivna betänkande, genom det angivna sambandet vid överintendentensplatsens besättande antagligen icke tog tillräcklig hänsyn till överintendentensämbetets behov av en, särskilt i byggnadskonst, teoretiskt och praktiskt kunnig chef, utan snarare uppsökte män med allmän konstbildning.

Sambandet med konstakademien åter kom att i huvudsak upprätthållas till omorganisationen 1912—13, i det att akademiens preses som regel utsågs till museinämndens ordförande. Efter år 1913 har förbindelsen mellan institutionerna upprätthållits bl. a. genom att chefer för museet och vissa tjäns-temän vid detsamma i flera fall kallats till akademiens hedersledamöter.

Vid statens konstråds tillkomst 1937 blev nationalmuseum icke representerat i detta. Detta förhållande ändrades genom Kungl. Maj:ts beslut den 3 januari 1941, då följande tillägg gjordes till instruktionen: »En av överintendenten och chefen för nationalmuseum utsedd representant för museet skall, därest museet ej är företrätt inom konstrådet, kallas till konstrådets sammanträden. Han äger deltaga i överläggningarna men ej i besluten, med rätt för honom att få avvikande mening antecknad till protokollet.»

Utredningen förutsätter, att den kontakt, som sedan gammalt förefinnes mellan akademien för de fria konsterna och statens konstsamlingar även i fortsättningen skall komma att på lämpligt sätt upprätthållas. Beträffande statens konstråd anser utredningen, att den ändringen borde göras, att konstsamlingarnas representant i likhet med byggnadsstyrelsens representant i rådet äger rätt att även deltaga i besluten. Då 1948 års konstutredning erhållit uppdrag att utreda konstrådets verksamhet, vill nationalmuseiutredningen icke närmare ingå på frågan om konstrådets organisation, men utredningen vill icke underlåta att framhålla den inadvartens, som ligger i att staten inköper samtida svensk stafflikonst genom såväl statens konstsamlingar som konstrådet utan att något närmare organiserat samarbete dem emellan är för handen.

Vid sidan om de nämnda statliga konstvårdande institutionerna finnas flera viktiga *institutioner av enskild karaktär*. Främst bland dessa må nämnas riksförbundet för bildande konst och svenska slöjdföreningen. Bägge dessa ha vuxit upp och utvecklats i nära samband med statens konstsamlingar. *Riksförbundet* tillkom 1930 på nationalmusei initiativ och är en sammanslutning mellan sådana svenska museer, stadskommuner och sammanlutningar, i vilkas verksamhet ingår att utbreda och fördjupa intresset för bildande konst. Förbundets första syfte är att genom samverkan dem emellan öka deras möjligheter att utöva inflytande i konstbildande syfte. Förbundet vill söka nå sitt mål genom att i så vida delar av vårt land som möjligt skapa tillfällen att se god konst ävensom att genom pedagogisk verksamhet utbreda intresse och förståelse för konst. Det anordnar utställningar, föredrag, kurser, studiecirklar m. m. Intill årsskiftet 1948/49 hade förbundet utsänt 62 vandringsutställningar. Dessa visades 1948 i 128 orter och besöktes av ca 155 700 personer. Förbundets verksamhet finansieras till stor

del genom lotterimedel. I styrelsen ingå överintendenten och avdelningsföreståndaren för slottssamlingar och depositioner som självskrivna ledamöter. Överintendenten bekläder f. n. posten som styrelsens och arbetsutskottets vice ordförande. Avdelningsföreståndaren för slottssamlingar och depositioner ingår också som självskrivna ledamot i förbundets arbetsutskott. Förbundets och nationalmusei vandringsutställningar ha ständigt samordnats, så att de bägge institutionernas verksamhet kompletterar varandra. Riksförbundets bruttoutgifter uppgingo 1948 till 127 425 kronor, varav till vandringsutställningsverksamheten 113 600 kronor. Medelkostnad per vandringsutställning och dag uppgick till kronor 81: 77. Förbundet erhöll för sin verksamhet under 1948 av lotterimedel ett anslag på 100 000 kronor.

I nära samarbete med såväl nationalmuseum som riksförbundet för bildande konst bedriva de 1947 bildade organisationerna *folkrörelsernas konstfrämjande* och *föreningen konst i skolan* sin verksamhet. De bägge organisationerna åtnjuta anslag av lotterimedel (1948 uppgående till resp. 25 000 och 40 000 kronor). Överintendenten är inspektör för folkrörelsernas konstfrämjande och museet är representerat i styrelserna för såväl denna organisation som för föreningen konst i skolan.

Svenska slöjdföreningen bildades 1845 med uppgift att verka för slöjdens, hantverkets och industriens förädling och för den allmänna smakens höjande inom landet. Under senare år har föreningen även starkt inriktat sig mot bostadssociala problem. Föreningen åtnjuter statsunderstöd. Från dess stiftande till föreningens ombildande 1943 har arbetet bedrivits i nära samarbete med ledningen för statens konstsamlingar, som ständigt genom någon av nationalmusei tjänstemän varit representerad på ledande post i föreningens styrelse. Enligt utredningens mening finnes alltjämt ett önskemål om samarbete mellan ledningen för statens konstsamlingar och främst föreningens fackliga sektion.

Vid sidan av de nämnda konstsamlade och konstfrämjande institutionerna finnas andra, med vilka en närmare kontakt för konstsamlingarnas del är önskvärd. Bland de konstsamlade må som viktigare exempel nämnas *Egyptiska museet*, för vars konstsamlingar överintendenten enligt villkoren för statsbidrags erhållande är inspektör, *Östasiatiska samlingarna* och *Cypernsamlingarna*, vilka senare stå under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens vård, samt *Drottningholms teatermuseum*, i vars styrelse nationalmuseum i museala frågor stadgeenligt skall vara representerat. Egyptiska museet och Drottningholms teatermuseum bestå till betydande delar av depositioner från nationalmuseum. Östasiatiska samlingarna och nationalmusei ostasiatiska avdelning komplettera i mycket varandra.

Beträffande de konstfrämjande institutionerna vill utredningen särskilt omnämna *nordiska konstförbundet*, i vars svenska sektion överintendenten f. n. är ordförande, och *svenska institutet*, av vars styrelse överintendenten f. n. är medlem, varjämte han bekläder posten som ordförande i institutets utställningsnämnd. Bland övriga institutioner märkas främst *Sveriges allmänna konstförening* samt konstföreningarna i landsorten, av vilka flera äro mycket betydande (se vidare s. 159).

Som allmän uppfattning vill utredningen framhålla värdet och betydelsen av att de samband, som nu finnas mellan statens konstsamlingar och andra konstsamlade eller konstfrämjande institutioner, måtte bibehållas och utvecklas, varigenom ledningen för statens konstsamlingar erhåller möjlighet att ernå en ständigt aktuell och klar överblick av konstlivet i landet och sålunda förutsättningar skapas för konstsamlingarnas ledning att befordra detsamma.

KAP. 37.

Provinsmuseerna och landsortens konstliv.

Sedan nationalmuseum 1885 börjat lämna depositioner till de från 1800-talets mitt uppväxande provinsmuseerna, har museet i ökad omfattning kommit att handlägga frågor rörande landsortens konstsamlade museer. Genom inrättandet av den tidigare behandlade avdelningen för depositioner och slottssamlingar 1917 har handläggningen av dessa ärenden erhållit en fastare form.

Behovet av statligt stöd åt de mindre konst- och kulturhistoriska museerna i riket framfördes först av Svenska museimannaföreningen i en skrivelse till Konungen den 23 september 1909, vari hemställdes om särskilt anslag för ändamålet med 15 000 kronor. Nationalmusei nämnd, som erhöll skrivelsen på remiss, förklarade i sitt den 18 december 1909 avgivna utlåtande det vara högligen önskvärt att nämnda museer erhöles statsunderstöd. I det outredda skick, vari frågan framlämnats från museimannaföreningen, ansåg sig nämnden dock ej kunna yttra sig om storleken av det erforderliga beloppet. Ej heller kunde nämnden instämma i de väl ensidiga villkor, som föreningen föreslagit för åtnjutande av statsanslaget, då dessa gjorde det så gott som omöjligt för varje annat museum än ett fornminnesmuseum att erhålla statsanslag. Nämnden avstyrkte därför framställningen.

För att avgiva utlåtande och förslag till omorganisation av fornminnesvården i riket samt att undersöka möjligheten av och, i den mån omständigheterna därtill föranledde, avgiva förslag till ekonomiskt stödjande av fornminnesmuseerna i landsorten, tillsatte Kungl. Maj:t den 21 november 1913 särskilda kommitterade. I sitt 1921 avgivna betänkande antydde dessa, att konsten var på väg att bli ett viktigt inslag i landsortsmuseerna. De redovisade i en särskild förteckning av dessa 5 som rena konstmuseer, 13 som blandade konst- och kulturhistoriska museer och 41 som rena kulturhistoriska museer.

De kommitterades förslag blev i stort sett icke förverkligat. Den väldiga omfattning landsortens museiväsende nått hade icke skett under trygga

ekonomiska villkor. När det entusiastiska insamlingsskedet passerats och det mera vardagsbetonade museiarbetet började, blev det nödvändigt, om man icke ville riskera att samlingsarbetet i många fall skulle gå till spillo, att en ekonomisk konsolidering genomfördes. Detta kom från 1920-talets början att ske genom tilldelning av lotterimedel, efter 1927 i enlighet med en av vitterhetsakademien utarbetad plan. Samtidigt organiserades under riksantikvarie Curmans ledning museiverksamheten och kulturminnesvården för att genom anslagen nå den bästa effekten inom bestämda områden, vanligen under ledning av läns- eller landskapsförbund, vilka sedan blevo de instanser, som fingo mottaga medlen. Anslag har därefter som regel utgått som bidrag till museibyggnader, bildande av lönefonder och befordran- de av viktiga kulturminnesvårdande åtgärder.

Den utveckling mot ett ökat konstsamlande, som kunde utläsas ur 1913 års fornminnessakkunnigas betänkande, har sedan tagit starkare fart och kan sägas ha blivit ett av de mest påfallande dragen i provinsmuseernas utveckling efter 1921. Landsortens museiväsende har dock under de senaste decennierna från statsmakternas sida organiserats under starkt betonande av de kulturminnesvårdande synpunkterna och med undanskjutande av de konstvårdande.

I sitt 1937 avgivna betänkande framhöllo 1936 års kulturminnesvårds-sakkunniga, att den statliga kulturminnesvården icke längre på ett tillfredsställande sätt kunde skötas utan tillgång till lokala organ, vilka dels vore i stånd att utöva en mera detaljerad och ingående uppsikt över kulturminnena inom de olika landsdelarna, dels snabbare och även med mindre kostnad kunde utföra en del av de besiktningar och undersökningar, som eljest skulle behöva utföras av centralmyndighetens egna tjänstemän. De sakkunniga hade icke kunnat undgå att finna, att en sådan ordning, varigenom provinsmuseerna eller provinsföreningarna övertogo uppgiften att vara centralmyndigheternas lokalorgan, även måste anses vara en viktig förutsättning för att de skulle finna den för dem själva oumbärliga intima kontakten med arbetet ute i deras naturliga verksamhetsområden. Från dessa utgångspunkter framlade de sakkunniga ett förslag till provinsmuseernas organisation och verksamhet, som i huvudsak innebar följande.

Provinsmuseerna av läns- eller landskapsmuseets typ inordnades i en fri »riksorganisation» med uppgift att tillvarataga den lokala kulturminnesvårdens intressen inom vederbörande läns- eller landskapsområden dels genom museal insamlings-, konserverings- och utställningsverksamhet, dels genom yttre forn- och kulturminnesvårdsarbeten av skilda slag inom området, vilka i förekommande fall utfördes i samarbete med riksantikvarieämbetet.

Landet indelades fördenskull i 22 verksamhetsdistrikt, vilka i allt väsentligt angåvos motsvara verksamhetsområdena för då arbetande provinsiella huvudorganisationer för kulturminnesvården i landet. Inom dessa distrikt skulle arbetet utövas under ledning av distriktets huvudmuseum, vars föreståndare borde utgöras av en fackutbildad läns- eller länsantikvarie. Saknades ett naturligt huvudmuseum inom ett distrikt, skulle de större museerna samordnas under gemensam ledning av landsantikvarien.

Provinsmuseerna bibehöllos såsom fria och självständiga institutioner, styrda

och understödda av särskilda föreningar eller förbund inom de skilda distrikten. För provinsmuseernas skötsel och drift förutsattes årliga anslag av vederbörande landsting, städer, kommuner, korporationer och enskilda inom det område, museidistriktet omfattade.

Stöd av allmänna medel i form av lotterimedel skulle lämnas för vissa bestämda slag av engångskostnader, nämligen till uppförande och inredande av lämpliga, brandsäkra museilokaler, till bildande inom varje distrikt av en lönefond, vars avkastning helt skulle användas till avlöande av en fast anställd, fackutbildad lands- eller länsantikvarie, samt till sådana kulturminnesvårdande åtgärder inom distriktet, vilka icke rimligen kunde bäras av vederbörande organisation, såsom underhåll av kulturhistoriskt märkliga byggnader, markområden eller dylikt.

De sålunda i lämpliga, brandsäkra byggnader förvarade, av fast anställda, fackutbildade föreståndare skötta provinsmuseerna tillförsäkrades rätten att i största möjliga omfattning med sina samlingar införliva hembudspliktiga fynd, i den mån de icke ansågos nödvändiga för landets centrala museisamlingar, ävensom rätten att i deposition mottaga kyrkliga föremål.

De i riksorganisationen ingående eller i övriga med lotterimedel understödda museerna skulle i samband med lotterimedelsanslagens beviljande eller på annat lämpligt sätt förpliktas att underkasta sig och sin verksamhet inspektion av riksantikvarieämbetet, att underställa museiföreningens stadgar Kungl. Maj:ts stadfästelse, att vid tillsättande av lands- eller länsantikvarie underställa dennes kompetens och instruktion riksantikvarieämbetets prövning och godkännande, varvid i instruktionen skulle stadgas skyldighet för landsantikvarien att i mån av möjlighet och mot erhållande av stadgad rese- och traktamentsersättning utföra de kulturminnesvårdande uppdrag, som av riksantikvarieämbetet kunde uppdragas åt honom, samt att ställa lönefondens förvaltning under vederbörande länsstyrelsens kontroll.

I ett bifogat förslag till normalinstruktion för landsantikvarien lämnade de sakkunniga i 1 § följande allmänna bestämmelser:

Landsantikvarien skall inom sitt verksamhetsområde handhava de kulturminnesvårdande uppgifterna och tillse, att gällande författningar rörande fornminnes- och kulturminnesvård efterlevas. Till fullföljande av dessa arbetsuppgifter bör landsantikvarien göra sig väl förtrogen med äldre kulturformer av skilda slag inom verksamhetsområdet samt efter bästa förmåga taga initiativ till och sörja för förefintliga kulturminnesmärkens skyddande och bevarande i överensstämmelse med de riktlinjer, vilka angivits i vederbörande arbetsprogram och de direktiv, som av riksantikvarieämbetet och i förekommande fall av nationalmuseum kunna meddelas.

I sitt remissutlåtande över de sakkunnigas betänkande framhöll överintendenten Gauffin den 1 november 1938 som allmänt omdöme, att detsamma präglades av en genomgående osäkerhet beträffande konstens ställning som kulturminnesområde liksom beträffande landsortsmuseernas ställning som centra för ett folkligt konstbildningsarbete. Han fann det också beklagligt, att de sakkunniga inom sin krets ej haft någon representant för konsten eller konstmuseerna. Överintendenten erinrade om att det framvuxit två typer av humanistiska museer: det arkeologiskt-etnografiskt-kulturhistoriska museet (kulturmuseum) och det konsthistoriskt-estetiska museet (konstmuseum). I renodlad form förekommo dessa framför allt i rikets två största städer. Men även utanför dessa hade enstaka synnerligen värdefulla konstmuseer fram-

vuxit bl. a. i Malmö, Hälsingborg, Ystad, Norrköping, Falun och Östersund. Han framhöll vidare, att en stor del av landsortens kulturmuseer ägde föremål av betydande konstvärde. De mera moderna av dessa hade i själva verket utvecklats till en kombination av konst- och kulturhistoriska museer och hade därför även blivit centraler för en organiserad konstbildningsverksamhet, vilken ofta bedrevs i samverkan med nationalmuseum och riksförbundet för bildande konst.

I fortsättningen framhöll överintendenten, att det syntes vara uppenbart, att konsten, ehuru givetvis en kulturprodukt, ej gärna eller med fördel för sig själv kunde inrangeras under kulturminnesvården. Den hade helt andra behov, den bedömdes efter helt andra grunder, för dess vård fordrades en annan utbildning, dess språk och dess kontakt med det levande livet var en helt annan än de kulturhistoriska föremåls, vilkas bevarande det ålåg riksantikvarieämbetet och dess medhjälpare landet runt att tillse. Men om provinsmuseerna på denna punkt voro i behov av en centralmyndighet som sammanhållande faktor, gällde detta i ej mindre grad om konsten.

Han beklagade, att de sakkunniga godkänt de gällande bestämmelserna för beviljande av lotterimedel till museibygnaderna, och framhöll att de sakkunniga härigenom helt hade åsidosatt den markanta utveckling av landsortens museer, som ägt rum under senare tid, nämligen att i allt större utsträckning samla konst. Han framhöll vidare, hurusom ett konstverk å ena sidan och ett historiskt-kulturhistoriskt eller ett förhistoriskt föremål å den andra fordrade en helt olika inställning och helt olika kunskaper för sitt bedömande. De båda kategorierna ägde också var sin talesman i riksantikvariern och chefen för nationalmuseum.

Även i fråga om museimännens utbildning ansåg överintendenten att de kommitterade satt konsten i efterhand. Enligt hans mening borde en viss tids tjänstgöring vid nationalmuseum även ovillkorligen ingå i kompetenskravet för landsantikvarierna. De sakkunnigas ensidiga inställning fann han dock tydligast framgå när de föreslog, att inspektionen av de i riksorganisationen ingående eller med lotterimedel understödda museerna helt skulle förläggas till riksantikvarieämbetet. Det syntes honom dock uppenbart, att även på denna punkt en bestämd boskillnad borde göras mellan konst och övrig kulturvård.

De kulturminnesvårdssakkunnigas förslag har efter en framställning från vitterhetsakademien 1944 lett till att statsbidrag beviljats till avlöning åt landsantikvarierna av 1945 års riksdag. I propositionen (nr 223) hade därvid chefen för ecklesiastikdepartementet framhållit:

Såsom villkor för statsbidrag bör gälla, att löneförmånerna prövats skäligen av riksantikvarieämbetet med hänsyn tagen till tjänstgöringsförhållandena, befattningshavarens kvalifikationer samt övriga på frågan inverkan omständigheter. Jag förutsätter vidare, att det hittills tillämpade förfaringssättet i fråga om tillsättningen kommer att följas även i fortsättningen, varvid sålunda riksantikvarieämbetet har att bedöma kompetensen hos sökande till landsantikvariefattning. För egen del anser jag önskvärt, att innehavare av landsantikvariefattning har avlagt filosofie licentiatexamen eller besitter däremot svarande, styrkta veten-

skapliga kvalifikationer. Vid tillsättandet av här ifrågavarande befattningar torde därför detta kompetenskrav i regel böra upprätthållas. Det synes vara ändamålsenligt, att i de fall, där så icke redan skett, de lokala organisationerna underställa Kungl. Maj:t sina stadgar för fastställelse. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter hörande av riksantikvarieämbetet uppställa de villkor för statsbidragens utgående, som kunna befinnas lämpliga.

Med dessa uttalanden har den kulturminnesvårdande och konstvårdande myndigheten i övervägande grad lagts under riksantikvariern, med undanskjutande av den centrala konstvårdande myndigheten. Detta förhållande betonades ytterligare i det kungl. brev av den 7 september 1945, vari det nya statsanslaget till lönereglering ställdes till riksantikvarieämbetets förfogande. Statsrådet syntes dock icke ha avsett att undanskjuta chefen för nationalmuseum från inflytande över landets museer, vilket torde framgå av ingressen till den ovan nämnda propositionen, däri det i anslutning till kulturminnesvårdssakkunnigas förslag till normalinstruktion heter, att »landsantikvarierna äro anställda hos länens eller landskapens fornminnesföreningar eller hembygdsförbund, men de ha samtidigt att ställa sig till efterrättelse de direktiv, som riksantikvarieämbetet och i förekommande fall chefen för nationalmuseum kunna meddela».

I samband med de till landsortens museer lämnade anslagen av lotterimedel ha uppställts villkor, som, på sätt nedan närmare angivits, givit överintendenten ett större inflytande över provinsmuseerna, än vad som kan framgå av vad nyss anförts.

Utredningen.

Det har ovan framhållits att provinsmuseerna under de senaste decennierna organiserats under starkt betonande av de kulturminnesvårdande synpunkterna och med undanskjutande av de konstvårdande. I sitt remissuttalande över 1936 års kulturminnesvårdssakkunnigas förslag hade dock överintendenten Gauffin med eftertryck påpekat landsortsmuseernas ökade inriktning mot konsten. För att närmare klarlägga detta förhållande anser sig utredningen böra lämna en historik i summarisk form över landsortsmuseernas utveckling.

Provinsmuseerna uppkommo under en stark brytningstid i svenskt ekonomiskt liv. Man kan härvid erinra om att skiftesverket genomfördes i landet och att bygemenskapen i stort sett sprängdes, samtidigt som stadens liv förändrades genom näringsfriheten och den spirande industrialismen. Att samla och uppteckna minnen ur allmogens liv innan landsbygdens prägel omgestaltats blev en särskilt trängande och brådskande angelägenhet, som de under 1850- och 1860-talen bildade fornminnesföreningarna fattade som en viktig uppgift.

Förebildlig för föreningsverksamheten blev den av friherre N. G. Djurclou 1856 bildade »Föreningen till samlande och ordnande af Nerikes folkspråk och fornminnen». Man kan säga att C. O. Hyltén-Cavallius i ett gåvo-

brev till Växjö domkapitel har givit det äldsta programmet för de av dessa föreningar snart nog anlagda föremålssamlingarna. Han framhöll däri »den icke blott vetenskapliga utan ock rent nationella betydelsen af allt, som sprider ljus öfver våra förfäders enskilda och offentliga lif» samt uttryckte önskemålet »att i hvarje svensk stiftsstad måtte öppnas ett Landskapsmuseum, serskilt afsedt för insamling, förvaring och offentlig utställning af landskapets egna kulturhistoriska minnesmärken».

Under 1860- och 70-talen kan man dock med en viss schematisering säga, att fornminnesföreningarnas och deras museers verksamhet i öfvervägande grad kom att knytas till den då som särskilt nationell betraktade nordiska arkeologien. Den svenska arkeologiska forskningen hade vid denna tid under ledning av män som B. E. Hildebrand, Hans Hildebrand och Oscar Montelius nått ett märkligt uppsving, och dessa forskares framgångar och entusiasm verkade utan tvekan stimulerande. Arbetet inom fornminnesföreningarna fick härigenom en rätt exklusivt vetenskaplig karaktär, varvid insatser av värde gjordes av flera förtjänta, inom de olika föreningarna verkande forskare. Den museala verksamheten blev dock ringa och inskränkte sig främst till de förhistoriska och medeltida kyrkliga minnesmärkena. En 1869 bildad centralorganisation, Svenska fornminnesföreningen, kom icke att få någon större betydelse för utformningen av landsortens museiväsen. Detta fick däremot den nära kontakt, som under fornminnesföreningarnas arkeologiska tid kom att knytas mellan landsortsmuseerna och det centrala arkeologiska museet, statens historiska museum samt dettas chef, riksantikvarien.

Det andra stadiet i museisamlingarnas utveckling blev det etnologiska. Man glömde därför icke det arkeologiska intresset, men det etnologiska kom att bli det dominerande. En inspirerande förebild fann man nu i Arthur Hazelii person och hans verk. Hazelius hade 1872 påbörjat de »skandinaviskt etnografiska samlingarna» i Stockholm, grunden till nordiska museet. Hans första intresse hade varit allmoget och dess dräkter, men inom kort utvecklade han sitt verksamhetsområde, sedan han märkt, hur icke blott den gamla allmogekulturen utan även de högre ståndens kultur var stadd i snabb omvandling. Genom sitt outtröttliga arbete, sin entusiasm och organisationsförmåga kom Hazelius att över hela landet aktualisera Hyllén-Cavallius' ovan nämnda program. Ett stort insamlingsarbete sattes igång i alla orter, varvid flera av fornminnesföreningarna kommo att ombildas till kulturhistoriska museiföreningar, något som senare ofta betonades genom namnändring.

Under de år Hazelius med outtröttlig iver och med en stark propagandaapparat arbetade för nordiska museet och Skansen, spred sig intresset till allt bredare lager av vårt folk, och den ökade förståelsen för de nationella värdena väckte en ny känsla för hembygden. Hembygdsrörelsen började taga fart med det nya århundradet som en protest mot maskinåldern. Leksands 1904 stiftade hemslöjdsförening utgör ett av rörelsens första utslag. Hembygdsrörelsen byggde på den lokala samhörigheten och en viss roman-

tisk känsla samt ägde både kulturhistoriska och sociala intressen. På mycket kort tid bildades hembygdsföreningar i hela landet, och hembygds-gårdar växte fram. Det blev en folkrörelse av betydande mått.

Den första fornminneskommittén uppmärksammade i sitt 1921 avgivna betänkande, att landsortens museer började utvecklas från kulturhistoriska till konst och kulturhistoriska museer, men gick förbi problemet genom att betona konstens kulturhistoriska ställning. Kulturminnesvårdssakkunniga ha däremot i sitt 1937 avgivna betänkande alldeles tydligt icke uppmärksammat det redan då ganska uppenbara förhållandet, att landsortsmuseerna i stor utsträckning börjat utvecklas till centraler för sitt områdes konstliv. Redan under landsortsmuseernas första period, som ovan betecknats som den arkeologiska, hade dock konst samlats, även om huvuddelen här föll under kategorien äldre kyrklig konst. Under den andra perioden, den etnologiska, samlades i större utsträckning konstföremål, om än här huvudvikten kom att ligga inom konsthantverkets område. Den tredje perioden, i vilken vi nu äro inne, kan för att använda en liknande schematisering, som gjorts för de tidigare perioderna, betecknas som konstsamlan-landets period. Liksom fallet varit under de arkeologiska och etnologiska perioderna knöt man åter an till ett centralmuseum och till en inspirerande persons verk, i detta fall nationalmuseum och Richard Bergh.

Under Richard Berghs ledning omorganiserades nationalmuseum, varvid en alltjämt levande organisation för stöd åt landsortens konstliv planlades. Hans död 1919 hindrade honom visserligen att själv i större utsträckning se sitt riksprogram förverkligat, men hans arbete fortsattes och utvecklades i hans anda av museets följande chefer och depositionsavdelningens föreståndare samt av det på museets initiativ bildade riksförbundet för bildande konst. Resultatet har blivit konstavdelningar i nästan alla Sveriges större landsortsmuseer och under det sista årtiondet början till en ny folkrörelse i konstens tecken, jämförbar med hembygdsrörelsen trettio år tidigare, nämligen konstföreningarna.

Enligt av utredningen verkställda preliminära beräkningar uppgår antalet rena konstmuseer, konsthallar och konsthantverksmuseer i landsorten 1946 till 18. Dessa äro: Lunds universitets konstmuseum, Arkivet för dekorativ konst i Lund, Skånska konstmuseum i Lund, Tomelilla köpings konstmuseum, Axel Ebbes konsthall i Trelleborg, Ystad konstmuseum, Kalmar konstmuseum, Borås konsthall, Skövde konsthall, Göteborgs konstmuseum, Röhsska konstslöjdmuseet i Göteborg, Gustavsbergs keramikmuseum, Eskilstuna konstmuseum, Västerås konstgalleri, Uppsala universitets konstmuseum, Medborgarhuset i Falun, Leksands konstgalleri och Jämtlands läns konstmuseum i Östersund.

Antalet blandade konst-, konsthantverks- och kulturhistoriska museer är 32, nämligen Hälsingborgs museum, Kristianstads museum, Landskrona museum, Lunds universitets historiska museum, Kulturhistoriska museet för Södra Sverige i Lund, Malmö museum, Trelleborgs museum, Österlens museum i Simrishamn, Blekinge museum i Karlskrona, Hallands museum i Halmstad, Varbergs museum, Smålands museum i Växjö, läns museet i Jönköping, Kalmar läns museum i Kalmar, Gotlands fornsal i Visby, Östergötlands och Linköpings stads museum, Motala museum, Norrköpings museum, Västergötlands fornmuseum i Skara, Vänersborgs museum,

Uddevalla museum, Värmlands museum i Karlstad, Örebro läns museum, Södermanlands museum i Nyköping, Västerås länsmuseum, Victoriamuseet i Uppsala, Zornmuseet i Mora, Gävle museum, Bollnäs museum, Hälsinglands museum i Hudiksvall, Västerbottens läns museum i Umeå, och Norrbottens museum i Luleå.

Till jämförelse kan anföras, att den av kulturminnesvårdssakkunniga 1919 uppgjorda förteckningen över museer upptog endast 5 rena konstmuseer eller konsthantverksmuseer, mot nu 18, och endast 13 blandade konst- och kulturhistoriska museer, mot nu 32. Samtidigt har antalet rena kulturhistoriska museer — hembygdsgårdar eller friluftsanläggningar äro därvid ej medräknade — nedgått från omkr. 40 till omkr. 25. De av kulturminnesvårdssakkunniga 1919 anförda konst- och konsthantverksmuseerna voro Lunds universitets konstmuseum, Röhsska museet i Göteborg, Norrköpings konstmuseum, Uppsala universitets konstsamlingar och Jämtlands läns konstmuseum i Östersund.

De faktorer, som förutom nationalmusei konstbildnings- och depositionsverksamhet främst drivit fram utvecklingen i anförd riktning torde bl. a. vara de olika konstföreningarnas verksamhet och ett antal betydande donationer. Bland dessa senare märkas Georg och Hanna Paulis donation till Jönköpings museum, Angelica Svanbergs till Kristianstad, hovjägmästare G. A. Hagemanns till Ystad, John och Antonie Rettigs till Gävle, den blivande John Johnssonska till Uddevalla etc. I vissa fall ha dock depositionerna, donationerna eller konstföreningarnas intresse icke inriktat sig på de befintliga kulturhistoriska museer, vilket haft till följd att självständiga konstmuseer vuxit fram vid sidan av de kulturhistoriska museerna, nämligen i Ystad, Kalmar, Borås, Eskilstuna, Västerås, Falun och Östersund, förutom Göteborg, Malmö och universitetsstäderna. I Kalmar, där konstmuseet och det kulturhistoriska museet förestås av samme intendent, äger även det senare en egen konstavdelning. I Östersund, där konstföreningens museum under tidigare egen intendent disponerar museets ena flygel, äro det kulturhistoriska museets konstsamlingar deponerade i konstföreningens museum. Det kan framhållas, att konstintresset i vissa fall (t. ex. i Norrköping och Gävle) varit den drivande kraften vid de större yngre provinsmuseernas tillkomst. Åtskilliga av de kulturhistoriska museerna ha vidare skaffat sig särskilda specialiteter, som i flera fall tillhöra konsthantverkets område (t. ex. glas i Växjö, textilier i Östersund, bl. a. konsthantverk i Kalmar). I vissa städer, såsom i Sandviken, finnas ännu hemlösa konstsamlingar.

Enligt den ovan omnämnda plan, som riksantikvarien 1927 utarbetat, kommo anslag ur lotterimedelsfonden att utgå till byggnadsfonder för de kulturhistoriska provinsmuseerna, till bildandet av lönefonder för dessa museers föreståndare och till befordrandet av viktiga kulturminnesvårdande uppgifter. Enligt utredningens mening synes tiden nu vara inne att anslag ur lotterimedelsfonden planerligt lämnas även till provinsernas konstmuseer och till bildandet av lönefonder för dessa museers föreståndare. Det bör ankomma på överintendenten att uppgöra en sådan plan.

Det har redan nämnts vilken betydande roll inom konstlivet konstföreningarna intaga. Landets äldsta konstförening, Sveriges allmänna konstförening, bildades 1832, bl. a. i syfte att främja tillkomsten av nationalmu-

seum. Medlemsantalet uppgick 1948 till omkr. 14 500. Längre kom denna förening att bli den enda i sitt slag, men allteftersom konstintresset nådde bredare lager av vårt folk kommo landskaps- och länsföreningar att bildas i landsorten. Detta skedde dock i allmänhet först under 1900-talets första decennier, men dessa föreningar ha under de sista åren erhållit ansevärd medlemssiffror, såsom Skånes konstförening (12 879 medlemmar) och Göteborgs konstförening. Under senare år ha konstföreningar och konstgillen vuxit fram även i småstäder och köpingar samt t. o. m. i socknar. Flera hembygdsföreningar ha vidare upptagit konstpedagogisk verksamhet i sitt program.

Karakteristisk för 1940-talet är den starka framväxten av konstföreningar omfattande personal vid större kontor eller industrier. Huvudparten av dessa personalföreningar ha bildats i Stockholm, Göteborg och Malmö, där också särskilda samarbetsnämnder bildats för att tillvarata föreningarnas intressen. Som regel ha föreningarna vidare sökt kontakt med sitt läns eller landskaps konstförening, alldeles som hembygdsföreningarna knutits till de kulturhistoriska länsföreningarna, samt med ortens konstmuseum. Icke minst ha härvid förhållandena i Göteborg blivit förebildliga, och Caps personalkonstförening, tillkommen 1940, är den första i sitt slag.

Antalet konstföreningar uppgick 1947 till över 200, varav över 130 bildats efter 1940.

Den utveckling, som här berörts och som skulle kunna berättiga till att beteckningen konstsamlandets period sättes som rubrik för provinsmuseernas nuvarande utvecklingsfas, motiverar att den centrala konstvårdande myndigheten erhåller ett ökat inflytande ifråga om de konstsamlade museerna i landsorten än som f. n. är fallet.

Till en början vill utredningen härvid erinra om den ovannämnda plan, som riksantikvariens utarbetat, varigenom anslag ur lotterimedelsfonden utgått till byggnadsfonder för de kulturhistoriska provinsmuseerna, till bildandet av lönefonden för dessa museers föreståndare och till befordrandet av viktigare kulturminnesvårdande uppgifter. Enligt utredningens mening synes tiden nu vara inne att anslag ur lotterimedelsfonden planenligt lämnas även till provinsernas konstmuseer och till bildandet av lönefonder för dessa museers föreståndare. Det bör ankomma på överintendenten att uppgöra en sådan plan.

Det har tidigare nämnts att genom beslut vid 1945 års riksdag och i anslutning därtill utfärdade bestämmelser kulturminnesvården och konstvården hos provinsmuseerna huvudsakligen lagts under riksantikvariens inseende. Det synes utredningen mindre motiverat att på detta sätt i viss mån undanskjuta det statliga centrala konstmuseet från ansvaret att främja det konstmuseala arbetet i riket. Emellertid har nationalmuseum, genom de villkor, som Kungl. Maj:t uppställt vid beviljandet av anslag ur lotterimedelsfonden till provinsmuseerna, erhållit ett större inflytande över dessa museer, än vad som framgår av riksdagens ovannämnda beslut 1945. Enligt dessa villkor skall sålunda läget av den tomt, på vilken musei-

byggnaden skall uppföras, i vissa fall godkännas av riksantikvarieämbetet och, om konstsamlingar finnas, av detta och av överintendenten. De slutliga ritningarna till museibygnaden skola vidare godkännas av byggnadsstyrelsen och riksantikvarien, och för det fall att byggnaden även skall innehålla skön konst, av överintendenten. Då provinsmuseerna numera som regel innehålla konst, innebära dessa villkor i praktiken, att överintendenten och riksantikvarien i nämnda hänseenden var på sitt område äro helt jämställda myndigheter. Provinsmuseer som erhållit statsbidrag i någon form och deras samlingar ha länge varit underställda inspektion av enbart riksantikvarien. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1947 i samband med beviljande av bidrag till om- och tillbyggnad av Blekinge museum har dock en ändring i detta hänseende kommit till stånd, i det bl. a. stadgats, att Blekinge museum och hembygdsförbund med avseende på sin verksamhet som museal och pedagogisk institution inom konstens och konsthantverkets område skall underkastas inspektion av chefen för nationalmuseum. Enligt villkoren skall förbundet vidare, efter byggnadsarbetenas avslutande, förutom till ecklesiastik- och handelsdepartementen, avgiva redogörelse för medlens användande till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien och till chefen för nationalmuseum.

Vid tillsättandet av landsantikvarier och vissa andra tjänstemän vid landsortsmuseerna har dessas kompetens i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts beslut prövats av riksantikvarien. När det gällt befattningar vid museer med mer betydande konstsamlingar, har dock understundom denna prövning skett i ett kollegialt samarbete mellan riksantikvarien och överintendenten. I vissa fall, när det gällt underordnade befattningar vid konstsamlande museer, har en frivillig kompetensprövning verkställts av överintendenten ensam.

Det kan vidare i detta sammanhang erinras om att numera såväl riksantikvarien som överintendenten regelbundet kallas till sammanträdena i styrelsen för ett av våra större provinsmuseer (Norrköping).

Utredningen anser, att den ställning konstsamlingarnas chef genom Kungl. Maj:ts nämnda beslut den 30 juni 1947 i samband med anslag ur lotterimedelfonden och genom praxis nu intager bör kodifieras och i någon mån utvidgas samt gälla alla staten tillhöriga eller av staten understödda samlingar av konst och konsthantverk. Så anser utredningen att redan programmet för de statsunderstödda landsortsmuseer som samla konst, vilket nu granskas endast av riksantikvarieämbetet, bör underställas granskning även av chefen för konstsamlingarna. Beträffande prövningen av landsantikvariernas och vissa andra landsortsmuseitjänstemäns kompetens anser utredningen, att prövningen av kompetensen för tjänstemän vid konstmuseer bör ske av chefen för statens konstsamlingar, för tjänstemän vid konst- och kulturhistoriska museer av riksantikvarien och chefen för statens konstsamlingar gemensamt och för tjänstemän vid kulturhistoriska museer av riksantikvarien.

Museiföreningarnas stadgar fastställas f. n. av Kungl. Maj:t efter höran-

de av riksantikvarien. Utredningen finner denna bestämmelse ändamålsenlig men önskar att fastställandet skall ske först sedan såväl riksantikvarien som chefen för statens konstsamlingar fått tillfälle att yttra sig.

För att ernå en naturligt framvuxen, smidig men ändå fast organisation mellan centralmyndigheten för konst och provinsmuseerna synes det visserligen vara lämpligt att utgå från den organisation, som nu redan finnes för kulturminnes- och i förekommande fall konstvården, nämligen landsantikvarieorganisationen, men samtidigt måste nya anknytningspunkter prövas, där de lokala förhållandena giva anledning därtill eller där de nuvarande landsantikvarierna icke kunna anses äga kompetens att fungera som konstsamlingarnas ombud. Nya anknytningspunkter böra också sökas i områden, där landsantikvarier icke äro bosatta, men där ett konstmuseum redan finnes eller där intresset för konst är påtagligt starkt. Ett behov av dylika ombud för statens konstsamlingar har länge förefunnits, och redan 1927 igångsattes på överintendent Gauffins initiativ en utredning angående inrättandet av en ombudsinstitution, vilken utredning resulterade i tillkomsten av riksförbundet för bildande konst 1930. Utredningen anser sig icke behöva i detalj framlägga någon plan i fråga om ombuden, utan anser att denna organisation bör successivt komma till stånd. I den mån planen medför ekonomiska konsekvenser bör beslut fattas i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t efter förslag av överintendenten.

Som statens konstsamlingars ombud skulle alltså i första hand landsantikvarierna eller motsvarande befattningshavare komma i fråga i de fall där provinsens huvudmuseum är ett kombinerat konst- och kulturhistoriskt museum. I provinser där särskilda konstmuseer vuxit fram bör uppdraget som konstsamlingarnas ombud efter hand överflyttas på konstmuseets chef, liksom i övrigt i orter, där större konstintresse finnes, lämplig person kan erhålla en likartad ställning. Till innehavarna av dessa uppdrag torde i regel böra utgå ett mindre arvode och reseersättning.

Ombudens väsentliga åligganden skulle bestå i att biträda vid depositionsverksamheten och vid ärenden rörande vården av statens övriga konstföremål inom verksamhetsområdet, vid statens konstsamlingars vandringsutställningar inom området och vid övriga ärenden som röra konstvården inom området, samt att upprätthålla kontakt med skolor, föreläsningföreningar, press och skilda lokala konstbildningsinstitutioner, såsom konstföreningar. Det skulle vidare åligga ombuden att förbereda yttranden i sådana ärenden rörande export och import av konst, som enligt gällande föreskrifter skola avgivas av chefen för statens konstsamlingar, att i övrigt noga följa konstlivet inom verksamhetsområdet och genom egna initiativ verka i konstfrämjande syfte, samt att varje år före februari månads utgång till överintendenten insända redogörelse över konstlivet inom verksamhetsområdet. Det är vidare önskvärt, att ombuden i förekommande fall stå övriga statliga konstinstitutioner till tjänst.

Utredningen vill starkt betona, att den med sina här framförda förslag icke velat införa något nytt moment, som på något sätt skulle inskränka de

berörda konstsamlande eller konstfrämjande institutionernas frihet, utan att den endast velat överföra och samla det redan förefintliga statliga inflytandet på den sakkunniga centralmyndigheten. *Utredningen vill här också erinra om hur den i samband med sin behandling av institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner framhållit, att nationalmuseum i sin konstfrämjande verksamhet strävat efter att stödja, men ej centralldirigera konstlivet, och att utredningen funnit att samma principer böra bliva vägledande även vid statens konstsamlingars framtida verksamhet.*

KAP. 38.

Statens i skilda offentliga inrättningar befintliga konstverk.

Under överintendentens inseende stå enligt nationalmusei stadgar jämväl (§ 1 i bihanget) staten tillhöriga samlingar av konst och konstslöjdsföremål på kungl. slottet i Stockholm och vissa lustslott samt i andra offentliga inrättningar befintliga konstverk, »för såvitt desamma ej äro ställda under annan myndighets vård». Sådan annan myndighet är, såsom ovan angivits, beträffande samlingarna på de kungliga slotten, k. husgerådskammaren, och, beträffande kyrkliga inventarier, riksantikvarieämbetet. Det råder dock en viss oklarhet om vilken som har ansvaret för vården av i övriga offentliga inrättningar befintliga konstverk — bortsett från nationalmusei depositioner — vilket förhållande i många fall lett till att konstföremålen kommit att undandragas all omvårdnad. Som regel torde dock omvårdnaden av dessa ha kommit att vila på den institution, som har dem i sin besittning. Då dessutom det berörda konstbeståndet icke inventerats och sålunda till stora delar är okänt för statens konstvårdande myndigheter, är det under nuvarande förhållanden ofta omöjligt för överintendenten att ingripa.

I en skrivelse till överintendenten den 4 maj 1945 har statens konstråd berört den här behandlade organisatoriska bristen beträffande vården av de konstverk, vilka tillhöra skilda statliga institutioner i vårt land, och därvid särskilt fäst uppmärksamhet på de genom statens konstråd inköpta konstverken. Äganderätten till dessa syntes tillkomma den institution, för vars räkning förvärvet ägt rum. Statens konstråd ägde dock rättighet, men tydligen ej skyldighet, att beträffande dessa konstverk framföra de erinringar, som kunna anses vara önskvärda. Statens konstråd har i sin skrivelse vidare förklarat att det för sin del ansåge det riktigast, att i nationalmusei uppgift inginge att omhänderhava tillsynen över och omvårdnaden av all staten tillhörig konst och sålunda även den konst, som anskaffats genom konstrådet. Denna tillsyn behövde enligt konstrådets mening särskild sakkunskap varvid nationalmuseum uppenbarligen vore den institution, som i detta avseende städse komme att representera den förnämligaste sakkunskapen. Skulle denna översyn ankomma på nationalmuseum, skulle museets

arbetsuppgift därmed givetvis icke oväsentligen ökas. Konstverken måste inventeras och registreras m. m., liksom en inspektion successivt måste genomföras. Det syntes, enligt vad konstrådet till slut uttalat, vara ofrånkomligt, att om nationalmuseum skulle erhålla denna ytterligare uppgift, statsmakterna därvid måste ställa erforderliga medel till nationalmusei förfogande.

Med anledning av statens konstråds nyssnämnda framställning uttalade överintendenten i skrivelse till konstrådet den 27 maj 1946, att i ovan angivna författningsrum syntes böra vidtagas den ändringen, att i texten »såvitt de ej äro ställda under annan myndighets vård» mellan »annan» och »myndighet» insköttes ordet »konstsakkunnig». Vidare borde en särskild kompletterande föreskrift utfärdas om vården av statens konstverk, i tillämpliga delar överensstämmande med kungl. kungörelsen av den 11 december 1942 angående vården av vissa kyrkliga inventarier. Nationalmusei inspektionsrätt borde också utsträckas att omfatta icke blott stafflikonst, skulpturer och konsthantverk utan även dekorativ och monumental konst.

Överintendenten framhöll vidare, att även de konstverk, som av icke-statliga institutioner eller av föreningar inköpts för statsmedel, borde underställas överintendentens inspektion, liksom att vid beviljande av anslag till dessa institutioner och föreningar som villkor för statsbidragets åtnjutande skulle gälla, att nationalmusei chef erhöle rättighet att, mot lämpligt utbyte av konstverk och eventuellt efter Kungl. Maj:ts särskilda beslut, till statens samlingar överföra sådana med statsmedel inköpta konstverk, som framdeles kunde komma att anses fylla en lucka i statens egna samlingar.

I en gemensam skrivelse till Kungl. Maj:t från statens konstråd och överintendenten den 28 juni 1946 begärdes sedan den anförda författningsändringen. Kungl. Maj:t har den 30 augusti 1946 översänt skrivelsen till nationalmuseiutredningen för att av denna tagas i övervägande. Anmärkas bör, att Kungl. Maj:t fr. o. m. 1946 vid beviljande av anslag ur lotterimedelsfonden till konstinköp uppställt som villkor, att konstverken ställas under nationalmusei inspektion på sätt Kungl. Maj:t framdeles kan komma att meddela.

Utredningen.

I skilda statliga institutioner, såsom centrala verk, residens, beskickningar, militära etablissement samt i andra offentliga inrättningar finnas, som ovan anförts, vissa konstverk i allmän ägo. Dessa äro ibland mycket betydande såväl till sin omfattning som till sin kvalitet. Ett exempel utgör i detta fall konstsamlingen på Karlbergs slott. De berörda samlingarna omfatta främst oljemålningar, skulpturer, antika silverarbeten, möbler och textilier. Då de av nationalmuseum kända samlingarna ofta äro av högt estetiskt värde, är det med stor oro som museets ledning ser dem skötas av osakkunniga. Denna oro motiveras även av det förhållandet, att de myn-

digheter som ha dem sig anförtrodda stundom icke känna konstverkens verkliga värde. När nationalmusei chef erhållit underrättelse om att dylika konstverk varit utsatta för risker att skadas eller skingras, har han inskridit med råd, vilka också synas ha följts.

En speciell grupp av konstverk utgöres av chefs- och tjänstemannaporträtt, vanligen utförda i olja. Dessa porträttserier finnas i en rad centrala verk och länsstyrelser och äro endast undantagsvis av högre konstnärlig kvalitet. Dessa porträtt ha som regel tillkommit antingen som gåvor till institutionen av avgående chefer eller genom insamling bland personalen. Intresse för dessa samlingars vård och underhåll finnes som regel inom institutionerna, men varifrån medel härtill skola tagas synes ofta vara oklart, med påföljd att många av konstverken gå mot förfall. Ibland har på enskilt initiativ och med enskilda medel en fernissning utförts för en ringa kostnad av någon i konserveringsarbeten obehövad person, så att en brun fernissa kommit att dölja konstverkets ursprungliga utseende och givit konstverket en entonig och dyster verkan. Intrycket av även den mest konstnärligt utförd målning förstöres stundom av ett olyckligt val av ramar, på vilka ornamenten sedan ofta fallit bort.

Behovet av en samverkan mellan försvarets ledning och museala institutioner vid den militära kulturminnesvården har särskilt framhållits i en inom försvarsstabens personalvårdsavdelning i oktober 1947 uppgjord promemoria.

Det nuvarande förhållandet, som gör att nationalmusei chef, den främst ansvarige för statens omvårdnad av sina konstskatler, icke äger kännedom om statens samlade konstbestånd, samtidigt som skilda i konstfrågor osakkunniga myndigheter omhänderhar betydande konstverk, anser utredningen icke vara tillfredsställande.

Utredningen förordar därför, att vården av här avsedda konstverk i allmän ägo, som icke stå under annan konstskunnig myndighets vård, eller beröras av kungl. kungörelsen av den 11 december 1942 angående vården av vissa kyrkliga inventarier, liksom vissa med bidrag av statsmedel inköpta konstverk, skola underställas statens konstsamlingars inseende. Utredningen vill även förordas att, i enlighet med vad som skett beträffande de kyrkliga inventarierna, formerna för detta inseende måtte regleras genom en särskild författning. Utredningen har bilagt förslag till en dylik (bil. 25), liksom ett därmed sammanhängande ändringsförslag till den ovannämnda kungörelsen av den 11 december 1942 (bil. 26). Det synes utredningen angeläget att dessa kungörelser snarast utfärdas, utan att ett slutligt ställningstagande till av utredningen i övrigt framlagda förslag dessförinnan avvaktas.

KAP. 39.

Försäkring av depositioner.

Samtliga depositions-mottagare äro efter av överintendenten den 6 maj 1927 utfärdade bestämmelser rörande museets depositionsverksamhet bl. a. skyldiga att försäkra mottagna konstverk mot skada eller förlust genom brand och stöld under depositionstiden till det värde överintendenten åsatt desamma. Som regel försäkras konstverken även mot vattenskada. Dessa bestämmelser ha utformats i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t för museet utfärdade direktiv. Statens konstföremål äro däremot icke försäkrade, när de förvaras i nationalmuseum eller på de kungl. slotten.

Riksdagens revisorer ha i sin berättelse 1935 upptagit frågan om försäkringen av staten tillhöriga konstverk samt ifrågasatt, om vid deposition av staten tillhöriga konstverk hos statliga myndigheter och institutioner förhållandena kunna anses vara sådana, att de kunde föranleda undantag från den även för statens lösa egendom gällande grundsatsen, att staten är sin egen assuradör. Det borde därför efter revisorernas uppfattning tagas under överbägande, om försäkring av ifrågavarande konstföremål fortfarande borde äga rum. Revisorernas uttalande föranledde icke någon riksdagens åtgärd.

Försäkringsvärdet för de konstverk, som 1935 voro deponerade i statliga institutioner i Stockholm samt residens och länsstyrelser i landsorten, angavs av revisorerna uppgå till sammanlagt 1 015 825 kronor och försäkringskostnaderna till omkring 3 000 kronor.

Utredningen.

Vad angår det av riksdagens revisorer 1935 framförda önskemålet, att staten även när det gäller depositioner från statens konstsamlingar borde vara sin egen assuradör, vill utredningen framhålla, att de försäkringssummor som nu utgå för samtliga i statliga institutioner deponerade konstverk uppgå till avsevärt högre belopp än det av revisorerna omnämnda, beroende dels på att den 1935 verkställda undersökningen endast omfattade vissa kategorier av statliga depositions-mottagare, dels på att antalet depositioner sedan 1935 avsevärt ökat. Försäkringssummorna komma i fortsättningen ytterligare att stegas, bl. a. på grund av att en revision av åsatta värden successivt verkställas då konstverken i ett flertal fall stigit i värde sedan försäkringarna tagits.

Utredningen vill i princip ansluta sig till den av riksdagens revisorer framförda tanken, att staten bör vara sin egen assuradör när det gäller depositioner från statens konstsamlingar i statens egna lokaler, och ifrågasätter, om befrielse från försäkringsskyldighet icke bör utsträckas till att

AVD. IX.

Statens konstsamlingars ledning.**Nuvarande ordning.**

Överintendenten och chefen för nationalmuseum är placerad i lönegraden Co 14. Under hans inseende stå jämväl de staten tillhöriga samlingarna av konst- och konstslöjdföremål på kungl. slottet i Stockholm, å Drottningholms, Gripsholms, Rosersbergs, Strömholms, Haga och Ulriksdals slott samt statens i andra offentliga inrättningar befintliga konstverk, för såvitt desamma ej äro ställda under annan myndighets vård. Vid sin sida har överintendenten för handläggningen av vissa ärenden en rådgivande nämnd. Denna består av förste intendenterna och den intendent, som förordnats att förestå samlingen av modernt måleri och modern bildhuggarkonst under ordförandeskap av överintendenten.

Enligt gällande stadgar åligger det i främsta rummet överintendenten att tillse, att nationalmuseet motsvarar sin bestämmelse, nämligen att verka för konstsinnets väckande och fostrande hos folket samt för konstens och konstvetenskapens främjande, och han är inför Kungl. Maj:t ansvarig för samlingarnas vård och förkovran samt göromålens behöriga gång.

Det tillkommer överintendenten i huvudsak, att handlägga ärenden om tjänstetillsättning, hava tillsynen över samtliga vid museet anställda befattningshavare, leda och fördela arbetet dem emellan, handhava den ekonomiska förvaltningen, bestämma de dagar och tider, på vilka museets samlingar skola hållas tillgängliga för allmänheten, de avgifter, som de besökande skola erlägga, och de ordningsregler, som de skola vara underkastade, bestämma huruvida och på vilka villkor enskild person genom tryck eller på annat liknande sätt må efterbilda föremål i museets samlingar samt handlägga frågor rörande samlingarna på de kungl. slotten m. m. Han är vidare skyldig att årligen inkomma med förslag till anslagsäskanden, att avgiva berättelse angående konstsamlingarnas tillväxt och förvaltning samt insända museets räkenskaper till riksräkenskapsverket.

Efter hörande av vederbörande avdelningsföreståndare eller konservator tillkommer det överintendenten att inköpa arbeten av levande svenska konstnärer, lämna tillåtelse till kopiering i museets samlingar, mottaga depositioner av konstverk i museet samt besluta om föremålens anbringande och ordnande i för dem lämpade lokaler.

Efter nämndens hörande beslutar överintendenten om inköp för samlingarna, utom som ovan nämnts i fråga om levande svenska konstnärers arbeten, om utgallring av dubletter samt om mottagande av gåvor och testamen-

ten, om ingivandet av framställningar till Kungl. Maj:t i frågor rörande föremåls avskiljande ur samlingarna, om utlåning eller deposition av föremål ur samlingarna, vilka frågor i vissa fall skola underställas Kungl. Maj:ts prövning, samt om konservering av föremål i samlingarna.

Utredningen.

För en central ledning av statens konstsamlingar tala flera skäl. Att bryta den gamla tradition, enligt vilken överintendenten är statens främste vårdare av konst, skulle innebära konsekvenser, som mana till försiktighet. Skapandet av flera självständigt arbetande och i vissa stycken kanske konkurrerande förvaltningsorgan skulle sålunda otvivelaktigt kunna giva anledning till många förvecklingar. Den statliga konstvårdens enhetlighet samt en planmässig depositions- och konstbildningsverksamhet skulle äventyras, samtidigt som förvaltningen skulle fördyras. I sistnämnda hänseende må erinras om kansli, bibliotek, arkiv, bildarkiv, konservatorer, fotografer, ramverkstäder, museivakter m. m., som vid en radikal uppdelning måste dubbleras utan att därför påtagliga vinster skulle ernås. Ingen möjlighet skulle efter en uppdelning finnas för någon av de genom en utbrytning skapade mindre museernas chefer att äga en överblick över konstlivet i landets olika delar. En icke oväsentlig svårighet ligger vidare i uppdelningen av museets nuvarande rika fonder. En sådan uppdelning torde med hänsyn till lämnade föreskrifter icke kunna ske på ett för de skilda museerna rättvist sätt, varjämte den utväg, som nu finnes att genom sammanslagning av olika fondmedel möjliggöra ett snabbt inköp till statssamlingarna av dyrbara konstföremål, skulle helt eller delvis försvinna. En uppdelning skulle vidare försvåra en smidig avvägning av de årliga anslagsbehoven för de skilda institutionerna inom statens konstsamlingar. En inom statssamlingarna själva utförd samordning synes såväl för de anslagsbeviljande myndigheternas som för statssamlingarna vara ett angeläget önskemål. En annan vid en radikal skilsmässa emellan institutionerna uppkommande olägenhet vore att den fruktbärande växelverkan, som nu finnes mellan statens konstsamlingar och konstlivet i landsorten, skulle komma att äventyras. För ett sammanhållande av statens konstsamlingar under en gemensam ledning talar vidare det förhållande, att dessa även efter den uppdelning som utredningen förordar, likväl fortfarande i stort sett måste betraktas som en enhet.

För en decentraliserad ledning åter skulle tala den omständigheten, att det överstiger en persons förmåga och krafter att på ett tillfredsställande sätt direkt leda och i detalj ansvara för arbetet i museet för äldre konst och det moderna museet samt statens övriga konstsamlingar liksom att leda statens depositions- och konstbildningsarbete och utöva tillsynen över konstvården i riket. Det torde heller icke råda någon tvekan om önskvärdheten av skilda föreståndare för så olika museer som nationalmuseum, där sådan konst skall förvaras, som redan tillhör historien, och det moderna museet,

dit nutida och kämpande konst skall förvärvas. För bägge dessa museer framstår också, för att deras fria utveckling ej skall hämmas, krav på största möjliga självständighet och rätt till egna initiativ på eget ansvar.

Utredningen har kommit till den uppfattningen, att en gemensam ledning för de i konstsamlingarna ingående museerna är att förordna men att samtidigt största möjliga självständighet bör beredas dessa. Utredningen anser sålunda, att statens konstsamlingar även framdeles böra ställas under gemensam ledning av en överintendent. Men därjämte bör enligt utredningens mening för handläggningen av vissa för konstsamlingarna gemensamma frågor inrättas en nämnd, kallad nämnden för statens konstsamlingar.

Överintendenten bör sålunda utgöra den sammanhållande länken i statens konstsamlingar, vilka bestå av: statens museum för äldre konst (nationalmuseum), statens museum för modern konst, statens konstsamlingar på kungl. slotten och statens i andra offentliga inrättningar befintliga konstverk, för såvitt desamma ej äro ställda under annan konstsakkunnig myndighets vård.

Överintendenten skall verka för konstintressets väckande och fostrande hos folket samt för konstens och konstvetenskapens främjande. Han skall noga följa och främja konstlivet i landet och handlägga ärenden, som därmed äga sammanhang. Det skall sålunda åligga honom att fungera som inspektör för de statliga eller statsunderstödda konst- och konsthantverksmuseerna. Han skall vidare med biträde av det tidigare föreslagna och under hans omedelbara ledning ställda institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner verka för att ett samarbete sker mellan statliga, kommunala och enskilda för konst och konstbildning verkande institutioner och befordra all samhällsnyttig konstfrämjande verksamhet. Under överintendentens direkta inseende skola även statens konstsamlingars gemensamma avdelningar ställas.

Det skall tillkomma överintendenten att med de begränsningar, som följa av vad utredningen i det föregående föreslagit, handhava den ekonomiska förvaltningen och att efter hörande av vederbörande museichef eller souschef avgiva svar å remisser. Överintendenten har vidare årligen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till anslagsäskanden angående konstsamlingarna (varvid till överintendenten från vederbörande institution ingivna framställningar härom skola biläggas), att avgiva berättelse över konstsamlingarnas förvaltning m. m. samt att till riksräkenskapsverket insända konstsamlingarnas räkenskaper.

Efter nämndens hörande skall det tillkomma överintendenten att handlägga ärenden om tillsättning av tjänster vid de för statens konstsamlingar gemensamma avdelningarna ävensom andra tjänster vid konstsamlingarna i 17 och högre lönegrader, att fastställa tider för konstsamlingarnas öppethållande, entréavgifter m. m. samt de ordningsföreskrifter, de besökande skola vara underkastade, bestämma principerna för tillämpandet av den konstsamlingarna tillkommande rätten att kopiera eller genom tryck, avgjutning eller fotografering efterbilda föremål tillhörande konstsamlingar-

na samt fastställa för verksamheten vid konstsamlingarna i övrigt erforderliga föreskrifter.

Utredningen har ovan som sin mening framhållit, att överintendenten icke rimligen kan handhava den omedelbara ledningen av alla de i statens konstsamlingar ingående institutionerna. Utredningen har likväl förordat, att institutet för konstabildningsverksamhet och depositioner skall ställas under hans direkta ledning. Vad åter angår museet för modern konst skall detta enligt utredningens förslag underställas en särskild direktör. Beträffande museet för äldre konst har utredningen diskuterat ett förslag, enligt vilket detta, i likhet med vad fallet är vid statens historiska museum, skulle underställas en särskild museidirektör. Härvid har utredningen observerat, att erfarenheterna med en sådan anordning icke alltid varit tillfredsställande, vilket emellertid synes hava berott på organisatoriska förhållanden. I det fall en museidirektör skulle ställas som chef för det äldre konstmuseet, har utredningen förutsatt, att denne skulle få en självständig ställning, närmast jämförbar med den som föreslagits för det moderna museets chef. Det synes utredningen emellertid kunna ifrågasättas, om den arbetsbörda, som komme att åvila museidirektören efter genomförandet av den av utredningen förordade omorganisationen, kan förväntas komma att bli av en omfattning, som motiverar inrättandet av en sådan särskild cheftjänst för det äldre konstmuseet. Utredningen har därför övervägt möjligheten att ställa detta museum under överintendentens direkta ledning. Mot en sådan anordning talar dock framför allt det förhållandet, att överintendentens arbetsbörda härigenom skulle komma att avsevärt ökas till förfång för hans ovan angivna allmänna konstvårdande uppgifter. Vissa svårigheter skulle därvid vidare komma att uppstå för överintendenten att upprätthålla en önskvärd opartiskhet mellan det direkt under honom ställda museet för äldre konst och det under hans överinseende ställda moderna konstmuseet, särskilt vid fördelningen av konstsamlingarnas fondmedel och vid fastställandet av programmen för museernas tillfälliga utställnings- och föreläsningsverksamhet. Härjämte må anmärkas, att den krets, ur vilken överintendenten kan sökas, i det fall han tillika vore chef för det äldre konstmuseet, komme att avsevärt minskas, då chefen för detta museum som regel torde böra sökas inom rent konsthistoriska och konstmuseala fackkretsar.

Vid sitt övervägande av den lämpligaste organisationsformen har utredningen funnit starka skäl tala för att det äldre konstmuseet, i enlighet med vad ovan angivits, underställes en särskild museidirektör, men likväl ansett sig tillsvidare — i avvaktan på närmare erfarenheter rörande storleken av de arbetsuppgifter, som komma att åligga denne befattningshavare — böra förorda, att tjänsten som museidirektör förenas med föreståndarskapet för en av museets avdelningar. Vid sitt ställningstagande har utredningen också uppmärksammat den avsevärda besparing, som kommer att ernås genom att museidirektörsbefattningen förenas med en avdelningsföreståndare-tjänst.

I fråga om *överintendentens löneställning*, nu lönegrad Co 14, vill utred-

ningen förorda att överintendenten efter omorganisationen av statens konstsamlingar placeras i lönegrad Co 17 eller i samma lönegrad som riksarkivarien.

Den av utredningen förordade *nämnden för statens konstsamlingar* bör enligt utredningens mening bestå av överintendenten, tillika ordförande, chefen för nationalmuseum, chefen för museet för modern konst och souschefen för institutet för konsthundingsverksamhet och depositioner. Denna nämnd skall vara rådgivande vid frågor av större räckvidd för samtliga i statens konstsamlingar ingående institutioner, såsom den årliga fördelningen av konstsamlingarnas fondmedel, katalogmedel och förevisningsmedel, uppöörandet av allmänna planer för det äldre konstmuseet, det moderna museet och institutets utställnings- och föreläsningverksamhet under året samt ärenden berörande konstsamlingarnas gemensamma avdelningar. Utredningen fäster stor vikt vid tillkomsten av denna nämnd, då möjlighet här lämnas de olika institutionernas chefer och souschefer att under överintendentens ledning gemensamt uppdraga och diskutera riktlinjerna för statens konstsamlingars verksamhet under arbetsåret. Vid nämndsammanträdena bör protokoll föras och varje nämndledamot äga rätt att till protokollet anteckna sin från överintendentens beslut avvikande mening. Som föredragande hos nämnden bör fungera vederbörande nämndledamot eller annan befattningshavare vid statens konstsamlingar, som därtill i förekommande fall förordnas.

AVD. X.

Statens konstsamlingars omkostnadsanslag.**Nuvarande ordning.**

För nationalmuseum har för budgetåret 1948/49 fastställts nedanstående omkostnadsstat var till utredningen fogat uppgifter över de verkliga utgifterna under vederbörande anslagspost.

Omkostnadsstat.

Utgifter:

	Anvisat belopp		Verkliga kostnader	
1. Sjukvård m. m., förslagsvis	1 500		4 716	
2. Resersättningar, förslagsvis	4 000		7 304	
3. Expenser, förslagsvis	69 000		103 161	
4. Övriga utgifter:				
a) tjänstedräkter för museivakter m. m., förslagsvis	600		720	
b. Försäkring och transport av konst- föremål, förslagsvis	1 500	2 100	10 859	11 579
	Summa kronor	76 600		126 760

Särskilda uppbördsmedel:

Ersättning för värme och lyse i uthyrda lägenheter	700	635
Nettoutgift kronor	75 900	126 125

I kungl. brev den 4 juni 1948 har bl. a. föreskrivits, att anslagsposten till expenser skall fördelas sålunda:

Bränsle, lyse, vatten, förslagsvis	43 000
Övriga expenser	26 000
Summa kronor	69 000

De verkliga kostnaderna för bränsle, lyse och vatten uppgingo till 57 769 kronor och för övriga expenser till 45 392 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 maj 1949 har överintendenten även bemyndigats överskrida delposten för övriga expenser med 4 100 kronor.

Utredningen.

Det synes utredningen ändamålsenligt, att omkostnaderna för statens konstsamlingar även efter den av utredningen föreslagna omorganisationen bestridas från ett för ändamålet gemensamt anvisat anslag. Det ligger i sakens natur, att ifrågavarande omkostnader härvid komma att undergå en icke oväsentlig ökning.

Vad till en början angår anslagsposten till sjukvård, ha de nuvarande kostnaderna härför, såsom framgår av den ovan angivna verkliga belastningen av denna post, avsevärt överstigit de härför i omkostnadsstaten anvisade medlen. Med hänsyn härtill och till den av utredningen föreslagna personalökningen vill utredningen uppskatta medelsbehovet för sjukvård till ett belopp av 4 500 kronor. Anslagsposten till reseerättningar synes vidare särskilt med beaktande av det ökade medelsbehovet genom den vidgade konstbildningsverksamheten böra höjas till 10 000 kronor. Även delposten till bränsle, lyse och vatten måste avsevärt ökas på grund av den föreslagna ökningen av konstsamlingarnas lokaler. Av utredningen anlitate experter ha beräknat utgifterna härför till sammanlagt 141 000 kronor efter konstsamlingarnas fulla utbyggnad, varav för nationalmuseibygnaderna 55 000 kronor och byggnaden för det moderna museet 37 500 kronor. Dessa beräkningar ha uppgjorts med utgångspunkt från att koks och ved skulle komma till användning som bränsle. Utredningen har emellertid inhämtat, att vid oljeeldning, vilket utredningen vill förorda, de sammanlagda kostnaderna skulle stanna vid ett något lägre belopp, som approximativt skulle kunna uppskattas till 135 000 kronor.

Till övriga expenser har för budgetåret 1948/49 anvisats ett belopp av 26 000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t genom senare beslut medgivit, att delposten finge överskridas med ett belopp av 4 100 kronor. En utbyggnad av statens konstsamlingar enligt utredningens förslag föranleder ökade utgifter för olika med denna delpost avsedda ändamål, såsom telefoner, städning, nattbevakning och kontorsutensilier. Utredningen, som vill erinra om att denna delpost redan nu är ytterligt hårt ansträngd, finner sig med hänsyn till det anförda böra uppskatta medelsbehovet härunder till 50 000 kronor. De särskilda uppbördsmedlen torde genom ökningen av antalet museivaktbostäder kunna uppräknas till 1 500 kronor.

I inlighet härmed synes efter genomförande av utredningens förslag, statens konstsamlingar böra erhålla följande

Omkostnadsstat.

1. Sjukvård	4 500
2. Reseersättningar	10 000
3. Expenser	185 000
	Summa kronor 199 500
Särskilda uppbördsmedel	1 500
	Nettoutgift kronor 198 000

AVD. XI.

Tidsplan för konstsamlingarnas utbyggnad.

I direktiven har angivits, att utredningen skall framlägga förslag till lämplig ordningsföljd mellan de byggnadsföretag, som utredningen kommer att förorda. Utredningen skall vidare till sina förslag föga kostnadsberäkningar avseende dels de engångskostnader, som tarvas för genomförande av förslagen, dels de årliga utgifter, som bli en följd av lokalbeståndets och personalorganisationens utvidgning. Utredningen har med hänsyn till ordningsföljden uppdelat sina förslag i två utbyggnadsstadier.

A. Byggnadsanslag.

Första utbyggnadsstadiet. De mest angelägna byggnadsuppgifterna anser utredningen vara anskaffande av lokaler för de moderna konstsamlingarna och genomförandet av den första etappen av nyinredningsarbetena i nationalmuseum.

Kostnaderna för iordningställandet av den av utredningen förordade provisoriska lokalen för de moderna konstsamlingarna i det s. k. Stenskjulet ha beräknats uppgå till 610 000 kronor. Detta belopp anser utredningen under vissa tidigare angivna förutsättningar helt eller delvis kunna erhållas från till museet lämnade donationer (s. 95 f).

Samtidigt med arbetena på iordningställandet av stenskjulet böra de till första etappen av nationalmusei nyinredning hörande arbetena verkställas. Denna etapp omfattar alla av utredningen förordade ändringsarbeten i våningarna 1 och 2 trappor upp samt huvudparten av arbetena i botten- och undervåningarna (s. 32). Kostnaderna härför ha beräknats till 1 095 000 kronor, utom inredning av bibliotek och föreläsningssal, som uppskattats till sammanlagt 130 000 kronor.

Andra utbyggnadsstadiet. Uppförandet av en annexbyggnad till nationalmuseum synes utredningen, ehuru av största vikt, böra föras till andra utbyggnadsstadiet. Kostnaderna för uppförandet av denna byggnad har beräknats till omkr. 4 500 000 kronor. Såsom utredningen tidigare anfört (s. 39), bör uppförandet av denna byggnad föregås av en arkitekttävlan, som lämpligen även bör omfatta förslag till ordnandet av hela området kring nationalmuseum. Samtidigt med att annexbyggnaden uppföres bör till andra etappen hörande nyinredningsarbeten i nationalmuseibygnaden genomföras. Denna etapp omfattar vissa arbeten i botten- och källarvåningarna och kostnaden har beräknats till 180 000 kronor (s. 32).

B. Övriga engångsanslag.

Första utbyggnadsstadiet. Under första utbyggnadsstadiet har utredningen förordat vissa engångsanslag för *inredning och utrustning* av verkstäder m. m. i nationalmuseibyggnaden, omfattande utrustning för ateljéer för skulpturkonservering (s. 43) och montering (s. 47), anskaffande av verktyg för förrådspersonalen (s. 66) samt uppsättande av en ateljé för möbelrestaurering (s. 54) med tillhoppa kronor 17 000 (bil. 11). Vidare har utredningen förordat ny apparatur till fotografiateljén och rammakarverkstaden med tillhoppa 7 250 kronor (bil. 24).

För *komplettering av samlingarna* av modern konst har utredningen (s. 103) förordat ett engångsanslag på 100 000 kronor, fördelat på fem år. Likaså har utredningen (s. 71) förordat ett engångsanslag på 35 000 kronor för komplettering av samlingarna på Gripsholms slott.

Andra utbyggnadsstadiet. Under andra utbyggnadsstadiet tillkommer ett engångsanslag för *inredande av konserveringsanstalt* i annexbyggnaden med 25 000 kronor (s. 135).

C. Avlöningsanslag.

Första utbyggnadsstadiet. Under första utbyggnadsstadiet bör viss del av den av utredningen förordade utbyggnaden av personalstaten vid statens konstsamlingar genomföras, såväl vid museet för modern konst, museet för äldre konst, institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner som vid de för konstsamlingarna gemensamma avdelningarna.

Kostnaden för personalen vid nationalmusei nuvarande samling för *nutida måleri och skulptur* uppgick budgetåret 1948/49 till i runt tal 21 000 kronor (bil. 12). När den av utredningen förordade provisoriska lokalen för modern konst står färdig har utredningen beräknat att kostnaden för personalstaten kommer att uppgå till i runt tal 80 000 kronor (bil. 14). Redan i samband med att beslut fattas om anordnande av angivna lokal bör en viss utökning av den nuvarande personalen ske för att i detalj planera museets anordnande och verkställa övriga förberedande arbeten. Härvid bör befattningen som direktör och chef tillkomma liksom den nuvarande kansli- biträdestjänsten på halvtid bör förändras till heltidstjänst. Den här föranledda kostnadsökningen kommer att utgöra i runt tal 21 000 kronor.

Den av utredningen förordade första utbyggnaden av personalstaten vid *museet för äldre konst* bör genomföras omedelbart (bil. 9). Kostnaderna härför ha av utredningen beräknats i runt tal till 318 000 kronor mot 270 000 kronor under budgetåret 1948/49, innebärande en kostnadsökning på 48 000 kronor.

Institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner bör även omedelbart erhålla ny personalstat i enlighet med den av utredningen förordade första utbyggnadsetappen (bil. 20). Kostnaderna härför ha av utredningen beräknats till i runt tal 67 500 kronor mot 37 500 under budgetåret 1948/49,

innehållande en kostnadsökning av 30 000 kronor. Härvid bör emellertid uppmärksammas att i kostnaderna för budgetåret 1948/49 icke medtagits personalkostnaderna för de då med depositionsavdelningen förenade slottsamlingarna (s. 56).

Beträffande de för *konstsamlingarna gemensamma avdelningarna* bör i och med att beslut fattas om inrättandet av ett museum för modern konst kansliet (s. 130) och konserveringsanstalten (s. 136) erhålla av utredningen förordad ny personalorganisation. Kostnaderna härför ha av utredningen beräknats uppgå till för kansliet i runt tal 35 700 kronor och för konserveringsanstalten till 11 000 kronor mot resp. 25 200 kronor och 2 300 kronor under budgetåret 1948/49 (bil. 22), vilket innefattar en kostnadsökning ($35\,700 + 11\,000 - 25\,200 - 2\,300 =$) 19 200 kronor.

Genom nyinredningen av nationalmuseum komma utökade lokaler att ställas till förfogande för biblioteket och arkivet, bildsamlingarna och fotografiateljén samt rammakarverkstaden. Dessa böra därför samtidigt med att nyinredningen verkställes erhålla av utredningen förordade ny personalorganisation. Kostnaderna härför ha av utredningen beräknats uppgå i runt tal för biblioteket och arkivet till 49 700 kronor, för bildsamlingarna och fotografiateljén till 36 400 kronor samt för rammakarverkstaden till 12 400 mot resp. 29 400, 28 600 och 5 800 kronor under budgetåret 1948/49 (bil. 21), vilket innebär en kostnadsökning ($49\,700 + 36\,400 + 12\,400 - 29\,400 - 28\,600 - 5\,800 =$) 34 700 kronor. Sammanlagda kostnadsökningen för statens konstsamlingars gemensamma avdelningar skulle sålunda, i förhållande till nuvarande organisation, komma att uppgå till ($19\,200 + 34\,700 =$) 53 900 kronor.

Vidare förutsätter utredningen att dess förslag beträffande *överintendentens* löneställning omedelbart genomföres (s. 170). Lönen skulle härvid enligt utredningens förslag utgå efter lönegrad Co 17 med 21 900 kronor mot nu efter lönegrad Co 14 med 19 800 kronor, innebärande en kostnadsökning av 2 100 kronor.

Andra utbyggnadsstadiet. Under detta utbyggnadsstadium anser utredningen att dess förslag till personalorganisation vid statens konstsamlingar skall genomföras i sin helhet. Kostnaderna härför ha beräknats till i runt tal för *museet för modern konst* 123 000 kronor (bil. 13), *museet för äldre konst och depositioner* till 88 000 kronor (bil. 20), eller sammanlagt 611 000 kronor. Lägges härtill kostnaderna för de för statens konstsamlingar gemensamma avdelningarna, vilka förutsatts skola erhålla sina nya organisationer redan under första utbyggnadsstadiet, och vilka uppgå till 145 000 kronor, kommer alltså personalorganisationen vid ett genomförande av utredningens förslag att draga en årlig kostnad av i runt tal 756 000 kronor. Då nationalmusei avlöningsanslag för budgetåret 1948/49 uppgick till 470 500 kronor skulle detta innebära en kostnadsökning av 285 500 kronor.

D. Övriga årliga anslag.

Första utbyggnadsstadiet. För underhåll och ökande av statens konstsamlingar har utredningen förordat följande årliga anslag:

museet för äldre konst 86 000 kronor (1948/49 48 600 kronor, bil. 10),
 museet för modern konst 102 500 kronor (1948/49 35 000 kronor, s. 103),
 institutet för konsthögningsverksamhet och depositioner 40 000 kronor
 (1948/49 40 000 kronor, s. 120),

biblioteket och bildsamlingarna 17 000 kronor (1948/49 utgick för biblioteket ett anslag på 7 000 kronor, bil. 23).

För *omkostnader* har utredningen beräknat följande årliga anslag:

institutet för konsthögningsverksamhet och depositioner (s. 122, 126), för vandringsutställningsverksamheten 16 000 kronor och för anlåtande av utställningsexpertis 2 000 kronor (1948/49 utgick för vandringsutställningsverksamheten ett anslag på 2 500 kronor),

konstsamlingarna i sin helhet, för övriga omkostnader, 130 000 kronor. Denna summa har uppskattats efter samma grunder, som angivits för omkostnadsanslaget vid full utbyggnad (s. 173). (1948/49 utgick ett anslag på 75 000 kronor.)

Andra utbyggnadsstadiet. Det årliga anslaget till *omkostnader* för konstsamlingarna i sin helhet har utredningen beräknat till 198 000 kronor (s. 173).

E. Sammanlagda årliga kostnader.

De sammanlagda årliga anslagen skulle enligt utredningens förslag efter första utbyggnadsstadiet uppgå till 607 400 kronor för avlöningar, 246 100 kronor för underhåll och ökande av samlingarna samt (16 000 + 2 000 + 130 000 =) 148 000 kronor för omkostnader eller sammanlagt 1 101 500 kronor mot 679 500 kronor under budgetåret 1948/49, motsvarande en kostnadsökning av 422 000 kronor.

Under andra utbyggnadsstadiet skulle de sammanlagda årliga utgifterna uppgå till 756 000 kronor för avlöningar, 246 100 kronor för underhåll och utökande av samlingarna samt (16 000 + 2 000 + 198 000 =) 216 000 kronor för omkostnader eller sammanlagt 1 218 100 kronor, motsvarande en kostnadsökning i jämförelse med 1948/49 års anslag med 538 600 kronor och i jämförelse med första utbyggnadsstadiet med 106 600 kronor.

Särskilt yttrande

av f. d. överintendenten Gauffin.

De av nationalmuseiutredningen (betänkande kap. 5) angivna riktlinjerna för förhållandet mellan museet för äldre konst och museet för modern konst finner jag, som i övrigt helt biträder de av utredningen framlagda förslagen, hava bort uppdragas på annat sätt.

I direktiven för nationalmuseiutredningens arbete har citerats ett uttalande till statsrådsprotokollet den 18 april 1913 av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, där det heter: »Man finner att en mängd föremål av det högsta konstvärde till följd av bristande utrymme icke kunna utställas för allmänheten och icke ens på ett något så när tillfredsställande sätt hållas tillgängliga för studier, att de utställda föremålen i stor utsträckning måste exponeras på ett sätt som inte låter dem komma till sin rätt.»

Jag tillåter mig att erinra om dessa välbetänkta och betydelsefulla ord, därför att de synas mig peka på det centrala i nationalmuseiutredningens uppgift: att undersöka möjligheterna att på ett värdigt sätt utställa nationalmusei konstskatter.

Det är förvisso en mellanfolklig skyldighet att giva alla, främlingar som svenskar, tillfälle att njuta av de världskonstens mästerverk som på olika vägar hamnat i Sveriges nationalmuseum, och det är en nationell angelägenhet att i vårt lands centrala konstmuseum bevara och i skön och betydelsefull ordning visa fram den svenska konsten genom tiderna i hela dess skiftande rikedom.

Utredningen har också med stor omsorg undersökt föreliggande utrymmesbehov och med utgångspunkt härifrån framlagt sitt väl genomtänkta och kraftigt motiverade förslag till om- och tillbyggnader av nationalmuseum, ävensom av ett fristående museum för modern konst. Det ur min synpunkt beklagliga är, att den inte har ansett sig kunna för framtiden stanna vid de sålunda vunna positionerna. Utredningen anser sig tvärtom böra förorda ett system med överförande efter hand till det äldre museet av den del av beståndet i museet för modern konst, som på grund av bristande plats ej längre kan få stanna i museet för modern konst och som vid tiden för utbrytningen anses vara av bestående värde. Det övriga skulle deponeras eller magasineras.

Ett dylikt system skulle enligt min mening ofelbart så småningom återföra nationalmuseum till de olidliga förhållanden, som f. n. råda där med hänsyn till samlingarnas utställningsmöjligheter och som det är utred-

ningens uppgift att söka råda bot för. De tilltänkta reservutrymmena skulle mer än väl behövas för de kompletteringar inom den äldre konsten som komma att visa sig ofrånkomliga för museets liv. Den pågående Hillutställningen har, för att taga ett aktuellt exempel, bidragit att påvisa en lucka i det äldre konstbeståndet som allt starkare pochar på att bli fylld. Överförandet från det moderna museet skulle ställa sig hindrande i vägen för en dylik inre förnyelse. Det skulle inte dröja länge, förrän det bleve en kommande museilednings lott att åter splittra den elitsamling i Sveriges centrala konstmuseum, som århundradens skaparkraft och konstkärlek har fogat samman för att kunna bereda plats för nytillskotten från det moderna museet.

Den del av det äldre museet som i första hand skulle komma i farozonen vore den i annexbyggnaden enligt planen inrymda adertonhundredatalssamlingen. Det kan då vara lämpligt att erinra om vad denna epok betytt och betyder i den svenska konstens historia. Det var det sekel när Marcus Larson och Edvard Bergh upptäckte det svenska landskapet, när Höckert och Cederström inspirerades av de stora svenska historiska gestalterna, när Bengt Nordenberg och Kilian Zoll uppsökte den svenska allmogen i stuga och på fäbodvall. Konsten från Fahlerantz och Wickenberg till Zorn och Liljefors, Carl Larsson och Karl Nordström kommer alltid att äga sitt omistliga värde. Den äger en dragningskraft för förutsättningslösa sinnen, som jag har svårt att föreställa mig att den abstrakta konsten av i dag någonsin kommer att få.

Det är ett ofrånkomligt krav, att denna på en gång gedigna och lättfattliga konst, som skänkt det svenska namnet berömmelse långt utanför våra gränser, för all framtid blir tillförsäkrad möjligheten att i rik facettering och utställd på det mest verkningsfulla sätt få stanna i det hem, som vi hoppas nu skall skapas åt den.

Tyvär tycks utredningen ej hysa denna åsikt om det bestående värdet hos den äldre konsten överhuvud. Dess öde skall så småningom bli att i växande utsträckning övergå från skådesalar till studiesamling och deposition, kanske rent av »arkivering», allt efter som 1909 års män och deras efterföljare ta allt flera väggar i nationalmuseum i besittning. Det blir för det gamla museet en synnerligen välbehövlig förändring, om man får tro på utredningens uttalade åsikt. Det heter här: »Utredningen har den uppfattningen att nationalmuseum skulle förlora i värde, om det levande moment bortföle som tillkomsten av senare epokers konst utgör.» Denna överflyttning skulle tydligen verka som en blodöverföring på en döende, antingen det nu är museet eller den gamla konsten som ligger i själåtåget.

Talet om den moderna konstens livgivande förmåga i ett museum för äldre konst visar, förefaller det mig, ett underkännande av denna äldre konsts inneboende liv. Men som allt levande har också denna konst sina livsbetingelser. Var konst fordrar en viss atmosfär omkring sig. Ett främmande element, ett konstverk från en annan tidsålder, kan verka starkt störande i denna omgivning. Det var för att undvika sammanstötningar av

denna art mellan gammalt och nytt som jag på sin tid talade för den moderna konstens utbrytande ur nationalmuseum. Det skedde av omtanke lika mycket för den gamla som för den nya konsten.

Det är nämligen icke bara den äldre konsten som skulle bli lidande på ett genomförande av det av utredningen förordade överföringssystemet, ej heller för den nyare konsten vore det lyckligt. Konsten efter 1909 bör kunna göra samma anspråk som den äldre konsten på att få sitt eget utrymme utan sammanblandning med en annan epoks konst sig tillförsäkrat. Den dag det moderna museet är fullt blir det framtidens sak att avgöra om den vill flytta bort denna konst från detta museum och för densamma inreda ett nytt, värdigt hem. För min del kan jag ej se något skrämmande i tanken på uppförandet av ett nytt konstmuseum i Sverige vart hundra år.

Den utrymmesbesparing som utredningen menar, att man skulle göra, om man följde dess förslag, skulle köpas fruktansvärt dyrt. Resultatet skulle bli rakt motsatt mot det som direktiven efterlysa, »en lösning av museets lokalfråga som skall öppna möjligheter för dess normala utveckling under en tämligen lång framtid».

Det kan nämligen omöjligt kallas för museets normala utveckling att steg för steg återvända till de förhållanden, som man sedan ett halvt sekel gör allt för att komma ifrån.

Väl medveten om att detta är problem, som det tillkommer en senare generation att lösa, har jag dock på grund av vissa i betänkanudet gjorda uttalanden sett mig föranlåten att klargöra min egen inställning till dessa problem.

Bilaga 1.

Antalet besökande.

Antalet besökande i nationalmuseum utgjorde:

1881	103 000
1891	199 000
1901	124 000
1911	210 000
1921	110 000
1931	138 000
1936	139 300
1941	111 400
1942	126 000
1943	156 700
1944	168 709
1945	191 750
1946	265 201
1947	136 607
1948	449 594

Till dessa uppgifter om antalet besökare torde några kommentarer böra fogas. Besökssiffrorna t. o. m. år 1943 äro endast ungefärliga, beroende på att besökarantalet under sön- och helgdagar uppskattats endast med ledning av tid efter annan gjorda stickprov vilkas medelvärde multiplicerats med antalet helgdagar per år. Först från och med år 1944 har publiken systematiskt räknats och i statistiken inräknats även besökare vid föreläsningar, konserter, speciella visningar, tillfälliga utställningar m. m. i nationalmuseum.

Det är tydligt, att museets besökssiffror i viss mån återspegla konstintressets storlek under olika tider. Fluktuationerna kunna dock delvis tillskrivas även andra orsaker än växlingarna i det allmänna konstintresset. Den högsta besöks-siffran under 1800-talet nåddes 1897, med omkr. 292 000 besökare, vilket tydligt sammanhänger med den samma år hållna stora stockholmsutställningen. Utställningsåret 1909, tillika året för storstrejken, synes även, ehuru tillfredsställande besöksstatistik saknas, ha betecknat en annan höjdpunkt i besöksfrekvensen. Det stora besökarantalet 1948 sammanhänge med den märkliga och långvariga utställningen »Konstskatter från Wien». Museets lägsta besökssiffra under alla år, uppgående till endast omkr. 83 000 (en besökssiffra som dock av ovan angivna orsaker kan ha varit högre) antecknades 1940 och sammanföll med den då verkställda evakueringen. Relativt låga besökssiffror noterades 1915—1920, under vilka år målningssallerna ombyggdes, liksom 1929—30, då arbeten pågingo för installation av värme och elektrisk belysning. Det sistnämnda har givetvis varit en viktig förutsättning för de senare höga publiksiffrorna.

Att av detta under tidigare år delvis osäkra statistiska material draga bestämda slutsatser om förändringarna i allmänhetens intresse för nationalmusei samlingar och därmed för konsten i allmänhet, är givetvis vanskligt. Vissa tendenser till

ett ökat konstintresse kunna dock otvivelaktigt skönjas. Det allmännare intresse för konsthistoria och konst, som väcktes till liv och målmedvetet underhölls av Konstnärsförbundet, Ellen Key, Carl G. Laurin m. fl. medförde en påtaglig högre besöksfrekvens vid nationalmuseum åren 1900—1914. De 20 åren från 1920 till utbrottet av det andra världskriget kunna betraktas som en förberedelse för ytterligare ökande och spridande av kunskap om och förståelse för konst. I det här utförda arbetet, som sedan dess fortsättes, har nationalmuseum genom sina samlingar och sin allmänna verksamhet i hög grad kunnat medverka. 1940-talets märkbart fördjupade allmänna konstintresse, som bland annat tagit sig uttryck i bildandet av personalkonstföreningar, återspeglas i högre besöksfrekvens på nationalmuseum.

Om således utvecklingen klart visar den väg konstintresset tagit i vårt land och om de årliga besöksiffrorna för nationalmuseum visa benägenhet att öka i absoluta tal, bör man vid en diskussion av hithörande frågor icke förbise, att en högre besöksfrekvens vid nationalmuseum, liksom vid övriga museer i Stockholm, icke stått eller står i förhållande till ökningen av Stockholms folkmängd eller till de väsentligt förbättrade reseomöjligheterna till huvudstaden under de senaste decennierna. För tiden intill 1911 måste besöksfrekvensen vid nationalmuseum betecknas som anmärkningsvärt hög med hänsyn till antalet innevånare i Stockholm. Förklaringen härpå torde ligga väsentligen däri att museibygnaden då inrymde alla statens viktigare museisamlingar, nämligen konstsamlingarna med livrustkammaren (intill 1884) och de historiska samlingarna med myntkabinettet (intill 1940), varigenom nationalmuseibygnadens samlingar gemensamt utgjorde en mycket stor dragningskraft och dessutom länge saknade motsvarighet — i form av vare sig jämförliga museer eller utställningslokaler — utanför museibygnaden.

Resultatet bör dock för nationalmusei del kunna betecknas som fullt tillfredsställande. I Stockholm numera finnes mellan 25 och 30 större eller mindre stadigvarande museer och museiesamlingar samt en rad utställningshallar t. ex. Liljevalchs konsthall, Konstakademien och Konstnärshuset, vilka alla starkt tävla om att draga till sig publiken, då det däremot före år 1930 knappast fanns ens ett tiotal motsvarande institutioner. Nationalmuseum intar bland museerna i Stockholm fortfarande en särställning, då dess besöksiffror i medeltal för de senaste tio åren ligger mer än dubbelt över motsvarande siffra för det i detta hänseende närmast liggande museet, nämligen nordiska museet (med resp. 181 000 och 77 500 besökare per år).

Till de anförda siffrorna, som endast hänföra sig till besökare i nationalmuseibygnaden, böra läggas antalet besökare vid museets vandringsutställningar, vilket för exempelvis år 1947 uppgick till 50 800. Därtill komma samlingarna på Gripsholms och Drottningholms slott, vilka under nyssnämnda år besågos av respektive 51 500 och 14 000 personer.

Av de museer, vilkas konstsamlingar till stor del utgöras av depositioner från statens konstsamlingar, besöktes t. ex. teatermuseet på Drottningholm av 10 000 och museet i Ystad av 11 000 personer under år 1947. Någon möjlighet finnes icke, i brist på statistik, att tillnärmelsevis beräkna antalet besökare i de över 250 ämbetsverk, statliga boställen, skolor o. dyl., som inneha konstverk ur statens konstsamlingar.

Bilaga 2.

Tillfälliga utställningar.

Antalet av nationalmuseum anordnade tillfälliga utställningar utgjorde:

År	Inom museet	Utom museet
1921	17	1 (5 orter)
1931	8	5 (16 orter)
1941	14	
1942	18	1 (1 ort)
1943	18	
1944	16	
1945	19	1 (7 orter)
1946	15	2 (11 orter)
1947	18	2 (27 orter)
1948	15	2 (17 orter)

Bilaga 3.

Nationalmusei statsanslag.

De till nationalmuseum utgångna statsanslagen ha uppgått till följande summor:

1868	25 550
1878	37 400
1881	46 350
1891	50 350
1901	73 950
1911	80 995
1921	216 900
1931/32	288 200
1941/42	330 000
1946/47	449 300
1948/49	679 500

Anslagsmedlens fördelning

	1917	1918	1919	1920	1921	1922
1. Avlöningsstat	71 520	78 045	78 045	86 045	100 900	151 100
2. Ökande av vissa konstsaml.	15 000	15 000	—	—	—	—
3. D:o av måleri- och skulptur- samlingsar.....	—	—	15 000	15 000	30 000	30 000
4. D:o av handtecknings- och gravysamlingsar.....	—	—	7 500	7 500	7 500	7 500
5. D:o av konsthantverkssaml.	4 000	4 000	4 000	10 000	10 000	10 000
6. Inlösen av levande svenska konstnärers arbeten	15 000	15 000	15 000	15 000	30 000	30 000
7. Samlingars vård o. underhåll	4 000	4 000	4 000	11 000	11 000	11 000
8. Biblioteket	1 000	5 000	1 000	3 000	3 000	3 000
9. Konservering av handteck- nings- o. gravysamlingsarna	—	—	5 000	5 000	5 000	5 000
10. D:o av konsthantverkssaml.	—	—	—	1 000	—	—
11. Konserveringsarbeten å de kungl. slotten	—	—	—	—	—	—
12. Material till förvaring av handteckningar o. gravyer	—	—	—	—	—	—
13. Vandringsutställningar	—	—	—	—	—	—
14. Inköp för deposition	—	—	—	—	—	—
15. Utländska studieresor	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	3 000
16. Omkostnader o. diverse anslag	—	6 000	6 000	10 820	18 000	3 200
17. Diverse anslag för national- museibygnaden	10 000	17 000	100 672	—	—	—
Summa	122 020	145 545	237 717	165 865	216 900	253 800

	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39
1. Avlöningsstat.....	150 500	150 500	169 000	174 800	178 000	182 000
2. Ökande av vissa konstsaml.	6 500	6 500	6 500	15 000	20 000	20 000
3. D:o av måleri- o. skulptur- samlingsar.....	—	—	—	—	—	—
4. D:o av handtecknings- och gravysamlingsar.....	—	—	—	—	—	—
5. D:o av konsthantverkssaml.	—	—	—	—	—	—
6. Inlösen av levande svenska konstnärers arbeten	18 000	18 000	18 000	21 000	21 000	21 000
7. Samlingars vård o. underhåll	10 000	10 000	10 000	10 000	11 000	11 000
8. Biblioteket	2 000	2 000	2 000	3 000	4 000	4 000
9. Konservering av handteck- nings- o. gravysamlingsarna	2 200	2 200	2 200	2 200	3 000	3 000
10. D:o av konsthantverkssaml.	—	—	—	—	—	—
11. Konserveringsarbeten å de kungl. slotten	2 000	2 000	2 000	2 000	4 000	4 000
12. Material till förvaring av handteckningar o. gravyer	—	—	—	2 000	3 000	3 000
13. Vandringsutställningar	—	—	—	6 000	8 500	8 500
14. Inköp av deposition	—	—	—	—	—	—
15. Utländska studieresor.....	—	—	—	—	—	—
16. Omkostnader o. diverse anslag	19 800	20 800	36 700	37 700	37 700	43 700
17. Diverse anslag för national- museibygnaden	—	—	—	—	—	—
Summa	211 000	212 000	246 400	273 700	290 200	300 200

Bilaga 4.

fr. o. m. 1917.

1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33
151 100	153 500	154 200	154 200	154 200	154 200	154 200	154 200	155 900	155 900
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	10 000
6 500	6 500	6 500	6 500	6 500	6 500	6 500	6 500	6 500	4 500
8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	18 000	8 000	6 000
25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000
11 000	11 000	11 000	16 000	16 000	11 000	11 000	11 000	11 000	11 000
2 000	2 000	2 000	2 000	3 000	3 000	3 000	3 000	4 000	3 000
2 500	2 500	2 500	2 500	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	2 000
—	—	—	—	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	1 500
—	3 000	3 000	5 000	5 000	5 000	7 000	8 500	8 500	8 500
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 500	3 700	9 850	9 350	10 000	15 300	21 300	17 300	17 300	18 140
—	—	—	—	—	202 250	208 500	185 400	—	—
250 600	257 200	264 050	270 550	279 700	482 250	496 500	480 900	288 200	250 540

1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49
229 000	229 000	253 000	239 800	237 000	244 000	264 100	297 400	438 600	470 500
25 000	—	—	—	—	—	—	25 000	30 000	30 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21 000	21 000	20 000	20 000	20 000	20 000	30 000	30 000	35 000	35 000
13 000	6 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	7 500	7 500	7 500
4 000	3 000	2 500	2 500	2 500	3 500	3 500	4 000	7 000	7 000
1 500	2 000	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	500	500	500
—	—	—	—	—	—	—	—	1 000	1 000
500	500	500	500	500	500	4 100	8 500	6 600	6 600
3 000	500	500	500	500	500	3 000	3 000	3 000	3 000
2 000	—	—	—	—	—	10 000	10 000	2 500	2 500
—	—	—	—	—	—	—	—	40 000	40 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43 700	40 800	47 000	49 600	55 600	58 400	60 400	63 400	90 600	75 900
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
342 700	302 800	330 000	319 400	322 600	333 400	331 600	449 300	662 300	679 500

Nationalmusei donationsmedel m. m.

Inkomsten av diverse medel, avkastning av donationer och donationskapital utgjorde:

	Ink. av div. medel	Avkast. av donationer	Summa inkomster	-Donations kapital
1881	4 400	7 900	12 300	145 000
1891	4 400	17 000	21 400	245 000
1901	5 000	44 700	49 700	276 000
1911	8 100	52 000	60 100	300 500
1921	31 300	43 900	75 200	380 900
1930/31	33 300	110 400	143 700	897 500
1940/41	43 500	100 000	143 500	1 444 700
1945/46	170 800	161 200	332 000	2 018 200
1946/47	133 500	146 800	280 300	2 029 550
1947/48	239 000	173 800	412 800	2 072 900

Summorna äro upptagna i jämna tal.

Div. medel omfatta förevisningsmedel, katalogmedel, fotografimedel, Gripsholmsmedel, nytryck, A. K.-medel, museilektorsmedel, konsertmedel och föreläsningsmedel.

De största donationsfonderna utgöras av J. S. Gieseckes donation (bestående av fastigheterna Drottninggatan 59 och Holländaregatan 11), Österlindska fonden, J. H. Scharps donation, Hj. Wicanders donationsfond, H. Kumlins donationsfond, Lovéns fond samt E. Spitzers donationsfond. Värdepapperen i fonderna äro upptagna till de kurser, som gällde då museet mottog eller inköpte dem.

Donationsfonderna ha lämnats till bestridande av skilda löpande behov, med undantag av H. Kumlins och E. Spitzers donationsfonder, vilka skola användas till museilokalernas utbyggnad.

Inkomsterna på vissa större utställningar finnas icke med i denna redovisning. Så var t. ex. bruttoinkomsten av van Gogh-utställningen 1946 246 038:96, Konstnärsförbundets utställning 1948 76 758:56, Wienutställningen 1948 ca 784 250.

Kortfattad beskrivning

av den föreslagna ombyggnaden av nationalmuseibygnaden.

Undervåningen. Båda gårdarna överbyggas; överbyggnadens tak placeras något under bottenvåningens fönster. I södra gården förlägges en utställningssal och i norra en föreläsningssal.

Förbindelse från bottenvåningen till dessa salar anordnas, likaså reservutgång från föreläsningssalen.

F. ö. inläggas nya golv på en sådan höjd att hela undervåningen ligger i samma plan.

Förrådslokaler inredas för avdelningarna för handteckningar och skulptur och för biblioteket.

Pannrummet med tillhörande utrymmen och maskinistbostaden flyttas från huset.

Omklädnadsrum och lunchrum för vaktmästare anordnas.

Vissa verkstäder anordnas.

Befintliga vaktmästarbostaden ombygges.

Toaletter för allmänheten anordnas i samband med förbindelsetrapporna från bottenvåningen till salarna i de överbyggda gårdarna.

Från entrén på södra gaveln anordnas en trappa och en hiss till ovanliggande våningar.

Nuvarande trapphuset i museets nordöstra hörn ombygges helt och en bekvämare trappa och en modernare hiss anordnas.

Bottenvåningen. Nuvarande salen för tillfälliga utställningar (till vänster om entrén) och norra gavelns utrymmen inredas till utställningssalar och tjänsterum för avdelningen för handteckningar och gravyrer.

Till höger om entrén ombyggas de nuvarande tjänstelokalerna till en sal för tillfälliga utställningar och studierum.

Den s. k. kyrksalen (rakt fram från entrén) omändras till vestibul med kapputrymmen och trappförbindelse med utställnings- och föreläsningssalarna i de överbyggda gårdarna.

I vestibulens förlängning inredes bibliotekets läsesal, till höger om denna sal ombyggas de nuvarande utrymmena och användas till biblioteksmagasin och tjänsterum. Utrymmena entresoleras delvis. Utrymmena till vänster om bibliotekets läsesal omändras till tjänsterum och arkiv. Mindre entresoler anordnas.

En hiss för allmänheten bygges på den södra gården tillgänglig från vestibulen.

Vån. 1 tr. Endast mindre ombyggnader, sammanhängande med omdisponering av lokalernas användning, ha här företagits.

Nuvarande bibliotekslokalerna omändras till tjänsterum och en del andra utrymmen på södra gaveln inredas också till tjänsterum. Kapprum och toaletter anordnas för tjänstemännen.

I förbindelse mellan trapphuset och nuvarande stensalen ökas dörröppningarna så att en vidgad genomblick erhålles.

Vån. 2 tr. På södra gaveln ändras två tjänsterum till utställningskabinett.

Entresol i vån. 2 tr. Fotografiateljé anordnas i entresolen över den s. k. 1880-talsalen.

I samtliga våningar omläggas eller repareras golvet i de flesta utrymmena.

Se bilderna 1—5 till denna bilaga.

Bilaga 7.

Program för nationalmusei annexbyggnad.

Annexbyggnaden förlägges på området invid nationalmuseibyggnaden. Förbindelse för tjänstemän och för transport av konstföremål, om möjligt även för allmänheten skall anordnas mellan byggnaderna. Annexbyggnaden bör utformas så, att man i framtiden skall kunna bygga till densamma.

Byggnaden skall innehålla lokaler för:

- A. Överintendenten med kansli.
- B. Avdelningen för konstabildning och depositioner.
- C. Riksförbundet för bildande konst.
- D. Stockholms högskolas konsthistoriska institut.
- E. Samlingar av måleri och skulptur från och med 1800.
- F. Den äldre konsthantverkssamlingen.
- G. Konserveringsanstalten.
- H. Gemensamma utrymmen.

A. *Överintendentens kansli.*

Chefsrum, tillika sammanträdesrum, med toaletttrum	35 m ²	
Rum för överintendentens sekreterare	14 »	
» » sekreteraren vid statens konstsamlingar	14 »	
» » kamrer, med valv	21 »	
» » skrivbiträden	14 »	
Väntrum	14 »	112 m ²

B. *Avdelningen för konstbildning och depositioner.*

Rum för avdelningschef	28 m ²	
2 rum för intendent	35 »	
3 rum för amanuenser	42 »	
2 rum för skrivbiträden	28 »	
Rum för studielektor	14 »	
Materialförråd	21 »	
Provhängningssal	75 »	
Rum för expeditionsvaktmästare	14 »	
Väntrum	14 »	271 m ²

C. *Riksförbundet för bildande konst m. fl.*

Chefsrum	28 m ²	
Arbetsrum	21 »	
»	14 »	
»	14 »	
Katalogförråd	7 »	
Materialförråd	7 »	
Rum för div. konstbildningsorganisationer	21 »	112 m ²

D. *Stockholms högskolas konsthistoriska institut.*

Rum för professorer och amanuenser högst	80 m ²	
Seminarierokal	60 »	140 m ²

Avdelningarna A, B, C och D skola ligga intill varandra och ha särskild entré. De skola ha förbindelse med övriga avdelningar i tillbyggnaden och med den ev. förbindelsegången till nationalmuseum.

Gemensamma utrymmen för avdelningarna A, B, C och D.

Rum för museivakt	14 m ²	
Väntrum (för avd. C, D, E och F)	14 »	
Kapprum, toaletttrum, omklädnads- och duschrum för tjänstemännen	21 »	
Sammanträdesrum	35 »	
Personallunchrum med tékök	28 »	112 m ²

E. *Samling av måleri och skulptur fr. o. m. år 1800.*

Föremålen skola exponeras i:

1. Utställningssalar för skådesamlingen, där de förnämsta konstverken utställas och där den konsthistoriska utvecklingen belyses.
2. Utställningssalar för studiesamlingen med »tätare hängning» där ett mer detaljerat studium av konstnärerna och den konsthistoriska utvecklingen kan ske. Dessa salar skola också vara tillgängliga för allmänheten.

	Salar för skådesamlingen	Salar för studiesamlingen
a) 1800—70		
målningar	120 m ²	60 (1800—50) m ²
handteckningar	30 »	60 (1850—70) »
b) 1870—90 (friluftsmåleri m. m.)		60 m ²
målningar	90 »	30 »
c) 1880—90 (impressionism)		
målningar	120 »	60 »
handteckningar	30 »	60 »
d) 1890—1909		
målningar	150 »	60 »
handteckningar	30 »	90 »
e) Övrigt nordiskt måleri		
målningar	120 »	60 »
»	60 »	60 »
f) Fransk konst och övrig utländsk konst		
målningar	120 »	30 »
g) Skulptur	90 »	30 »
	<hr/>	<hr/>
	Totalt 960 m ²	660 m ²
h) Reserv		150 m ²
Rum för intendent		21 »
» » biträde		14 »
Konsultationsrum		14 »

Dessa tre sista rum böra ha god kontakt med utställningssalarna. Det är vidare önskvärt att de ligga intill avdelningarna A—C. Om de ej ligga intill avd. A—C bör ett särskilt toaletterum förläggas invid dem 1 823 m²

F. Samlingen av äldre konsthantverk.

Skådesamlingen:		
Medeltiden		36 m ²
Romanska renässansen		72 »
Nordiska renässansen		90 »
Franska barocken		72 »
Nordiska barocken		108 »
Rokokon		108 »
Gustavianska perioden		144 »
Empiren		90 »
1800-talet (romantik)		72 »
» (stilimitation)		36 »
Jugendperioden		36 »
Nationella romantiken		72 »
Textilutställningssal		108 »
		<hr/>
		1 044 m ²
Salar för studiesamlingar	1 050 m ²	
Studierum	80 »	
Sal för tillfälliga utställningar	200 »	
Kommissarierum intill detta	20 »	
		<hr/>
		1 350 m ²

Rum för 1:e intendent	28 m ²	
2 rum för amanuenser	42 »	
» » » skrivbiträden	14 »	
Konsultationsrum	14 »	98 m ²
		<hr/> 2 492 m ²

Om tjänsterummen gäller detsamma som för motsvarande rum i avd. D.

G. *Konserveringsanstalten.*

Ateljé	50 m ²	
»	40 »	
Rum för röntgenundersökningar	16 »	
Mörkrum	6 »	
Rum för bl. a. undersökningar med ultraviolettera och infraröda strålar	16 »	
Målerikonservatorns mottagningsrum	20 »	
Väntrum	12 »	
Kapprum m. toaletterum, omklädnadsrum och duschrumb	10 »	170 m ²

Utänför en ateljé bör en balkong finnas. Avdelningen bör vara lätt tillgänglig.

H. *Div. utrymmen för hela byggnaden.*

Entré med kapprum, toaletter m. m. för 250 personer.		
Trappor, hissar för allmänhet och för museets skötsel.		
Centralt beläget rekreationsrum m. kafé	100 m ²	
Föreläsningssal för 100 personer	120 »	
Vaktmästarbostad	75 »	
Personalrum (omklädnadsrum, lunchrum m. m. för vaktmästare)	40 »	
Stådrum på lämpligt antal ställen i varje våning		335 m ²

I. *Utrymmen i källaren.*

Infart till upppackningsrum		
Upppackningsrum för avd. B	15 m ²	
Magasin » » »	25 »	
Upppackningsrum för avd. C	15 »	
Magasin » » »	40 »	
Upppackningsrum för avd. E	15 »	
Magasin » » »	100 »	
Upppackningsrum för avd. F	40 »	
Magasin » » »	600 »	
Lagningsverkstad » » »	50 »	
Emballageförråd	25 »	
Städcentral	15 »	
Garage för en bil	25 »	
Snickarverkstad med målarbox för grövre arbeten	40 »	
Virkesförråd	10 »	1 015 m ²
Pannrum och andra rum för teknisk apparatur.		

Sammanfattning.

A	112 m ²
B	271 »
C	112 »
D	140 »
A—D gemens. utrymmen	112 »
E	1 823 »
F	2 492 »
G	170 »
H	335 »
I	1 015 »
Summa	6 582 m ²

Dessutom entré, kapprum, städrum och pannrum.

Bilaga 8.

Kortfattad beskrivning

av förslag till annexbyggnad vid nationalmuseum.

Annexet består av två byggnadskroppar, en i 2 vån. och källare, som innehåller utställningssalar och magasin, och en i 5 vån. och källare, som innehåller tjänsterum och en del gemensamma utrymmen.

De två byggnadskropparna stå i förbindelse med varandra genom ett centralt trapphus, dit även hissarna äro förlagda. Den lägre byggnadskroppen, som har den största planytan, innehåller i källarvåningen: del av konsthantverksavdelningens studiesamling, magasinsutrymmen för annexets samtliga avdelningar, verkstäder, uppackningsrum och en del mindre utrymmen.

Bottenvåningen innehåller: konsthantverksavdelningens skådesamling, större delen av dess studiesamling och en sal för tillfälliga utställningar.

Övervåningen innehåller: måleriavdelningens skådesamling och studiesamling, skulptursamling och ett rekreationsrum.

Den högre byggnadskroppen, som har en avsevärt mindre planyta, innehåller i källarvåningen: pannrum, skyddsrum, arkiv m. m.

Bottenvåningen innehåller: entré med kapprum och toaletter, föreläsningssal och vaktmästarbostad.

Vån. 1 tr. innehåller: rum för vaktmästare, tjänsterum för konsthantverksavdelningen, gemensamt sammanträdesrum och lokaler för Stockholms högskolas konsthistoriska institut.

Vån. 2 tr. innehåller: överintendentens kansli, lokaler för riksförbundet för bildande konst och måleriavdelningens tjänsterum.

Vån. 3 tr. innehåller: avdelningen för konståbildningsverksamhet och depositioner.

Vån. 4 tr. innehåller: konservatorsateljé, lokaler för statens konstråd och lunchrum för tjänstemännen.

Se bilderna 6—13 till denna bilaga.

Tablå

utvisande nationalmusei nuvarande och förordade personal
vid museet för äldre konst (nationalmuseum).¹

Del I

Personal den 1 juli 1948 vid de avdelningar inom nationalmuseum, som enligt utredningens förslag skall ingå i statens konstmuseum för äldre konst (nationalmuseum).

	Lönegrad	Grundlön
<i>Avd. för bildhuggar- och målarkonst.</i>		
1 förste intendent	Ca 29	14 436
3 amanuenser (1 eo intendent, 1 amanuens och, med halvtid, 2 amanuenser) à 10 800	Ce 23	32 400
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084
1 museivakt	Ca 9	5 556
		58 476
<i>Avd. för handteckningar och gravyrer.</i>		
1 förste intendent	Ca 29	14 436
1 intendent	Ca 26	12 600
1 amanuens	Ce 23	10 800
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084
1 förste museivakt, föreståndare för monteringsateljén ...	Ca 11	6 084
2 museivakter à 5 556	Ca 9	11 112
1 museivakt och biträde vid monteringsateljén	Ce 9	5 556
		66 672
<i>Avd. för konsthantverk.</i>		
1 förste intendent	Ca 29	14 436
2 amanuenser (halvtid)	Ce 23	10 800
1 kanslibitråde (halvtid)	Ce 11	3 042
1 museivakt	Ca 10	5 820
		34 098
<i>Avd. för slottssamlingar.</i>		
1 förste intendent (gemensam med dep.avd., utförd med halv lön)	Ca 29	7 218
1 amanuens (e. o. intendent)	Ce 23	10 800
1 kanslibitråde (gemensam med dep.avd., utförd med halv lön)	Ce 11	3 042
1 kanslibitråde (för svenska porträttark.)	Ce 11	6 084
		27 144
<i>Museivaktspersonalen.</i>		
1 maskinist, tillika reparatör av 1:a klass	Ca 12	6 336
1 förste museivakt	Ca 11	6 084
2 museivakter (1 vakant) à 5 820	Ca 10	11 640

¹ Lönerna ha beräknats med två ålderstillägg. E. o. intendent och amanuenser med för de lärda verken gällande befordringsgång äro schematiskt sammanförda till en grupp under tjänstebeteckningen amanuens och ha beräknats i 23 lönegraden.

Viss kanslipersonal har i avvaktan på 1947 års biträdesutrednings förslag upptagits med oförändrad löneställning.

	Lönegrad	Grundlön
6 museivakter à 5 556	Ca 9	33 336
3 museivakter à 5 556	Ce 9	16 668
1 eldare	Ce 9	5 556
1 kontrollör (biljettförs., halvtid)	Cg 7	2 496
		82 116

Nu utgående av Kungl. Maj:t bestämda extra arvoden.

Till den museivakt, som fullgör portvaktsgöromål	högst	660
Till maskinisten, för fullgörande av vice värdsgöromål	»	720
		1 380

<i>Summa</i> för avd. för bildhuggar- och målarkonst		58 476
för avd. för handteckningar och gravyrer		66 672
för avd. för konsthantverk		34 098
för avd. för slottssamlingar		27 144
för museivaktspersonalen		82 116
för extra arvoden, högst		1 380
		269 886

Del II

Den förordade personalen efter den första utbyggnaden, enligt förslaget.

	Befattning	Lönegrad	Grundlön	Anm.
<i>Chef</i>				
1 museidirektör.....		Ca 33	2 100	Tillika avdelningsföreståndare. Lönekostnaden (16 536—14 436=) 2 100
<i>Avd. för måleri.</i>				
1 förste intendent		Ca 29	14 436	Nu gemensam med avd. för skulptur o. antik konst
2 amanuenser à 10 800		Ce 23	21 600	
1 kanslibiträde		Ce 11	6 084	Nu gemensam med avd. för skulptur och antikens konst.
			44 200	
<i>Avd. för skulptur och antikens konst.</i>				
1 förste intendent		Ca 29	14 436	Nu gemensam med avd. för måleri
1 amanuens		Ce 23	10 800	
1 kanslibiträde (halvtid)		Ce 11	3 042	Nu gemensam med avd. för måleri
1 preparator		Ca 13	6 600	Höjd löneställning
			34 878	
<i>Avd. för handteckningar och gravyrer.</i>				
1 förste intendent		Ca 29	14 436	
1 intendent		Ca 26	12 600	
1 amanuens		Ce 23	10 800	
1 kanslibiträde		Ce 11	6 084	
1 preparator		Ca 13	6 600	Höjd löneställning
2 museivakter à 5 820		Ca 10	11 640	» »
1 museivakt		Ce 9	5 556	
			67 716	

Befattning	Lönegrad	Grundlön	Anm.
<i>Avd. för konsthantverk.</i>			
1 förste intendent	Ca 29	14 436	
2 amanuenser à 10 800	Ce 23	21 600	1 nyinrättad
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	Nu halvtid
1 preparator	Ca 13	6 600	Höjd löneställning
		48 720	
<i>Avd. för slottssamlingar m. m.</i>			
1 förste intendent	Ca 29	14 436	Nu gemensam med dep.-avd.
1 amanuens	Ce 23	10 800	
1 biblioteksbitr. för SPA	Ce 11	6 084	
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	Nu gemensam med dep.-avd.
		37 404	
<i>Museivaktspersonalen.</i>			
1 uppsyningsman	Ca 14	6 864	Höjd löneställning
1 förrådsvaktmäst.	Ca 13	6 600	» »
1 maskinist	Ca 12	6 336	
1 museivakt	Ca 10	5 820	
6 museivakter à 5 556	Ca 9	33 336	
1 eldare	Ce 9	5 556	
3 museivakter à 5 556	Ce 9	16 668	
1 kontrollör (halvtid)	Cg 7	2 496	
		83 676	
<i>Av Kungl. Maj:t bestämda extra arvoden.</i>			
Till den museivakt, som fullgör portvakts- göromål, lägst		660	
Till maskinisten för fullgörande av vice värdsgöromål, lägst		570	
		1 230	
<i>Summa</i> för chef			2 100
för avd. för måleri			42 120
för avd. för skulptur och antikens konst			34 878
för avd. för handteckningar och gravyrer			67 716
för avd. för konsthantverk			48 720
för avd. för slottssamlingar m. m.			37 404
för museivaktspersonalen			83 676
för extra arvoden, lägst			1 230
			317 844

Del III

Den föreslagna personalen vid nationalmuseum efter den fulla utbyggnaden, enligt förslaget.

Befattning	Lönegrad	Grundlön	Anm.
<i>Chef</i>			
1 museidirektör	Ca 33	2 100	Tillika avdelningsföreståndare
<i>Avd. för måleri.</i>			
1 förste intendent	Ca 29	14 436	
1 intendent	Ca 26	12 600	Nyinrättad

Befattning	Lönegrad	Grundlön	Anm.
2 amanuenser à 10 800	Ce 23	21 600	
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	
		54 720	
<i>Avd. för skulptur och antikens konst.</i>			
1 förste intendent	Ca 29	14 436	
1 amanuens	Ce 23	10 800	
1 kanslibitråde (halvtid)	Ce 11	3 042	
1 preparator	Ca 13	6 600	
		34 878	
<i>Avd. för handteckningar och gravyrer.</i>			
1 förste intendent	Ca 29	14 436	
1 intendent	Ca 26	12 600	
1 amanuens	Ce 23	10 800	
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	
1 preparator	Ca 13	6 600	
2 museivakter à 5 820	Ca 10	11 640	
1 museivakt	Ce 9	5 556	
		67 716	
<i>Avd. för konsthantverk.</i>			
1 förste intendent	Ca 29	14 436	
1 intendent	Ca 26	12 600	Nyinjättad
2 amanuenser à 10 800	Ce 23	21 600	
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	
1 preparator	Ca 13	6 600	
		61 320	
<i>Avd. för slottssamlingar m. m.</i>			
1 förste intendent	Ca 29	14 436	
1 amanuens	Ce 23	10 800	
1 biblioteksbitr. (SPA)	Ce 11	6 084	
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	
		37 404	
<i>Museivaktspersonalen.</i>			
1 uppsyningsman	Ca 14	6 864	
1 förrådsvaktmästare	Ca 13	6 600	
1 maskinist	Ca 12	6 336	
1 förste museivakt	Ca 11	6 084	Återupprätt. tjänst
4 museivakter à 5 820	Ca 10	23 280	3 nyinjättade
9 museivakter à 5 556	Ca 9	50 004	3 nyinjättade
1 eldare	Ca 9	5 556	Nyinjättad
1 eldare	Ce 9	5 556	
5 museivakter à 5 556	Ce 9	27 780	2 nyinjättade
1 kontrollör (halvtid)	Cg 7	2 496	
		140 556	
<i>Extra arvoden.</i>			
Till portvakt i huvudbyggnaden, lägst		660	
Till portvakt i annexbyggnaden, lägst		660	Nyinjättad
Till vicevärd, lägst		570	
		1 890	

<i>Summa</i> för chef	2 100
för avd. för måleri	54 720
för avd. för skulptur och antikens konst	34 878
för avd. för handteckningar och gravyrer	67 716
för avd. för konsthantverk	61 320
för avd. för slottssaml. m. m.	37 404
för museivaktspersonalen	140 556
för extra arvoden, lägst	1 890
	400 584

Sammanställning.

	1948/49	Första utbyggn.	Full utbyggn.
Chef		2 100	2 100
Avd. för måleri		42 120	54 720
Avd. för skulptur och antikens konst ...	58 476	34 878	34 878
Avd. för handteckningar och gravyrer ..	66 672	67 716	67 716
Avd. för konsthantverk	34 098	48 720	61 320
Avd. för slottssamlingar	27 144	37 404	37 404
Museivaktspersonal	82 116	83 676	140 556
Extra arvoden	1 380	1 230	1 890
	269 886	317 844	400 584

*Bilaga 10.***Tablå**

utvisande de av utredningen föreslagna årliga anslagen till underhåll och ökande av nationalmusei och slottssamlingarnas m. fl. konstsamlingar.

Ökande av samlingarna av måleri, antik konst, skulptur, handteckningar och gravyrer	30 000
Ökande av konsthantverkssamlingen	15 000
Ökande av slottssamlingarna m. m.	10 000
Vård och underhåll av måleri, antikens konst och skulptur	10 000
Konservering av handtecknings- och gravyr-samlingarna	3 000
Material till förvaring av handteckningar och gravyrer	3 000
Konservering av konsthantverkssamlingen	5 000
Konservering av statens konstsamlingar å de kungl. slotten och andra offentliga lokaler	10 000
	Summa 86 000

*Bilaga 11.***Tablå**

utvisande de av utredningen förordade engångsanslagen till nationalmuseum och slottssamlingarna.

Utrustning till ateljé för skulpturkonservering	1 500
Utrustning till ateljé för monteringsarbeten	2 500
Uppsättning av ateljé för möbelrestaurering	12 000
Utrustning av verktyg till förrådspersonalen	1 000
Komplettering av porträttgalleriet på Gripsholm.	35 000
	Summa 52 000

Bilaga 12.

Tablå

utvisande den nuvarande personalkadern vid nationalmusei avdelning för
nutida måleri och skulptur.

Befattning	Lönegrad	Lön
1 intendent	Ca 26	12 600
1 amanuens (halvtid)	Ce 23	5 400
1 kanslibiträde (halvtid)	Ce 11	3 042
		21 042

Anm. Dessutom finnes viss personal för samlingarna av moderna handteckningar och gravyrer samt moderna konsthantverk liksom viss museivaktpersonal.

Bilaga 13.

Tablå

visande den av utredningen förordade personalkadern vid museet för modern
konst, vid full utbyggnad.

Befattning	Lönegrad	Lön	Anm.
1 direktör	Cp 11	18 000	
1 förste intendent	Ca 29	14 436	
1 intendent	Ca 26	12 600	
1 avdelningsföreståndare	—	—	På deltid förordnad tjänste- man vid nationalmusei avd. för handteckningar och gravyrer.
2 amanuenser (å 10 800)	Ca 23	21 600	
1 kontorist	Ce 13	6 600	
2 kanslibiträden (å 6 084)	Ce 11	12 168	
1 maskinist	Ca 12	6 336	
1 förste museivakt	Ca 11	6 084	
2 museivakter (å 5 556)	Ca 9	11 112	
2 museivakter (å 5 556)	Ce 9	11 112	
1 kontrollör, halvtid	Cg 7	2 496	
Arvode till portvakt	—	660	
		123 204	

Bilaga 14.

Tablå

visande den av utredningen förordade provisoriska staten för museet för
modern konst.

Befattning	Lönegrad	Lön	Anm.
1 direktör	Cp 11	18 000	Direktören skall tillika fun- gera som avdelningsföre- ståndare.
1 intendent och avdelningsföre- ståndare	Ca 26	12 600	

Befattning	Lönegrad	Lön	Anm.
1 avdelningsföreståndare	—	—	På deltid förordnad tjänsteman vid nationalmusei avd. för handteckningar och gravyrer.
1 amanuens	Ce 23	10 800	
1 kontorist	Ca 13	6 600	
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	
1 maskinist	Ca 12	6 336	Maskinisten skall tillika fungera som tillsyningsman och portvakt.
1 museivakt	Ca 9	5 556	
2 museivakter (å 5 556)	Ce 9	11 112	
1 kontrollör (halvtid)	Cg 7	2 496	
Arvode åt portvakt	—	660	
		Summa kr. 80 244	

Bilaga 15.

Byggnadsprogram för museet för modern konst.

I. Allmänna synpunkter på museibygnaden.

I diskussioner om planering av moderna museer har ofta framhållits önskvärdheten av största möjliga anpassbarhet av byggnaden, som helt bör kunna underordna sig varje tänkt omgruppering av materialet. Detta gäller framför allt skådesamlingarna. Utrymmet gestaltas då teoretiskt som ett odifferentierat, kontinuerligt rum med uniform belysning, i vilket varierande uppdelning åstadkommes med flyttbara skärmar. För att största möjliga frihet till omgrupperingar skall kunna åstadkommas bör ett sådant utrymme vara disponerat i ett plan, så att grupperingen ej bindes av nivåkillnader; helst bör också varje del av utrymmet kunna belysas med antingen över- eller sidoljus, så att material av olika karaktär fritt kan grupperas i önskat inbördes förhållande.

Det torde emellertid förhålla sig så, att salarnas planmått ej kunna fixeras oberoende av höjden, detta både av belysningstekniska och rumsarkitektoniska skäl samt med hänsyn till det utställda materialets karaktär och format och därav härledda krav på större eller mindre grad av monumentalitet eller intimitet. Vid varje omdisponering av utrymmet måste därför omfattande studier av rummens belysnings- och måttförhållanden göras, liksom av rumssammanhanget i helheten samt av trafikföring och ventilation, m. a. o. en inte obetydlig del av arbetet med planläggningen av ett museum. Vidare skulle det praktiska realiserandet av planerna fordra ett avsevärt arbete, särskilt för åstadkommande av varierande rumshöjder. Det är icke troligt att museets personal skulle gå i land med dessa uppgifter.

I praktiken, torde man alltså få pruta av betydligt på kravet på interiörens föränderlighet. Redan den begränsade tillgången på lämpliga tomter framtvingar detta.

En lättare realiserbar princip än den ovan antydda, som likväl lämnar betydande rörelsefrihet, vore att utrymmen med överljus och sådana med sidoljus för-lades parallellt eller med överljusutrymme som en kärna och sidoljussalar som en krets däromkring med goda möjligheter att öppna kommunikation mellan de olika salarna. Även en dylik plantyp fordrar dock stort tomtutrymme.

Då tomtförhållandena kunna tvinga till en lösning i olika plan, inskränkes föränderligheten högst avsevärt. Dels innebär nivåväxlingen i och för sig en gruppering av salarna i två eller flera bestämt åtskilda huvudpartier, dels binder en planlösning i våningar också den inbördes grupperingen av sido- och överljussalar och därmed av materialet. För att göra sig oberoende av dessa omständigheter kan man i ett sådant fall tvingas att avstå från överljussalar. Men därmed följer ett betydande mått av uniformitet och minskade möjligheter till lämpligaste exponering av vissa verk.

Konsekvensen av de skisserade principlösningarna torde vara, att man avstår från dagsbelysning, vilket medför en avsevärd frihet i byggnadens planbildning och mycket stora möjligheter för en föränderlig disposition. Meningarna om helt artificiell belysning av utställningssalar äro emellertid delade. En invändning mot denna belysning är att man ej med säkerhet kan säga att målningar ej taga skada av att undanhållas dagsljuset även för en så begränsad tid som det här är fråga om; detta är en invändning som en konstvärdande institution måste beakta. En annan tungt vägande invändning är, att konstverken i största utsträckning äro komponerade i dagsljus och för att ses i dagsljus samt att ett likvärdigt artificiellt ljus ännu ej framställts; konstverken skulle alltså förändras av belysningen. Mot den artificiella belysningens oföränderliga kvalitet kan ställas dagsljusets rikedom av variationer, vilka undan för undan uppenbara nya kvaliteter hos konstverket, vilka med artificiellt ljus skulle undanhållas betraktaren. Härigenom bortfaller också ett visst spänningsmoment, som är betraktaren till värdefull hjälp då han skall tillgodogöra sig måleriska kvaliteter.

Dessa invändningar gälla huvudsakligen för måleri. För grafik o. d. är, bl. a. med hänsyn till papperets ömtålighet, artificiellt ljus lämpligt. Vad beträffar skulptur kan sägas, att enstaka verk av viss art kunna belysas artificiellt med gott resultat, men att belysning av friskulptur, som skall ses från alla håll, erbjuder stora svårigheter, vilka torde bli oöverstigliga om det gäller att belysa en hel skulptursal med dess många olikartade verk.

Utredningen vill därför icke rekommendera att planlösningen grundas på artificiell belysning av skådesamlingarna.

Av vad ovan sagts framstår som ett önskemål att skådesamlingarna anordnas i ett plan. Huru stora kraven på elasticitet skola sättas blir en avvägningsfråga. Detta spörsmål är en väsentlig sida av det moderna museets arkitekturproblem, varför det här något skall diskuteras.

Vad som talar för största möjliga föränderlighet är den inledningsvis nämnda önskan att kunna smidigt omgruppera utställningsmaterialet.

Skolor och gruppbildningar, liksom enstaka individuella insatser spela samma roll inom konsten som inom teoretisk verksamhet. Det moderna museets samlingar böra troget spegla denna struktur liksom de förskjutningar och ombildningar vilka den är underkastad och som ibland ske kontinuerligt, ibland sprängvis. Den stora publiken kan svårigen orientera sig i dagens mångfasetterade konstliv och kan lika litet bilda sig en uppfattning om konstens aktuella ställning som om den samtida teoretiska forskningens positioner. Det är därför det moderna museets plikt att inte endast samla och visa fram enskilda konstverk, som kunna tjäna som ledning och norm för kvalitetsbedömning, utan också att gruppera dem på ett sätt som ger en pedagogiskt klar bild av utvecklingens tendenser och förlopp, samtidigt som den för varje enskilt verk och varje grupp skapar den miljö som är gynnsammast för dess verkan på betraktaren.

Det är givet att möjligheterna till en sådan föränderlig gruppering av ett föränderligt material bli betydligt större om rummet kan anpassas till innehållet än om ett ständigt förnyat innehåll skall passas in i en och samma oföränderliga rumssvit.

Några praktiska svårigheter som möta ha redan antytts. Även under förut-

sättning att tomtens beskaffenhet inte verkar hindrande, medför kravet på stor elasticitet ökade kostnader, dock inte av avgörande betydelse. Att utforma ventilations- och värmeanläggningarna så att elastiska förändringar av salarna möjliggöras torde vara en uppgift som kan lösas. Brandskyddet av de oersättliga samlingarna torde dock bli lidande på frånvaron av all fast sektionering av konstavdelningens skådesamling; risken häruti minskas om alla flyttbara väggar, skärmar, velumanordningar o. d. göras av obrännbart material.

En rumsgestaltning av utpräglad tillfällig art och med därför lämpade material är med hänsyn till föränderligheten i innehållets sammansättning ändamålsenlig. Det torde emellertid vara svårt att undvika en därav betingad tröttnande enformighet. Man riskerar måhända att de många tillfälliga anordningarna ge avdelningen en alltför påträngande karaktär av provisorium, och att interiören inte ger den känsla av ro och samling, som betraktaren behöver och som en fastare arkitektonisk ram kan skänka. Vissa konstverk kunna också bli lidande av att sakna stöd av en fast arkitektur; särskilt gäller detta skulpturen.

Att lösa konflikten mellan dessa krav är ej blott en museal utan i första hand en arkitektonisk uppgift. Utredningen har dock velat rikta uppmärksamheten på den och framhålla vikten av att förslag till lösningar noga genomtänkas med hänsyn till den praktiska genomförbarheten av tillfälliga omgrupperingar.

Jämförelser beträffande utrymmets disposition i befintliga museer och konsthallar kunna, liksom förslag till gruppering av de aktuella samlingarna av modern konst, ge någon ledning för bedömande av erforderliga variationsmöjligheter.

En kompromisslösning som bör beaktas innebär, att byggnadens stomme utformas på sådant sätt att ombyggnader av begränsad omfattning, huvudsakligen berörande icke bärande delar, kunna göras då mera genomgripande omgrupperingar göra detta erforderligt, kanske med 5 å 10 års mellanrum.

En för byggnadens olika lokalgrupper lämplig utformning av byggnadsstommen torde lättast kunna genomföras om byggnadskroppen differentieras med hänsyn till de skilda krav som gälla för olika lokalgrupper i nedanstående översikt. Möjligheterna för en sådan differentiering äro emellertid i hög grad beroende av tomtförhållandena.

II. Lokalbehov och inre förbindelser.

A. Lokaler för måleri och skulptur.

1. Skådesamlingen.

a) Salar för måleri och mindre skulpturer böra planeras och utformas på sådant sätt att de möjliggöra en smidig, experimenterande gruppering av materialet, vilket ständigt ändras genom successiv avgång till nationalmusei äldre samlingar samt genom nyanskaffning och depositioner i och ur samlingarna. Denna avdelning bör omfatta

överljussalar, tillsammans	ca 800 m ²
sidoljussalar, tillsammans	ca 380 m ² 1 180 m ²

b) För att bereda plats för skulptur av större format fordras en skulpturhall med sidoljus om .....

ca 120 m². Skådesamlingen bör vara direkt tillgänglig från entréhall eller trapphus och så planerad att allmänheten dels kan passera i en riktning genom hela samlingen, dels besöka avdelning C) utan att genomvandra större delen av A) och B).

Möjlighet för anordnande av en permanent utställning av nyförvärv bör beaktas.

Skådesamlingen skall ha bekvämt samband med salarna för tillfälliga utställningar (se under D 1).

Möjligheten att särskilt visa nyförvärv bör beaktas.

2. Studiesamlingen.

Studiesamlingen fordrar utställningsrum och magasin.

Skilda utrymmen önskas för respektive måleri och skulptur såväl i magasinssom i studielokalerna.

Magasinsutrymmena kunna ha enbart artificiellt ljus; utställningsrummen böra ha sidoljus (utställningsrummet för skulptur kan ev. ha artificiell belysning).

Studierummen för måleri och skulptur böra förläggas i nära samband med resp. magasin.

Magasinen böra ha goda förbindelser med skådesamlingen.

a) utställningsrum för tavlor, flera, tills.	ca 150 m ²	
b) utställningsrum för skulptur	ca 50 m ²	
c) magasin för tavlor, anordnat för magasinering av tavlor på skjutbara metallskärmar	ca 50 m ²	
d) magasin för skulptur, delvis med byggbar hyllinredning	ca 50 m ²	300 m ²

Studieutrymmena kunna vara tillgängliga för allmänheten antingen från vestibul eller trapphus eller från skådesamlingen eller ev. från tjänsteavdelningen.

3. Ateljéer.

a) Konservatorsateljé för smärre konserveringsarbeten med god ateljébelysning. Ateljén bör utan passerande av trappor kunna nås från varuhissen. Det är en fördel om den även har god förbindelse med tjänstelokalerna	ca 15 m ²	
b) Kopistrum, helst med god ateljébelysning	ca 15 m ²	30 m ²
- (bör ev. kunna sammanslås med a)

B. Lokaler för handteckningar och grafisk konst.

1. Skådesamlingen.

Introduktionsavdelningen förutsättes här vara gemensam med samlingen för måleri och skulptur.

Salar för handteckningar och grafik jämte (delar av de i bihangsinventariet upptagna samlingarna av) akvareller, pasteller, gouacher m. m. böra ha nära samband med b) och helst i viss utsträckning kunna studeras parallellt med dessa. De böra ha dels sidoljus, dels uteslutande artificiellt ljus:

sidoljus, minst	ca 50 m ²	
artificiellt ljus	ca 100 m ²	150 m ²

2. Studiesamlingen och magasin.

Studierum för grafik m. m. bör samtidigt tjänstgöra som magasin. Det kan delvis ha artificiell belysning och inredes med skåp och stora studiebord .....

ca 50 m²

C. Lokaler för konsthantverkssamlingen.

1. Skådesamlingen.

a) En introduktionsavdelning med en uppgift motsvarande övriga samlingars, belyst med sidoljus .....

ca 50 m²

b) Salar för konsthantverk av varierande kategorier med möjlighet till växlande gruppering av materialet.

Visst konsthantverk kan med fördel utställas i artificiellt ljus, t. ex. textilier, bokkonst, bokband, glas, ädla metaller.

I allmänhet kräver konsthantverket ej mer än ca 3,5 m rums-höjd, men det är fördelaktigt om någon del av det dagsljusbelysta utrymmet kan få större höjd.

sidoljussalar	ca 350 m ²	
salår med artificiellt ljus	100 à 200 m ²	500 à 600 m ²

Skådesamlingen bör vara direkt tillgänglig från entréhall eller trapphus och så planerad att allmänheten kan cirkulera i en riktning genom hela samlingen.

2. *Studiesamlingen.*

Studiesamlingen fordrar utställningsrum och magasin.

Magasinsutrymmet kan ha enbart artificiellt ljus: utställningsrummen böra delvis ha sidoljus men kunna förläggas i souterrängvåning.

a) utställningsrum, tills.	ca 150 m ²	
b) magasin	ca 50 m ²	200 m ²

Studiesamlingen böra vara tillgänglig för allmänheten från entréhall eller trapphus eller från skådesamlingen.

3. *Magasin.*

Utrymmet kan ha enbart artificiellt ljus och skall ej vara tillgängligt för allmänheten.

4. *Konserveringsverkstad.*

Konserveringsverkstad, för mindre konserveringsarbeten, ev. i dagsljusbelyst souterräng och i gott samband med magasinlokalerna ca 30 m².

Det är fördelaktigt om konsthantverksavdelningen kan ha förbindelse direkt med packavdelningen utan att entréhallen passeras. Se D 5.

D. Lokaler för tillfälliga utställningar, bildningsverksamhet och administration m. m.

1. *Salar för tillfälliga utställningar.*

Lokalerna, som i stort sett skola fungera som en konsthall, böra ha sådana varierande salsmått som för detta ändamål befunnits lämpliga. Liljevalchs konsthall framstår i detta avseende som en god förebild, så när som på att där nästan helt saknas rum av kabinettsformat.

Lokalerna skall planeras på sådant sätt att allmänheten kan cirkulera genom en del därav, större eller mindre, genom hela avdelningen eller, undantagsvis, vid stora utställningar, även genom någon eller några av salarna för den permanenta skådesamlingen, vilka utrymmas och anslutas till avdelningen för tillfälliga utställningar. Härför torde lokalerna för konsthantverket på grund av materialets beskaffenhet vara mindre lämpade än konstavdelningen.

Med hänsyn till salarnas användning för material av mycket växlande art måste belysningen kunna varieras inom vida gränser. Salarna böra sålunda i största möjliga utsträckning byggas med såväl sidoljus som överljus resp. helt artificiell belysning och därför vara avsedda med omfattande elektrisk installation och lätt-hanterliga, varierbara avskärningsanordningar.

Det är önskvärt att avdelningen har förbindelse med hägnat utrymme i det fria, lämpat för utställning av skulptur och visst konsthantverk och användbart i samband med vissa interiör- och miljöutställningar.

Avdelningen skall vara tillgänglig direkt från entréhallen och ha mycket goda förbindelser med packavdelningens uppsamlingsrum.

2. Föreläsningssal och studierum.

Förutom den stora föreläsningssal för 300 personer som utredningen föreslagit i nationalmusei byggnad, och vilken även skall stå öppen för det moderna museets bruk, behövs en föreläsningssal i direkt anslutning till de moderna samlingarna. Salen är avsedd att användas för större kurser, konstföreningar, skolor m. m. och bör rymma omkring 100 personer.

Föreläsningssalen bör ha dagsljus med mörkläggningsanordningar och maskinrum med apparatur för projektion av ljusbilder och film. Den skall vara tillgänglig direkt från entréhall eller trapphus och bör om möjligt ha nära förbindelse med administrationsavdelningen.

Särskilt med tanke på konstfackskolans och andra yrkesskolors behov fordras ett studierum med plats för 35—40 ritbord och i huvudsak anordnat som en skolteckningssal. Möjligheter skola finnas för tillfälliga utställningar av studiematerial. Skåp för förvaring av ritbräden anordnas i rummet eller anslutande utrymme.

För studiecirkelrum anordnas ett studiecirkelrum med plats för minst 15 deltagare. Rummet är även avsett att användas som sammanträdesrum för museet och för andra med verksamheten sammanhörande organisationer.

Ritsal och studiecirkelrum böra vara tillgängliga direkt från entréhall eller trapphus och skyddade för störningar.

3. Tjänstelokaler.

Med hänsyn till den föreslagna organisationen behövas följande tjänsterum. Rummen för de musealt arbetande tjänstemännen måste på grund av arbetsmaterialets ofta skrymmande art vara något större än vad som numera anses normalt för enpersons rum i ämbetsbyggnader.

a. för museichefen, ett rum om minst	28 m ²	
b. för intendent och amanuenser, 4 rum, vardera om minst 21 m ²	84 m ²	
c. för 1 kontorist	ca 14 m ²	
d. för kanslibiträden, ett rum om	ca 21 m ²	
e. bibliotek	ca 21 m ²	
f. konsultationsrum	ca 21 m ²	
g. mindre, brandsäkert arkiv för förvaring av kortfristigt inlämnade konstföremål	ca 4 m ²	ca 193 m ²

Väntplats för 3—4 personer samt utrymme för vaktmästare.

Kapprum och toaletter.

Biblioteket bör lämpligen kunna övervakas från något av rummen under mom. c. eller d. Kontoristens rum bör ligga intill museichefens.

Tjänstelokalerna skola ligga inom särskild vestibul eller korridor, som skall vara lätt tillgänglig från museets entréhall eller trapphus. Även en särskild direkt entré till tjänstelokalerna bör anordnas, helst i samband med personalingången (se vidare under C 6, personalutrymmen).

4. Fotografiateljé.

Fotografiateljé med god ateljébelysning jämte mörkrum, tillsammans ca 30 m², anordnas i god förbindelse med samlingarna och bör utan trappor kunna nås från varuhissen. Det är en fördel om den även har god förbindelse med tjänstelokalerna. Den torde med fördel kunna förläggas i samband med konstavdelningens konservatorsateljé och kopistrum. Se under A, mom. 3).

5. Packrum, förråd och verkstäder.

Dessa lokaler behövas framför allt för tillfälliga utställningar, i mindre grad för de fasta samlingarna. Det är därför av vikt att in- och utgående utställningsmaterial kan hållas åtskilt liksom olika material för samtida tillfälliga utställ-

ningar. Uppsamlingsförråd i anslutning till packrummet bör därför vara uppdelat i flera rum, 3 eller 4, ev. anordnade som genomgångsmagasin. En motsvarande uppdelning bör genomföras av förråd för emballage, lämpligen anordnade som säckmagasin direkt intill packrummet. Även med hänsyn till brandrisken är en uppdelning av dessa utrymmen önskvärd.

I omedelbar förbindelse med packrummet skall också finnas materialbod samt kontor för packmästaren. Packavdelningen skall vara brandsäkert isolerad.

Om skilda ut- och inlastningsplatser kunna anordnas är detta en fördel. Lastplatsen bör helst ordnas som kaj i skyddat utrymme, som kan uppvärmas; packrummet förses med telfer eller annan lämplig mekanisk lyft- och transportanordning för tunga föremål, varför rumshöjden bör vara väl tilltagen. Om rumshöjden icke medger transport av särskilt stora eller tunga föremål, bör ett reservintag ordnas till nivån för salarna för tillfälliga utställningar samt entréhallen. Packavdelningen bör med varuhiss stå i förbindelse med samtliga nivåer för utställnings-salar, studiosamlingar och magasin i annat plan än packavdelningen. Dessutom bör bekväm gångförbindelse finnas mellan packavdelning och salar för tillfälliga utställningar, resp. entréhallen.

a) packrum och lastplats, tillsammans	ca 75 m ²
b) kontor för packmästaren	ca 4 m ²
c) uppsamlingsförråd, flera, tillsammans	ca 250 m ²
d) emballageförråd, flera, tillsammans	ca 80 m ²
e) materialbod	ca 10 m ² ca 419 m ²

Snickarverkstad avses framför allt för tillverkning av utställningsrekvisita såsom skärmar, podier, plintar och enklare monter; den bör vara försedd med ett par bänkar och enkel maskinutrustning; litet verkmästarkontor anslutes till densamma; virkesförråd ordnas i nära anslutning till verkstaden och packrummet, likaså förråd för färdig rekvisita.

Monterings- och målarverkstad för sprutmålning, textning samt text- och bildmontering bör ha nära förbindelse med snickarverkstaden.

Ramverkstad med förråd förlägges lämpligen i samband med de förutnämnda verkstäderna.

Monterings- och målarverkstad samt ramverkstad böra ha god dagsljusbelysning.

f) snickarverkstad	ca 50 m ²
g) verkmästarkontor	ca 4 m ²
h) virkesförråd	ca 12 m ²
j) rekvisitaförråd	ca 50 m ²
k) monterings- och målarverkstad	ca 20 m ²
l) ramverkstad med förråd, tills.	ca 30 m ² ca 166 m ²

Samtliga lokaler under punkt 5. kunna ligga i souterrängväning; endast b, f, g, k och l behöva dagsljus; k och l böra ha god belysning.

6. Personalutrymmen.

För inom byggnaden arbetande fast eller tillfälligt antälld personal bör finnas en särskild, bevakad ingång, helst förlagd intill packrummet.

I samband med personalingången anordnas skilda kapprum med klädskap för vaktmästare och verkstadspersonal, för städerskor samt för tillfälliga arbetare, jämte duschrum och erforderliga toaletter samt matrum med penteri.

För maskinisten ordnas en bostadslägenhet om 3 rum, kök och badrum samt erforderliga biutrymmen, minst motsvarande byggnadslånebyråns miniminormer. Denna lägenhet bör helst kunna bevakas personalingången eller ev. ingången till tjänsteavdelningen. Den kompletteras med en portvaktsloge.

För förste vaktmästaren anordnas ett kontor i närheten av entréhallen samt ett mindre förrådsrum, det senare ev. i souterrängväningen.

7. Utrymmen för byggnadens service.

Städskrubbar ordnas i souterrängvåningen, i samband med avd. för tillfälliga utställningar och entréhallen, i tjänsteavdelningen samt i övrigt på tjänliga platser i byggnaden, i lämplig utsträckning försedda med sopnedkast.

Soprum bör helst vara tillgängligt för tömning direkt utifrån.

I samband med personalingången skall finnas plats för signaltavlor för brandalarmsystem och branddörrkontroll m. m.

Särskilt utrymme för elektrisk manövercentral skall finnas i närheten av entréhallen, ev. i samband med förste vaktmästarens kontor.

Tillräckliga utrymmen skola reserveras för luftkonditionering och luftrening i av varandra oberoende system på lämpligt sätt uppdelade med hänsyn till olika lokalgrupper. t. ex. skådesamlingar, magasin, föreläsningssal och studierum, etc.

Panncentral samt utrymmen för vatten- och elserviser dimensioneras med hänsyn till byggnadens behov.

8. Entréhall och div. utrymmen för allmänheten.

Stor vikt bör läggas vid att huvudentrén utformas på ett värdigt och för publiken tilldragande och behagligt sätt med tillräckligt stort ljusst vindfång. Entréhallen bör vara rymlig och välbelyst. Den skall framför allt planeras så, att den utan störningar leder och förmedlar publikströmmarna till garderober och de olika samlingarnas entréer, som skola vara överskådligt ordnade i hallen. Det är också önskvärt att man i hallen kan placera sådana monumentala föremål som i monumental miljö komma bättre till sin rätt än i utställningssalarna, såsom vissa skulpturer eller målningar eller dekorativa arbeten av textil, metall, trä, glas e. d., vartill bör tagas hänsyn vid rummets utformning och belysning.

I entréhallen skall ordnas kapprum för omkring 400 personer varjämte toaletter skola vara tillgängliga härifrån.

Från hallen skall allmänheten lätt nå ett mindre tidskriftsläsrum och ett kafé, där den kan finna vila och rekreation.

Även i skådesamlingarna bör på ett flertal lämpliga punkter viloplatsler kunna ordnas.

Om byggnadens planering i olika plan föranleder därtill böra tillräckliga vertikala transportmedel anordnas för allmänheten.

Bilaga 16.

Förslag till lokal för museet för modern konst.

Utredningen har i skissform låtit uppgöra vissa förslag till museum för modern konst.

Beträffande det s. k. Stenskjulet på Djurgården, som utredningen förordat som provisorisk lokal, har utredningen låtit uppgöra ett ombyggnadsförslag (bild 14—15). En kort beskrivning över detta återfinnes i bil. 17.

Av övriga av utredningen uppgjorda förslag återgives för att åskådliggöra det av utredningen uppgjorda byggnadsprogrammet väningsplaner och situationsplan till ett museum för modern konst i Nobelparken (bilderna 16—17). Beträffande en förläggning av museet till Blanchtomten vill utredningen omnämna att konsthögskolans arkitekturskola under arbetsåret 1948/1949 som prisämnesuppgift haft uppförandet av ett modernt konstmuseum i huvudsak efter utredningens program på denna plats. Likaså har arkitekturskolan under samma tid haft uppgörande av förslag till Skeppsholmens utnyttjande för museala och allmänt kulturella ändamål som en annan prisämnesuppgift. Ett med hertiglig medalj belönat förslag hade härvid utgått från att det moderna konstmuseet skulle förläggas till det nu av flottans gymnastiksal disponerade området.

Kortfattad beskrivning och förslag till om- och tillbyggnad av stenskjulet.

Stenskjulets byggnadsstomme synes rätt väl lämpa sig för ombyggnad för museiändamål. Rumsdjupet är lämpligt och byggnadens höjd och takresning tillåter att vinden delvis utnyttjas. Frånvaron av tvärväggar ger en viss frihet vid planens utbildning. Fönstren äro få, men genom att taga upp tidigare igenmurade öppningar och komplettera dessa huvudsakligen med takfönster torde tillräcklig dagsbelysning kunna åstadkommas.

Vaktmästarbostad finnes inredd i byggnadens södra ände. Den norra, som på grund av marklutningen är väl låg för utställningsrum, kan lämpligen användas för den mindre servering som bör anslutas till museet, eller för magasinsändamål. Administrationslokaler, vilka med hänsyn till arbetet böra ligga tämligen centralt, kunna utan att inkräkta på cirkulationen anslutas till den befintliga längan som en tillbyggnad på den mot Gärdet vettande sidan.

De byggnads- och installationsarbeten som erfordras äro i huvudsak följande.

Administrationslokaler med panncentral i källarvåningen tillbyggas. Vissa träbjälklag och provisoriska träkonstruktioner borttagas och muröppningar uppbilas. Bottenvåningens jordgolv samt uppfarten vid norra gaveln bortschaktas. Tegeltaket omlägges med befintligt tegel, varvid takpapp inlägges.

Byggnaden istandsättes och inredes genom dränering, komplettering av stommen och isolering samt genom insättning av branddörrar, snickerier och takfönster; ytbeklädnader och målning utföras.

Byggnaden förses med brandposter och erforderlig sanitär inredning; servisleddningar utföras; luftkonditionering jämte kompletterande uppvärmningsanordningar för strålningsvärme anläggas; belysnings- och svagströmsinstallation bl. a. för brandalarm utföras.

Området i byggnadens omedelbara närhet ordnas.

Ombyggnadsarbetet har preliminärt kostnadsberäknats till 610 000 kronor.

Se bilderna 14—15 till denna bilaga.

Transumt av testamente av Hilda Kumlin.

TESTAMENTE.

Med återkallande av mina samtliga föregående testamentariska dispositioner förordnar jag såsom min sista och yttersta vilja, att, sedan av det oskiftade boet guldits samtliga omkostnader, skulder och arvskatt, min återstående kvarlåtenskap skall sålunda fördelas.

16:o.

Till Nationalmuseum i Stockholm giver jag tvåhundrausen (200 000:—) kronor, såsom bidrag till utbyggnad av museets lokaler.

Stockholm den 18 maj 1932.

Hilda Kumlin.

Att fröken Hilda Kumlin, vilken vi personligen väl känna, med sunt och fullt förstånd och av fri vilja i bådas vår närvaro förklarar ovanstående förordnande innefatta hennes yttersta vilja och därunder tecknat sitt namn intyga undertecknade, särskilt anmodade testamentsvittnen.

Stockholm den 18 maj 1932.

B. Johansson.

Bankkamrer

Stockholm

Stjärngatan 4

Axel Möller

Bankombudsman

Stockholm

Stjärngatan 4

§ 185. Uppvist vid bevakning inför Stockholms Rådhusrätts första avdelning den 5 november 1936, betygar

Ex officio

Carl Rundquist.

(Stämpel) Att förestående testamentariska förordnande den 12 december 1936 delgivits Kammaradvokatfiskalsämbetet samt att ämbetet icke funnit anledning till klandertalan mot detsamma, det varder härigenom på begäran till bevis meddelat.

Stockholm och Kammaradvokatfiskalskontoret den 12 december 1936.

Stämpelavgift 3 kr.

Nils Wickbom.

Aktiebolaget Göteborgs Bank, Stockholm p. b.

I transumerade delar rätt avskrivet betyga:

L. von Platen.

E. Clayton.

Transumt av testamente av Emma Mathilda Spitzer.

TESTAMENTE.

Med upphävande av förut av mig upprättade testamentariska förordnanden, förordnar jag Emma Mathilda Spitzer härmed såsom min yttersta vilja och testamente följande.

§ 2.

a) Till min broder Herr Albert Spitzer skall årligen så länge han lever utbetalas en livränta av åttatusen (8 000) kronor att till honom kvartalsvis utbetalas med tvåtusen (2 000) kronor.

b) Till min kusin Fru Rosa Grafström skall årligen så länge hon lever utbetalas en livränta av tretusen (3 000) kronor att till henne kvartalsvis utbetalas med sjuhundrafemtio (750) kronor.

c) Till min kusin fru Annie Schultz skall årligen så länge hon lever utbetalas en livränta av tretusen (3 000) kronor att till henne kvartalsvis utbetalas med sjuhundrafemtio (750) kronor.

§ 5.

Sedan förestående legat blivit fullgjorda samt alla eventuella skulder och alla i anledning av mitt dödsfall förorsakade utgifter, även inbegripet stämpelpappersavgifterna för envar av ovan nämnda testamentstagare tillkommande lotter och livräntor av dödsboets medel blivit guldna, skall allt vad därefter av min kvarlätenskap återstår tillfalla Nationalmuseum i Stockholm under följande villkor:

a) Av denna återstående kvarlätenskap skall till ovannämnda, under § 2 mom. a), b) och c) omförmälda personer de där bestämda livräntorna utbetalas under deras återstående livstid.

b) Så länge någon av ovan nämnda livränteägare lever, skall detta kapital vara deponerat i banks notariatavdelning under dess förvaltning, med rätt för Nationalmuseum att deltaga i bestämmande angående omplacering av värden, revision av förvaltningen m. m. dylikt samt med rätt för Nationalmuseum att sedan två av livräntetagarna dött från notariatavdelningen erhålla av kapitalet så mycket att avkastningen av återstoden väl svarar emot den återstående livräntan som notariatavdelningen har att utbetala.

c) Eventuell avkastning, sedan livräntorna fullgjorts, och sedan, då dessa framdeles genom livräntetagarnas död upphöra, hela avkastningen av kapitalet skall läggas till kapitalet och därav bildas en fond tills denna uppnår så stort belopp att, eventuellt genom tillskott av andra donationer eller genom av staten beviljade medel, en flygel eller tillbyggnad av nationalmusei nuvarande byggnad kan äga rum eller en fristående museibygnad å annan plats i Stockholm kan uppföras.

Denna flygel, tillbyggnad eller fristående museum skall användas *uteslutande för modern svensk konst*, på det att den gamla museibygnaden må användas uteslutande för äldre konst, svensk och utländsk.

Skulle under min livstid, eller innan kapitalet genom livräntetagarnas frånfälle kan disponeras, en dylik eller annan lämplig museibygnad ha kommit till stånd, så att min efterlämnade förmögenhet för detta ändamål blir överflödigt, skall kapitalet likaväl förräntas tills en fond har bildats, stor nog att årliga avkast-

ningen kan användas till inköp av: dels modern svensk skulptur eller i privat svensk ägo befintliga värdefulla konstverk av gamla mästare, eller i utlandet befintliga konstverk av svenska äldre mästare.

Skulle ej årligen lämpliga svenska skulpturverk eller äldre målningar, såsom här nämnts, erbjudas eller, skulle ett större dyrbarare verk kunna anskaffas, genom att hela eller del av avkastningen sparas till ett kommande år, må detta kunna ske.

Stockholm den 24/2 1927.

Emma Spitzer.

Att Fröken Emma Mathilda Spitzer, vilken vi personligen känna, denna dag vid fullt och sunt förstånd och av fri vilja förklarar förestående förordnande innefatta hennes yttersta vilja och testamente samt att hon därunder egenhändigt tecknat sitt namn, intyga undertecknade på en gång närvarande och särskilt anmodade vittnen.

Stockholm som ovan.

E. Schröderheim
Yrke: Regem.Pastor
Adress: Jungfrug. 7 B

Rosa Grönlund
f. d. Kanslist i K. Utrikesdepartementet
11 Lilla Bältgatan

§ 2. År 1942 den 8 januari vid sammanträde med Södra Roslags domsagas Häradsrätt blev detta testamente å vederbörande testamentstagares vägnar bevakat efter Emma Mathilda Spitzer.

Testamentet skall delgivas den dödes arvingar, vilka, om de vilja klandra testamentet, skola göra detta inom 6 månader efter delfäendet.

På Häradsrättens vägnar:

Seth Schultz.

Lösen 50 öre
deb. å prot.

I transumerade delar rätt avskrivet betyga:

L. von Platen

E. Clayton

Transumt av tillägg och ändring av testamente av Emma Mathilda Spitzer.

Dalboda, Lidingön 21/1 -31.

Tillägg och ändring av mitt testamente af 1927.

Derefter inskjutes följande:

§ 2 d)

Till min kusin, Fru Ellen Philip-Hult, skall årligen, så länge hon lefver, utbetalas en lifränta af Ettusenfemhundra (1 500) kr. att till henne kvartalsvis utbetalas med Trehundrasjuttiofem (375) kr.

Öfriga bestämmelser bli oförändrade, med undantag af, att hvad som sedermera nämnes angående lifräntetagarne under beteckningen a, b och c äfven gäller den nu tillkomna lifräntetagaren under beteckning d).

Emma Spitzer.

Att fröken Emma Mathilda Spitzer, som vi väl känna, denna dag vid fullt och sundt förnuft och af fri vilja, förklarar omstående vara ett tillägg och ändring af hennes testamente af år 1927, samt att hon derunder tecknat sitt namn, intyga undertecknade, på en gång närvarande vittnen.

Lidingön den 21 Jan. 1931.

A. Harling
Bankkassör
Ringvägen 12

A. Berglund
Vikingag. 30'

R. von Gegerfelt.
Torsnäs, Lidingö.

§ 2. År 1942 den 8 januari vid sammanträde med Södra Roslags domsagas Häradsrätt blev detta testamente å vederbörande testamentstagares vägnar bevakat efter Emma Mathilda Spitzer.

Testamentet skall delgivas den dödes arvingar, vilka, om de vilja klandra testamentet, skola göra detta inom 6 månader efter delfäendet.

På Häradsrättens vägnar:

Seth Schultz.

I transumerade delar rätt avskrivet betyga:

L. von Platen

E. Clayton

Transumt av tillägg till testamente av Emma Mathilda Spitzer.

Avskrift.

Tillägg till testamente.

Såsom ytterligare tillägg till mina tidigare testamentariska dispositioner förordnar jag beträffande den del av min förmögenhet, som skall tillfalla Nationalmuseum i Stockholm under vissa angivna villkor, att därest min förmögenhet så minskats, att de av mig angivna livräntor icke kunna tillfullo utgå, livräntorna skola nedsättas till mot förmögenheten svarande belopp och bestämmelserna i övrigt gälla.

Lidingö den ¹⁵/₃ 1933.

Emma Spitzer.

Att fröken Emma Mathilda Spitzer, vilken vi personligen känna, denna dag vid sunt och fullt förstånd och av fri vilja förklarar förestående förordnande innefatta hennes yttersta vilja och testamente samt detsamma egenhändigt undertecknat, intygas av oss på en gång närvarande och för testamentssupprättandet särskilt tillkallade vittnen. Som ovan.

Rosa Grönlund.

Maria af Geijerstam.

Anna Harling.

§ 2. År 1942 den 8 januari vid sammanträde med Södra Roslags domsagas Häradsrätt blev detta testamente å vederbörande testamentstagares vägnar bevakat efter Emma Mathilda Spitzer.

Testamentet skall delgivas den dödes arvingar, vilka, om de vilja klandra testamentet, skola göra detta inom 6 månader efter delfäendet.

På Häradsrättens vägnar:

Seth Schultz.

Lösen 50 öre
deb. å prot.

I transumerade delar rätt avskrivet betyga:

L. von Platen.

E. Clayton.

Bilaga 20.

Tablå

utvisande personalorganisationen vid statens konstsamlingars institut för depositioner och konstbildningsverksamhet.

Del I

Personalen vid nationalmusei depositionsavdelning den 1 juli 1948.

Befattning	Lönegrad	Lön	Anm.
1 förste intendent	Ca 29	7 218	Nu gemensam med slotts-saml., utförd som halvtid.
2 amanuenser à 10 800	Ce 23	21 600	
1 kanslibitråde	Ce 11	3 042	Nu gemensam med slotts-saml., utförd som halvtid.
1 museivakt	Ce 9	5 556	
	Summa	37 416	

Extra personal.

1 studieledare	Arvode på 8 000 kr. utgående ur anslag från Stockholms stad.
1 pressombudsman	Tidvis anställd. Arvodet, uppgående till c:a 5 000 kr., utgår från främst utställningsmedel.
1 biträde vid förlagsverks.	Enskilt anslag utgående med varierande belopp.
Demonstratörer	Arvodet, som uppskattningsvis uppgår till 5 000 kr., utgår från främst utställningsmedel.

Anm. Avdelningens verkliga lönekostnad torde något överstiga 56 000 kronor.

Vid avdelningen har fr. o. m. den 1 juli 1949 tillkommit en ny tjänst som kontorsbiträde i lönegraden Ce 8.

Del II

Den förordade personalen vid institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner efter första utbyggnaden.

Befattning	Lönegrad	Lön	Anm.
1 förste intendent	Ca 29	14 436	Uppförd som heltid.
1 intendent	Ca 23	12 600	Nyinrättad.
2 amanuenser à 10 800	Ce 23	21 600	
1 registrator	Ca 15	7 140	Höjd löneställning, nu kanslibitråde, uppförd som heltid.

1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	Höjd löneställning för en den 1 juli 1949 inrättad kontorsbiträdestjänst.
1 museivakt	Ce 9	5 556	
	Summa	67 416	

Extra personal:

1 studieledare
1 biträde för förlagsverksamheten
Demonstratörer

Del III

Den förordade personalen vid institutet för konstbildningsverksamhet och de-
positioner efter full utbyggnad enligt förslaget.

Befattning	Lönegrad	Lön	Anm.
1 museidirektör och souschef ..	Ca 31	15 528	Förändrad tjänst.
1 intendent	Ca 26	12 600	
1 studielektor	Ca 26	12 600	Tjänsten uppförd på stat.
2 amanuenser à 10 800	Ce 23	21 600	
1 registrator	Ca 15	7 140	
1 kontorist	Ca 13	6 600	Nyinrättad.
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	
1 museivakt	Ca 10	5 820	Höjd löneställning.
	Summa	87 972	

Extra personal:

1 biträde för förlagsverksam-
ten .....

Arvode utgående ur för publikationsändamål an-
slagna medel.

Demonstratörer .....

Arvodet utgående med bidrag från Stockholms
stad och från utställningsmedel.

Bilaga 21.

Tablå

utvisande dels till depositionsavdelningen under budgetåret 1948/49 ut-
gående särskilda anslag, dels de av utredningen föreslagna särskilda ansla-
gen till institutet för konstbildningsverksamhet och depositioner.

Anslagets art	1948/49	Enl. förslaget	Anm.
Vandringsutställn.verks.	2 500	16 000	
Depositionsbyte	5 000	—	Engångsanslag.
Inköp av konst för deposition ..	40 000	40 000	
Utställningsexpertis	—	2 000	
Summa	47 500	58 000	

Anm. Reseersättningar och övriga omkostnader ha upptagits under för statens
konstsamlingar gemensamma omkostnader.

Tablå

utvisande personalorganisationen vid de för statens konstsamlingar gemensamma avdelningarna.

Del I

Personalorganisationen vid nationalmusei kansli, konserveringsavdelning, bibliotek och bildsamlingar samt rammakarverkstad den 1 juli 1948.

Nationalmusei kansli.

Befattning	Lönegrad	Lön	Anm.
1 sekreterare	arvode	2 300	Arvodet bestämt av Kungl. Maj:t
1 kansliskrivare	Ca 15	7 140	
1 kontorist	Ce 13	6 600	
1 museivakt	Ca 9	5 556	
1 cykelbud	Cg 1	3 636	Vakant
	Summa	25 232	

Nationalmusei konservatorsavdelning.

1 konservator	arvode	2 300	Arvodet bestämt av Kungl. Maj:t
	Summa	2 300	

Dessutom konservatorsbiträden, privatanställda av konservatorn.

Biblioteket.

1 bibliotekarie	Ce 21	9 684
1 amanuens	Ce 20	9 144
1 kontorsbiträde (halvtid)	Ce 8	2 640
1 kontorsbiträde »	Cg 6	2 364
1 museivakt	Ce 9	5 556
	Summa	29 388

Bildsamlingarna.

1 föreståndare	arvode	3 600	Arvodet utgående från till ecklesiastikdepartementets förfogande stående medel
1 kontorsbiträde (fotografiförsäljerska)	Ce 8	5 280	Erhåller dessutom provision
3 kontorsbiträden (halvtid à 2 640)	Ce 8	7 920	
1 skrivbiträde (halvtid)	Cf 4	2 112	
Fotografiateljén			
1 fotograf	Ce 21	9 684	
	Summa	28 596	

Dessutom en kopist (arvode utgående av fotografimedel, uppgående till 4 800)

Rammakarverkstaden.

1 museivakt	Ca 10	5 820
	Summa	5 820

Del II

Personalkadern vid för statens konstsamlingar gemensamma avdelningar enligt utredningens förslag.

Statens konstsamlingars kansli.

Befattning	Lönegrad	Lön	Anm.
1 sekreterare	arvode	3 000	Höjt arvode
1 kassör	Ca 23	10 800	Förändrad tjänst
1 registrator	Ce 13	6 600	
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	Nyttillkommen tjänst
1 museivakt	Ce 9	5 556	
1 cykelbud	Cg 1	3 636	
	Summa	35 676	

Statens konstsamlingars konserveringsanstalt.

1 målerikonserverator	arvode	2 300	
1 assistent	Ce 19	8 628	Nyinrättad
	Summa	10 928	

Dessutom konservatorbiträden, privatanställda av målerikonserveratorn.

Statens konstsamlingars bibliotek och arkiv.

1 bibliotekarie	Ce 26	12 600	Höjd löneställning. Senare föreslagen i lönegrad Ca 29.
1 amanuens	Ce 23	10 800	Nyinrättad
1 amanuens	Ce 20	9 144	
1 kanslibitråde	Ce 11	6 084	Nyinrättad
1 kontorsbiträde	Ce 8	5 280	Nu två halvtidstjänster i Ce 8 och Cg 6
1 biblioteksvaktmästare	Ca 10	5 280	Höjd löneställning
	Summa	49 704	

Statens konstsamlingars bildsamlingar.

1 intendent och förest.	Ca 26	12 600	Reglerad tjänst
1 kontorist	Ca 13	6 600	Nyinrättad
2 kontorsbiträden à 5 280	Ce 8	10 560	
1 skrivbiträde	Ce 4	4 224	Nu två halvtidstjänster i Ce 8 och Cf 4.
Fotografiateljén			
1 fotograf	Ca 21	9 684	Ordinarieställd
	Summa	36 388	

Dessutom 1 kopist (avlönad med fotografimedel, 4 800 kr.)
fotografiförsäljerskor (avlönade med provision)

Statens konstsamlingars rammakarverkstad.

1 rammakare	Ca 14	6 864	Höjd löneställning
1 biträde	Ce 9	5 556	Nyinrättad
	Summa	12 420	

Sammanfattning.

	1948/49	Enl. förslaget
Kansli	25 232	35 676
Konserveringsanstalt	2 300	10 928
Bibliotek och arkiv	29 388	49 704
Bildsamlingar	28 596	36 388
Rammakarverkstad	5 820	12 420
Summa	91 336	145 016

Bilaga 23.

Tablå

utvisande under budgetåret 1948/49 utgående anslag till ökande av bibliotekets och bildarkivets samlingar och motsvarande anslag enligt förslaget.

	1948/49	Enl. förslaget
Biblioteket	7 000	12 000
Bildsamlingarna	—	5 000
Summa	7 000	17 000

Bilaga 24.

Tablå

utvisande av utredningen förordade engångsanslag till de för statens konst-samlingar gemensamma avdelningarna.

Konserveringsanstalten för ny apparatur	25 000
Fotografiateljén » » »	4 000
Rammakarverkstaden för maskinell utrustning	3 250
Summa	32 250

Dessutom engångsanslag till kompletterande inköp för biblioteket.

Förslag

till

Kungl. Maj:ts kungörelse angående vården av vissa i allmän ägo befintliga konstverk m. m.

1 §.

Under inseende av överintendenten och chefen för nationalmuseum stå — förutom från nämnda museum utlånade eller deponerade konstverk i enlighet med vad därom är särskilt stadgat — konst- och konsthantverksföremål i allmän ägo, vilka finnas i statsdepartement, centrala ämbetsverk, länsstyrelsen och domkapitel, landshövdingars och biskopars tjänstebostäder, beskickningar och konsulat, kaserner och andra till krigsmakten hörande lokalteter ävensom hos statliga myndigheter och institutioner i övrigt.

Vad som sagts om konst- och konsthantverksföremål skall gälla jämväl med avseende å dekorativ och monumental konst.

2 §.

Vid varje myndighet eller institution, varom i 1 § förmäles, skall finnas en förteckning över i nämnda paragraf avsedda konstverk. Sådan förteckning skall uppgöras i två exemplar, varav ett skall tillställas överintendenten och chefen för nationalmuseum, vilken jämväl skall delgivas i förteckningen vidtagna ändringar. Ej må något konstverk avföras ur förteckningen utan dennes samtycke.

3 §.

Det åligger vederbörande myndighet eller institution att väl vårda i 1 § avsedda konstverk och därvid följa av överintendenten och chefen för nationalmuseum lämnade anvisningar. Denne äger låta verkställa besiktning av konstverken.

4 §.

Konstverk, som avses i 1 §, må ej utan samtycke av överintendenten och chefen för nationalmuseum flyttas från myndighet eller institution, där detsamma förvaras. Ej heller må det utan dennes samtycke repareras eller förändras, såvitt icke fråga är om vanlig reparationsåtgärd av obetydlig beskaffenhet. Befinnes konstverk vara utsatt för fara att skadas eller finnes det komma till avsevärt bättre användning på annan plats, må överintendenten och chefen för nationalmuseum i samråd med vederbörande myndighet eller institution vidtaga för ändamålet erforderliga åtgärder.

5 §.

Bestämmelserna i 1—4 §§ här ovan skola i tillämpliga delar gälla jämväl konstverk, som med bidrag av statsmedel förvärfvats av kommunala eller enskilda inrättningar och organisationer.

Denna kungörelse träder i kraft den _____, från och med vilken dag vad i tidigare av Kungl. Maj:t utfärdad författning eller föreskrift finnes stridande mot kungörelsens bestämmelser upphör att gälla.

Förslag

till

Kungl. Maj:ts kungörelse angående ändrad lydelse av 5 § i kungörelse av den 11 december 1942 (nr 929) angående vården av vissa kyrkliga inventarier.

Kungl. Maj:t har funnit för gott förordna, att 5 § i kungörelsen av den 11 december 1942 angående vården av vissa kyrkliga inventarier skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

5 §.

I ärende, som rör föremål av betydelse för kyrkobyggnads varaktiga utsmyckning eller inredning, skall riksantikvarien samråda med byggnadsstyrelsen och, såvitt gäller föremål av högt konstnärligt värde, jämväl med överintendenten och chefen för nationalmuseum. Vad nu sagts om kyrkobyggnad skall ock gälla annan i 1 § nämnd byggnad.

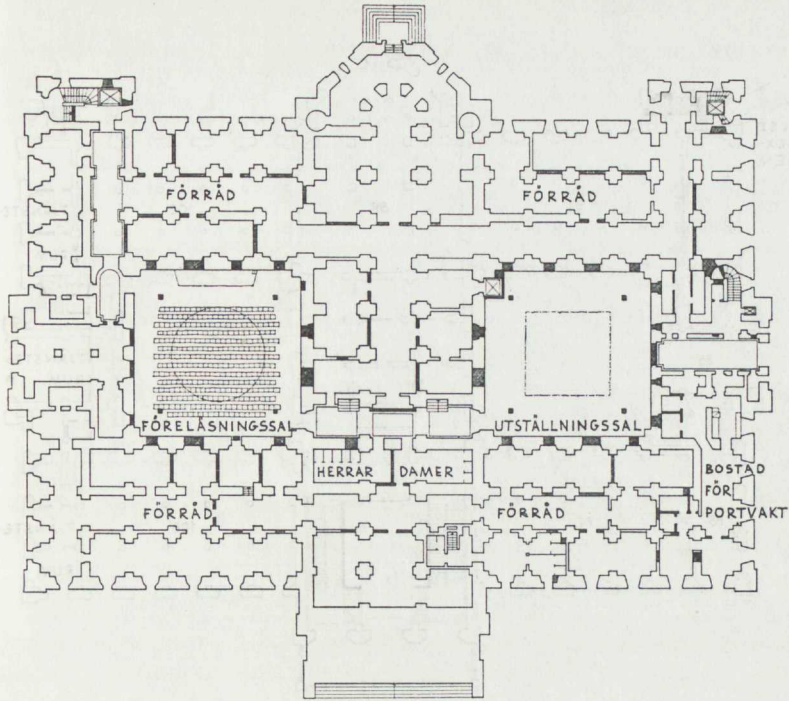

Bild 1. Nationalmuseumbyggnadens undervåning.
Föreslagna ändringar skrafferade.

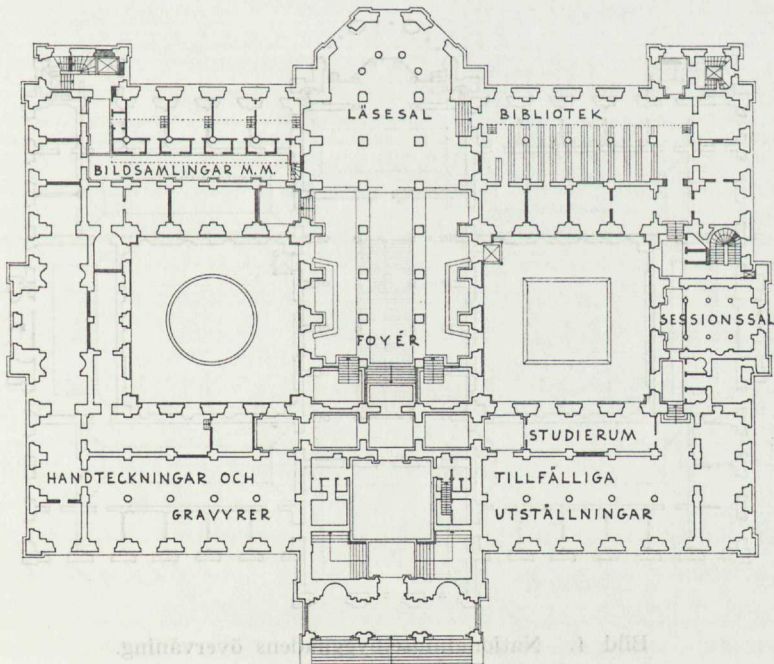

Bild 2. Nationalmuseumbyggnadens bottenvåning.

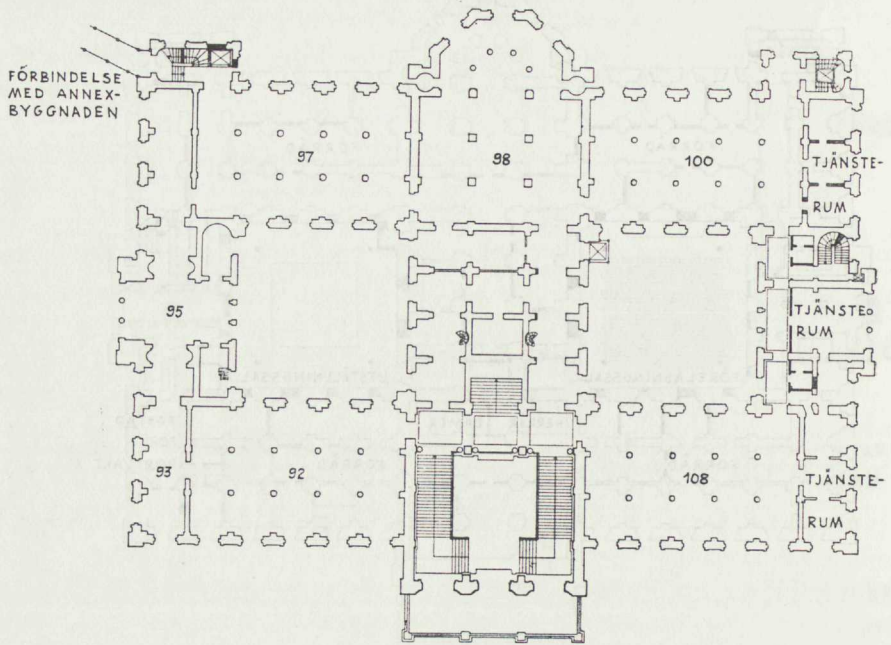

Bild 3. Nationalmuseibygnadens mellanvåning.

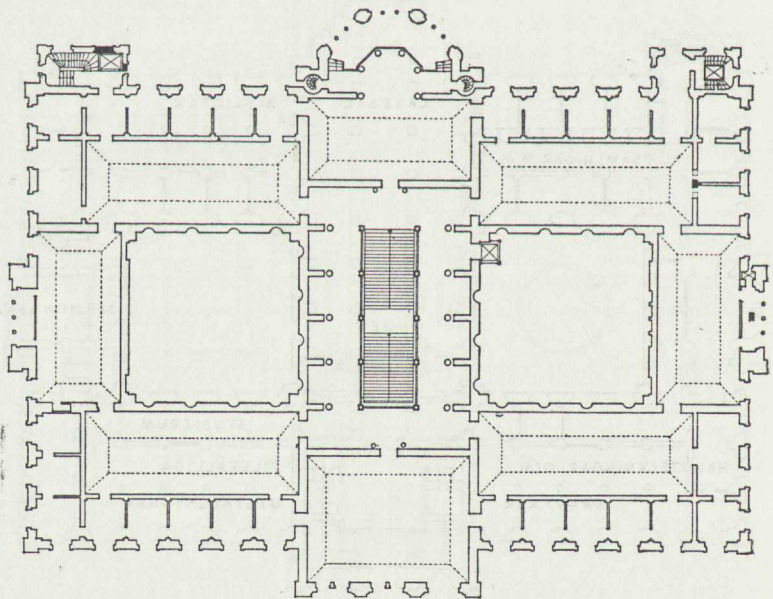

Bild 4. Nationalmuseibygnadens övervåning.

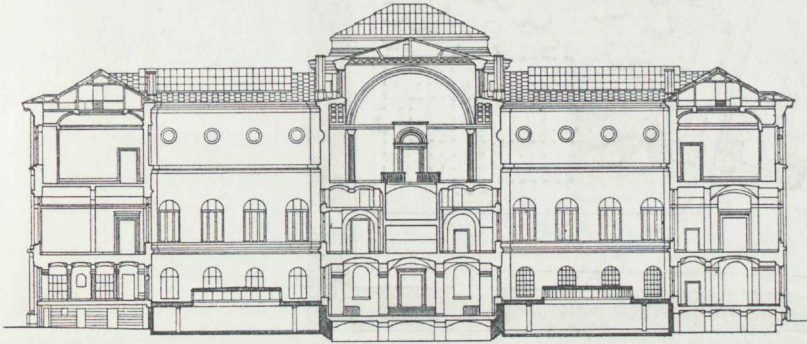

Bild 5. Nationalmuseibyggnaden. Längdsektion.
 Gårdsutrymmena överbyggda i undervåningens plan,
 t. h. föreläsningssal, t. v. utställningssal.

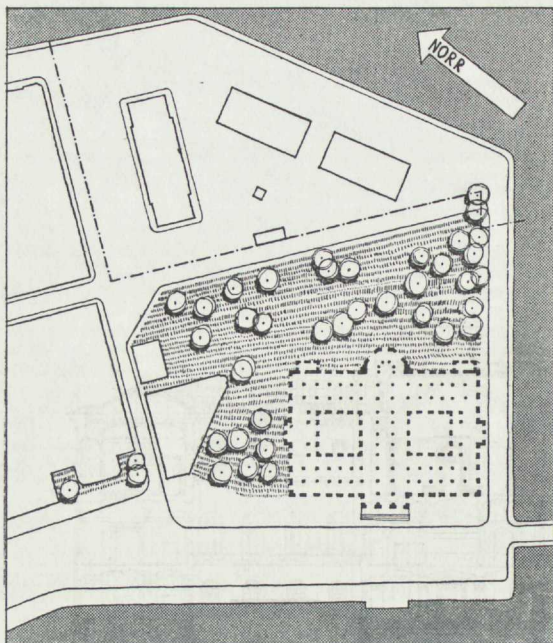

Bild 6. Nationalmuseumbyggnaden med närmaste omgivning. Nuvarande utseende.

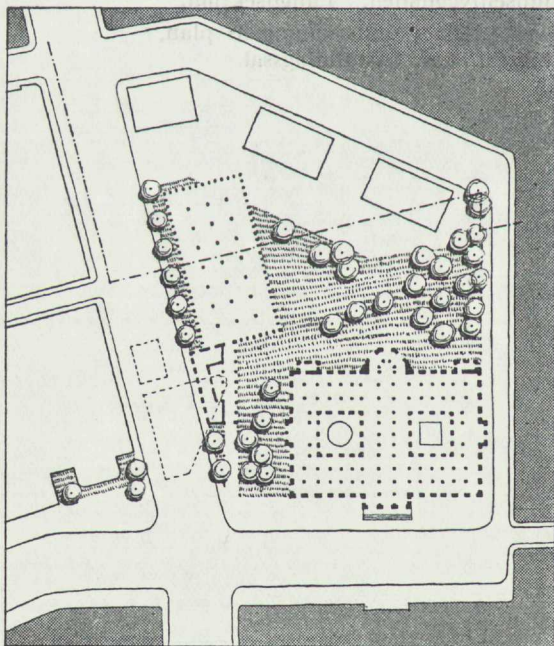

Bild 7. Nationalmuseum och annexbyggnaden. Hovslagargatan breddad till 30 m för ev. genomfartsled. Brofästen är angivna. Förslaget överskrider något den av Stockholms hamnförvaltning, hamnbyggnadsavdelningen, uppdragna gränslinjen. (Förslag I.)

Bild 8. Nationalmuseum och annexbyggnaden. Hovslagargatan breddad till endast 18 m. Förslaget överskrider ej den av Stockholms hamnförvaltning uppdragna gränslinjen. (Alt. till förslag I.)

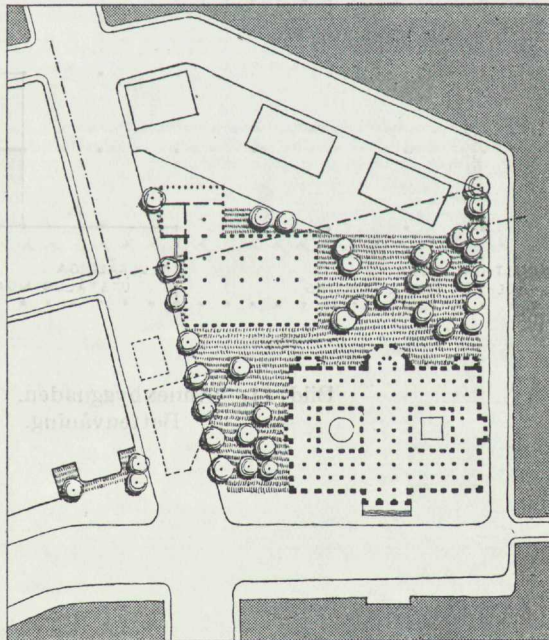
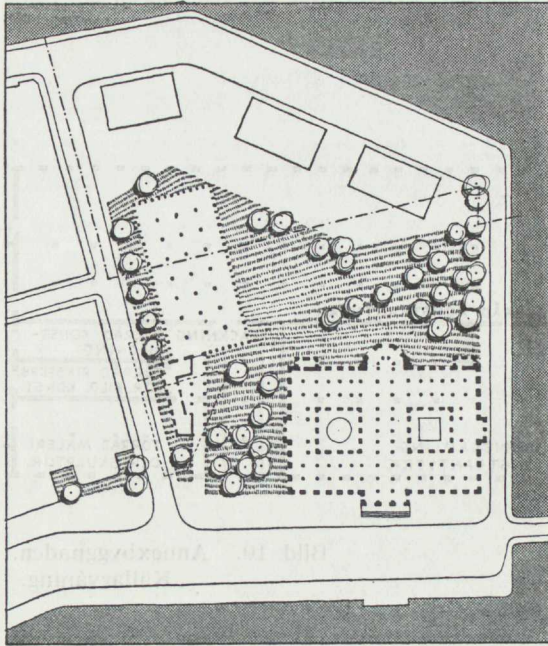

Bild 9. Nationalmuseum och annexbyggnaden. Hovslagargatan breddad till 30 m. Förslaget överskrider ej den av Stockholms hamnförvaltning uppdragna gränslinjen. (Förslag II.)

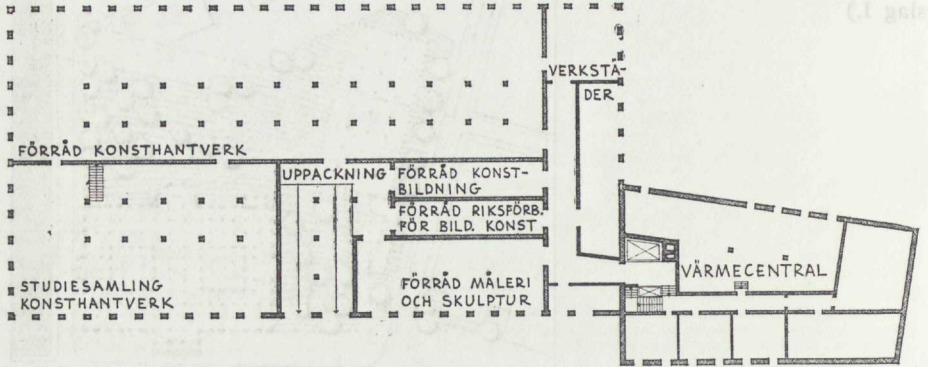

Bild 10. Annexbyggnaden. (Förslag I.)
Källarvåning.

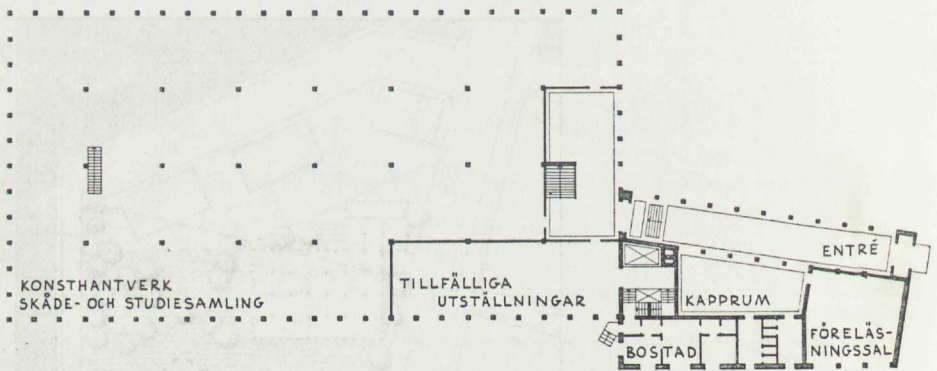

Bild 11. Annexbyggnaden. (Förslag I.)
Bottenvåning.

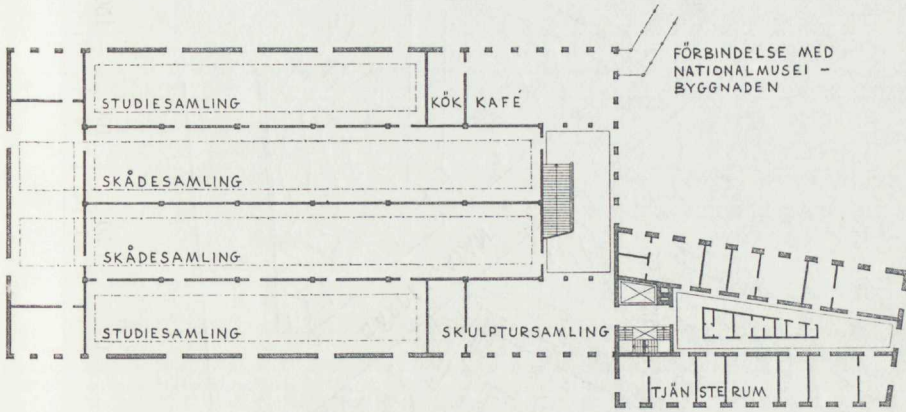

Bild 12. Annexbyggnaden. (Förslag I.)
Övervåning.

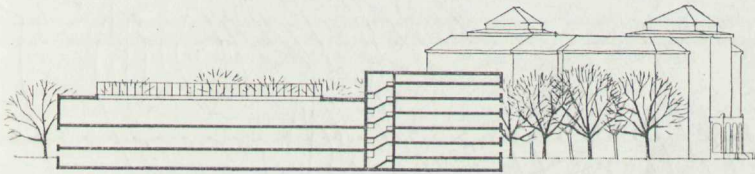

Bild 13. Annexbyggnaden. (Förslag I.)

Längdsektion med nationalmuseibygnaden markerad. Den lägre byggnadskroppen innehåller utställningssalar i 2 våningar och förråd m. m. i källare, den högre innehåller tjänsterum m. m. i 4 våningar, entré m. m. i bottenvåningen och värmecentral m. m. i källaren.

Bild 14. Stenskjulet. Situationsplan.

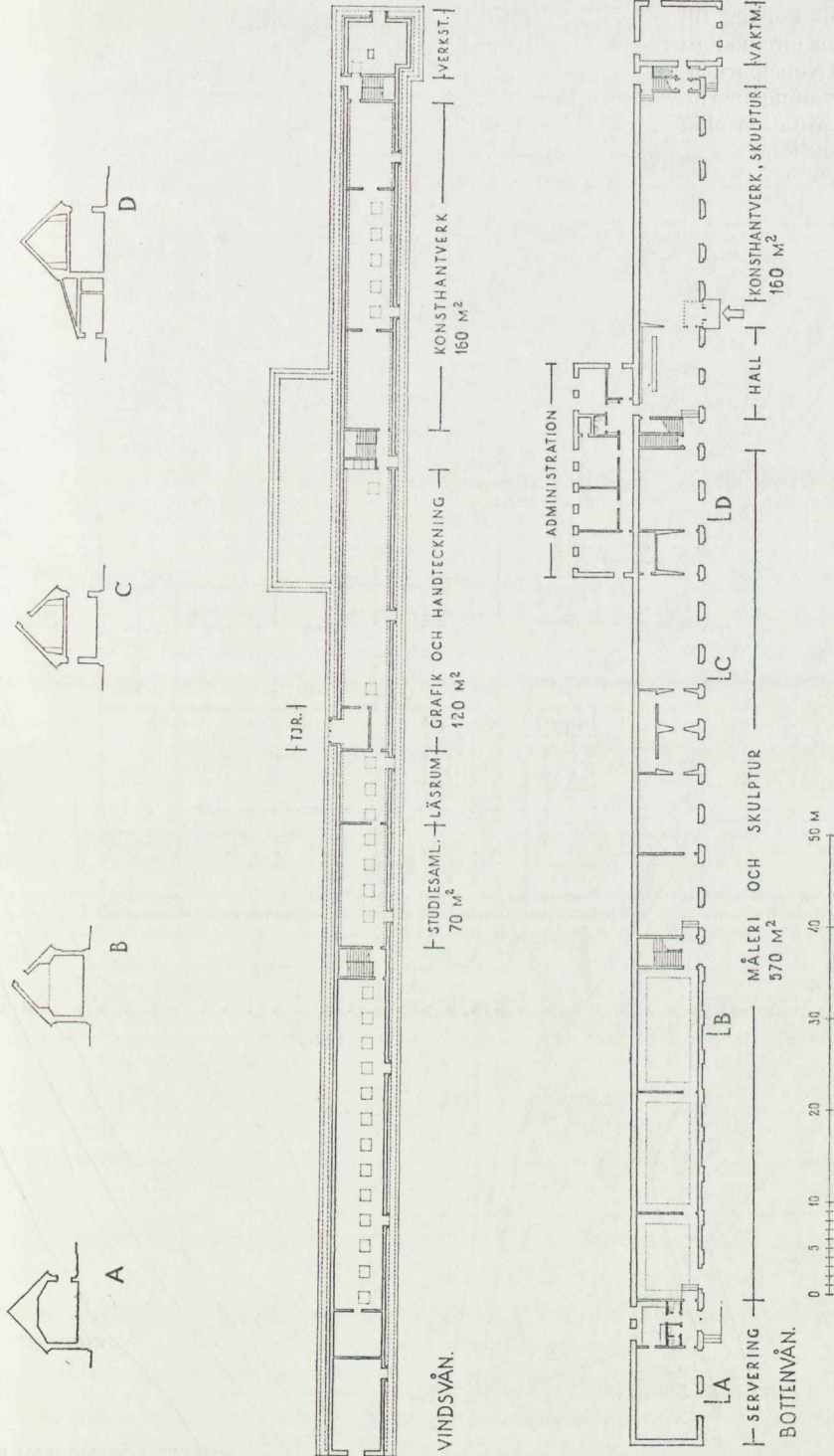

Bild 15. Stenskjulet. Förslag till ombyggnad. Planer och sektioner.

Bild 16. Förslag till museum för modern konst i Nobelparken. Källarvåning med inritad situationsplan samt sektion.

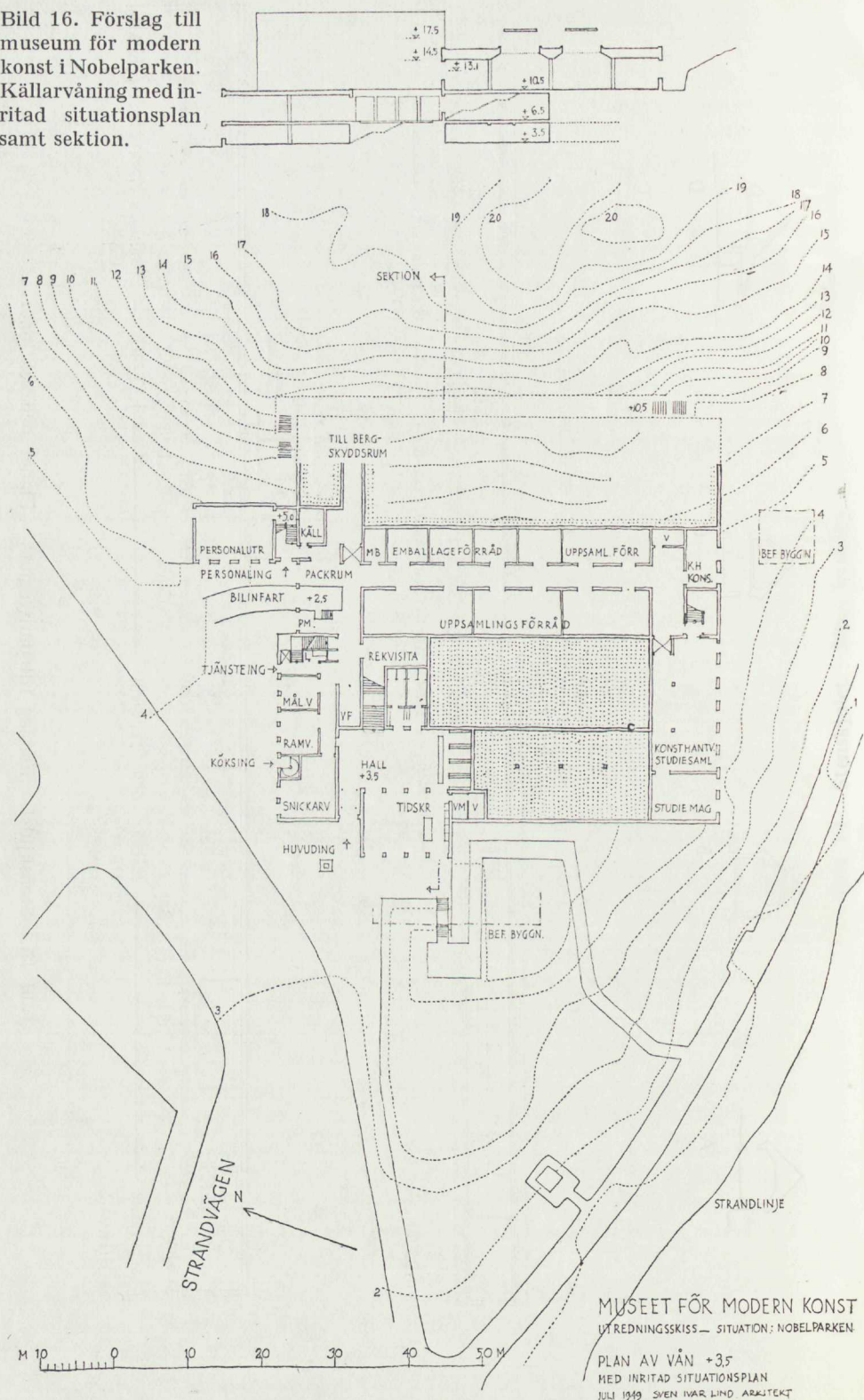
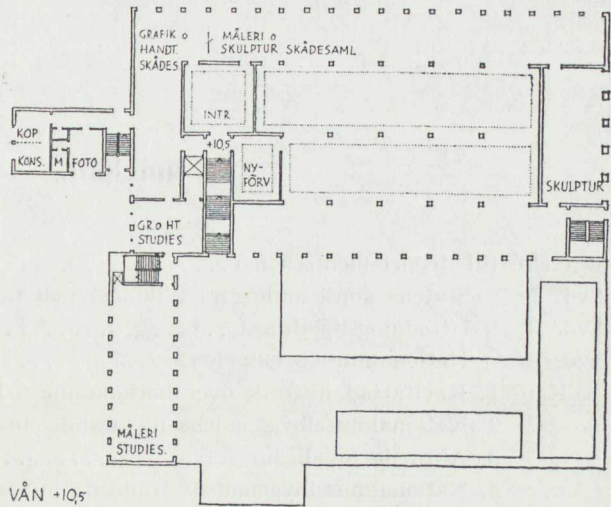
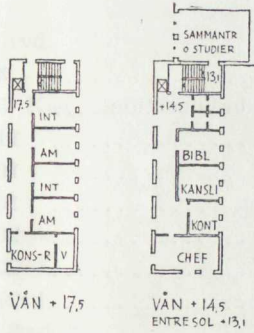
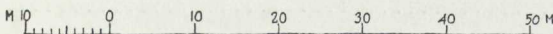
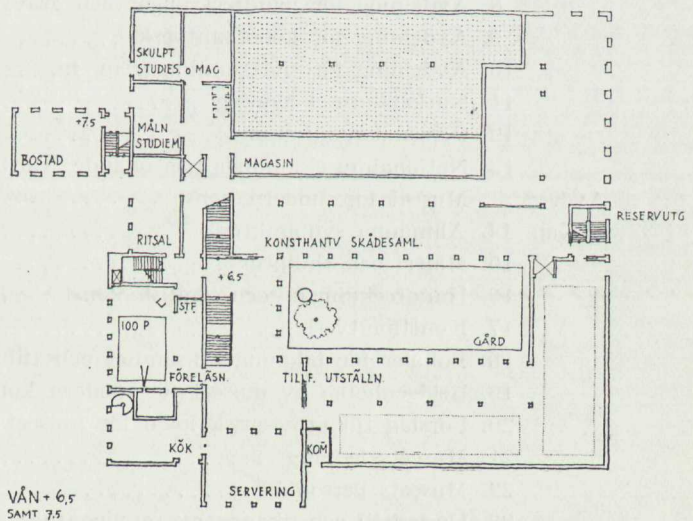

Bild 17. Förslag till museum för modern konst i Nobelparken. Planer.

PLAN AV VÅN +10,5, +14,5 (13,1), +17,5

MUSEET FÖR MODERN KONST
UTREDNINGSSKISS - SITUATION: NOBELPARKEN

PLAN AV VÅN + 6,5 (+7,5)

JULI 1949 SVEN MARLIND, ARKITEKT

Innehåll.

Skrivelse till departementschefen	3
Avd. I. Statens konstsamlingars tillkomst och nuvarande organisation	5
Avd. II. Utredningsuppdraget	11
Avd. III. Nationalmuseibygnaden	16
Kap. 1. Kortfattad historik över nationalmusei lokalfrågor	16
2. Nationalmuseibygnadens nuvarande användning	20
3. Aktuella lokalbehov	22
4. Nationalmuseibygnadens framtida användning	27
5. Annexbyggnad till nationalmuseum	33
Avd. IV. Ny organisation för nationalmuseum (museet för äldre konsten)	40
Kap. 6. Avdelning för måleri	40
7. Avdelning för skulptur och antikens konst	42
8. Avdelning för handteckningar och gravyrer	45
9. Avdelning för konsthantverk	47
10. Avdelning för slottssamlingar m. m.	54
11. Nationalmusei ledning	59
12. Personalorganisation	60
13. Nationalmuseisamlingarnas ökande, vård och underhåll	70
Avd. V. Museet för modern konst	73
Kap. 14. Allmänna synpunkter	73
15. Måleri och skulptur	74
16. Handteckningar och grafisk konst	82
17. Konsthantverk	82
18. Lokaler för bildningsverksamhet och tillfälliga utställningar	90
19. Belägenheten av museet för modern konst	92
20. Förslag till provisorisk lokal för museet för modern konst	94
21. Museets ledning	96
22. Museets personal	101
23. Underhåll och ökande av samlingarna	102
Avd. VI. Statens konstsamlingars institut för konstbildningsverksamhet och depositioner	104
Kap. 24. Kortfattad historik	104
25. Depositionsavdelningens verksamhet och nuvarande organisaton	107
26. Utredningsuppdragets innebörd	115
27. Utredningen	117

Avd. VII. För statens konstsamlingar gemensamma avdelningar.....	129
Kap. 28. Allmänna synpunkter	129
29. Statens konstsamlingars kansli	130
30. Statens konstsamlingars press- och reklamavdelning	133
31. Statens konstsamlingars konserveringsanstalt	133
32. Statens konstsamlingars bibliotek och arkiv	137
33. Statens konstsamlingars bildsamlingar	142
34. Statens konstsamlingars rammakarverkstad	144
35. Lokal för reproduktionsarbeten	145
Avd. VIII. Statens konstsamlingars samarbete med andra konstsamlade och konstfrämjande institutioner m. m.....	146
Kap. 36. Konstsamlade och konstfrämjande institutioner	146
37. Provinsmuseerna och landsortens konstliv	151
38. Statens i skilda offentliga inrättningar befintliga konstverk.....	162
39. Försäkringar av depositioner	165
Avd. IX. Statens konstsamlingars ledning.....	167
Avd. X. Statens konstsamlingars omkostnadsanslag.....	172
Avd. XI. Tidsplan för konstsamlingarnas utbyggnad	174
Särskilt yttrande av f. d. överintendenten Gauffin	178
Bilagor	181

Vgl. VII	Für einen bestimmten Zeitraum	100
Kap. 28	Altenheim	101
29	Stellen für die Arbeit	102
30	Stellen für die Arbeit	103
31	Stellen für die Arbeit	104
32	Stellen für die Arbeit	105
33	Stellen für die Arbeit	106
34	Stellen für die Arbeit	107
35	Stellen für die Arbeit	108
Vgl. VIII	Für einen bestimmten Zeitraum	109
Kap. 36	Altenheim	110
37	Stellen für die Arbeit	111
38	Stellen für die Arbeit	112
39	Stellen für die Arbeit	113
Vgl. IX	Für einen bestimmten Zeitraum	114
Vgl. X	Für einen bestimmten Zeitraum	115
Vgl. XI	Für einen bestimmten Zeitraum	116
Vgl. XII	Für einen bestimmten Zeitraum	117

Rättelser.

Sid. 24, rad 2 uppfifrån

står: för måleri och skulptur

läs: för måleri, skulptur och handteckningar m. m.

Sid. 158, stycket börjande med orden: Enligt den . . . och
slutande med orden . . . sådan plan, *utgår*.

Statens offentliga utredningar 1949

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

- Utredning med förslag om lösdriklarlagens upphävande m. m. [4]
Kriminalvård i frihet. Fångvårdsstyrelsens utredning ang. skyddsarbetets organisation m. m. [6]
Betänkande ang. förbättrad insyn i enskilda företags ekonomiska förhållanden. [8]
Betänkande med förslag till lag om registrerade föreningar m. m. [17]
Betänkande med förslag till lag om sjömansskatt m. m. [27]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

- Kommunallagskommitténs betänkande 2 med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. [24]

Statens och kommunernas finansväsen.

- 1944 års allmänna skattekommitté. 3. Betänkande ang. beskattning av realisationsvinster, m. m. samt ackumulerade inkomster. [9]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

- Betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna. [7]
Utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader. [12]
P. M. med synpunkter på det svenska långtidsprogrammet. I anslutning till OEEC:s interimrapport. [15]
1945 års skogshärbärgesutrednings betänkande. 2. Utredning med förslag till lagstiftning rörande tillfälliga bostäder vid skogs- och flottnings- m. fl. arbeten. [19]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 9. Tiden juli 1947—juni 1948. [30]
Social upplysning. [31]
Utredningar i anslutning till 1949 års nationalbudget. [36]
Klientelet på arbetshemmen. En socialpsykologisk utredning om försumliga försörjare och störande understödstagare. [37]

Hälsa- och sjukvård.

- Betänkande om sinnesslövarden. [11]

Allmänt näringsväsen.

- Elkraftutredningens redogörelse nr 2:17. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Värmlands län. [10] 2:3—4. Uppsala län och Södermanlands län. [29]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

- Norrlandskommitténs principbetänkande. Första delen. Norrländska utvecklingslinjer. [1] Andra delen. Särskilda utredningar. [2] Tredje delen. Utlåtanden och förslag i vissa frågor. [3]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

- Lagberedningens utlåtande angående lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde. [23]

Industri.

Handel och sjöfart.

- Kvalitetsforskning och konsumentupplysning. [18]
Betänkande rörande avbetalnings- och förskottsköp m. m. [38]

Kommunikationsväsen.

- Principer och metoder för kostnadsberäkningar vid statens järnvägar. [5] Bilagor. Produktions- och kostnadsstrukturen vid statens järnvägar. [14]
Svensk hamnbyggnadspolitik. [21]. En generalplan för rikets farleder och hamnar. [33]
Betänkande med förslag angående ändrade grunder för fördelning och uttagande av kostnad för byggande och underhåll av skogsvägar. [34]

Bank-, kredit- och penningväsen.

- 1945 års bankkommitté. Betänkande med förslag om inrättande av en statlig affärsbank. [13]

Försäkringsväsen.

- 1945 års försäkringsutredning. 1. Principbetänkande rörande försäkringsväsendet. [25] 2. Betänkande med förslag till lag om trafikförsäkring m. m. [26]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

- Dissenterlagskommittén. Betänkande med förslag till religionsfrihetslag m. m. [20]
Folk- och skolbibliotek. Betänkande och förslag avgiven av folkbibliotekssakkunniga. [28]
Yrkesutbildning för varubud m. fl. [32]
Skolöverstyrelsens utlåtande över vissa av 1940 års skolutrednings betänkanden och 1946 års skolkommissionens principbetänkande jämte sammanfattning av avgivna yttranden. [35]
Betänkande angående statens konstsamlingars organisation och lokalbehov. [39]

Försvarsväsen.

- Promemoria över preliminär utredning rörande befälsrekryteringen inom försvaret. [16]
Betänkande rörande gallring av handlingar hos vissa av försvarets myndigheter. [22]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.